ASTRA

Hesse ■ Illés Endre ■ Eyvind Johnson ■ Vasili Suksin ■ Michel Tournier ■ Boris ■ Yasunari Kawabata ■ Siegfried Lenz ■ Boris Vian ■ Virginia Woolf ■ Ilse Aichinger ■ Malcolm Lowry ■ Yukio Mishima ■ Vladimir Grigor Babaian ■ J. G. Ballard ■ Miodrag Bulato Vladimir Nabokov ■ Giovanni Papini ■ Adolf Rudnicki ■ Is

PROZA UNIVERSALĂ CONTEMPORANĂ

LUNA ÎN OGLINDA APEI

LUNA ÎN OGLINDA APEI

proză universală contemporană

LUNA ÎN OGLINDA APEI

proză universală contemporană

Selecția textelor și notele:
VIORICA MIRCEA

Prefața:
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

ASTRA
1988

CUVÎNT ÎNAINTE

Menirea, de fapt, a unei antologii, întocmite cu pricepere, este aceea de a înfăţişa, după obiectul ei, mărturisit sau nu, o imagine de ansamblu în spaţiu, o stare, un grafic al unei deveniri în timp, o lume aflnă legată prin articulaţii comune nevăzute. Şi aşa mai departe.

Ceea ce ni se propune în volumul de faţă este un interesant raccourci al unei hărţi a umanului, oferind curiozităţii cititorului român un mic univers contemporan. Din Argentina şi Statele Unite ale Americii pînă în Extremul Orient, în Japonia, trecînd prin toată Europa, autoarea antologiei, Viorica Mircea, a cules pagini nepublicate încă la noi de proză scurtă modernă dintre cele mai reprezentative. În peste douăzeci de oglinzi minuscule, pagini scrise de nume mai mult sau mai puţin cunoscute, printre care se numără şi Virginia Woolf, şi Papini, şi Hermann Hesse, se răsfrînge, mereu în alt chip, dar mereu statornică, imaginea omului. De la o schiţă la alta, sîntem purtaţi ca dintr-un univers într-altul, spre întîlniri imaginare din cele mai neaşteptate. Trecem peste existenţe mărunte şi cenuşii; ne înduioşăm de soarta unor făpturi neajutorate; sîntem zguduiţi de dramele ascunse ale condiţiei umane, consumate în tăcere; urmărim istorii ale unor tentative de depăşire a acestei condiţii, de ieşire din anonimat, suferinţă ori moarte.

Întrebări nenumărate se ridică în mintea şi inima noastră, stîrnite de participarea la „ficţiunile" care palpită de infinitele vibraţii ale vieţii, în realitatea lor ireductibilă. Căci dincolo de diversitatea reprezentărilor, de eterogenitatea formulelor stilistice particulare fiecărui scriitor, sîntem confruntaţi cu generalul uman răzbind din totalitatea fiinţei, prezente, aparent fragmentată, în literatura secolului XX, cu infinitele ei faţete, de la cea fizică, pînă la cea mai adîncă şi mai tainică, mai învăluită.

Culegerea a alăturat, parcă intenționat, mostre variate de pe toate lungimile de undă ale sufletului, în căutarea nesfîrșitei bogății a vieții și a sensului profund al acesteia. Surprindem, desigur, și aspecte mai simple, mai de suprafață, decupate din existență și vorbind, de pildă, despre conformisme sociale, ca în Logodnica de Hermann Hesse. În general însă, fie că pedala e pusă pe mijloacele unui realism mai crud, de tip verist parcă, precum la Miodrag Bulatović sau la Isaac Singer, fie că gravul se amestecă cu grotescul ca în cazul lui Grigor Babaian sau Michel Tournier, fie că ni se dezvăluie dimensiunile unui fantastic esențialmente complementar realului ca la Siegfried Lenz, dar mai cu seamă la Johan Daisne, fie că sîntem purtați spre semnificații mai înalt spirituale, spre sublimări de mituri sau simboluri, ca la Yukio Mishima ori J. G. Ballard, pretutindeni în carte, printre rînduri, mijește întrebarea existențială, gravă, de esență. Dramatic, chiar de sub ironie sau grotesc, se degajă în cele din urmă înfruntările dintre mărginita condiție umană stăpînită, supusă de atîtea determinări străine ființei, și aspirațiile dintotdeauna, dar mai cu seamă din secolul nostru, neîngrădite, spre libertate, spre iubire, spre vis și chiar spre moarte.

Afirmînd sau negînd (ori mai bine zis simulînd a nega) o scară de valori ale umanului dincolo de ceea ce este tranzitoriu, fragil, coruptibil, această literatură se descoperă, la o lectură atentă integrală, ca un drum înăuntrul nostru, ca o tentativă de abordare a unui mod de cunoaștere mai în adîncime, mai complex al ființei. Este, de fapt, ceea ce caracterizează, în linii largi, literatura secolului XX, expresie a omului modern, căruia nu-i mai este îndestulătoare nici imaginea pe care i-o oferea realismul de tip clasic, nici măcar aceea aprehendată de realismul psihologic. Investigarea merge mult mai adînc, deși învăluită în cele mai diverse și neașteptate învelișuri. Cînd Malcolm Lowry în La poalele vulcanului, povestirea nucleu a viitorului roman atît de celebru, urmărea un „caz" patologic, el se angaja într-un demers mult mai complicat, de zugrăvire a procesului de degradare a valorilor morale în secolul XX. Mult mai simplu în context, dar pe aceleași căi mergea și Miodrag Bulatović în Îndrăgostiții. Iar analogia de substanță dintre Ereticul lui Singer ori Kimon al lui Eyvind Johnson nu poate înșela asupra dramei eroilor, oricît ar părea ei de alături cu drumul: relativismul adevărurilor stă ca o inexpugnabilă stavilă în calea dorinței nestinse de adevăr absolut a omului modern.

Că uneori moartea stă ca un liman în fața unei vieți care și-a pierdut sensul, e un alt mic adevăr parțial neignorat de scriitorii secolului, ca bunăoară de Boris Vian în Rechemarea.

Şi în dorinţa lor de profunzime, ei explorează zonele acelea tăinuite adînc în noi, care scapă controlului raţiunii (în Gît de pisică neagră *de Julio Cortázar) sau inepuizabilul plan oniric din care fantezia poate sări într-un „dincolo" închis judecăţii noastre ale cărei puteri sînt tot mai neîndestulătoare setei de cunoaştere a vremii. Adolf Rudnicki stăruie asupra visului ca asupra unui măruntt imperiu de libertate absolută, iar Johan Daisne în frumoasa şi stranie* Într-o seară, *un tren ne conduce, prin sita onirică, între un tărîm şi altul, dezvăluind puterea intuiţiilor din spatele realului imediat.*

Un mod mai înalt de a vorbi despre degradarea valorilor tradiţionale a fost adoptat de J. G. Ballard în Uriaşul înecat, *unde dimensiunile supranormale ale trupului descoperit în mare simbolizează ca şi frumuseţea perfectă, uriaşa, copleşitoarea valoare a Antichităţii, al cărei ecou se prelungeşte dincolo de vulgara neînţelegere şi profanare a ei în lumea contemporană.*

Poate nu întîmplător două femei fac să răsune în această culegere notele delicate ale privirii îndreptate înspre viaţa altor făpturi ale lumii, fragile, dar alcătuind şi ele un microcosm (ca în Moartea moliei, *schiţă înfiorată de compasiune, de milă, a Virginiei Woolf sau în* Măgăruşul meu cel verde *de Ilse Aichinger, care ne dăruie în realitatea imaginară a animăluţului aşteptat întruchiparea nădejdii ce nu trebuie să ne părăsească).*

Dar lecţia secolului pare să vină tot dinspre Extremul Orient, cu Kawabata, dar mai ales cu Mishima. Căci Preotul şi dragostea *sa constituie o pagină exemplară de gîndire şi expresie mito-poetică. Povestea sobră şi elegantă care narează iubirea răvăşitoare, de forţă neumană, abătută ca o furtună asupra bătrînului ascet budist are acelaşi tîlc adînc cu cel din Patericul nostru. Patima poate lovi pe oricine, oricînd, la orice înălţime a minţii şi sufletului s-ar afla. Esenţial e însă modul rezolvării. Şi înţeleptul care o trăieşte, dincolo de puterile lui spirituale unice, cîştigă, ni se pare, umilinţa, şi cu această ultimă virtute se izbăveşte, trecînd totul în contemplaţie şi moarte. Iar Marea Curtezană a curţii, printr-un straniu transfer, realizat în clipa atingerii celor două mîini, primeşte chezăşia salvării fiinţei sale de luxură.*

Într-adevăr, Vladimir Nabokov în Ultima Thule *a avut dreptate. „Enigma Falter" este aceea a întregii noastre condiţii al cărei sens se ascunde căutărilor tot mai febrile ale secolului. Fiecare ins îşi poartă povara înţelegînd-o mai mult sau mai puţin, fiecare încearcă explicaţii, explorînd, investigînd în afară şi înăuntru, alergînd după adevăr. Căci în fond toţi scriitorii prezenţi în antologia de faţă nu*

fac altceva, indiferent de subiectul aparent, de tehnica tratării, clasică sau modernă, decît să circumscrie cît mai din aproape omul, prin explorarea lui integrală la toate nivelurile, în toate treptele. Şi la cei mai adînci dintre ei, răspunsul cade pe relativitatea supoziţiilor despre adevăr, dar şi, chiar dacă nu direct, pe perenitatea valorilor lumii noastre. Amintirile de cultură ale Antichităţii, un coral de Bach, o idee platonică şi, mai presus de toate, iubirea pentru creaţie şi făpturile ei, pînă la treapta cea mai înaltă a sublimării şi transfigurării.

Şi iată că parcurgînd o culegere de proză scurtă, propusă cu aleasă pricepere de Viorica Mircea (care continuă foarte binevenita iniţiativă a ASTREI), sîntem invitaţi nu la o simplă lectură de divertisment, ci la o adevărată aventură de cunoaştere pe diversele şi inepuizabilele trepte ale umanului. Valenţele prozei scurte se arată şi aici, ca valenţe etern deschise ale unei specii chintesenţiate.

ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA

ILSE AICHINGER

(Austria)

Poetă și prozatoare, născută la Viena în 1921. Debutează în 1948 cu romanul „Marea speranță". În același an publică nuvela „Poveste în oglindă", pentru care primește în 1952 Premiul Grupului 47. În 1951 intră ca lector la editura Fischer, unde lucrează și astăzi. Creația sa cuprinde romane: „Elisa, Elisa" (1965); povestiri: „Cuvinte rele" (1976); poezii: „Nici un sfat" (1978); piese de teatru: „La nici o oră" (1980).

Punînd sub semnul întrebării — fără a o nega totuși — realitatea vizibilă, scriitoarea se alătură prin atitudine unor autori ca: E. G. Winkler, Ștefan Zweig, Franz Fühmann și Siegfried Lenz. Adoptînd ca modalitate de expresie dimensiunea fantasticului — uneori de factură lirică — plăsmuiește un univers propriu în care întrepătrunderea halucinantă a materiei visului cu visul materiei și alternanțele trăit-imaginar, viață-moarte („Bălatul din afiș") întreține impresia existenței unui spațiu misterios, bine conturat și al unei lumi perfectibile. În „Măgărușul meu cel verde" reacția față de o realitate ostilă, dezolantă, se concretizează prin maidanul împînzit de tot felul de resturi, însemne ale unei civilizații moderne, amintind de „Tărîmul pustiit" al lui T. S. Eliot; măgărușul — speranță lăuntrică — încăpățînat și punctual pășește fără să se rănească printre deșeuri, sîrme, clădiri dezafectate, purtat și ocrotit de cele mai scumpe gînduri ale visătorului spre mai bine.

Laureată a mai multor premii: Premiul orașului Viena pentru literatură (1974); Premiul Georg Trakl (1979); Premiul Petrarca (1982); Premiul Franz Kafka (1984). Membră a Academiei Bavareze de Arte Frumoase.

MĂGĂRUȘUL MEU CEL VERDE

În fiecare zi, văd un măgăruș verde, trecînd peste podul de cale ferată, îi aud copitele, lovind ritmic podeaua metalică și-i urmăresc capul, ridicat puțin peste marginea balustradei. Nu știu de unde vine, n-am observat niciodată. Presupun însă că iese din uzina electrică dezafectată de dincolo de pod, de acolo, de unde șoseaua o ia drept către nord-vest (o direcție abstractă care, oricum, mie nu-mi spune nimic), și unde, printre ruine, se adună uneori soldații, ca să-și îmbrățișeze drăguțele, de îndată ce se întunecă și ultima rămășiță palidă de lumină se cuibărește leneș pe acoperișul ruginit. Măgărușul meu, însă, vine mai devreme. Nu că ar veni la amiază sau imediat după aceea, cînd soarele mai lîncezește încă greoi prin curțile părăsite și se strecoară printre cioburile ferestrelor bătute în cuie. Nu, el își face apariția abia cînd lumina începe aproape imperceptibil să scadă, îl văd adesea, sus pe pod, sau cînd pornește să urce treptele. O singură dată

l-am zărit dincolo, bocănind alene pe caldarîm, părea însă grăbit, ca şi cînd ar fi întîrziat undeva. De altfel, atunci mi-a şi făcut impresia că ar fi ieşit pe poarta întredeschisă, imobilă în căldura toridă, a vechii uzine electrice.

Nu se sinchiseşte de feroviarii sau de ceilalţi trecători de pe pod, se fereşte politicos din faţa lor, şi nici nu dă cine ştie ce atenţie păcănitului sau fluieratului trenurilor care gonesc dedesubt. Citeodată întoarce capul într-o parte şi priveşte în jos, mai ales cînd trece vreo garnitură, dar niciodată nu zăboveşte prea mult. Mi se pare uneori că vorbeşte cu şinele, dar asta este imposibil. Şi, ce rost ar avea? De-ndată ce depăşeşte mijlocul podului, dispare dincolo, după nişte panouri de beton şi nu se mai întoarce. Despre asta, despre felul în care dispare, sînt absolut sigură. Înţeleg foarte bine de ce nu-şi mai dă osteneala să se întoarcă pe acelaşi drum, atît de cunoscut.

Dar nu înţeleg de unde vine, cum îşi face apariţia. Are pe undeva o mamă, un adăpost, o grămadă de paie, aşternută într-una din curţile liniştite de dincolo? Sau poate locuieşte în vreun fost birou, are acolo un colţ al lui, lîngă vreun perete? Ori se naşte, aşa cum se nasc fulgerele, printre vechii stîlpi de înaltă tensiune şi printre firele electrice, căzute la pămînt? Bineînţeles că nu ştiu precis cum se formează fulgerele, nici nu mă interesează, dar cred că măgăruşul meu se naşte tot ca ele. Măgăruşul meu? Poate e cam mult spus, dar n-aş vrea să-mi retrag cuvintele. Sigur, e foarte posibil să-l mai vadă şi alţii, nu am vorbit cu nimeni despre asta. Este măgăruşul meu, deşi nu-i dau de mîncare şi nici nu-i dau să bea apă, deşi nu-i ţesăl părul şi nici nu-l mîngîi. Totuşi, este măgăruşul meu. De ce n-aş recunoaşte că, într-un fel, viaţa mea este legată de clipa în care îl văd venind, în care îl aştept să apară la capătul podului, că apariţia lui îmi dă un suflu nou, optimist, că ard de nerăbdare să-i văd umbrele verzi, unduindu-se în soarele palid, să-l văd cum apleacă privirea şi se uită în jos la şine. La început, am crezut că poate i-e foame şi că se uită după iarba şi după buruienile răzleţe, răzbătînd printre traversele de cale ferată. Trebuie însă să învăţăm să ne stăpînim chiar şi mila. Sînt destul de vîrstnică încît să ştiu să mă stăpînesc, să nu dau fuga şi să-i pun un braţ de fîn în drum. Sigur,

măgăruşul meu nu arată cine ştie ce grozav. Dar, ce măgăruş arată grozav? Nu vreau să cad în vechea greşeală şi să aştept prea multe din partea lui. Aş vrea să mă mulţumesc cu atît, să-l aştept, sau chiar cu mai mult: să nu-l mai aştept. Căci, măgăruşul meu nu este punctual. Am uitat să spun? De două ori nici n-a venit. Scriu asta cu o îndoială în suflet; mă gîndesc că, poate, acesta este, de fapt ritmul lui, poate că pentru el nici nu există „de două ori", poate că el a venit întotdeauna punctual şi că ar fi foarte mirat dacă m-ar auzi făcîndu-i acest reproş. Aşa cum pare mirat şi de multe alte lucruri. Mirarea, da, aceasta îl caracterizează cel mai bine, îl reprezintă, aşa cred. Aş vrea să învăţ să mă limitez, în ceea ce-l priveşte, numai la bănuieli, mai tîrziu, chiar şi la mai puţin. Pînă atunci, însă, mai există încă multe lucruri care mă neliniştesc. Mai mult decît foamea lui, de pildă, nu ştiu nimic nici despre locul în care se odihneşte, nici despre locul din care îşi face apariţia. Măgăruşul meu are nevoie de odihnă. S-ar putea chiar ca, de fiecare dată, să trebuiască să moară, ce ştiu eu? Nu cred că este uşor pentru el ca seară de seară, să treacă peste pod, să se poarte cum se poartă el, să dispară dintr-o dată, să dispară la momentul potrivit, aşa cum dispare el.

Un asemenea măgăruş are nevoie de linişte, de multă linişte. Oare poate avea destulă linişte acolo, în uzina dezafectată, poate fi destulă linişte printre ruinele acelea? Oare nu-l rănesc, în timpul nopţilor sale, sîrmele electrice împrăştiate pe jos? Căci nopţile sale sînt mai lungi decît ale noastre. Oare, ziua, verdele dealurilor, care coboară pînă lîngă oraş, îi este destul de familiar? Căci zilele sale sînt mai scurte decît ale noastre. Nu ştiu, ca de obicei, nu ştiu nimic. Şi nici n-am să aflu, pentru că ţelul meu nu poate să fie decît să ştiu din ce în ce mai puţin despre el; iată, în timpul unei jumătăţi de an, nu am ajuns să ştiu decît faptul că el vine. Asta am învăţat de la el. Iar într-o bună zi, poate că mă va face să învăţ că nu mai vine. De asta mă tem. Cînd se va face frig, s-ar putea să nu mai poată veni. Pînă atunci, însă, vreau să învăţ de la el să pot suporta gîndul că nu va mai veni, să nu-mi mai îndrept mereu privirea, plină de aşteptări, către pod.

Dar, pînă va sosi clipa aceea, visez citeodată că măgăruşul meu verde ar putea avea şi el un tată verde şi o mamă verde, o grămadă de fîn, undeva, prin curţile părăsite de dincolo de pod şi i-ar putea răsuna în urechi rîsul voios al oamenilor tineri de acolo din curţile părăsite, unde nu e nimeni, al oamenilor tineri, care s-ar îngrămădi să-l vadă.

Visez că, uneori, în loc să moară, măgăruşul meu verde doarme.

În româneşte de
Marius PETRAŞCU

BĂIATUL DIN AFIŞ

„Tu n-ai să mori niciodată!" zise omul care lipea afişe. Dar de îndată ce-şi auzi vocea, îl cuprinse spaima, de parcă prin aerul vălurit de căldură şi-ar fi zărit propria-i fantomă. Îşi întoarse repede capul şi privi cu băgare de seamă şi la stînga, şi la dreapta, dar nu văzu pe nimeni care să-l fi putut auzi şi să-şi închipuie că nu-i întreg la minte; pe lîngă scara în vîrful căreia stătea cocoţat şi lipea afişe, nu era ţipenie de om. Metroul tocmai plecase şi în urma lui şinele sclipeau de-ţi luau ochii. Dincolo de linii stătea o femeie cu un copil de mînă. Copilul murmura un cîntecel, şi cam asta era totul. Tăcerea amiezii, copleşitoare, încremenise deasupra staţiei ca o mînă uriaşă şi grea, iar lumina părea că se îneacă în adîncu-i fără margini. Cerul, deasupra copertinelor peroanelor, era albastru şi sticlos, ocrotitor şi totuşi gata parcă să se prăbuşească, iar stîlpii de telegraf nu mai scoteau de mult nici un zumzet. Depărtarea absorbise apropierea şi apropierea se contopise cu depărtarea. Nu era de mirare că puţină lume lua metroul la ora aceea, cine ştie, poate oamenilor le era teamă să nu se trezească preschimbaţi în stafii şi apoi să se întîlnească tocmai cu ei înşişi. „Tu n-ai să mori niciodată!" zise din nou bărbatul, cu amărăciune, şi de acolo, de sus, trase o scuipătură. O pată de sînge înroşi pietrele deschise la culoare ale caldarîmului. În văzduh, cerul păru dintr-o dată încremenit de

teamă, ca şi cum cineva i-ar fi explicat: tu n-ai să mai ajungi să fii niciodată noapte; ca şi cum cerul, imens şi strălucitor, s-ar fi transformat în afiş şi s-ar fi trezit desfăşurat deasupra staţiei ca o reclamă pentru vreo staţiune balneară. Bărbatul aruncă pensula în găleată şi se dădu jos de pe scară. Se rezemă cu spatele de perete şi, revenindu-şi după o clipă din ameţeala ce-l cuprinsese, îşi sprijini scara de umăr şi o porni mai departe.

Îngrozit, băiatul din afiş rînjea cu gura pînă la urechi şi privea ţintă în faţa lui. Ar fi vrut să-l urmărească pe bărbat cu privirea, dar nu-şi putea pleca ochii cei larg deschişi. Pe jumătate dezbrăcat, cu braţele ridicate, oprit în plină fugă, ca şi cum cineva l-ar fi pedepsit pentru nişte păcate pe care nici măcar nu le bănuia, stătea acolo, învăluit în spuma albă, cu un cer, deasupra lui, mult prea albastru, şi cu o plajă, în spatele lui, mult prea gălbuie, şi rîdea disperat, privind spre colţul celălalt al staţiei, acolo unde copilaşul îngăima un cîntecel şi de unde femeia, visătoare, se uita la el lung, cu nostalgie. I-ar fi plăcut să-i explice că nu era decît o închipuire, că nici el n-avea desfăşurată înainte întinderea fără sfîrşit a mării. Avea şi el, ca şi ea, dinainte, doar praful şi tăcerea staţiei şi indicatorul cu inscripţia: „Circulaţia pe şine interzisă!" Şi ar mai fi vrut să i se plîngă şi de propriu-i surîs care-l deznădăjduia, la fel ca şi spuma aceea exasperantă, ce-i scălda trupul fără să-l răcorească.

N-ar fi trebuit niciodată să-i treacă prin cap astfel de gînduri băiatului din afiş. Nici că-i păsa de-aşa ceva fetiţei din stînga lui, care strîngea la piept un buchet de flori provenit de la o anume florărie, sau domnului din dreapta care ieşea, aplecîndu-se, dintr-o maşină de-a dreptul sclipitoare. Lor nu le venise ideea să se răzvrătească. Fetiţa n-avea nici un chef să lase să-i cadă din braţele rozalii buchetul de flori pe care abia-l putea ţine şi nici florilor nu le era deloc sete. Iar domnul cu maşina nu lăsa impresia c-ar putea să-şi imagineze măcar că mai există şi vreo altă poziţie decît aceea imposibilă, înclinată, în care stătea el, căci surîdea cu satisfacţie şi nu se gîndea nici să se ridice, nici să închidă portiera, nici s-o pornească pe calea norilor luminoşi. Norii aceia luminoşi erau şi ei, de altfel, nemişcaţi, încercuiţi de linii argintate ca

niște lanțuri ce-i împiedicau să plutească. Băiatul scăldat în spumă era singurul care, cu surîsul său încremenit, se îndîrjea într-un refuz neștiut de nimeni, cum neștiut era tărîmul ce se întindea dincolo de malul auriu.

De vină era numai omul acela cu scara, care zisese: „Tu n-ai să mori niciodată!". Băiatul n-avea idee ce înseamnă să mori. Dar cum să fi avut? Deasupra capului, cu litere strălucitoare, înclinat precum un norișor de fum rătăcit, era scris cuvîntul „tinerețe"; iar la picioare, pe linia închipuită a apei de un verde ca otrava, se putea citi îndemnul: „Haide cu noi!". Era una dintre nenumăratele reclame pentru un sat de vacanță.

Între timp, bărbatul cu scara urcase treptele stației, și ajuns sus, își sprijini scara de peretele murdar al clădirii, schimbă cîteva vorbe despre căldura aceea grozavă cu cerșetorul paralitic și se duse pe podul de peste calea ferată să-și ia de la chioșc un pahar de bere. Vorbi și cu cei ce se aflau în jurul dughenei tot despre vreme, dar nu suflă un cuvînt nimănui despre moarte. Apoi se întoarse și se duse de-și luă scara. Totul era învăluit într-un nor de praf prin care lumina încerca în van să răzbească. Bărbatul apucă scara, căldarea și teancul de afișe și coborî treptele de cealaltă parte a stației. Metroul următor nu sosise încă. În acea perioadă a anului circula uneori atît de rar, c-ai fi zis că încurcă orele amiezii cu cele ale miezului de noapte.

Băiatul din afiș, care n-avea-ncotro și privea înainte rîzînd, îl văzu pe bărbat rezemîndu-și scara drept în fața lui și apucîndu-se să mînjească pereții aceia împînziți de femei elegant îmbrăcate, cu trupurile țepene, însuflețite de pofta nerușinată de a ține-n loc ceea ce e trecător. Ele își împliniseră dorința de a nu trăi clipa sfîrșitului nopții. Teama lor fusese atît de mare încît acum, încremenite, ușor aplecate în brațele cavalerilor lor, nu mai aveau de ales și făceau reclamă pentru sala cu oglinzi a unui local de dans. Bărbatul cu scara își agită pensula prin aer. Încă puțin și vor fi acoperite. Băiatul, de pe cealaltă parte, văzu totul limpede. Și mai văzu cu cîtă grație și nepăsare se avîntau ele în fața uriciunii.

Băiatului îi veni să țipe, dar nu țipă. Ar fi vrut să-și întindă mîinile ca să le ajute, dar mîinile lui stăteau neclin-

tite, ridicate deasupra capului. Era tînăr şi strălucea de frumuseţe. Cîştigase jocul, dar acum trebuia să-i accepte preţul. Era şi el încremenit în plină zi, tot aşa cum dansatorii aceia din faţa lui înţepeniseră în toiul nopţii. Şi tot ca ei, urma să accepte orice, nici ei, dar nici el, nu puteau să-l împingă pe omul acela jos de pe scară. Şi toate acestea se întîmplau probabil din simplul motiv că el nu putea să moară.

Haide cu noi — haide cu noi — haide cu noi! Ar fi fost cazul să nu se mai gîndească la nimic altceva decît la cuvintele acestea aşternute la picioarele lui. Era de fapt un refren. Tot omul îl cînta cînd, cu pletele în vînt, o pornea în vacanţă. Îl cînta şi cînd trenul oprea între gări, în plin cîmp, sau atunci cînd şuviţele zburdalnice încetau să mai fluture în vînt. Haide cu noi — haide cu noi — haide cu noi! Refrenul ăsta şi-atît, căci nimeni nu-i ştia continuarea.

Sub ţeasta băiatului se porni un vînt prevestitor de furtună. Bărci cu pînze albe acostară în golful acela nevăzut, fără să le zărească nimeni. Se schimbă şi refrenul: „Tu n-ai să mori — tu n-ai să mori — tu n-ai să mori!". Suna ca un avertisment. Băiatul n-avea idee ce însemna de fapt să mori, dar deodată, ceva ce semăna cu o dorinţă arzătoare, puse stăpînire pe el. Să mori putea probabil să însemne să poţi arunca mingea şi să-ţi întinzi braţele. Să mori însemna poate să-ţi dai drumul în jos sau să pui întrebări; să mori însemna să sari din afiş, să mori— da, acum înţelegea: trebuia să mori ca să nu fii mînjit şi acoperit cu un alt afiş.

Omul cu scara îşi uitase deja de mult vorbele şi, dacă i-ar fi trecut prin minte vreunei muşte ce i se plimba pe dosul palmei să i le amintească, n-ar fi recunoscut că el le rostise. Le spusese într-un acces de furie care-i creştea întruna de cînd tot lipea la afişe. Ajunsese să urască feţele acelea tinere şi strălucitoare, căci el îşi purta stigmatul bolii pe obraz. Şi mai trebuia şi să fie atent să nu cadă din vîrful scării atunci cînd îl apuca vreo criză de tuse. Dar ce să mai zică, trăia şi el de pe urma lipitului de afişe. I s-o fi urcat căldura aceea teribilă la cap şi-o fi vorbit şi el aşa, ca prin vis. Dar să nu mai intrăm în amănunte.

Femeia şi copilul se apropiaseră de perete. Trei fetişcane în rochii subţiri de vară coborau treptele tropăind uşor cu tocurile lor ascuţite. Veniră toate trei în jurul scării omului care lipea afişe, şi-şi ridicară privirile spre el. Bărbatul se simţi măgulit şi chiar obligat să înjghebe, a treia oară, o conversaţie despre căldură. Îi dădură dreptate toate trei deodată, de parcă în clipa aceea, în sfîrşit, ar fi descoperit de ce erau şi vesele şi triste.

Copilul scăpase din mîna mamei şi se învîrtea ca un titirez. În joaca lui voia să ameţească, dar înainte de a-l cuprinde de-a binelea ameţeala, privirea îi căzu pe afiş. Băiatul rîdea şi chipul îi era convingător. „Acolo!" strigă copilul şi-şi îndreptă degeţelul spre afiş, vrăjit parcă de spuma prea albă şi de marea prea verde.

Băiatului nu-i stătea în putere să clatine din cap, nu putea nici să spună: „Nu, nu despre asta-i vorba!", şi furtuna sub ţeasta lui devenise de nesuportat: să mori — să mori — să mori! Oare mori în sfîrşit, dacă apa devine apă? Mori dacă vîntul porneşte în fine să sufle? Oare cînd mori?

De partea cealaltă, copilul continua să privească afişul, încruntîndu-se uşor. Încă nu era tocmai sigur dacă deslușise sau nu în rîsul acela disperare. Oare nu cumva băiatul din afiş îşi schimonosea chipul doar în joacă? Dar băiatul nu-şi putea nici măcar încreţi fruntea ca să-i facă pe plac copilului. Să mor — se gîndea el — să mor odată ca să nu mai rîd atîta! Oare dacă te poţi încrunta înseamnă că mori? Şi puse întrebarea neauzită de nimeni: asta înseamnă oare să mori?

Copilaşul ridică un picioruş ca şi cum ar fi vrut să înceapă să danseze, şi făcu un pas înainte. Se uită în urmă, dar cei mari erau pierduţi în discuţii şi nu-i mai purtau de grijă. Vorbeau acum toţi deodată, de-ai fi zis că vor să se ia la întrecere cu liniştea staţiei. Încet, încet, copilul ajunse pînă la balustradă. De-acolo îşi coborî, pierdut, privirea spre şine, şi surîse, căci habar n-avea ce era golul ce se căsca sub ochii lui. Îşi întinse uşurel picioruşul dincolo de marginea balustradei, dar îl trase iute înapoi. Începu iarăşi să rîdă şi privi înspre băiatul din afiş de parcă ar fi vrut să-i dea de înţeles că o să-i înlesnească jocul.

„Ce vrei să spui cu asta?" întrebă la rîndul lui surîsul băiatului din afiș. Fetița de alături, cu un gest imperceptibil, își ridică șorțulețul. Voia să danseze cu el. Dar cum ar fi putut el să danseze dacă nu putea să moară, dacă trebuia să rămînă înțepenit acolo, tînăr și frumos, cu brațele în aer, cu trupul aproape gol scăldat în spumă albă? Dacă era condamnat să nu poată niciodată să se arunce în mare și cufundîndu-se, să ajungă în partea cealaltă, dacă el nu mai putea să se întoarcă niciodată pe plajă și să-și ia hainele aruncate pe nisipul auriu? Dacă veșnic îi va atîrna deasupra capului cuvîntul „tinerețe" ca o sabie care nu mai vrea să cadă? Cum putea el oare să danseze cu fetița, dacă era interzis să mergi pe șine?

Din depărtare se auzea zgomotul metroului ce urma să sosească, sau mai degrabă nu se auzea nimic, căci zgomotul abia bănuit adîncea parcă liniștea aceea mormîntală, așa cum lumina în punctul ei cel mai limpede și strălucitor părea a se preschimba într-un stol de păsări întunecate, filfiind ușor din aripi și apropiindu-se cu un freamăt stins.

Copilul își apucă hăinuța cu amîndouă mîinile: „uite-așa, și tot așa", îngăimă el, țopăind ca o păsărică la marginea podului. Dar băiatul din afiș nu se clinti. Copilul rîse, nerăbdător. Și iarăși își ridică piciorușele pe balustradă, cînd unul, cînd celălalt — cînd unul, cînd celălalt —, însă băiatul nu putea să danseze.

„Haide!", țipă copilul. Dar nimeni nu-l auzi. „Uite-așa!" zise încă o dată surîzînd. Metroul, în plină viteză, ajunsese în dreptul curbei, și se apropia de stație. Stînd tot lîngă bărbatul care lipea afișe, femeia își dădu deodată seama că nu mai ținea nimic în mînă, că mîna-i flutura în vînt. Încercă să mai apuce marginea hăinuței, ca și cum ar fi vrut să prindă un petic de cer. „Uite-așa!" urlă copilul înciudat, și sări pe șine înainte ca vagoanele să fi ajuns în dreptul băiatului din afiș și să-i fi acoperit imaginea surîzătoare. Nimeni n-ar mai fi fost în stare să-l oprească. Voia să danseze.

In clipa aceea băiatul își simți gleznele umezite de apa mării. O răcoare minunată îi înfioră pielea. Scoici ascuțite îi scrijeliră tălpile, și obrajii i se îmbujorară de durere, ca de-o încîntare. In același timp își simți brațele

cuprinse de oboseală şi şi le întinse, apoi le lăsă în jos, să-i atîrne pe lîngă trup. Gîndurile îi încreţiră fruntea netedă şi-i stinseră surîsul pe buze. Vîntul bătea tot mai tare împroşcîndu-i în ochi fire de nisip şi stropi de apă. Verdele mării se întunecă şi deveni opac. Încă o rafală şi cuvîntul „tinereţe" dispăru de pe cerul albastru, aşa cum se risipeşte un nor de fum luat de vînt. Băiatul îşi ridică privirea, dar nu-l mai văzu pe bărbatul care lipea afişe sărind ca ars de pe scară. Îşi duse mîinile pîlnie la ureche ca să asculte, însă nu auzi nici strigătele oamenilor, nici urletul strident al sirenei de pe ambulanţă. Valurile mării erau din ce în ce mai mari, mai furioase.

„Mor", se gîndi băiatul, „pot şi eu să mor!". Respiră adînc; i se întîmpla pentru prima oară să respire. O mînă de nisip i se rătăci prin păr şi şuviţele i se făcură deodată albe. Îşi mişcă degetele şi încercă să facă un pas înainte, aşa cum îi arătase copilaşul. Întoarse capul şi se întrebă dacă n-ar fi fost bine să se ducă să-şi caute hainele. Închise ochii şi-i deschise iarăşi repede. Atunci privirea îi căzu pe indicatorul din faţa lui: „Circulaţia pe şine interzisă!" şi-l cuprinse disperarea, gîndindu-se c-ar putea să fie din nou obligat să stea încremenit, să surîdă cu toţi dinţii lui albi, în ochi cu un luciu poleit; că s-ar putea să i se cureţe nisipul din păr şi să i se ia răsuflarea de pe buze; că din mare vor fi în stare să facă iarăşi o linie iluzorie, în care nimeni nu s-ar putea îneca vreodată, în timp ce peisajul din spate ar fi din nou transformat într-o pată strălucitoare, dar fără urmă de viaţă. Nu, n-o să se întoarcă să-şi caute hainele. Nu fusese oare nevoie ca marea să se preschimbe în mare pentru ca peisajul să poată deveni peisaj? Cum zisese copilaşul? „Uite-aşa!". Încercă şi el să sară. Îşi luă avînt, făcu cîţiva paşi înapoi, îşi mai luă o dată avînt şi, în clipa în care crezu că n-o să reuşească niciodată, dinspre pod vîntul coborî valvîrtej. Marea se năpusti peste şine şi băiatul fu luat de valuri. Sări, şi trase malul după el. „Mor" apucă să ţipe, „mor! cine vrea să danseze cu mine?"

Nimeni nu băgase de seamă că unul din afişe fusese prost lipit, şi nimănui nu-i păsă cînd, desprins de pe zid şi tîrît de vînt pe şine, fu zdrenţuit de metroul care tocmai sosea în staţie. După nici o jumătate de oră nu se mai

vedea țipenie de om pe peroane și totul era cufundat iarăși într-o liniște deplină. În față, între linii, se zărea, zvîrlit ușor într-o parte, un strop de nisip auriu, de parcă vîntul l-ar fi purtat pe aripile lui, de pe țărmul mării pînă acolo. Omul care lipea afișe se făcuse și el nevăzut. Acum nu mai era nimeni prin preajmă.

De vină pentru toată nenorocirea aceea erau numai vagoanele metroului care venea atît de rar, de-ai fi zis că încurcă orele amiezii cu cele ale miezului de noapte. Asta-i făcea pe copii să-și piardă răbdarea. Acum însă, după-amiaza pusese stăpînire peste stația de metrou, învăluind-o ca o umbră diafană.

În românește de
Angela TUDORII

GRIGOR BABAIAN

(R.S.S. Armeană)

Prozator şi scenarist, se naşte la Erevan, în 1957. Absolvent în 1979 al Facultăţii de regie a Institutului „Khaceatur Abovian" din Erevan şi în 1986 al Cursului superior de scenaristică de la Moscova. Publică proză în cotidianul „Avangard" şi în revista „Garun".

Aparţine „noului val" de tineri scriitori armeni ai deceniului al 7-lea, care, rămînînd fideli investigaţiei de factură realistă, experimentează forme stilistice novatoare, prin intermediul cărora să pătrundă mai adînc în problematica lumii contemporane. Legaţi organic de sensibilitatea artistică naţională şi de cele mai valoroase tradiţii ale prozei armene, încearcă relevarea trăirilor obsesive ale timpului nostru, prin stilul condensat şi percutant al literaturii moderne. Scriitor cu totul aparte, G. Babaian este înzestrat cu o viziune fantastă asupra fiinţării şi cu disponibilităţi de interpretare parabolică a rosturilor lumii. Povestirea „Trei mateloţi în deşertul torid" a apărut în 1986 în revista literară „Garun" („Primăvara"). S-a bucurat de un răsunător succes, şocînd prin nonconformismul ei, prin violenţa experienţei şi a contrastelor, prin prospeţimea deosebit de plastică a imaginilor. Formaţia de regizor îşi lasă vizibil amprenta asupra scriitorului, proza acumulînd certe calităţi dramatice, graţie întîmplărilor ieşite din comun, suspansului ce se naşte pe măsura gradării tensiunii şi a unui deznodămînt pe cît de neaşteptat, pe atît de derutant. Tonul stenic mărturiseşte încrederea în posibilităţile de corijare a unei existenţe deformate, bucuria de a trăi ţişnind năvalnic, copleşitoare, spulberînd astfel întrebări şi incertitudini.

TREI MATELOŢI ÎN DEŞERTUL TORID

Cîte studii aprofundate, cîte cărţi voluminoase rezultate din cercetările perseverente ale gîndirii teologice, istoriografice, filosofice, filologice, cîte ediţii academice de lux şi ediţii modeste de buzunar ar fi fost consacrate vieţii uimitoare şi pocăinţei făcătoare de minuni a sfîntului pustnic Simon Lillitul, dacă vreo călăuză a unei caravane rătăcite ar fi zărit deodată în zori, de pe spinarea cămilei înaintaşe, valea aceea gălbui-verzuie, ar fi mijit ochii, ar fi scos o exclamaţie de mirare cu glasul său răguşit şi ar fi întins braţul spre covorul acela pestriţ, care strălucea în razele oblice ale soarelui! Diverşi savanţi l-ar fi socotit călugăr franciscan, ar fi răsfoit anuarele legate în piele şi ar fi dat un nume mănăstirii de unde el plecase spre răsărit, ar fi căutat vreo intenţie ascunsă a ordinului iezuiţilor în fapta lui temerară de a se retrage în inima lumii musulmane, ar fi proslăvit tîlcul rosenkreuzerian al miracolului pîinii şi apei, ar fi adus dovezi de netăgăduit ale apartenenţei sale la filosofia sofiştilor, poeţii mizantropi

l-ar fi socotit poet mizantrop, aventurierii — aventurier, pecetea şopîrlei verzi cu ochii bulbucaţi ar fi ridiculizat învăţătura sa în toate lucrările de cabalistică, psihologii ar fi polemizat cu înverşunare asupra posibilităţii de acţiune a psihozei în masă asupra faunei, naturaliştii ar fi negat miracolul insistînd că în deşertul sirian există suficiente legume şi lăcuste pentru a asigura existenţa unui individ. La 12 august, ziua lui de naştere, puzderie de feţe bisericeşti în caftane multicolore s-ar fi înghesuit în catedrala Sf. Petru, meditînd şi comentînd viaţa sa uimitoare şi pocăinţa sa făcătoare de minuni. Ca să se poată ţine prelegeri despre el în universităţile germane, ar fi fost nevoie de un lucru simplu: o informaţie despre numele său. Nu menţiunea superficială a savantului teolog Herbert Boralinger, că ar fi existat un pustnic Simon, căruia, în deşertul lipsit de pîine şi de apă, i se trimiteau în fiecare dimineaţă pîine şi apă, ci legătura numelui cu o situaţie dată, localizarea într-o ambianţă materială precisă, în cazul de faţă — toridă şi înăbuşitoare. Cine eşti? întreb eu. — Simon Lillitul, răspunde el cu o voce blîndă, întrerupîndu-şi rugăciunea. — Învăţătorule, părinte, spun eu. Mulţimea şopîrlelor îl ascultă vrăjită, iar numele *Simon Lillitul* se îngemănează strîns cu materialitatea pîinii şi a apei, ruga şi predica lui, care pentru el nu sînt decît ruga şi predica de fiecare zi, pentru mine sînt învăţătură şi ştiinţă divină, iar eu mor de nerăbdarea de a împărtăşi întregii lumi această învăţătură şi ştiinţă, înţelegînd cu adîncă evlavie că acela care nu are nevoie să caute legume şi lăcuste pentru hrana sa este ocupat nu să-şi dea sieşi un nume, ci cu căutarea altui nume, înălţător. Totuşi, nici o călăuză a vreunei caravane rătăcite nu vede, de pe cămila înaintaşă, cum, împreună cu ultimele vorbe ale predicii matinale, şopîrlele dispar sub pietre şi se afundă în dunele de nisip, şi nu coboară de pe cămilă pentru ca, apropiindu-se cu smerenie de călugăr, să se închine în faţa lui şi să-i sărute praful de pe picioare.

Iar atunci cînd covorul gălbui-verzui se destramă dintr-o dată şi cozile şopîrlelor dispar în crăpăturile lutului plesnit, el, strigătul dureros al nădejdii nesfîrşite în deşertul pustiu al Sufletului, îşi întinde braţele şi-şi întoarce faţa spre soare. Iar atunci cînd soarele începe să dogorească şi deşertul se încinge, el intră încovoindu-se în

locuința sa de lut și se cufundă, cu prostrația și mulțumirea devenite obișnuite, în răcoarea inexplicabilă a chiliei. Iar atunci cînd ochii pe jumătate orbiți de aerul roșiatic al deșertului se deprind cu obscuritatea, el vede, pe policioara de pămînt, cu prostrația și mulțumirea devenite obișnuite, bucata de pîine uscată și ulciorul de lut sclipind de jilăveală. Și, murmurînd vorbe de proslăvire, cade în genunchi într-un colț și ascultă liniștea. — Cine ești? întreabă el. — Răspunde, imploră el. — Dă-mi glas, mie, robului tău...

Acum, însă, cînd covorul șopîrlelor s-a destrămat, cînd sfîntul a intrat în locuința lui de lut și a îngenuncheat într-un colț, în tăcerea adîncă a deșertului s-a auzit deodată înăbușit: O-o... Simon Lillitul și-a încrucișat brațele pe piept, a închis ochii și a așteptat temător. Și a auzit: O-hooo... Apoi, a auzit limpede: „Hei-ho, hei-ho, ca luna de pe cer!" Simon Lillitul a sărit de la locul său, a alergat afară din chilie și a văzut cum, din depărtare, vin spre el trei făpturi ciudate, și a auzit un cîntec țîșnit dintr-un gîtlej hîrîit și care nu mai răsunase vreodată în deșertul sirian și de care Simon Lillitul desigur s-ar fi apărat închinîndu-se, dacă n-ar fi fost atît de uimit.

— Apă! a strigat, din depărtare, unul dintre aceia. Apă!

Simon Lillitul a intrat repede, a luat ulciorul plin cu apă și a alergat în întîmpinarea lor. Deșertul sirian nu este doar o întindere, ci un obstacol dificil, un drum obligat. Un alt soi de oameni ar putea încerca să învingă acel obstacol și să treacă drumul greu al deșertului, însă o specie atît de ciudată de oameni pesemne că nu se mai arătase vreodată în deșert. Veșminte ciudate, chipuri ciudate... Cel care strigase „apă!", tuciuriu și vînjos, cu un cercel de aur sclipindu-i în ureche, rostogolea în fața lui o bute mare, la dreapta sa pășea un ins bălai, bărbos și rotofei, cărînd pe umeri un sac, la stînga — un om slab, înalt, care ducea în spinare o ladă legată cu frînghii. Apropiindu-se, ei s-au oprit: tuciuriul s-a uitat la ulciorul din mîna lui Simon și a clătinat din cap:

— Nu, a zis el. Apă. Nouă ne trebuie apă multă. Un riu, un lac, o fîntînă.

Lămurit acum că are în fața sa niște zănatici, Simon Lillitul a dat, totuși, un răspuns cuminte:

— Dacă aici s-ar fi aflat rîuri şi lacuri, spuse el domol, locul acesta nu s-ar fi numit *deşert*.

— O fîntînă, zise Tuciuriul. Fîntînă nu există?

— Nu.

— Păi, făcu Deşiratul, ţintindu-şi ochii spălăciţi asupra lui Simon. Păi, tu de unde ai apă?

— Asta nu-i din fîntînă, spuse Simon, pricepînd că-i o încercare, se-nţelege că toate astea nu-s decît o încercare. Aici era o fîntînă, dar acum trei ani a secat.

— Să mergem, să ne-o arăţi, zise Tuciuriul. Dacă e fîntînă, înseamnă că trebuie să fie şi apă.

Păşind înaintea celor trei, cu ulciorul în mînă ca o torţă, Simon Lillitul se străduia să-şi potolească vîjîiala şi confuzia din creier şi ciulea urechea la bodogănelile grăsunului cu părul creţ.

— Fîntîna, se-nţelege, nu-i rîu. În fîntînă nu poţi să te scalzi. Dar poţi să scoţi apă din ea şi să te speli. Şi mai poţi să laşi în jos vreo două sticle, măcar să se răcească nîţel. Pe-o arşiţă ca asta, e-adevărată sinucidere să bei rom fierbinte.

— E-o tîmpenie, întări Deşiratul, mai cu seamă cînd ai pe-aproape o fîntînă.

„Sînt ţicniţi", gîndea Simon, trăgînd cu coada ochiului la butoiul care se rostogolea pe lîngă el. „Să fie tîlhari? În veşmintele astea caraghioase, fără un animal de povară, cărînd o butie şi o ladă... Nu, ce tîlhari, e-o tîmpenie! E-o tîmpenie să bei rom fierbinte... Bălaiul mormăie pe grecește. Precis nu sînt de prin părţile astea, or fi europeni. Tuciuriul a strigat *apă* pe franţuzeşte. Franţuzeşte... Apă... Doamne, ăştia trebuiau să-mi tulbure liniştea pe care mi-ai dăruit-o şi aşteptarea glasului Tău în liniştea de-aici...?"

— Am ajuns, zise Tuciuriul. Asta-i fîntîna?

— Asta e, spuse Simon. Dar încă de-acum trei ani a secat.

— Prostii, zise Tuciuriul. Dac-ar fi fost secată, s-ar fi chemat *groapă seacă*, dar dac-ai spus că e fîntînă, înseamnă că înăuntru e apă. Hu-uu...

Tuciuriul încercă să ridice lespedea aşezată pe cărămizile de lut, nu izbuti, se-ndreptă, se destinse scuturîndu-şi umerii încordaţi şi privi spre Deşirat. Deşiratul lăsă jos lada din spinare, o aşeză grijuliu în nisip, clinti din loc

lespedea cu o putere neașteptată față de trupul său firav și o rostogoli de-o parte.

— Ah, suspină cu încîntare Grăsunul. Vine miros de apă.

Simon Lillitul surise îngăduitor, simți deodată o uscăciune în gîtlej și sorbi o înghițitură din ulcior.

— Scoate săculețul, îi zise Tuciuriul Grăsunului. Grăsunul lăsă jos sacul de pe umeri, îl desfăcu la gură, scotoci înăuntru și scoase un săculeț de piele, care semăna mai curînd cu o căldare împăturită.

— Pune o piatră înăuntru, zise Deșiratul, cînd Grăsunul legă cu pricepere frînghia de gura căldării.

„Pentru greutate", pricepu Simon Lillitul.

Grăsunul, înghinînd pe nas ceva în chip de cîntec, dădu din cap, rupse o bucată din lutul crăpat, o aruncă în căldare și, cu ochii sclipindu-i vesel, coborî solemn căldarea pe gura fîntînii. După o clipă de așteptare fierbinte, se auzi un gîlgîit de apă.

— Apă! exclamă Grăsunul.

„Apă", înghină prostit Simon Lillitul.

— Într-o fîntînă trebuie să fie apă, îl țintui Tuciuriul cu ochii negri strălucindu-i victorios. Iar într-o ladă — merinde...

— Ai răbdare, zise Deșiratul. Și mie mi-e foame. Mai întîi, să ne spălăm.

Incremenind în fața interdicției, Tuciuriul zăbovi o clipă confuz, apoi, dintr-o dată, strigă:

— Hei-hei!...

— Hei-hei! îi ținură isonul, dezlănțuiți, Grăsunul și Deșiratul, căci chiar în clipa aceea din fîntînă lunecă afară, ca o vietate marină lucitoare, căldarea plină ochi cu apă. Grăsunul lăsă jos colacul de frînghie udă, înfășurat pe brațul său, și-i întinse Tuciuriului căldarea. Tuciuriul apucă grijuliu, cu ambele mîini, căldarea, privi oglinda tremurătoare a apei, se uită la Deșirat, care, strîngînd din buzele lui subțiri și sărate, își fixase privirea aprinsă asupra apei, și îi întinse căldarea. Deșiratul smulse, cu un geamăt de mulțumire, căldarea, o așeză pe buza fîntînii și-și cufundă capul în ea. Apa se revărsă afară clipocind. Grăsunul și Tuciuriul hohotiră încîntați.

Soarele, ca un scorpion lunecînd alene, pișcă umerii lui Simon, acoperiți cu un veșmînt din păr. Simon Lillitul,

cu o fixație stupidă, socotea în minte clipele. Cînd numără preț de un minut, Deșiratul scoase cu un fornăit capul din căldare, și-l scuturâ ca un vițel, rîse fericit și vărsă apa în capul Grăsunului.

— Cît sînteți de amabil, binecuvîntate domn! zise Grăsunul cu recunoștință politicoasă.

— Te-ai săturat? întrebă, nu se știe de ce, Simon Lillitul.

— M-am spălat. Deșiratul, cu zîmbetul de fericire încă întipărit pe față, îl privi pe Simon ca și cum acesta ar fi spus o nerozie.

Grăsunul coborî din nou căldarea în fîntînă.

Rasa din păr ardea cu văpăi nevăzute trupul uscat al lui Simon. Vreme de un ceas încheiat, Simon Lillitul stătuse nemișcat sub soare, strîngînd cu degetele descărnate gîtul subțire al ulciorului. Gura lui împresurată de o barbă aspră rămăsese întredeschisă fie de căldură, fie de uimire, iar ochii îi erau holbați asupra celor trei duhuri rele. Albia gîndurilor îi secase, din loc în loc mai zăceau doar crîmpeie de rugăciuni. Și cu cît se golea mai mult mintea lui Simon, cu atît mai gălăgioasă se făcea veselia din jurul fîntînii. Grăsunul cobora și scotea fără încetare căldarea, Tuciuriul și Deșiratul, icnind și țipînd de plăcere, aruncau apă cu pumnii pe fețele lor tăbăcite, suduiau de parcă ar fi binecuvîntat și vărsau restul de apă din căldare în capul Grăsunului, binemeritînd de fiecare dată mulțumirile lui zeflemitoare: — Cît sînteți de amabil, căpitane! — Sluga dumneavoastră, căpitane! — Neobrăzarea Voastră, mai faceți-mi o dată!

Apoi, s-au despuiat, au început să scoată apa, de data asta cu trei perechi de brațe, și să se frece unul pe altul. Se fugăreau scoțînd chiote ca niște copii, întipărind în lutul gălbui urme negre de pași, care se evaporau instantaneu. — Spre covertă, feciori de tîrfe! scheuna Tuciuriul în spaniolă, cu vocea sugrumată de rîs. — Cine are să vă spele jegul vostru împuțit? Înălțimea Sa Viceregele? Ori Doamna Sa lată-n spete...

Și în felul acesta, fără să-și întrerupă joaca de puștlamale dezlănțuite și fără să treacă de la joacă la treabă, ci doar schimbîndu-și felul de a se juca, au instalat lîngă fîntînă cea mai ciudată tabără aflată vreodată în deșert. În vreme ce Tuciuriul țopăia de pe un picior pe altul,

plesnindu-se cu brațele peste coapse ca un cocoș și mai curînd țipînd la Simon decît cîntînd, într-o limbă neștiută, un cîntec care, dacă am judeca după fețele extaziate ale Grăsunului și Deșiratului, trebuie să fi fost peste măsură de neruşinat, Deșiratul și-a deschis lada, a scos niște bețe pe care le-a petrecut cap la cap dînd la iveală o prăjină lungă, iar Grăsunul, storcîndu-și sacul uriaș, a scos un balot și, după cîteva minute, deasupra fîntînii, pe un catarg înfipt în pămîntul jilav, flutura și strălucea orbitor o pînză albă. În arșița fără măcar o adiere, a deșertului, nu putea să apară surpriza vreunui vînt, totuși o forță nevăzută umfla burta pătrățoasă a pînzei și se părea că vela umflată acum-acum are să smulgă din loc fîntîna, tot peticul acela de lut istovit de atîta scaldă și lipsit de nisip, polobocul, lada, pe Simon, pe ceilalți trei, și, tîrîndu-i după ea, are să-i azvîrle pe culmea colinei din zare. S-ar putea ca locul vîntului să fi fost luat de valul de chiote deșănțate cu care Tuciuriul și Grăsunul salutau fiecare obiect pe care Deșiratul îl scotea din ladă: o sticlă verde, trei stacane de lemn, o pungă de pesmeți, încă o sticlă, o funie de pește sărat, trei pipe și, spre entuziasmul tuturor, o bucată mare de pastramă. Strîngînd tare cu ambele mîini cepul butoiului, Grăsunul scoase un icnet, și Simon se bucură deodată cu o neașteptată uimire copilărească văzînd cum se încolăcesc, pe brațele durdulii ca de femeie, funiile întortocheate ale mușchilor tăinuiți. Cepul zbură cu un pocnet, și din poloboc țîșni, în căldarea de piele, un lichid roșu.

Cînd s-au așezat în jurul butoiului, Deșiratul — pe ladă, Grăsunul — pe sac, iar Tuciuriul — pe ghizdul fîntînii, pentru întîia oară în ultimul ceas Deșiratul privi spre Simon și îl zeflemisi:

— E-o prostie să stai sub soare, zise el, cînd poți să șezi la umbră.

— A-al zbieră Tuciuriul, bucurîndu-se brusc de prezența lui Simon. Șezi aici.

Și cînd Simon Lillitul, ars de soarele deșertului, a pășit pe peticul pătrat umbrit de pînză, i s-a părut că pămîntul i se clatină sub picioare, dar nu i-a dat atenție, uluit de răcoarea proaspătă care domnea sub velă. În gheena deșertului sirian, răcoarea de neînțeles a chiliei sale era un miracol divin de neînțeles, ce înțeles putea să

oîbă, însă, acel *neînțeles* aici, sub pînza absurdă întinsă de cei doi diavoli în văzduh? Simon n-a apucat să găsească un răspuns, căci, luînd descumpănirea lui drept nehotărîrea celui care caută un loc să se așeze, Deșiratul îl apucă de braț și zise:

— Ai face bine să stai jos, și, trăgîndu-se la o parte, îl așează pe ladă.

— Ce-i oala aia din mîna ta? întrebă Grăsunul cu un zîmbet delicat. Ia dă-o-ncoa.

Simon întinse ulciorul gol: gol, fiindcă, stînd sub soare vreme de un ceas, băuse pe nesimțite apa care, altădată, îi era de-ajuns o zi întreagă.

Grăsunul luă ulciorul cu o amabilitate zeflemitoare, închise ochiul stîng, mîji ochiul drept și, cu ochiul acela mijit, se uită înăuntru prin gîtul îngust al ulciorului. Apoi, îndepărtă ulciorul de ochi și îl scutură. Din ulcior, cu iuțeala unei vrăbii, țîșni afară un peștișor argintiu, făcu o tumbă în aer și căzu în fîntînă. Tuciuriul și Deșiratul hohotiră văzînd chipul prostit al lui Simon.

— N-o să-ți dau rom, zise blînd Grăsunul. Romul te-ar omorî pe loc. Am să-ți dau vin.

Grăsunul își lăsă capul pe umăr, oftă și cufundă ulciorul în căldare. O dată cu gîlgîitul care se auzea din căldare, lui Simon îi păru că lada pe care ședea fuge de sub el, și se agață, cu degetele înțepenite, de marginea butoiului.

Lada se legăna ușor sub Simon, iar butoiul se legăna ușor în fața ochilor lui. Vîntul biciuia pînza, și, în urechile lui Simon, prova despica apa cu un plescăit lin, constant. În jurul său, ca și înainte, se întindea deșertul sirian, iar plescăitul valurilor și zefirul răcoros al mării nu-și aveau locul, erau absurde și inexplicabile, însă Simon Lillitul nu încerca să-și explice. Simon nici n-avea nevoie de așa ceva.

Una dintre metodele de a învinge încercarea este să nu i te împotrivești, iar Simon nu se împotrivea. El inspira profund, cu tot pieptul, aerul marin sărat, ciocnea ulciorul de lut cu cele trei stacane de lemn și răcnea „hei-ho!", mesteca încet, prelungindu-și plăcerea, peștișorii nemaipomenit de gustoși, cu aromă de putreziciune, îl lovea pe Deșirat în umăr, hohotea și-i făcea cu ochiul Grăsunului cînd acesta, mijindu-și complice ochii înroșiți, își înfigea

cuțitul încovoiat și sclipitor în bucata de pastramă. Păsări marine nevăzute prindeau glas în văzduh, din cînd în cînd pești zburători nu se știe de unde iviți zburau deasupra butoiului, se dădeau peste cap deasupra fîntînii, cădeau și lipăiau pe fundul apei. Deșiratul depăna, pe-ndelete și cu voce joasă, povești despre rechini, șerpi de mare, perle și cadavre găsite în calele navelor, iar fiecare vorbă de-a lui, acoperind hărmălaia care nu-nceta nici o clipă, se auzea, era percepută și înțeleasă. Grăsunul înfuleca pe rupte, bea de stingea și îl suduia pe Simon plin de însuflețire, în limbi cunoscute și necunoscute. Tuciuriul cînta cu o voce spartă, își pipăia cu degetul arătător cercelul de aur din ureche, îi făcea semn din cap lui Simon să țină isonul, iar Simon ținea isonul legănîndu-se în ritmul melodiei la dreapta și la stînga, pe lada care se legăna sub el.

O bucurie caldă și răcoroasă, dulce-sărată îl năpădise pe Simon, iar dacă acești trei posedați liberi și uimitori erau rodul iadului, atunci iadul trebuie să fi fost tare caraghios și diavolul nu putea să-l înspăimînte pe pustnicul Simon Lillitul...

— De ce nu cînți? se răsti Simon la Grăsun, cu prefăcută supărare.

— Crapă, tacă-ți gura! zise Grăsunul cu un glas catifelat, depărtîndu-și paharul de gură și lingîndu-și buzele.

— De ce nu cîntă Grăsunul? pretinse răspuns Simon Lillitul de la Tuciuriu.

Tuciuriul se opri brusc din cîntat, Deșiratului îi rămase vorba neterminată, Grăsunul încetă să mai mestece, își aținti privirea asupra lui Simon și se-mbujoră.

— „Grăsun"? întrebă el liniștit, și pe rotunjimea pieptului său apărură movilițele mușchilor. Tu m-ai făcut pe mine „Grăsun"?

— Iartă-mă, spuse Simon. N-am vrut să te jignesc. Pur și simplu... nu știu cum te cheamă... trebuia să-ți zic cumva pe nume...

— *Pe nume?!* Îmi vrei moartea, ticălosule? făcu Grăsunul.

Simon Lillitul înghiți în sec. Trei perechi de ochi îl priveau țintă.

— Te jupoi, te-nec, te-arunc în fîntînă, zise Grăsunul cu o voce joasă, amenințătoare, și brusc zîmbi: dacă nu bei chiar acum în sănătatea mea, scrumbie moartă!

Simon Lillitul răsuflă ușurat, ca unul scăpat de la spînzurătoare, chicoti încurcat pe sub nas și ridică ulciorul.

— ... Nu poți să nu-mi spui pe nume, îi explică Grăsunul lui Simon, mormăind îmbietor. Și nu poți să nu mori, pentru că nu poți, murind, să nu desparți ceea ce e una...

— Nu poți să nu mori, întări Tuciuriul scăpărînd din ochii negri pentru că, dacă rostești *deșert*, mori de sete în deșert sau îngropat în furtuna de nisip...

— Și dacă rostești *mare*, continuă nepăsător Deșiratul, te-neci în mare..

Simon clătina din capul care-i căzuse pe piept, se străduia să-nțeleagă și nu-nțelegea nimic. Gîndurile i se amestecau, glasurile se amestecau...

— Dacă rostești *Ana*, asta e femeia care putea fi batjocorită și ucisă, dar dacă rostești *femeie*, atunci poate e femeia care se joacă liniștită cu pruncul ei...

— Dacă vasul se numește „Frumoasa Izabela", un nume minunat pentru vas, atunci el ar putea fi iefuit și scufundat...

— Dar dacă vasul e doar *vas*, atunci este foarte posibil ca tu să te fi aflat nu pe puntea vasului scufundat, ci pe puntea unui alt vas, nescufundat, ha-ha-ha...

— Și cu toate astea, nu poți să nu mori fără să numești, pentru că, dacă vietatea aia care, încrețindu-și fruntea, se gîndește să te sfîșie în patru ori să te tragă în țeapă se numește *mandarin*, atunci înseamnă că tu te mai afli în China și nimeni n-are să-ți dea un pahar de bere...

— Iar dacă vietatea aia se numește șeic, atunci înseamnă că te afli în apropiere de numita *Mediterana* și ai să poți îmbrățișa curînd o fată bălaie...

— Și dacă rostești *ghețuri*...

— Dar dacă rostesc *Dumnezeu*? ar fi vrut să-ntrebe numitul Simon Lillitul și nu izbutea, căci, împiedicîndu-se de întrebarea asta, se prăvălea într-o cumplită beznă căliie, și unde cădea? în cală, ori în fîntînă?...

Gemînd din greu, Simon Lillitul s-a trezit din somn, și-a-ntors pe spate trupul asudat, și-a-ntins brațele și a deschis ochii. În putoarea din chilie, aerul era irespirabil. Pe policioară zăcea bucata de pîine uscată, neatinsă de

ieri. Icnind, Simon s-a sculat în picioare şi a ieşit din chilie. Soarele strălucea orbitor în mijlocul bolţii cerului. În zare, se-ntindea cîmpul gălbui-verzui al puzderiei de şopîrle.

„Predica", îşi spuse Simon Lillitul cu o voce necunoscută. „Rugăciunea de dimineaţă. Cuvîntul Domnului către toate vieţuitoarele."

Îşi curăţă gîtlejul tuşind, inspiră adînc şi strigă cu vocea aceea nouă, necunoscută:

— Hei-ho, hei-ho! ca luna de pe cer...

Şopîrlele se opriră o clipă în aşteptare, apoi îşi mişcară, dezamăgite, cozile şi dispărură.

— E arşiţă, zise Simon Lillitul. E arşită.

Şi, frecîndu-şi fruntea, păşi spre fîntînă.

În jurul fîntînii zăceau risipite capete şi oase de peşte, o bucată de frînghie şi ulciorul lui Simon. Simon ridică unul dintre capetele de peşte şi îl azvîrli în fîntînă. Se auzi un pocnet. În fîntînă, nu exista apă.

— În care parte are să cadă gura ta, zise Simon, într-acolo o să mă duc.

Şi aruncă ulciorul în sus. Ulciorul se rostogoli în aer, căzu cu un bufnet la pămînt, se-nvîrti şi încremeni cu gura spre răsărit.

Simon nu voia să meargă spre răsărit.

Şi a doua oară gura ulciorului arătă spre răsărit, iar a treia oară Simon aruncă ulciorul foarte sus. Atît de sus, încît, căzînd pe lutul uscat, ulciorul se făcu fărîme, dar gîtul spart arăta din nou, cu gura crăpată, spre răsărit. Simon răsuci între degete ciobul acela mic, îl azvîrli în fîntînă, se-ntoarse spre apus şi zise:

— Te numesc **răsărit.**

Şi păşi spre apus.

E posibilă o variantă.

Simon ridică unul dintre capetele de peşte şi îl azvîrli în fîntînă. Se auzi un pocnet.

În fîntînă nu exista apă.

După o scurtă meditație, Simon Lillitul ridică frînghia și o lăsă s-atîrne în fîntînă. Apoi, legă bine capătul frînghiei de buza fîntînii, intră în fîntînă și-ncepu să coboare pe frînghia groasă și trainică.

E greu de spus de ce a procedat așa. Poate, ca să se apere de razele fierbinți ale soarelui.

În românește de
Sergiu SELIAN

J. G. BALLARD
(Anglia)

Prozator englez, născut în 1930 la Shanghai, China, unde trăieşte pînă la vîrsta de 15 ani. Ajunge în Anglia în 1946. Studii medicale la King's College, Cambridge, ce-i vor influenţa ulterior opera literară. Desfăşoară o intensă activitate ca editor de reviste ştiinţifice. Debutează în literatură cu o povestire în 1956. În 1962 îi apare romanul „Lumea scufundată" ce se bucură de elogii unanime din partea criticii. Urmează „Lumea de cristal", „Nisipurile purpurii", „Distrugerea", „Compania de visuri nesfîrşite". „Imperiul Soarelui" este ecranizat în 1977, cu mare succes de public, de cunoscutul regizor american Steven Spielberg.

Atras prin formaţie de science-fiction, J.G. Ballard depăşeşte însă graniţele genului, înscriindu-şi opera într-un circuit mai larg de valori, fiind preţuit de numeroase personalităţi ale epocii, printre care Kingsley Amis, ce-l consideră „una dintre cele mai strălucitoare stele de pe firmamentul literaturii postbelice". „Uriaşul înecat" face parte din volumul „Plaja terminus" (1964). Povestirea evoluează de la satira realistă de tip swiftian, cu trimitere imediată în contemporaneitate, îndulcită însă de melancolie şi nostalgie prin antiteza de factură romantică — Glorie=Trecut/Nimicnicie=Prezent, spre alte dimensiuni, cosmice. Venit din abisurile mării, dar teluric prin proporţii colosale şi greutate, uriaşul ne duce cu gîndul la forţe primordiale nebănuite, ce se dispersează apoi treptat în univers (mitul homo cosmicus). Imaginea finală în care pescăruşii poposesc pe oasele ca nişte arcade părăsite pe plajă, sugerează imponderabilitate şi sublimare spirituală. Mai mult decît atît, autorul extinde în timp şi spaţiu ideea de argonaut — călător din alte lumi — convingîndu-ne că civilizaţiile apuse supravieţuiesc prin vestigiile ce continuă să ne hrănească spiritul cu acel suflu etern de Frumuseţe şi Mister.

URIAŞUL ÎNECAT

În dimineaţa de după furtună, pe plaja ce se întindea la o depărtare de cinci mile în partea de nord-vest a oraşului, marea a purtat spre ţărm cadavrul unui uriaş. Vestea ivirii sale fu adusă de un fermier din vecinătate, fiind confirmată ulterior şi de reporterii ziarului local şi de poliţie. Cu toate acestea, majoritatea oamenilor, printre care şi eu, rămaserăm sceptici. Cum însă tot mai mulţi erau cei care se întorceau de acolo, susţinînd că se convinseseră cu ochii lor de impresionantele dimensiuni ale uriaşului, curiozitatea ne fu în cele din urmă stîrnită. Biblioteca în care îmi desfăşuram cercetările alături de colegii mei rămase aproape pustie cînd, curînd după ora două a după-amiezii, o porniram spre ţărm. În tot cursul zilei putură fi văzuţi oameni părăsindu-şi birourile sau prăvăliile, pe măsură ce se răspîndeau în oraş poveştile despre uriaş.

Pînă să ajungem noi la dunele de deasupra plajei, o mulțime apreciabilă se adunase la fața locului. La început, părerile privitoare la dimensiunile sale părură mult exagerate. Era vremea refluxului, astfel încît trupul uriașului ieșea aproape în întregime din apă și totuși nu se arăta a fi mai voluminos decît al unui rechin ce se soreşte. Zăcea pe spate, cu brațele întinse pe lîngă corp, într-o poziție de repaus, de parcă ar fi adormit pe oglinda de nisip ud, răsfrîngerea pielii sale livide pălind pe măsură ce apa se retrăgea. În lumina crudă a soarelui, trupul său lucea precum penajul alb al unei păsări marine.

Uimit de această privelişte şi nemulțumit de explicațiile banale ale mulțimii, am coborît, împreună cu prietenii mei, pe prundiș. Nimeni nu părea dispus să se apropie de uriaș, dar, o jumătate de oră mai tîrziu, doi pescari cu echipament special se aventurară peste nisipul ce cobora la mică adîncime. Pe măsură ce siluetele lor miniaturale se apropiau de trupul culcat, o rumoare se iscă din mijlocul mulțimii. În comparație cu uriașul, cei doi pescari păreau pur și simplu pitici. Cu toate că avea călcîiele îngropate parțial în nisip, degetele se ridicau la o înălțime cel puțin de două ori mai mare decît aceea a pescarilor. Am înțeles atunci că leviathanul acela înecat avea dimensiunile celui mai mare caşalot.

Trei pescadoare mici își făcuseră apariția, rămînînd cu chilele ridicate la vreun sfert de milă depărtare de țărm, în vreme ce marinarii priveau de la proră. Rezerva lor îi descurajă și pe spectatorii de pe țărm de a se aventura peste nisip. Nerăbdători, coborîrăm cu toții de pe dune, aşteptînd pe povîrnișul pietros un prilej de a privi mai de aproape. În jurul trupului prăvălit, nisipul fusese măturat de valuri, lăsînd în urmă o adîncitură ce-ți dădea impresia că uriașul căzuse din cer. Cei doi pescari se postaseră între cele două socluri ale labelor picioarelor, fluturîndu-și mîinile spre noi ca niște turiști rătăciți printre coloanele unuia din templele spălate de apele Nilului. Pentru o clipă, m-am temut ca uriașul să nu fi fost cumva doar adormit și că s-ar fi putut mișca brusc, lovindu-și călcîiele unul de celălalt, dar ochii săi sticloși fixau în continuare cerul, fără să aibă habar de cele două replici minuscule rătăcite între picioarele sale.

Pescarii începură să-i dea înconjurul, preumblindu-se în lungul versanților albi ai picioarelor. După ce se opriră puțin să examineze degetele mîinii lipsite de vlagă, ei dispărură din vedere în spațiul dintre braț și piept, de unde reapărură apoi pentru a-i examina capul, apărîndu-și ochii cu podul palmei ca să se poată zgîi în sus la profilul lui grecesc. Fruntea mică, nasul înalt și drept și buzele răsfrînte mă trimiteau cu gîndul la o statuie a lui Praxitele, în vreme ce desenul elegant al nărilor întărea impresia de sculptură monumentală.

Un strigăt se slobozi deodată din mulțime și o sută de brațe arătară înspre mare. Cu o tresărire am observat că unul din pescari se urcase pe pieptul uriașului, plimbîndu-se acum încolo și-ncoace și făcînd semne celor de pe țărm. O rumoare de uimire și triumf străbătu mulțimea, ce se pierdu în zgomotul avalanșei de pietriș stîrnită de picioarele celor ce se avîntară pe panta de nisip a mării.

Pe măsură ce ne apropiam însă de trupul culcat într-un ochi de apă de întinderea unei pajiști, vorbăria noastră aprinsă se domoli din nou, sub impresia copleșitoare produsă de vederea colosului mort. El era așezat într-un ușor unghi față de țărm, cu picioarele înspre plajă, și acest efect de racursi ne înșelase în privința adevăratelor sale dimensiuni. În ciuda celor doi pescari care-i stăteau pe abdomen, mulțimea se răspîndi într-un cerc larg, grupuri de trei sau patru oameni înaintînd înspre mîini și picioare.

Am înconjurat împreună cu tovarășii mei partea dinspre larg a trupului uriașului, ale cărui coapse și torace se înălțau deasupra noastră precum carena unei nave eșuate. Pielea lui sidefie, umflată din pricina apei sărate, ascundea contururile mușchilor și tendoanelor enorme. Trecurăm pe sub genunchiul stîng, ușor flexat, pe care atîrna de-o parte și de alta, tortul umed al algelor. O eșarfă dintr-un material greoi, cu urzeală aparentă, decolorată de apa mării înspre un galben pal îi traversa mijlocul ca un vag semn de decență. Uscîndu-se la soare, aceasta emana un iz puternic de apă sărată amestecat cu mirosul dulceag, dar puternic, al epidermei uriașului.

Ne-am oprit în dreptul umărului, rămînînd cu privirile pierdute la profilul lui nemișcat. Avea buzele ușor depăr-

tate, iar ochiul deschis era ceţos şi opac, de parcă i s-ar fi injectat un lichid de un albastru lăptos. In schimb, arcadele delicate ale nărilor şi sprîncenelor împrumutau feţei un farmec ornamental ce contrasta cu forţa brutală a pieptului şi umerilor.

Deasupra capetelor noastre, urechea semăna cu cadrul sculptat al unei uşi. Cînd mi-am ridicat mîna ca să ating pendulul lobului, pe marginea frunţii apăru cineva care strigă la mine. Speriat de neaşteptata apariţie, m-am dat înapoi şi atunci am constatat că un grup de tineri urcaseră pe faţă şi se hîrjoneau, intrînd şi ieşind din orbite.

Oamenii se căţărau acum peste tot trupul uriaşului, ale cărui braţe înclinate ofereau o dublă scară. Din palme, ei porneau în lungul antebraţelor, pînă la cot, după care se tîrau peste pîntecul destins al bicepşilor, pentru a se bucura apoi de o promenadă pe suprafaţa plată a muşchilor pectorali ce acopereau jumătatea superioară a pieptului neted, fără un fir de păr. De aici, urcau înspre faţă, preumblîndu-se cu mîinile la spate în lungul buzelor şi nasului, sau coborau pe abdomen pentru a se întîlni cu alţii care încălecaseră gleznele şi patrulau acum pe cele două coloane gemene ale coapselor.

Ne-am continuat rondul prin mulţime, oprindu-ne să examinăm mîna dreaptă întinsă. Un mic ochi de apă se deschidea în palma uriaşului, ca o rămăşiţă dintr-o altă lume, risipită acum de picioarele celor care-şi începeau ascensiunea în lungul braţului. M-am străduit să citesc liniile ce brăzdau epiderma palmei, căutînd o cheie pentru a descifra caracterul uriaşului, dar destinderea ţesuturilor şterse orice indiciu al identităţii şi sorţii lui tragice.

Muşchii şi încheieturile uriaşe ale mîinilor nu trădau o sensibilitate deosebită, în schimb, delicata flexiune a degetelor şi unghiile îngrijite, retezate simetric, pînă la şase ţoli de vîrful degetului, indicau un anume rafinament temperamental, sugerat şi de trăsăturile greceşti ale feţei, pe care orăşenii poposiseră ca nişte muşte.

Un tînăr stătea chiar pe vîrful nasului, fluturîndu-şi braţele pe lîngă corp şi strigînd în jos la tovarăşii săi; cu toate acestea figura uriaşului îşi păstră masivitatea-i netulburată.

Intorcîndu-ne pe țărm, ne-am așezat pe pietriș, urmărind necontenitul șuvoi de oameni ce se scurgea aici dinspre oraș. Vreo șase sau șapte pescadoare se adunaseră în larg, iar echipajele lor înaintau prin apa de mică adîncime ca să privească mai de aproape acea enormă pradă a furtunii. Ceva mai tîrziu, apăru un echipaj al poliției, care încercă, fără prea mare convingere, să înconjoare plaja cu un cordon. Cînd ajunseră însă lîngă trupul întins, orice gînd de acest soi îi părăsi și plecară cu toții, aruncînd în urmă priviri buimace.

O oră mai tîrziu, pe plajă se adunaseră o mie de persoane, din care cel puțin două sute stăteau ori ședeau pe trupul uriașului, îngrămădiți în lungul brațelor și picioarelor sau preumblîndu-se într-un necontenit du-te-vino în curmezișul pieptului și stomacului. O numeroasă ceată de tineri luaseră în stăpînire capul, făcîndu-și vînt peste obraji și lunecînd pe toboganul lin al maxilarelor. Vreo doi sau trei încălecară pe nas, iar altul se tîrî în interiorul unei nări, de unde scotea niște sunete asemănătoare lătratului unui cîine.

După-amiază se întoarseră polițiștii, deschizînd drum prin mulțime unui grup de experți științifici — autorități în materie de anatomie macroscopică și biologie marină — de la universitate. Ceata tinerilor și cea mai mare parte a celor cocoțați pe uriaș coborîră, lăsînd în urmă cîțiva îndărătnici, care nu-și părăsiră posturile de pe frunte și din vîrful degetelor de la picioare. Experții se preumblară în jurul uriașului, dînd din cap și consultîndu-se aprins, precedați de polițiștii care țineau la distanță spectatorii. Cînd ajunseră în dreptul mîinii întinse, ofițerul cel mai mare în grad se oferi să-i ajute să urce în palmă, ceea ce experții refuzară numaidecît.

După ce experții se întoarseră pe țărm, mulțimea își reluă asaltul asupra uriașului. La ora cinci, cînd plecarăm noi, curioșii îl luaseră pe deplin în posesiune, acoperindu-i brațele și picioarele ca un cîrd numeros de pescărușî așezați pe cadavrul unui pește voluminos.

Trei zile mai tîrziu, am vizitat din nou plaja. Prietenii mei de la bibliotecă reveniseră la lucru și m-au delegat pe mine să țin uriașul sub observație și să întocmesc un raport. Simțiseră, probabil, că mă interesa în mod deose-

bit cazul şi, într-adevăr, muream de nerăbdare să mă întorc pe plajă. Nu era un semn de necrofilie din parte-mi, căci, în toate privinţele, uriaşul era încă viu pentru mine, chiar mai viu decît mulţi din oamenii care-l studiau. Ceea ce mă fascina atît de mult erau, în parte, dimensiunile lui uriaşe, imensele volume ocupate de braţe şi de picioare, ce păreau să dea adevărata măsură a propriilor mele membre miniaturale, dar, mai presus de orice, mă copleşea simplul fapt categoric al existenţei sale. Orice alt element din viaţa noastră putea fi pus sub semnul îndoielii, uriaşul, în schimb, mort sau viu, exista într-un sens absolut, deschizîndu-ne o fereastră înspre o altă lume de similare valori absolute, ale cărei imperfecte şi şterse copii eram noi, spectatorii de pe plajă.

Cînd am ajuns pe ţărm, am văzut că mulţimea adunată se rărise simţitor; vreo două sau trei sute de oameni şedeau pe pietriş, mîncînd şi privind la grupurile de vizitatori care traversau nisipul. Mareele succesive purtaseră uriaşul mai aproape de ţărm, răsucindu-l cu capul şi umerii înspre plajă, astfel încît părea acum de două ori mai mare, colosul trupului său făcînd ca bărcile acostate în vecinătatea picioarelor sale să pară minuscule. Conturul neregulat al plajei îi arcuise uşor spinarea, lărgindu-i pieptul şi trăgîndu-i uşor capul pe spate, împrumutîndu-i astfel o înfăţişare şi mai eroică. Efectul combinat al apei sărate şi al tumefierii ţesuturilor îi uniformizase trăsăturile, dînd feţei un aspect mai puţin tineresc. Cu toate că, din pricina gigantismului trăsăturilor, era imposibil să-i poţi stabili vîrsta şi caracterul, desenul clasic al gurii şi nasului uriaşului îmi sugeraseră, cu ocazia vizitei mele anterioare, că fusese un tînăr cu o fire discretă şi modestă. Acum însă arăta cel puţin la începutul vîrstei mijlocii. Obrajii umflaţi, nasul şi tîmplele mai proeminente şi ochii ce se îngustau îi dădeau aspectul unei maturităţi bine hrănite, ce prevestea chiar şi acum o viitoare degradare.

Această evoluţie rapidă suferită post-mortem de caracterul uriaşului, de parcă elementele latente ale personalităţii sale ar fi cîştigat suficient avînt în timpul vieţii pentru a se dezlănţui într-un scurt rezumat final, nu înceta să mă fascineze. Ea marca începutul capitulării uriaşului în faţa inexorabilului sistem temporal în care sălăşluieşte restul umanităţii şi al cărui produs final sînt vieţile noastre,

asemeni puzderiei de bucle ale unei secțiuni într-un maelstrom. Mi-am reluat locul pe pietriș, de cealaltă parte, chiar în fața capului uriașului, de unde puteam observa pe noii sosiți și copiii care se cățărau pe brațele și picioarele colosului.

Printre vizitatorii matinali, se numărau și cîțiva bărbați purtînd haine de piele și șepci de pînză, care scrutau uriașul cu un ochi critic și profesionist, măsurîndu-i trupul cu pașii și efectuînd calcule aproximative pe nisip cu niște rigle de lemn. Mi-am închipuit că sînt de la serviciul lucrărilor publice ori de la alte organe municipale, care se întrebau, fără îndoială, cum să scape de acest Gargantua naufragiat.

Își făcură apariția și alți indivizi, ceva mai spilcuiți, proprietari de circ sau alții de acest gen, care se preumblau cu pași mari în jurul uriașului, cu mîinile înfundate în buzunarele paltoanelor și fără să schimbe o vorbă între ei. Era evident că dimensiunile colosului depășeau pînă și posibilitățile neîntrecutului lor meșteșug. După ce aceștia au plecat, copiii continuară să se fugărească pe membrele uriașului, în vreme ce băiețandrii se hîrjoneau pe fața lui culcată, scuturîndu-și pe alba-i piele nisipul de pe tălpi.

A doua zi, mi-am amînat în mod deliberat vizita pînă după-amiaza tîrziu, iar cînd am ajuns, pe pietriș se aflau mai puțin de cincizeci sau șaizeci de persoane. Uriașul fusese purtat și mai aproape de țărm, găsindu-se acum la o distanță de aproximativ șaptezeci și cinci de iarzi, picioarele sale zdrobind palisada unui dig mîncat de mare. Panta fermă a fundului marin nisipos îi înclina trupul către larg, iar fața tumefiată era întoarsă acum de la noi cu un gest aproape conștient. M-am așezat pe un troliu metalic, prins cu un lanț de un cheson de beton și am privit de pe prundiș la silueta culcată.

Pielea lui lividă își pierduse transparența sidefie, fiind împroșcată acum de nisipul murdar ce-l înlocuise pe acela spălat la mareele nopții. Cocoloașe de alge marine îi întrețeseau golurile dintre degete, iar adînciturile de sub șolduri și genunchi se umpluseră de gunoaie și carapace de caracatiță. În ciuda acestui fapt și a ștergerii treptate a trăsăturilor, uriașul își mai păstra statura homerică. Enorma lărgime a umerilor și uriașele coloane ale brațelor și

picioarelor mai purtau gigantul într-o altă dimensiune, el părînd mai degrabă o autentică imagine a unui argonaut înecat ori un erou al Odiseei decît portretul convenţional în mărime umană pe care-l purtasem anterior în minte.

Am coborît pe nisip şi m-am îndreptat printre bălţile de apă înspre uriaş. Doi băieţandri şedeau în fîntînile urechilor, iar la celălalt capăt, un tînăr solitar se cocoţase în vîrful unui deget de la picior, urmărindu-mă cu privirea în vreme ce mă apropiam. După cum şi sperasem, atunci cînd îmi amînasem vizita, nimeni altcineva nu-mi acorda vreo atenţie, cei de pe ţărm rămînînd mai departe ghemuiţi în hainele lor.

Mîna dreaptă a uriaşului zăcea întinsă, acoperită cu fragmente de scoici şi nisip, pe care se întipăriseră urme de paşi. Rotunjimea şoldului se înălţa deasupra mea, luîndu-mi cu totul vederea spre mare. Mirosul dulce-înţepător pe care-l simţisem mai înainte era şi mai pătrunzător, iar prin opacitatea pielii se întrevedeau vasele de sînge coagulate. Oricît de respingătoare ar fi părut, această necontenită metamorfoză — o vizibilă viaţă-în-moarte — îmi îngăduia să pun piciorul pe cadavru. Folosindu-mă de degetul arătător ca de rampa unei scări, am urcat pînă în podul palmei, de unde mi-am început ascensiunea. Pielea era mai rezistentă decît mă aşteptam, abia cedînd greutăţii mele. Am urcat repede panta antebraţului şi rotunjimea voluminoasă a bicepşilor. Faţa uriaşului înecat se contura la dreapta mea, cu nările ei cavernoase şi cu flancurile imense ale obrajilor, asemeni conului unui vulcan neîmblînzit.

Înconjurînd cu bine umărul, am păşit pe larga faleză a pieptului, în curmezişul căreia crestele osoase ale cutiei toracice se înălţau ca nişte grinzi uriaşe. Pe pielea albă înnegreau nenumărate urme de paşi, în care pecetea fiecărui călcîi individual se imprimase cu precizie. Cineva construia un castel de nisip în centrul sternului, iar eu am urcat pe acest edificiu, în parte demolat, pentru a-i vedea mai bine faţa. Cei doi copii escaladaseră acum urechea şi se împingeau unii pe alţii în orbita dreaptă, al cărei glob ocular, complet înecat într-un lichid lăptos, era aţintit fără viaţă undeva, în spatele siluetelor lor miniaturale. Privit pieziş şi de jos, chipul arăta văduvit de orice graţie şi seninătate, gura strînsă şi bărbia ridicată, proţăpită în

arcul mușchilor gigantici semănînd prorei sfîșiate a unei nave colosale. Pentru prima oară am devenit conștient de dramatismul extrem al acestei ultime agonii fizice a uriașului, cu nimic mai puțin sfîșietoare prin faptul că el era inconștient de prăbușirea musculaturii și țesuturilor. Desăvîrșita izolare a trupului nimicit, aruncat precum o navă abandonată pe țărmul pustiu, unde aproape că nu mai ajungea zgomotul valurilor, îi transforma chipul într-o mască a epuizării și neajutorării.

Făcînd un pas înainte, piciorul mi s-a cufundat într-o adîncitură de țesut moale și un abur fetid năvăli afară printr-o deschizătură a coastelor. Retrăgîndu-mă din calea aerului infestat ce plutea ca un nor deasupra capului meu, m-am îndreptat către mare ca să-mi aerisesc plămînii. Spre surprinderea mea, am constatat că mîna stîngă a uriașului fusese amputată.

M-am holbat uluit la ciotul înnegrit, în vreme ce tînărul singuratic, înfipt în vîrful său aerian, mă studia cu un ochi sîngeros.

Acesta nu a fost decît primul dintr-o serie de acte prădătoare. Am petrecut următoarele două zile în bibliotecă, șovăind, dintr-un motiv obscur, să mai merg pe țărm, conștient de faptul că fusesem poate martor la sfîrșitul iminent al unei mari iluzii. Cînd am traversat din nou dunele și am pășit pe pietriș, uriașul se găsea la vreo douăzeci de iarzi depărtare și, odată ajuns în intimitatea pietrelor grosolane, orice urmă a fascinației magice exercitate de silueta lui depărtată, spălată de valuri, dispăruse. În ciuda dimensiunilor sale colosale, contuziile și mizeria trupului îl reduseseră la scară umană, enormitatea volumelor nefăcînd decît să-i sporească vulnerabilitatea.

Mîna și piciorul drept îi fuseseră tăiate, urcate pe panta nisipului și tîrîte mai departe de căruțe. Din cîte am înțeles, chestionînd grupul de oameni care se îngrămădiseră lîngă dig, responsabili de acest fapt fuseseră o companie producătoare de îngrășăminte și un fabricant de hrană pentru bovine.

Piciorul rămas se înălța în aer, de unul din uriașele sale degete fiind fixat un odgon, evident în vederea a ceea ce avea să urmeze a doua zi. Plaja din apropiere fusese răscolită de vreo duzină de muncitori, și șanțuri adînci

brăzdau locul de unde remorcaseră mina şi piciorul. Un fluid negru, greţos se scurgea din cioturile braţelor, pătînd nisipul şi albele conuri ale caracatiţelor. Pe cînd coboram pe pietriş, am observat că pe pielea cenuşie fuseseră crestate tot felul de lozinci batjocoritoare, svastici şi alte semne, ca şi cum mutilarea colosului nemişcat ar fi descătuşat brusc o antipatie reprimată. Lobul uneia din urechi fusese străpuns cu o lance de lemn şi un mic foc arsese în mijlocul pieptului, înnegrind pielea din vecinătate. Vîntul mai risipea încă pulberea fină a cenuşii de lemn.

Un duhnet puternic învăluia cadavrul, semnul inconfundabil al putrefacţiei de nestăvilit care alungase, în cele din urmă, obişnuita adunătură de tineri. M-am întors pe pietriş şi m-am urcat pe macara. Obrajii umflaţi ai uriaşului îi închiseseră aproape ochii, depărtîndu-i buzele într-un rînjet monumental. În mijlocul feţei umflate ca un balon, nasul odinioară drept, cu profil grecesc, se strîmbase şi se turtise, bătătorit de nenumărate călcîie.

Cînd am vizitat plaja a doua zi, am constatat, aproape cu uşurare, că fusese îndepărtat şi capul.

Au trecut cîteva săptămîni pînă la următorul meu drum pe plajă şi atunci am observat că similitudinea umană pe care o constatasem mai înainte se atenuase şi mai mult. La o examinare atentă, toracele şi abdomenul culcat arătau, fără îndoială, ca ale unui bărbat, în schimb, din pricină că toate membrele fuseseră retezate, mai întîi de la genunchi şi de la cot, iar mai apoi din umăr şi din coapsă, carcasa semăna acum cu oricare animal marin decapitat, balenă ori rechin. O dată cu această pierdere a identităţii şi a puţinelor urme de personalitate înscrise vag în trăsături, interesul spectatorilor se stinse. Plaja se goli, cu excepţia unui bătrîn vagabond şi a unui paznic postat în uşa colibei antreprenorului.

În jurul carcasei gigantice, fusese înălţat un sumar eşafodaj din lemn, ale cărui scări se balansau în bătaia vîntului. Pe nisipul din jur, se răsfăţa un adevărat talmeş-balmeş: sfori, cuţite lungi cu mîner de metal şi ancore, pietre pătate de sînge, fărîmituri de oase şi bucăţi de piele sfîşiată.

Am dat din cap către paznic, care mă privea aspru peste vasul cu tăciuni aprinşi. Tot aerul din jur era inva-

dat de mirosul pătrunzător al uriaşelor calupuri de seu fierte înăbuşit într-un cazan în spatele colibei.

Ambele femururi fuseseră îndepărtate cu ajutorul unei mici macarale, pe care atîrna pînza ce acoperise cîndva ca un zăbranic mijlocul uriaşului. Braţele, oasele gîtului şi organele genitale avuseseră o soartă similară. Restul de piele ce acoperea toracele şi abdomenul fusese marcat cu smoală în fişii paralele, iar primele cinci sau şase secţiuni, tăiate pînă la diafragmă, lăsaseră la vedere uriaşa arcadă a cutiei toracice.

Pe cînd mă îndepărtam, un cîrd de pescăruşi ateriză în volute pe plajă, ciugulind nisipul pătat de sînge cu ţipete feroce.

Citeva luni mai tîrziu, cînd vestea apariţiei uriaşului fusese în general dată uitării, felurite bucăţi din trupul său dezmembrat începură să reapară pretutindeni în oraş. Majoritatea acestora erau oase pe care fabricanţii de îngrăşăminte nu le putuseră sfărîma, iar dimensiunile lor enorme, uriaşele tendoane şi discuri de cartilaje din jurul încheieturilor le trădau numaidecît identitatea. Dintr-un motiv oarecare, aceste fragmente izolate păreau să sugereze într-o mai mare măsură măreţia originară a uriaşului decît buhăitele organe ce fuseseră ulterior amputate. Privind peste drum la localul celor mai mari negustori angro de pe piaţa de carne, am recunoscut cele două femure gigantice de o parte şi de alta a intrării. Ele se înălţau peste capetele portarilor precum megaliţii ameninţători ai unei religii primitive şi deodată am avut viziunea uriaşului care se ridica în genunchi peste acele oase goale şi se îndrepta cu paşi mari pe străzile oraşului, adunînd părticelele risipite ale trupului său în drumul de întoarcere spre mare.

Peste cîteva zile, am descoperit humerusul sting la intrarea unuia din şantierele navale (geamănul său a zăcut ani în şir în mîl, rătăcit printre stîlpii de sub principalul ponton comercial al portului). În aceeaşi săptămînă, dreapta mumificată a uriaşului a fost expusă pe un pod plutitor, de carnaval, cu ocazia sărbătorii anuale a marinei.

După cum era de aşteptat, maxilarul inferior a luat drumul muzeului de istorie naturală. Restul craniului a dispărut, dar mai zace, probabil, undeva, pe terenurile virane

sau în grădinile particulare ale oraşului. Foarte recent, în vreme ce coboram pe rîu, am descoperit două coaste ale uriaşului, alcătuind o arcadă decorativă într-o grădină de la marginea apei, pe care proprietarii le confundaseră, probabil, cu oasele maxilarelor unei balene. Un pătrat imens de piele, argăsită şi tatuată, de mărimea unei pături indiene, serveşte ca decor păpuşilor şi măştilor dintr-un magazin de noutăţi din apropierea parcului de distracţii şi nu am nici o îndoială că prin alte părţi ale oraşului, în hoteluri şi cluburi de golf, nasul sau urechile mumificate ale uriaşului atîrnă pe pereţi, deasupra căminului. De fapt, majoritatea oamenilor, chiar şi aceia care l-au văzut prima oară aruncat pe ţărm după furtună, nu-şi mai amintesc de uriaş —dacă îşi mai amintesc cumva — decît ca de un gigantic monstru marin.

Rămăşiţele scheletului, complet descărnate, încă se mai odihnesc pe ţărm, învălmăşeala coastelor albite semănînd cu nervurile unei nave părăsite. Coliba antreprenorului, macaraua şi schelăria de lemn au dispărut, iar nisipul transportat în golf de-a lungul ţărmului au îngropat şira spinării şi bazinul. Iarna, înaltele arcade de os sînt părăsite, spălate doar de valuri. Vara, în schimb, ele servesc ca un minunat suport pescăruşilor osteniţi.

In româneşte de
Maria-Ana TUPAN

JOHAN DAISNE
(Belgia)

Nuvelist, romancier, critic cinematografic, Johan Daisne (pe numele său adevărat Herman Thiéry) s-a născut la Gand în 1912 şi a murit în 1978. După strălucite studii universitare (ştiinţe economice şi limbi slave) devine cercetător literar la Biblioteca Municipală din oraşul natal. Se bucură de o reputaţie internaţională mai ales datorită ecranizării de către apreciatul cineast belgian André Delvaux a două dintre scrierile sale: romanul de factură dostoievskiană „Omul cu craniul ras" şi nuvela „Într-o seară, un tren" (1948) — care a rulat şi pe ecranele noastre. Romanul de debut „Seara de piatră şi de nori", făcînd apel la perpetua alternanţă între ceea ce viaţa ne oferă prin banalul cotidian şi ceea ce ne dezvăluie numai în anumite momente privilegiate, — adevărate revelaţii privind sensurile adînci ale existenţei — este întrucîtva o prefigurare a uneia dintre ideile principale ale nuvelei traduse în prezenta antologie.

Continuînd drumul deschis de romanticii germani şi de romanul englez de aventuri, J. D. se înregimentează tradiţiei povestitorilor înnăscuţi, a căror imaginaţie însă încarcă substanţial — cu noi valori şi semnificaţii — anecdotica pură. „Într-o seară, un tren" — considerată drept o capodoperă a literaturii fantastice — reia unul dintre miturile cele mai vechi şi cele mai bogate în simboluri ale umanităţii, acela al condiţiei noastre de simpli călători în această lume şi a inevitabilei noastre treceri în neființă, încercînd să ne consoleze şi să ne pregătească — în scopul de a amortiza şocul — pentru marea călătorie în mijlocul neantului. Discursul este susţinut de o tehnică riguroasă: în primele pagini sînt enumerate cuvintele-cheie pentru înţelegerea textului, care, alături de alte simboluri, vor fi reluate pe parcurs şi argumentate explicit spre final, nuvela înscriindu-se astfel pe traiectoria unei mişcări circulare. Tinereţea, singura acceptată să intre în eternitate — aducînd cu sine atributele ei esenţiale: frumuseţe, puritate, inocenţă, naturaleţe — trimite prin extrapolare la idealul clasic al identităţii dintre Frumos, Bine şi Adevăr.

ÎNTR-O SEARĂ, UN TREN

Cînd am deschis ochii, mi-am dat seama că întregul compartiment dormea. În faţa mea stătea o tînără o cărei înfăţişare plăcută contrasta izbitor cu manichiura neîngrijită; fularul la care croşetase îi atîrna pe genunchi, alături de batista mototolită. Pe buzele bosumflate şi savant date cu ruj ale micuţei, am zărit o urmă de ciocolată. Un tînăr în costum primăvăratic, ţipător colorat — fără îndoială un străin — se sprijinea încetişor de ea; legănîndu-şi capul, îi atingea umărul şi părul răsfirat, cu reflexe roşiatice.

Astfel a început totul, îmi amintesc bine, chiar înainte de sosirea controlorului.

Eram aproape strivit în colțul meu de pe prima banchetă de lîngă ușa vagonului. La gară, fusesem mult timp singur, pînă ce compartimentul s-a umplut încetul cu încetul. Firește, călătorii evitau să împartă acest spațiu strîmt cu voluminoasa mea persoană. Un bărbat destul de corpolent, care se urcă în ultima clipă, fu nevoit totuși s-o facă. Punîndu-și ochelarii cu rame groase, acest domn se cufundase în lectura unui ziar franțuzesc. La un moment dat își aprinsese un trabuc, după ce-i rupsese capătul cu dinții, ca — în strîmtoarea care ne imobiliza — să nu mai fie nevoit să-și scoată briceagul din buzunar. Ținea în continuare ziarul între mîinile sale vînjoase de om obișnuit cu munca. Ochelarii îi alunecaseră de pe nas, iar capul îi căzuse pe piept. Mai avea încă trabucul între degete și buzele sale cărnoase se strîngeau într-o cută voluntară. Am simțit o violentă dorință de-a fuma. Aveam întîmplător o țigară la îndemînă, în buzunarul interior al impermeabilului, iar, dacă trabucul nu s-ar fi stins, aș fi putut fără prea mare dificultate să mă aplec și să-mi aprind țigara.

Pe ceilalți călători nu-i vedeam decît în parte și pieziș din cauza înaltelor despărțituri de lemn dintre banchete. Păreau cu toții cufundați în somn. Un spectacol amuzant, dar mai ales ieșit din comun. Surpriza era însă atenuată de un sentiment familiar, căci recunoșteam mare parte din chipurile întrezărite pentru o clipă mai înainte să închid ochii. După cîte îmi aminteam, expresia lor nu se schimbase deloc. Un brav subofițer de vîrstă mijlocie dormea cu nădejde, în timp ce obrajii flasci ai unei domnișoare rămîneau la fel de căzuți. Dacă, în marea lor majoritate, fețele nu se destinseseră, era din cauza faptului că în tren somnul nu aduce decît o odihnă relativă.

Lumina difuză care ne înconjura putea fi o explicație a spectacolului misterios la care luam parte. Nici o lampă nu se aprinsese în vagonul nostru, drept care compartimentul se cufundase în penumbră, ceea ce justifica poate acest somn colectiv.

Absența luminii nu mă mira prea tare. Evident, ultimul război se terminase de cîțiva ani, dar ne obișnuiserăm într-atît să călătorim în întuneric, încît mi s-a întîmplat adesea de atunci să mă aflu într-un compartiment ne-

luminat, fără ca vreunul să ridice glasul pentru a se plînge de o stare de fapt, care acum nu era decît efectul unei neglijenţe sau al unei defecţiuni.

Totuşi am fost surprins că s-a-nnoptat atît de repede. Săptămîna trecută — căci parcurgeam acest traseu o dată la şapte zile — nu se întunecase decît în momentul sosirii la destinaţie. Şi trenul, astăzi, a plecat, ca de obicei, fără întîrziere. Să fi trecut de staţie în timp ce dormeam? Pe fereastră se mai strecura atîta lumină cît să-mi permită să văd poziţia acelor pe cadranul ceasului. Arătau puţin mai mult decît jumătatea drumului.

Primăvara este un anotimp capricios, pentru care lungimea zilelor depinde de influenţe diverse, care scapă unui visător îndrăgostit de natură. Mi-am lipit faţa de geam. Mi s-a părut că recunosc peisajul; se arăta familiar cu cîmpurile şi arăturile uşor înclinate, dar mai puţin denivelate decît cele din împrejurimile oraşului pe care tocmai îl părăsisem. Din cînd în cînd, terasamentul căii ferate ţîşnind brusc, îmi tăia vederea. Acest gen de fenomene mi-a atras întotdeauna în mod plăcut privirea. De exemplu este suficient un dram de imaginaţie şi cufundarea în propriile-ţi gînduri, pentru a vedea în aceste coline de verdeaţă un orizont de munţi abrupţi, ideal decor pentru un western. Peisajul reapărea apoi, asemenea unui enorm disc întorcîndu-se în sens contrar. La jumătatea depărtărilor albastru-închis se conturau inflorescenţele albe ale livezilor din jurul fermelor. Citeodată, surprindeam în treacăt căsuţele confortabile ale vreunui sat cu ferestre îmbietor luminate.

Ce localitate era oare? Nu puteam spune. Toate-mi păreau cunoscute, de altfel semănau între ele ca atîtea altele. Străbat acelaşi peisaj încă din copilărie, le cunosc foarte bine numele, dar nu şi ordinea în care ele se înşiră de-a lungul traseului. Nu cred să fie vorba de un semn de indiferenţă, ci mai degrabă de o formă de dragoste, care preferă să îmbrăţişeze un vast ansamblu decît să se consacre contemplării unui detaliu. Pentru moment nu mă nelinişteam de aspectul surprinzător al tuturor acestor călători adormiţi şi al penumbrei ce-i învăluia. Nepăsarea se datora în parte stării mele de spirit — stare de

grație binefăcătoare — dar care, vai, nu prea-mi fusese acordată.

O scurtă odihnă-n timpul zilei îmi este întotdeauna salutară, chiar și în timpul unei călătorii cu trenul. Ea îmi redă forțele și-mi reînvie sentimentele. Dar prospețimea sufletească ce m-a cuprins atunci cînd m-am trezit, este o șansă rară în viața unui intelectual. Unui sentiment de fericire gravă și profundă i se alătura o luciditate vie și o atenție în același timp fermă, elastică, primitoare.

Am realizat că în cursul acestei clipe de luciditate interioară, spiritul meu de contabil — așa cum îl califlc adesea — se întreba ce făcusem oare ca s-o merit. Bineînțeles, nu-l consider pe Dumnezeu judecătorul suprem, distribuind pedepse și recompense, dar în așa măsură îmi este înnăscut respectul față de legea misterioasă ce guvernează universul, încît nu-mi pot imagina nimic fără o justificare într-un fel sau altul.

Mi-am amintit că ajunsesem la aceste reflecții încă înainte de-a adormi. Privindu-i pe tovarășii mei de călătorie am simțit că mă înăbuș. În tren domnea o căldură de seră, încălzirea continua să funcționeze și raze palide de soare, pătrunzînd prin fereastră, îngreunau și mai mult aerul prăfos, încărcat de miros de tutun vechi și de efluvii noi. În plus, simțeam apăsarea unei oboseli ce mă încerca în fiecare primăvară. Căci pentru anumite firi este absolut fals să pretinzi că primăvara poate fi o renaștere. Niciodată nu mă simt mai hărțuit și mai infirm decît în anotimpul florilor și acest sentiment persistă pînă la venirea toamnei binecuvîntate cînd, asemenea unui trandafir întîrziat, mă simt înflorind într-o liniștită maturitate. Totuși nu eram foarte obosit în acea zi, ce fusese pentru mine mai degrabă o zi de vacanță.

În orașul natal ocup o funcție ieșită din comun, în sensul că duminica mea cade chiar în mijlocul săptămînii. În acea zi muzeul este închis. Nu am însă niciodată duminică, afară de vacanțe, căci în timpul anului școlar, în acea zi liberă, îmi permit să am cîteva ore de curs într-un oraș învecinat. Astfel, mi se plătește călătoria și mi se oferă ocazia să fac unele cumpărături și vizite. La drept vorbind în ziua aceea nu avusesem aproape nimic de făcut. Cîteva telefoane fuseseră de ajuns ca să aranjez totul. Îmi

petrecusem restul timpului hoinărind, privind vitrinele librăriilor, citind pe-o bancă-n parc. Nu intrasem nici la cafenea — aş fi trăit cu impresia că aduc jignire primăverii. Mă plimbasem şi umplusem de sublinieri cartea pe care-o citeam. Eram moralmente satisfăcut şi starea binefăcătoare în care mă aflam se anunţa ca o modestă, dar fericită prevestire.

Mi-am depăşit întotdeauna înclinaţiile spre plictiseală şi inactivitate. Tot aşa procedasem şi în acea zi.

La şcoală, ferestrele clasei erau larg deschise, lăsînd să pătrundă miresmele proaspete ale grădinii, iar copiii fuseseră încîntători, deşi poate mai maliţioşi decît de obicei. Desigur, nu sînt proşti deloc, dar nici pentru literatură nu mai există astăzi interesul de altădată; cît despre entuziasm, ce să mai vorbim! Pentru noi era o evadare romantică. Tineretul de azi însă, o consideră plictisitoare şi ştearsă. Dispune acum de tot felul de distracţii pe care viaţa modernă i le oferă cu generozitate. De fapt, nici nu mă prea ocupasem de literatură în acea zi, căci le dădusem un chestionar în vederea examenelor ce se apropiau şi revăzusem cîteva lecţii de fonetică ce figurau în programa de la începutul anului. Le explicasem ceea ce se înţelege prin „reflex incoativ" dînd exemplu cuvîntul „doctor" provenind din latină. Înainte de a ajunge la C italiana se pregăteşte să-l pronunţe pe T şi în final renunţă la C. Pierre Marie Felix Janet, unul dintre celebri medici francezi — am continuat eu — în dizertaţia sa despre isterie a analizat acest reflex pe care l-a numit „automatism psihic". Aceste cuvinte nu păruseră să fi trezit în rîndurile auditoriului meu decît o anumită alergie la detaliul savant. Ca să le împrospătez memoria, avusesem de data aceasta ideea să le prezint „incoativul" drept contrariul „inerţiei". Aşa cum, potrivit acestei legi din fizică, o mişcare tinde să se mai prelungească o clipă în momentul în care aşa-zisul motor s-a oprit, tot astfel, datorită automatismului psihic, o acţiune tinde să înceapă chiar înainte ca noi să fi pornit la executarea ei. Această explicaţie a fost în sfîrşit pe placul elevilor, şi, în consecinţă, aprobată.

Cînd m-am suit în tren, eram pradă unor stări confuze: oboseală, cu toate că într-un fel eram odihnit după o dimineaţă liberă, nemulţumire, dar în acelaşi timp re-

confortare din cauza lipsei unui program riguros, la care se adăuga enervarea provocată de căldura prăfoasă și de aerul înăbușitor din compartiment.

O idee ce-mi încolțise-n minte cu un an în urmă, mă străfulgeră pe neașteptate. În esență suna cam așa: că viața este frumoasă, că sînt fericit să trăiesc putînd aprofunda această clipă și că dacă totul s-ar schimba brusc cum aș mai putea supraviețui într-un altfel de climat. Desigur, nu este o idee originală, căci ea se apropie întrucîtva de acea filosofie a disperării practicată de cei care, înainte de-a sfîrși, reînvie cea mai neînsemnată frîntură de viață ce le-ar putea aduce împăcarea. Această fericire, întrezărită cu o clipă înaintea morții, mi se pare irezistibilă, mirific preludiu al celei care va să vină, dar numai după ce ai străbătut întortocheatul drum al încercărilor și-al izbăvirii. Aș îndrăzni să citez aici „perspectiva escatologică", ce-mi însoțește întotdeauna trăirile, mai mult sau mai puțin esențiale.

Trenul mergea de-a lungul unor livezi în floare. Soarele, oblic, scînteia încă prin numeroasele geamuri ale vagonului. Cerul se întuneca deja, făcînd să pălească verdele cîmpurilor. Peisajul era frumos ca pînza unui maestru olandez, și cercul călătorilor rămînea mereu liniștit. Mă simțeam ca într-o vale sau pe înălțimea unui platou de fericire, în ciuda colinelor de plictiseală și de întîmplări neplăcute pe care fiecare existență ar trebui într-un fel să le înlăture. Eram în perfect acord cu viața și mă întrebam dacă renașterea sufletească cu care m-am trezit nu era fructul și recompensa acestei stări de grație salvatoare.

Dorința de-a fuma o țigară — mă simțeam acum atît de proaspăt încît nu mă mai temeam de efectu-i nociv — se transformă într-o necesitate violentă. Compartimentul continua să doarmă în spatele geamurilor aburite, deasupra cărora întunericul era tot mai adînc. Zgîlțîindu-ne, trenul își menținea ritmul rapid, zgomotul înfundat. Nu mai rezistam în colțul meu de tortură, mă durea tot corpul și-l simțeam amorțit. Încetișor, am încercat să mă ridic. Vecinul meu, nemaifiind susținut, era cît pe ce să se lovească de geam. Cu o mînă am încercat să-l mențin în echilibru, în timp ce cu cealaltă m-am agățat de plasa de bagaje ce se afla deasupra celor doi tineri. Datorită efor-

turilor mele, vecinul se reechilibră. În înghesuiala din compartiment, mi-am croit drum cu greu, incomodîndu-i pe ceilalți călători. Totuși nimeni nu se trezea. Am ajuns în sfîrșit pe culoarul ce traversa întregul vagon. Cu toate că se întunecase și mai tare, mi-am dat imediat seama că absolut toată lumea dormea. Nici un glas nu tulbura uruitul monoton al trenului. De data aceasta, faptul mi s-a părut mai degrabă straniu decît amuzant.

Depășisem oare gara unde coboram de obicei sau greșisem trenul, urcîndu-mă într-un expres nocturn în drum spre alte țări? Aveam chibrituri în buzunarul pantalonilor, și libertatea de mișcare odată recîștigată îmi permitea acum să-mi aprind țigara. Ceva mă reținea însă. Mă simțeam deprimat, izolat, printre toți acești călători adormiți, în ciuda prezenței lor materiale.

O nevoie imensă, imperioasă mă frămînta acum: aceea de a întîlni cît mai curînd pe cineva care să nu doarmă. Voiam să pot din nou să-mi cufund privirea în niște ochi deschiși, să aud vorbind pe cineva. Focul pe care i l-aș fi cerut mi-ar fi folosit drept pretext atunci cînd l-aș fi abordat. Am deschis ușa de la celălalt capăt al culoarului. În tenebrele burdufului, vîntul și scîrțîitul roților făceau ca zgomotul să fie asurzitor. Orbecăind, am pus piciorul pe acest pod mișcător și, atunci cînd, într-o străfulgerare, m-am întrebat care ar putea fi efectul faimoasei legi a inerției, m-am simțit literalmente proiectat în celălalt vagon. Nici aici nu ardea vreun bec și toată lumea dormea. Mi-am continuat drumul după ce mi-am tras o clipă sufletul. Din cauza balansului trenului, nu reușeam să urmez în linie dreaptă culoarul central, ciocnindu-mă de un mare număr de umere sau picioare ce depășeau banchetele. Scuzele mele se pierdeau în zgomotul venit dinspre burduf; erau de altfel de prisos, nimeni nu se trezea.

Cîte vagoane să fi parcurs oare? Îmi păreau un șir nesfîrșit. Erau arhipline — lucru firesc pentru un tren de seară plecat dintr-un mare oraș — nicăieri însă nu se zărea vreo lumină și somnul cel mai profund domnea peste tot. (Greșisem oare peronul și mă găseam într-adevăr într-un expres de noapte în drum spre alte ținuturi?)

Toate aceste ființe, atît cît obscuritatea îmi permitea să disting, aveau atît de puțin aerul unor călători interna-

ţionali. De obicei, aceştia din urmă sînt mai bine îmbrăcaţi şi au mai multe bagaje. Nu era nici cursă pentru muncitori şi funcţionari; e drept că acelea circulă tot atît de tîrziu, dar se opresc în fiecare staţie, ori acest tren nu se oprise nicăieri, cel puţin atîta timp cît fusesem treaz. Pentru nimic în lume nu voiam să aprind chibritul. Nu mă temeam de nimic, dar eram uşor surescitat. Starea mea de graţie luminoasă se menţinea, dar i se adăugase o nuanţă de sfîşiere. TREBUIA să găsesc pe cineva, fie şi numai pentru a mă regăsi pe mine însumi.

Am început să alerg din ce în ce mai repede, din ce în ce mai neîndemînatic, bîjbîind pe coridoare, prin burdufuri, poticnindu-mă şi ciocnindu-mă mereu de şi mai multe braţe şi picioare.

În sfîrşit, am ajuns la un vagon de clasa întîi. Acesta nu avea culoar pe mijloc, banchetele ocupînd numai o latură a vagonului, două cîte două, în spatele despărţiturilor cu geam.

Mi-am dat seama că nici în compartimente, nici pe coridor nu era nici cea mai mică geană de lumină. Totuşi, chiar înainte de-a fi putut să arunc o privire prin compartimente, în depărtare, la celălalt capăt al vagonului, am descoperit pe CINEVA!

Oricît de slabă era, lumina crepusculară îmi dezvălui o siluetă lîngă o fereastră ce părea întredeschisă, călătorul sprijinindu-se cu coatele pe pervaz. La înălţimea capului îi strălucea un punct incandescent. Acest cineva fuma! Jubilînd, m-am îndreptat spre acest călător din fericire treaz.

Era un bărbat ce purta un pardesiu lung şi închis la culoare, o pălărie rotundă, asortată; după cum îşi savura trabucul, privind pe fereastră, puteai ghici că nu mai era la prima tinereţe. M-a fermecat pe dată cu distincţia-i binevoitoare şi înţelepciunea-i tăcută. Spaima începea să mă părăsească, rămînîndu-mi numai prospeţimea şi încîntarea de adineauri, poate cu un uşor dezacord, dar care nu avea nimic neplăcut, dimpotrivă, era stimulentul AVENTURII, alături de prezenţa liniştitoare a acestui tovarăş de călătorie.

— Aveţi un foc? l-am întrebat salutîndu-l.

— Cu plăcere! a răspuns bărbatul cu o voce blîndă, aproape stinsă, dar foarte caldă. Chiar înainte de-ai vorbi, s-a întors spre mine. De îndată, cu calm şi fără servilism, începu să caute prin buzunarele pardesiului.

— O, trabucul dumneavoastră ar fi de-ajuns.

— Adevărat, răspunse el, şi mi-am dat seama după glas că zîmbea amabil. Întinzîndu-mi cu o mînă trabucul, cu cealaltă a continuat să caute în buzunar o brichetă sau chibrituri. Mîna îi era îngrijită fără exagerare, uscată şi zbîrcită, dar încă puternică. Ridicîndu-mi capul, după ce mi-am aprins ţigara, am surprins în licărirea roşiatică a trabucului vioiciunea ochilor săi luminoşi şi încrezători. O clipă liniştea se prelungi. Aerul parfumat ce intra pe fereastră nu era deloc rece. În peisajul absolut obscur nu se distingea nici cea mai mică denivelare. O cîmpie nesfîrşită defila sub ochii noştri. Ici şi colo, în depărtare, străluceau luminiţe. Ai fi putut zice, un pumn de stele fixe, pămînteşti, pentru a le înlocui pe acelea care, în această seară, lipseau de pe firmament.

— Nu mai înţeleg nimic, am spus într-un tîrziu. În compartimentul meu toată lumea doarme. Tot trenul doarme. Am greşit cu siguranţă linia. Săptămîna trecută s-a-ntunecat de-abia cînd am ajuns acasă. Dacă nu sînt indiscret, mergeţi tot la N?

— Desigur. De cîtva timp mă întrebam, ca şi dumneavoastră, dacă... Am aţipit puţin. Cînd m-am trezit, toată lumea dormea. Mai doarme şi acum. Cît este ceasul?

Am scuturat scrumul ţigării, şi, după ce-am tras fum în piept, mi-am apropiat de ochi încheietura mîinii stîngi.

— Ia te uită, mi s-a oprit ceasul. Arată tot şase şi jumătate.

— Ce curios! Şi ceasul meu s-a oprit la şase treizeci fix. S-a-ntîmplat în timpul somnului, fără-ndoială. Presupun că aţi închis şi dumneavoastră ochii pentru o clipă, ca şi mine.

Brusc, m-a cuprins ameţeala. Ce puteau însemna toate acestea? Eram înspăimîntat şi totuşi încercam o uşoară satisfacţie. În ciuda obscurităţii, simţeam aţintită asupra mea privirea binevoitoare a bătrînului domn.

— Adevărat, am răspuns pe un ton neutru. Nu ştiu de ce, am căutat să-mi revin şi să-i imit gesturile şi ţinuta

— acest calm exemplar, acest interes plin de bunătate, această bunăvoință încurajatoare — pregătindu-mă pentru orice ar fi însemnat și cerut de la noi o astfel de situație.

— Vă temeți că toți de-acasă se vor neliniști? reluă vecinul meu.

Am schițat un zîmbet.

— O, nu. Copiii s-au culcat de mult, iar soția mea înțelege perfect că mai întîrzii cîteodată, la colegi sau cine știe pe unde. Trebuie să știți că fac puțin pe scriitorul. Îmi permiteți să mă prezint?

— Încîntat, zise domnul cînd mi-am spus numele, și-mi întinse mîna.

— Eu sînt profesor universitar la pensie. Mă numesc Hernhutter*.

Așadar, aș fi putut jura, un savant. Acest domn în vîrstă nici nu putea fi altceva. Iar numele i se potrivea de minune. Îmi sugera Boemia și porțile ei de aur către Levant, ca și cum într-adevăr toate minunile și toate miracolele ar fi trebuit să ne vină din Orient.

— Și dumneavoastră, profesore? am întrebat după o clipă de tăcere cu un și mai mare interes care, trebuie să mărturisesc, provenea mai ales din ciudățenia situației. Ai dumneavoastră nu se vor neliniști?

— Nu, răspunse profesorul cu jumătate de glas. Nu mai am pe nimeni și menajera mea petrece cîteva zile în mijlocul familiei ei.

Pe neașteptate, trenul începu să încetinească. Am privit amîndoi pe fereastră, dar peisajul părea neschimbat. Erau aceleași cîmpuri, aceleași stele îndepărtate și fixe.

— Credeți că se va opri? am întrebat intrigat.

— Da, așa s-ar părea.

După ce a mai parcurs vreo cîteva zeci de metri, încetinind din ce în ce mai tare, trenul s-a oprit de tot. Cu coatele pe marginea ferestrei, nehotărîți și curioși, scrutam orizontul, dar în afara șuieratului ascuțit și gîfîitului surd al locomotivei, nici o ușă trîntită, nici o voce omenească, nici cea mai mică mișcare nu se făceau simțite.

*) Hernhütter = protecția Domnului (în limba germană, n.t.)

Flacăra roşie a locomotivei scinteia în noapte, dar nimic nu se mişca, nu se detaşau nici un fel de umbre.

Un zgomot sparse dintr-o dată tăcerea apăsătoare. Venea din spatele trenului. În penumbră, cineva, care-mi păru tînăr, alerga cu răsuflarea tăiată, atît de repede încît era cît pe ce să ne depăşească fără a ne fi zărit.

— Ei! am strigat eu, aruncîndu-i la picioare ţigara aprinsă ale cărei scintei îşi făcură în cele din urmă efectul. Tînărul tresări ca şi cum ar fi înghiţit foc şi se opri atît de brusc, încît fu cît pe ce să se împiedice.

— Ah, suspină el, părînd că i se ia o piatră de pe inimă. Ah, în sfîrşit!

Apoi începu să ne întrebe grăbit:

— Ştiţi poate unde ne aflăm, domnilor?

Am răspuns amîndoi în acelaşi timp:

— Nu.

Am făcut-o cu părere de rău şi cu o strîngere de inimă.

— Nu? făcu băiatul, decepţionat. Nici dumneavoastră nu ştiţi? Doamne, Dumnezeule!

Era atîta spaimă copilărească în strigătul acesta, încît îmi păru că era gata să plîngă. Aproape în acelaşi timp şi-a reluat cursa spre locomotivă.

— Veniţi, spuse savantul, să coborîm şi noi.

— Da, l-am aprobat urmîndu-l.

Ni se părea că AVENTURA începuse. Mă atrăgea aşa cum îi şade bine cuiva care se pretinde scriitor; mă aşteptam să găsesc continuarea în afara trenului.

Aşadar am coborît.

Şi din acea clipă am ghicit ce urma să se întîmple.

Deşi n-am auzit nici un fluierat, trenul a pornit. Nimeni nu privea pe ferestre. Pe tînăr îl pierdusem din vedere şi nu-l mai auzeam în vacarmul vagoanelor care plecau. Hernhutter nu schiţă nici cel mai mic gest pentru a se sui. Corect şi amabil, crezu că se cade să mă avertizeze şi să mă lase să aleg:

— Iată-l că porneşte. Mai aveţi încă timpul să-l prindeţi. Eu prefer să rămîn.

— Şi eu, am murmurat, simţind cum inima dădea să-mi spargă pieptul.

Ultimele vagoane dispărură-n noapte. În liniştea care s-a aşternut nu se mai auzea decît ţiriitul greierilor, mici zgomote familiare care se chemau, îşi răspundeau şi se repercutau slab peste cîmpuri, unde luminile îndepărtate străluceau ca nişte stele căzute din cer.

— Am rămas, mi-a explicat atunci profesorul Hernhutter, deoarece mă tem că tînărul nu a ajuns pînă la locomotivă, unde spera să obţină un răspuns la întrebarea lui. Mai mult, bănuiesc că nu a avut curajul să-şi reia locul în tren şi n-aş vrea să-l abandonez pe acest copil în voia soartei.

Am admirat omenia acestui bătrîn faţă de un tînăr necunoscut, care, pe de altă parte, nu mai era un copil, şi-am preferat să ţin în mine motivele propriei mele alegeri.

— Este foarte frumos din partea dumneavoastră, am şoptit ca pentru mine, dar mi-am dat seama că mă auzise.

— Da, a spus el solemn, cu căldură şi simplitate. Iată-ne acum trei prieteni pierduţi în noapte.

Hernhutter nu se-nşelase. Mergeam mecanic în direcţia în care dispăruse trenul şi am zărit curînd o siluetă în care l-am recunoscut pe tînăr. Abătut cum era nu ne-a auzit venind, aşa încît a tresărit cuprins de spaimă. Văzîndu-ne însă la lumina trabucului profesorului, a părut plăcut surprins.

— Aţi ajuns prea tîrziu pentru a afla ceva de la mecanic, începu Hernhutter părinteşte.

— Aşa este, domnule, răspunse băiatul cu o voce tremurătoare, ca scăldată-n lacrimi.

— Haide, nu te mai necăji, i-am spus eu ca să-l consolez. Sîntem cu toţii în aceeaşi situaţie. Nu eşti singur şi deja înseamnă mult. Iată-l pe profesorul Hernhutter, care-şi făcea atîtea griji din pricina ta; a coborît din tren special pentru tine.

— Mulţumesc, profesore, îngăimă băiatul.

— Eşti student, nu-i aşa? l-am întrebat.

Ghicisem. Val, aşa îl chema pe tînăr, era student la drept. Închiriase în oraşul universitar o cameră, dar, de două ori pe săptămînă, se ducea acasă. Ca toţi tinerii, începu totuşi să-şi revină şi ne oferi ţigări. Acceptă şi Hernhutter; de altfel, aproape-şi terminase trabucul. Cu ajutorul chiştocului său ne aprinserăm ţigările.

— Şi ce propune profesorul? am întrebat cu vioiciune.

— La drum, declară savantul pe un ton hotărît. Oricum, trebuie să căutăm vreun semn de viaţă, aici sau în altă parte.

Mergînd, am discutat despre situaţia noastră, analizînd-o din trei unghiuri diferite.

— Haide, Val, l-am îndemnat eu. Un eveniment atît de extraordinar nu ţi se întîmplă în fiecare zi, unora nici măcar o dată în toată viaţa. De la prima poştă le vei telegrafia părinţilor. Dacă nu, mîine te vom ajuta să le dai o explicaţie.

— Minunat, zise el.

Am urmat calea ferată în direcţia în care dispăruse trenul. Îl vedeam mereu pe Hernhutter întorcînd capul şi sondînd obscuritatea cu o privire întrebătoare. La un moment dat se opri.

— Ascultaţi, făcu el, cred că este un drum pe-aici. E mai bine să evităm calea ferată. Totdeauna e periculoasă. Şi pe deasupra nu se zăreşte nici cel mai mic punct luminos cît vezi cu ochii, în timp ce peste cîmpuri, în depărtare strălucesc luminiţe. Acest drum ce pare a fi cel mai scurt trebuie cu siguranţă să ducă la una dintre ele.

Val şi cu mine, de comun acord, am coborît malul de o parte şi de alta a profesorului ca să-l putem sprijini. Nu mai ştiu cît am mers. Cum ceasurile ne erau oprite, pierduserăm orice noţiune de timp. Noaptea părea să ne fi smuls orice perspectivă de durată şi spaţiu. Oricum, această plimbare nu se mai termina. La început, după ce am părăsit calea ferată, luminiţele zărite pe cîmpuri dispărură. Mai tîrziu reapărură, dar mereu la fel de îndepărtate. Din fericire, această noapte fără stele era deosebit de blîndă. Miresmele cîmpurilor îmbălsămau aerul. Din cînd în cînd treceam pe lîngă livezi ale căror flori albe dădeau impresia unui voal, nemişcat şi fragil, întins peste întuneric. Nu se distingea nicăieri silueta vreunei case. Prin pîriiaşe, de-a lungul drumului, greieri, broaşte şi nu mai ştiu ce alte vieţuitoare trăiau într-un zumzet continuu. Din păcate, la tinereţe n-am avut un bun profesor de ştiinţele naturii; cu toţii păreau interesaţi mai degrabă de fizică şi de chimie. De aici neştiinţa mea, fără îndoială condamnabilă, privind lumea animalelor, aceşti prieteni

atît de fideli omului. Din timp în timp percepeam gînguritul adormit al păsărilor.

Așa cum ni-l puteam imagina, peisajul ne părea mereu „familiar". Val a remarcat acest lucru pe un ton vesel, trăgînd concluzia că acel așa-zis tren de noapte internațional nu ne-a putut duce prea departe de casă. Profesorul însă ne atrase cu prudență atenția că acest „același peisaj", sub aceeași latitudine, se întinde aproape pînă la porțile Asiei.

La început mergeam repede. Apoi a trebuit să încetinim nu numai din cauza lui Hernhutter, care, firesc, nu avea atîta energie, mai ales la acea oră tîrzie, dar și pentru că foamea începea să ne chinuie și luminițele, mereu la fel de îndepărtate, ne descurajau. Val ne ajuta cu buna lui dispoziție. Prinzînd gust pentru ciudata noastră aventură, i-a revenit toată bucuria de viață a tinereții.

Iată, aproximativ, cum a început discuția noastră:

— Ai putea crede, zise Val, că trenul era vrăjit. Nici o lumină și toată lumea moțăia încontinuu.

Am înțeles că și el adormise pe caietul de notițe și ceasul, la fel, i se oprise la șase și jumătate. Cînd a aflat că și cu noi se întîmplase același lucru, am crezut o clipă că spaima va pune din nou stăpînire pe el. Frățește, l-am luat pe după umeri, dar deja rîdea de unul singur, în hohote:

— Nu, asta-i prea de tot. Vă jur că n-o să-mi mai fac griji, deși nu mai înțeleg nimic din toată această poveste.

Hernhutter, înțelept, îl aprobă și dădu drept exemplu existența umană: nimeni nu înțelege nimic și tocmai de aceea o acceptă ca pe un lucru firesc.

Mi-am dat seama că era o introducere. Profesorul ne-a întrebat apoi dacă ne mai amintim ultimul nostru gînd înainte de a adormi în acel tren bizar. L-am lăsat pe Val să vorbească, fiind cel mai tînăr. N-a putut răspunde imediat, căci nu-și mai amintea precis. Dar Hernhutter, călăuză experimentată, îi puse cîteva întrebări amicale, după care băiatul își aduse aminte obiectul ultimelor sale reflecții:

— A, da! Era vorba despre cursurile lui Wolmes și Z... Wolmes este criminalistul nostru. La drept vorbind îl

cheamă W... Dar datorită specialităţii sale şi pentru că este foarte popular, l-am botezat Sherlock Wolmes. În tren, tocmai reciteam notiţele despre exemplul clasic al crimei Dobkin pe care Wolmes l-a analizat în cele mai mici detalii pentru a ilustra chestiunea identificării ştiinţifice. Acest Dobkin era pompier şi-şi sugrumase nevasta. I-a îngropat corpul în cripta unei biserici dintr-un cartier estic al Londrei şi a dat foc clădirii. Dar un agent de poliţie previne Serviciul Naţional de Pompieri şi acesta, la rîndul său, îl avertizează pe Dobkin de incendiul care, ţineţi cont, izbucnise tocmai în zona lui. Mai tîrziu, la demolări, s-au descoperit rămăşiţele unui cadavru şi specialiştii au ajuns la concluzia că era vorba de acela al doamnei Dobkin. Acest lucru a fost posibil datorită varului pe care Dobkin l-a turnat peste tot şi care a ferit de descompunere anumite organe, cum ar fi laringele. Ucigaşul a fost spînzurat în închisoarea din Wandsworth. Mărturisesc că sînt pasionat de romanele poliţiste, deoarece găseşti în ele ştiinţă şi aventură. Ştiinţa pură mă plictiseşte şi romanele obişnuite sînt idioate. În poveştile cu detectivi, reflecţia rămîne sub forma personajelor deosebit de vii şi asta mi s-a părut întotdeauna cu mult mai interesant. Dar ciudat, în această seară, în acest tren, caietul lui Wolmes m-a oripilat. Dintr-o dată cazul lui Dobkin mi s-a părut îngrozitor şi absolut incredibil, cu toate că nici măcar o clipă n-am pus la-ndoială afirmaţiile profesorului Wolmes. Înţelegeam că toate acestea s-au petrecut într-o lume anormală şi mizerabilă, un fel de apendice bolnav care ar putea fi extirpat fără a priva corpul de nimic vital.

Profesorul Hernhutter scoase un mormăit aprobator: Eu însumi am fost surprins de gîndul lui Val cît şi de felul încîntător în care a ştiut să-l exprime.

— A fost chiar ultimul tău gînd înainte de-a adormi, Val?

— La drept vorbind, nu, dar undeva pe-aproape. Am recitit apoi notiţele de literatură modernă universală. Acest curs este ţinut de profesorul Z... pe care l-am botezat Fiarăstrăul, pentru că analizează totul în cele mai mici detalii. Acolo unde noi nu vedeam decît o simplă întîmplare — şi neîndoielnic chiar aşa fusese în mintea autorului — el căuta un sens, pe care, de altfel, sfîrşea întotdeauna

prin a-l găsi. După crima lui Dobkin, Fierăstrăul era o companie plăcută. Dintr-o dată l-am simțit atît de adevărat și familiar. Cred c-am adormit cu un sentiment de încredere.

— Cu un „sentiment de încredere"... Despre ce subiect tratau notițele pe care le citeai?

— Despre noii scriitori ruși: Alexei Tolstoi, Ehrenburg, Kataev.

— A! am exclamat eu, „O pînză în depărtare".

— Și ce anume te-a reconfortat în aceste notițe? insistă profesorul.

— Ei bine, cred că este concepția despre viață a lui Kataev. El susține că viața însăși este frumoasă, orice-ai face. Își conține propria justificare în așa măsură încît poți să i te încredințezi în orice circumstanță, căci sfîrșește prin a-ți rezolva toate problemele.

— Ia te uită, zise profesorul Hernhutter, asta-i foarte interesant. Nu-l cunoșteam pe acest scriitor, spui că se numește Kataev? Teoria lui este deosebit de eficace pentru a contracara crima lui Dobkin... Ce alte cărți a mai scris în afară de „O pînză în depărtare"?

Am simțit că mă enervez. Înțelegeam interesul profesorului pentru un scriitor nou, dar acum nu acesta era lucrul cel mai important.

— Profesore, ne-ați întrebat care erau ultimele noastre gînduri înainte de-a adormi. Ei bine, considerații de aceeași natură m-au frămîntat și pe mine. Tocmai îmi spuneam cît de frumoasă este existența și că trebuie în același timp să i te abandonezi, dar și să reflectezi asupra ei.

Hernhutter n-a răspuns imediat. Să mă fi înșelat în ceea ce-l privea?

— Și eu gîndeam la fel, l-am auzit rostind în cele din urmă, cu o voce surdă și aproape solemnă. Prieteni, să nu ne mirăm că ne-am adunat aici pentru această plimbare în circumstanțe încă inexplicabile. Am pornit din același punct. În același moment, ca și voi, m-am lăsat cuprins în această seară de același fel de meditație. În felul meu, acel al bătrîneții, m-am agățat de viață într-un gînd asemenea unei îmbrățișări.

O primă scînteie izbucni în mine, minunată dar încă obscură, susținută de certitudinea că nu m-am înșelat în judecata asupra lui Hernhutter.

— Profesore, am început eu, nu aveți, ca și mine, impresia că ideea care ne-a subjugat în tren pe fiecare avea o putere salutară? Că acest gen de meditație... cum m-aș putea exprima altfel? poate face MIRACOLE?

— Da, răspunse profesorul pe gînduri, cred realmente că anumite reflecții pot avea puteri neobișnuite. Gînduri care ne vin de la viață și se referă la ea, la această viață atît de minunată în ea însăși, în stare să rezolve totul, așa cum spunea Kataev. Gînduri care supraviețuiesc ele însele în perspectiva cea mai vastă și care ne trezesc atunci cînd totul doarme în jurul nostru.

— Ah, ce bine că-i așa! exclamă Val cu un entuziasm juvenil.

Nu îndrăzneam să intervin de teamă să nu tulbur meditația lui Hernhutter. Mergeam mereu. Luminițele îndepărtare, împrăștiate pe cîmpuri, nu se apropiau nicicum. Noaptea rămînea la fel de parfumată și blîndă. Firește, eram obosiți și flămînzi, totuși, tovarășii mei, fascinați ca și mine de strania noastră aventură, nu păreau să observe acest lucru.

O clipă, m-am văzut cu ochii minții avîndu-l în stînga pe tînărul student — viața, aventura — și în dreapta pe bătrînul savant — gînditor științific și filosof visător. Oare nu aceasta este tocmai menirea scriitorului de a fi o punte între unul și celălalt? Dar Hernhutter n-a mai continuat și m-am temut să nu se oprească aici cu explicațiile. Iată de ce l-am întrebat:

— Dacă nu sînt indiscret, profesore, ați vrea să ne spuneți cum s-au materializat în tren „reflecțiile dumneavoastră"?

— Ah, da. Și eu aș vrea atît de mult să știu, insistă Val plin de curiozitate.

— Ei bine, visam puțin în gol, adică fără nici o legătură precisă cu vreo realitate. Simțeam în suflet o umbră de nostalgie vagă, senină, melancolia vîrstei poate, în timp ce în subconștient mă vedeam urmărind un gînd tenace care mi-a fost scump toată viața. Încercările mele n-au dat rezultatul pe care-l așteptam. De-a lungul

existenței am ajuns la mai multe opinii datorită profesiei mele, dar de fiecare dată mă simțeam ca un copil în fața unui „lego". Știți că aceste jocuri de construcții sînt însoțite de un carnețel de modele și simțeam mereu o satisfacție copilărească să copiez cît mai fidel posibil figurile, în același timp propuse, dar și hotărîte dinainte. Cu toate acestea, carnețelul de tipare, ca și viața, continua totodată să-mi sugereze și alte posibilități care țînteau mai departe. Este ceea ce n-am încetat niciodată să caut în jurul meu, în munca mea de zi cu zi și nici mai tîrziu la bătrînețe, atunci cînd n-am mai avut acces la construcțiile obișnuite. Lor le-am consacrat mai mult de jumătate de secol de învățătură satisfăcătoare atît pentru ceilalți cît și pentru mine. Puteam, așadar, o dată cu toate hîrțoagele, să abandonez și ghidul jocului de construcții. Ceea ce căutam nu se afla aici, dat fiind că era vorba de ceva ce trebuia să se rezolve de la sine. Din păcate, problema insurmontabilă era că nu puteam renunța la piesele jocului, căci constituiau singura materie primă de care dispune omul dornic să construiască. Ele sînt însă astfel concepute — avînd în vedere însăși structura lor — încît să nu le poți folosi decît pentru modelele din carnețel, chiar și atunci cînd nu le mai ai în față.

Hernhutter tăcu, părînd dintr-o dată epuizat. Brusc am simțit și noi mai acut oboseala și foamea. Vizibil, aceste confidențe i-au cerut profesorului un efort deosebit. Bătrînelul era de altfel un singuratic care stătea de vorbă din ce în ce mai rar cu contemporanii săi. Cînd ești tînăr, tăcerea este adesea un fel de acumulare; izbucnește însă la primul șoc, ca o explozie. Începînd cu o anumită vîrstă te închizi în tine însuți, în așa măsură încît exprimarea devine cu timpul un efort deosebit de mare.

In ceea ce mă privește eram un etalon mijlociu între bătrînul savant și tînărul student. Vorbele profesorului au produs asupra lui Val o impresie puternică. Nefiind ceva de neînțeles, îl aduceau pe neașteptate la un nivel de gîndire pe care nu-l cunoscuse decît în teorie, în cadrul anumitor cursuri. Această revelație îl surprindea și-l înspăimînta în același timp. Firesc, a încetinit pasul. Totuși

el a fost acela care a reluat discuția cînd am pornit-o din nou la drum:

— Dar de fapt ce vreți să construiți? Ce structură înțelegeți să dați jocului dumneavoastră? a întrebat, puțin dezorientat, ca un student în fața examinatorului.

— Cunoști, desigur, fenomenul inerției, Val? continuă profesorul. (La aceste cuvinte o a doua scînteie se aprinse în mintea mea.) Ei bine, să presupunem că aplicăm această lege vieții în ansamblu. Ar reieși că existența noastră s-ar mai prelungi o clipă la porțile morții, mai ales dacă viața ne-a fost plină și am iubit-o intens, agățîndu-ne astfel și mai puternic de ea, chiar în momentul în care... înțelegi ce vreau să spun.

— Ei da! Vă gîndiți la dragostea și încrederea profundă cu care am evocat viața chiar înainte de-a adormi în tren.

— Exact. Și acum să consolidăm structura jocului introducînd un alt element. Fără îndoială noțiunea de automatism psihic îți este cunoscută. (Și iată, cel de-al treilea semnal luminos a țîșnit, făcîndu-mă să pricep și mai bine.) Conform acestui principiu, trecerea în neființă ar începe cu cîteva clipe înaintea morții noastre reale, nu-i așa? Odată sudate, cele două piese ale jocului formează o punte între „Aici" și „Dincolo", un drum prin țara nimănui care le separă și care este un prim teritoriu de cercetare. Tărîmul de Dincolo preia unele elemente din Aici-ul pe care tocmai îl părăsim, după cum Aici ne dezvăluie cîte ceva din acel Dincolo. Problema care se naște este de a descoperi drumul ce traversează acest teritoriu.

— Într-un accident de tren, de exemplu, am murmurat.

Dar Hernhutter n-a mai răspuns.

Ne-am oprit din nou, căci dintr-o dată ne-am dat seama că ne-am apropiat de una din luminițe. Le pierduserăm din vedere. Lucru ciudat, atunci cînd începi să gîndești profund lași ochii în jos. Să fie oare un obicei dobîndit în urma scrisului sau cititului, acest gest inconștient de umilință? Poate, cine știe.

— Ei, a exclamat Val, iată ceea ce ar explica totul! Să fi ajuns la acel tărîm? Dacă-i așa, atunci profesore sîntem morți! Și ne întinse brațele.

— N-aş jura, Val, spuse profesorul pe un ton amical, liniştitor. Ştiinţa progresează întotdeauna cu „dacă... atunci." Acest „dacă" rămîne mereu teoretic sau experimental şi trebuie să-l concepem ca pe un artificiu. Este o ipoteză de lucru, un element izolat de realitate. S-ar putea, de exemplu, ca toţi trei să fi greşit trenul, aflîndu-ne în acest caz la cinci sau şase ore de casă, în acest peisaj familiar ce caracterizează Europa de la vest la est. Uită-te, tot mergînd, am ajuns nu departe de acele luminiţe, atîta vreme inabordabile. Am impresia că recunosc silueta unei case.

L-am privit pe Val. În pilpîirile zilei care murea, am zărit cum i se destind trăsăturile şi revine în privirea surizătoare, strălucirea juvenilă.

— Doamne, Dumnezeule! strigă el încîntat. Totuşi, ce aventură! Oricum, mort sau rătăcit, mi-e o foame de lup! Dacă aş găsi ceva de mîncare, nici nu mi-ar mai păsa de rest... cu toate că, adăugă el, ar fi fost mai puţin pasionant dacă ne-am fi rătăcit pur şi simplu.

Această ultimă frază era plină de îndrăzneală glumeaţă.

— Nu te-ar înspăimînta, Val? l-am întrebat cu reţinere.

— Nu, răspunse el pe un ton din ce în ce mai hotărît, nu! De ce m-aş teme alături de voi amîndoi şi după explicaţiile profesorului ? Dacă vreodată aş fi în drum spre Dincolo, aceste reflecţii călăuzitoare mi-ar servi drept busolă. Nu m-aş mai simţi complet abandonat în voia soartei, chiar dacă într-o zi va trebui să rămîn singur. Acum deţin o cheie.

— Dar tu ne eşti busolă, dragă copile, a spus Hernhutter, vizibil emoţionat. Tu ai cheia celeilalte porţi: TINEREŢEA.

Stimulaţi de lumină, am pornit-o în pas vioi. Nu schimbam decît rareori vreun cuvînt, fiecare fiind absorbit de propriile-i gînduri, pregătindu-ne în tăcere eventuala urmare insolită sau eventualul deznodămînt banal al aventurii noastre. Un felinar aprins ne-a permis să distingem contururile unei clădiri impozante semănînd cu un primitor han de ţară. Totuşi, nu avea nici o firmă şi nici un număr nu apărea pe ziduri. Un zumzet surd de voci venea pînă

la noi pe un fundal de viori. Ansamblul părea mai degrabă banal decît ieşit din comun. În picioare, la cîţiva paşi de uşă, în lumina lămpii, ne-am privit în tăcere. La drept vorbind era pentru prima oară cînd ne desluşeam cu claritate chipurile. Fiecare părea să găsească în celălalt impresia exactă pe care şi-o făcuse după vorbe şi imaginea fugitivă surprinsă la flacăra ţigării.

Val era un băiat blond şi zvelt, ale cărui tinereţe şi ţinută sportivă emanau prospeţime. Privirea-i albastru-cenuşie strălucea veselă. Am examinat apoi în tăcere împrejurimile. Hanul era situat la marginea drumului, puţin deasupra nivelului solului. Din prag pornea un drum pietruit, prea strîmt pentru un trotuar şi care părea să se oprească la colţul casei. Atît cît am putut zări la licărirea felinarului, drumul pe care l-am urmat se oprea aici, la han. Clădirea părea izolată. Totuşi am crezut că distingem în întuneric, ici şi colo, alte pete întunecate, care ar fi putut fi nişte case. Probabil că ne aflam la marginea unui sat.

— Ei bine, am întrebat eu, intrăm sau mergem mai departe în recunoaştere? Poate găsim gara sau un oficiu telegrafic.

— Mi-e o foame de lup! a declarat Val rîzînd.

— Să intrăm atunci, a spus Hernhutter cu jumătate de glas.

Am împins uşa, lăsîndu-i înainte pe cei doi tovarăşi ai mei. I-am urmat în această lume absolut banală.

Aşa cum peisajul văzut din tren mi se păruse familiar, şi hanul, la rîndul său, era aidoma sutelor de acelaşi gen, situate în acest decor uşor confundabil ce se întinde pînă la porţile Asiei.

Încăperile, aşezate în echer, erau grupate în jurul tejghelei centrale. Stilul — căci acest ansamblu avea totuşi un stil — era un amestec plăcut de vechi şi modern, cu tentă rustică. Pe o estradă de lemn se afla un grup de instrumentişti. Peste tot erau măsuţe şi în jurul lor, minunate scaune confortabile cu spătare din nuiele. Parchetul era din lemn de culoare deschisă. Într-una din încăperi, ei dispărea sub un covor gros, cu o lucrătură deosebită. Plante verzi se revărsau din vaze şi jardiniere.

Orchestra interpreta cîntece obișnuite pentru localuri de acest gen. Nu am recunoscut nici o arie, dar toate semănau uimitor cu cele pe care le cunoșteam. Personalul, compus dintr-un barman, ce se afla în spatele tejghelei, un chelner și o chelneriță, nu purta uniformă de serviciu; hainele însă le erau cît se poate de îngrijite.

Clienții se aflau în număr foarte mare: călători, localnici și oameni cu stare ce se adunaseră mai ales în încăperea cu covor gros.

Intrarea noastră nu a atras deloc atenția celorlalți. Ne-am așezat imediat într-un colț, la o masă ce se afla în dreptul tejghelei, făcîndu-i semne celei care servea. A fost nevoie de un anumit timp pentru ca tînăra să se apropie de noi și să ne dăm seama că era imposibil să ne înțelegem prin cuvinte. Ea vorbea, ca de altfel toți ceilalți din sală, o altă limbă. Nimeni nu părea s-o înțeleagă pe a noastră și nici pe celelalte pe care le cunoșteam. Profesorul însuși era incapabil să recunoască limba ce se vorbea aici. Trăgînd cu urechea căuta rădăcinile filologice și chiar nota pe marginea șervețelului serii fonetice. Absolut în zadar.

Trebuia deci să explicăm prin gesturi că ne era foame și sete. Nu ni s-a adus nici o listă de bucate — de altfel nici nu exista vreuna — nici ziare sau altceva, scris sau tipărit. Din fericire, chelneriția, care era fermecătoare, părea să înțeleagă perfect gesturile noastre primitive, cel puțin în ceea ce privea setea și foamea.

Cu amabilitate, ni s-a servit, fără să așteptăm, o cină delicioasă: o supă caldă condimentată, pește, carne, brînză și cafea, fără a mai pune la socoteală gustările. Ca băutură, afară de o cană cu apă limpede și gazoasă ca apa minerală, ni s-a adus fiecăruia cîte o sticlă de vin roșu destul de tare. Sticlele nu aveau nici o etichetă. Totul ne-a fost servit în tăcere de către chelner. Acest bărbat curtenitor, de vîrstă mijlocie, părea un palid alter ego al voluminosului barman care-l aproviziona cu cele necesare. Cu anumită dezinvoltură tînăra supraveghea întreaga sală. O făcea surîzînd, fără exces de autoritate sau zel servil. În trecere, se oprea în dreapta și-n stînga, stătea de vorbă, ba chiar se și așeza pentru o clipă la una sau alta dintre mese. Părea să-i cunoască la fel de bine

pe localnici, ca şi pe călători, nemaivorbind de persoanele distinse din încăperea cu covor.

Am sfîrşit prin a mă întreba dacă această domnişoară sau doamnă era însăşi patroana sau replica feminină a unui desăvîrşit „maître d'hôtel". Ideea că ar fi putut fi soţia barmanului — care, ce-i drept, avea prestanţă de patron — mi se părea puţin probabilă, nu numai pentru că nici unul nu purta verighetă, ci mai ales pentru că simteam că această femeie, în ciuda fermecătoarei ei simplităţi, era mult superioară atît celor doi, cît şi tuturor celor aflaţi în sală. În afara limbii — de neînţeles pentru noi — alte două ciudăţenii, dacă le pot numi astfel, ne-au intrigat, strecurîndu-ne în suflet suspiciune. După ce şi-a potolit foamea, Val a încercat să-i explice barmanului că ar dori să telefoneze sau să expedieze o telegramă. Dar pe cît de uşor au fost îndeplinite rugăminţile noastre de a bea sau de a mînca, pe atît de neînţeleasă părea tuturor celor de aici această dorinţă a băiatului.

Ei încercau în mod vizibil să-l înţeleagă, dar nu reuşeau nicicum. Nu numai că nu exista telefon, dar ai fi spus că aici toată lumea ignora pînă şi existenţa acestui mijloc de comunicaţie.

Nu existau nici ceasuri. Cînd şi-a arătat ceasul de mînă, chelnăriţa s-a mulţumit să zîmbească uşor, clătinînd din cap.

De fapt, nimic nu mai era banal...

Ajuns la brînză, Val, care-şi golise sticla de vin, şi-ar fi dorit o alta; făcînd un semn, văzu spre surprinderea lui, cum chelnerul aduce trei, cîte una pentru fiecare dintre noi. Terminînd, Hernhutter a spus:

— Aş vrea să vă atrag atenţia că, potrivit ipotezei mele, dacă ne-am afla în acel teritoriu particular, adică la graniţa spre tărîmul de Dincolo, conform legii inerţiei, totul ne-ar părea perfect normal şi chiar aşa ar fi. După cealaltă lege, cea a automatismului psihic, normalul acesta trebuie să aibă cîteva neconcordanţe chiar în punctele esenţiale. Trei dintre ele, nu lipsite de importanţă, ne-au izbit de la început: limba — coborîtă parcă din turnul Babel —, lipsa telefonului şi a telegrafului, precum şi absenţa oricărui instrument de măsurare a timpului. Urmîndu-mi ipoteza şi extrapolînd cu îndrăzneală, ar rezulta de

aici o izolare stranie în spațiu, ca și o oprire definitivă a timpului. Atîta vreme cît vom rămîne pe loc, nu vom ajunge nicăieri. Dacă raționamentul meu este corect, aici noaptea nu se va mai sfîrși, dar poate că totuși vom avea norocul ca, între timp, să descoperim și alte particularități. Cele mai ascunse, dar în același timp mai ciudate, vor fi, cu siguranță, esențiale.

— Minunat, a spus Val, delectîndu-se cu crema de zahăr ars. De îndată ce termin, ca un bun elev al lui Wolmes, o pornesc în recunoaștere. Deja mi-a venit o idee.

De cînd nu mai era chinuit de foame și trecuse la a doua sticlă de vin, studentul nostru devenise pe nesimțite imaginea perfectă a tinereții, lipsită de griji și aventuroasă. Trebuia ca unul dintre noi să se hotărască să facă ceva, dacă țineam cu adevărat să pătrundem mai adînc în misterul situației noastre. Căci nu puteam prevedea în cît timp spectacolul ce se arătase banal la sosirea noastră, ar fi suferit vreo modificare.

Totul își urma cursul, cu regularitatea unui joc de marionete, incapabile de a executa altceva decît o singură și mereu aceeași acțiune. De-abia terminată, ea era reluată de la capăt. Era însă imposibil să descoperi mîna care întorcea fără-ncetare mecanismul desăvîrșit. Din cînd în cînd unii clienți plecau și alții veneau.

Imperturbabilă, mica orchestră cînta la nesfîrșit aceleași melodii necunoscute, imprecise, dar care păreau cu atît mai familiare. Ar fi putut fi la fel de bine moderne sau vechi de o jumătate de secol, franțuzești, anglo-saxone sau nemțești. Chelnerul și barmanul își făceau meseria; clienții erau serviți cu cafele, vin sau apă — ce era mereu la fel de proaspătă și gazoasă —, unii mîncau, iar atunci cînd terminau, alții le luau locul. În orice caz nu exista o oră precisă de masă și deci, previziunile profesorului, referitoare la oprirea timpului, începeau să se adeverească.

Mai mulți clienți fumau. Am reușit să-l fac pe chelner să priceapă că doream țigări. A înțeles și a adus, fără să-i fi cerut, chiar și trabuce pentru profesor. Acestea erau înfășurate în hîrtie imprimată cu curioase imagini colorate, stele și cercuri întretăiate care nu ne spuneau nimic. Pe țigări erau desenate două triunghiuri răsturnate, unul

argintiu şi celălalt auriu, cu un mic punct roşu chiar în mijloc. Nici pe ele nu era scris nici un cuvînt.

Val terminase de mîncat şi băuse jumătate din a doua sticlă de vin. Era de o veselie copilărească, aşa încît Hernhutter şi cu mine l-am privit cu îngăduinţă. Profesorul i-a oferit un trabuc ce dădea un aer comic chipului său de copil; studentul se strîmba caraghios, ca nu cumva acesta să-i cadă dintre buzele umede şi neexperimentate. Chelnerul strînsese masa şi ne adusese scrumiere şi pahare curate; erau ca nişte baloane cu gura foarte strîmtă, ca să nu poţi pierde nimic din aroma băuturii. Chelneriţa se afla şi ea aproape de masa noastră.

Tînărul îşi scoase haina, o agăţase într-un cuier la spatele lui, şi ţinea acum în mînă un joc de cărţi. Gesturile lui nu mai aveau nimic din stîngăcia de la-nceput. Deveniseră pline de vioiciune şi vizibil emfatice, pentru a capta atenţia tuturor. O tactică excelentă — chipul profesorului exprima aceeaşi părere — căci dacă doream să descoperim şi altceva decît acest exterior familiar, trebuia mai întîi să încercăm să stabilim un contact mult mai direct cu hanul şi lumea lui.

Aşa cum prevăzusem, Val reuşi acest lucru atît prin mişcările sale sugestive, prin aspectul de tînăr seducător, cît şi prin ceva straniu, fascinant, care mă uimea din ce în ce mai tare. Ce putea fi? Ceva nedefinit, dar care, fără să pară obişnuit, nu era nici misterios. Aş spune numai că m-a făcut să mă gîndesc, pentru o clipă, la graţia enigmatică a unui Cupidon.

Chelneriţa ne privea surizînd, şi, de la mai multe mese, clienţii se uitau la noi cu vădit interes. Chiar şi muzicanţii, pentru a ne vedea mai bine, îşi întindeau gîturile şi se aplecau peste marginile estradei, ceea ce încetinise ritmul muzicii, ca la un vechi gramofon cu arcul uzat.

Val amestecă îndeminatic cărţile de joc, îndreptîndu-se spre chelner. Îl luă de braţ şi-l obligă să se întoarcă spre noi; după ce-i arătă cărţile, convingîndu-l că este vorba de un joc nemăsluit, le amestecă pentru ultima oară, punînd pachetul pe marginea mesei noastre.

— Nu vreţi să le tăiaţi? Tă-iaţi? silabisi el, cu o voce puternică, arătîndu-i cum să procedeze.

Individul păru să înțeleagă ce i s-a cerut, căci strînse un anumit număr de cărți și făcu din el o grămadă, alături de pachetul mare. Lăsa impresia că ar fi cunoscut la perfecție acest joc. Luă surizînd prima carte dintr-una din grămezi, o privi ascunzînd-o bine în palmă, apoi se apropie de noi, arătînd-o tuturor, dar făcînd în așa fel, încît Val să n-o poată vedea.

— Puneți-o deasupra pachetului, îi indică studentul.

Omul aprobă dînd din cap, și reașeză cartea cu fața în jos, pe una din grămezi. Val strînse cărțile pentru a reface jocul, le amestecă și le puse pe masă. Îi făcu semn chelnerului s-o ridice pe cea de deasupra. Ascultător, chelnerul făcu întocmai, și arătă apoi cartea la toată lumea: valet de pică, aceeași pe care o trăsese cu cîteva clipe mai înainte. În exclamațiile generale, Hernhutter și chelnerița își exprimară toată admirația. În ceea ce mă privea însă, apreciam și eu îndemînarea lui Val, dar la urma-urmei, nu era decît un joc de iuțeală. Toată arta consta în a păstra deasupra cartea cu pricina în timp ce le amestecai pe celelalte, deci să o ții ascunsă în palmă — la nevoie alături de încă două, trei — astfel încît numai celelalte să fie amestecate. Acesta trebuie să fi fost tot trucul. Și eu îi eram recunoscător lui Val pentru diversiunea ce păru să aibă imediat efectul scontat, adică să ne permită apropierea de cei din jur.

Chelnerul nu se îndepărtă de noi, iar chelnerița ajunsese acum chiar lîngă Val. Clienții salonului elegant, cu covor gros, se apropiaseră și ei de bar, observînd, zîmbitori, micul nostru grup.

Din nou, chelnerul se înclină ușor, și ne făcu să înțelegem, prin gesturi, că dorea pachetul de cărți al lui Val. Plin de entuziasm, acesta i-l întinse. Omul luă cărțile și le amestecă îndelung. Pentru inițiați, nu mai era nici un dubiu: cărțile erau perfect amestecate. Chelnerul le răsfiră apoi în evantai și le puse pe masă cu fața în jos, astfel încît nimeni, nici el, nici noi, să nu le poată vedea.

Îndreptîndu-se către profesor, îl invită cu un gest curtenitor, să tragă o carte din pachet. Bătrînul savant se supuse docil, dar cînd vru să se uite la ea, chelnerul îi făcu semn să o pună pe masă. Profesorul așeză cartea

fără ca nimeni să fi putut arunca vreo privire. Chelnerul îi mulțumi din ochi.

Apoi a fost rîndul meu. Omul îmi întinse evantaiul, iar eu am tras o carte pe care am pus-o tot întoarsă în jos pe masă. Ultimul a fost Val, după care chelnerul le-a strîns pe celelalte și le-a întins studentului. Înțelegînd că ele nu mai prezentau nici un interes, Val le vîri în buzunar.

Prin gesturi, chelnerul ne rugă să avem puțină răbdare. Se întoarse pe călcîie și alergă la bar, de unde reveni cu un alt pachet de cărți. Întors la masa noastră, ne arătă cărțile răsfirate, cu figurile îndreptate spre noi, ca să ne dăm seama că erau la fel ca ale lui Val. Le strînse, și tot cu fața spre noi, ca să putem urmări întreaga operație începu să scoată, cînd încetișor, cînd foarte repede, cîte o carte de deasupra, așezîndu-le apoi sub pachet.

Ajuns la asul de caro, se opri o clipă, privi în gol, și fixîndu-l pe profesor, așeză cartea în mod vizibil alături de cea necunoscută, pe care Hernhutter o trăsese mai înainte din pachetul lui Val. După același procedeu, eu am primit treiul de treflă și tînărul, valetul de pică. La rîndul său, chelnerul își băgă în buzunar restul cărților. Cu o anumită solemnitate, îi făcu semn profesorului să-și ridice cartea necunoscută. Imaginați-vă: era un as de caro. După care, am întors-o și eu pe a mea. Era într-adevăr un trei de treflă. Acest chelner părea investit cu puterile diavolului! Un murmur de admirație se înălță în jurul nostru.

Era un truc extraordinar, așa încît nu mai așteptam cu prea mare interes momentul în care Val urma să-și ridice cartea: eram sigur de rezultat. Asistența izbucni într-un rîs batjocoritor. De data aceasta, cartea trasă de Val nu era valetul de pică, ci dama de cupă, pe care studentul o flutură triumfător.

Cu un aer consternat, chelnerul bătu în retragere.

— Ei, îi strigă Val, și recompensa? Căci la urma-urmei am cîștigat de două ori, nu-i așa, profesore? spuse el întorcîndu-se spre noi oarecum indignat.

— Sigur că da, a încuviințat cu hotărîre profesorul.

I-am atras atenția studentului, arătînd spre cartea pe care-o trăsese:

— Dama de inimă roşie, Val! Ce vrei mai mult decît s-o inviţi pe doamna inimii tale să deschideţi balul? Toată seara orchestra a interpretat melodii antrenante şi totuşi nimeni n-a dansat.

— Bine gîndit! exclamă tînărul. Dă-i drumul, maestre!

Muzicanţii se dezlănţuiră în acorduri tumultuoase.

Fără să mai stea pe gînduri, Val a luat-o de mijloc pe fermecătoarea chelneriţă şi-a început s-o-nvîrtească în ritmul muzicii. Ei părea să-i facă plăcere; îl privea drept în ochi rîzînd, cu mişcări graţioase, ce se potriveau atît de bine ritmului frenetic, de parcă dansau împreună dintotdeauna.

Toţi ceilalţi îi urmară. Dansau la grămadă: tineri, bătrîni, călători, localnici, nevoiaşi şi oameni cu stare. Covoru' gros îşi pierduse de mult rolul de frontieră purpurie. Am rămas alături de Hernhutter. Părea să-l distreze, ca şi pe mine de altfel, acest spectacol încîntător.

— După părerea mea, profesore, nici nu poţi visa o comuniune mai trainică. Dar ce-i de făcut pentru a obţine mai multe informaţii?

Acum, cînd Val nu mai era cu noi, Hernhutter renunţase la demnitatea paternă şi încrezătoare. În timp ce pe buze îi mai flutura încă un zîmbet, privirea i se întunecase. Nu mi-a răspuns imediat.

— Două cărţi din trei erau bune, spuse în sfîrşit, cu un aer gînditor. E cu mult mai mult decît ar îngădui hazardul, şi telepatia este exclusă pentru că nimeni n-a văzut acele cărţi. Să fi fost oare perspicacitate?...

Profesorul tăcea din nou. Bine-nţeles că isprava chelnerului mi se părea remarcabilă, dar nu vedeam nici o legătură cu subiectul preocupărilor noastre. Am fost vrăjit din nou de spectacolul dansatorilor. Val, cu şi mai mult antren — dacă mai era posibil — evolua chiar în faţa noastră împreună cu tînăra-i parteneră. Admirîndu-i, am zis:

— Nu-i aşa, profesore, că această micuţă blondă este de-a dreptul fermecătoare?

— Care micuţă blondă? întrebă Hernhutter, trezindu-se din reverie.

— Tînăra cu care dansează Val de la-nceput, am răspuns cu nonşalanţă continuînd să-i privesc.

Dar cum Hernhutter tăcea, am bănuit ceva neobișnuit și mi-am întors capul spre el. Ca și mine adineauri, își avea ochii ațintiți către tînărul cuplu. Atunci l-am auzit răspunzînd cu o voce gravă, cu toate că mai surîdea:

— Partenera lui Val e brunetă!

Am simțit înlăuntrul ființei mele o sfîșiere ascuțită, ca aceea din tren, de acum cîteva ore. Mi-era bine cunoscut acest fel de orbire care te face să nu distingi roșul de verde, dar nu putea fi vorba de daltonism cînd confundai brunetele cu blondele.

— Foarte ciudat, profesore. Pot să vă întreb cum este îmbrăcată fata?

— Poartă o bluză albastru-închis, plină de stele, cu guler și manșete albe și o fustă la jumătatea genunchiului, cu pliuri largi, de un negru lucios. Probabil că dansînd, și-a scos șorțul.

— Așa este. Și ce vîrstă-i dați?

— Aproximativ patruzeci de ani.

Patruzeci de ani! O spaimă cumplită însoțea o voluptate mereu crescîndă. Patruzeci de ani și eu de-abia i-aș fi dat douăzeci și cinci! I-am spus atunci:

— Pentru mine are fața ovală, pometii ușor ieșiți în afară și, am remarcat adineauri, ochii foarte deschiși, de un cenușiu limpede.

— Nu, mă contrazise Hernhutter cu o voce din ce în ce mai gravă. Eu o văd cu fața rotundă, chiar foarte rotundă și cu ochi de culoare închisă.

— Dar, profesore, dacă adăugați o gură frumoasă, mare și cărnoasă, va fi exact portretul soției mele!

— Aveți dreptate. Gura îi este așa cum ați descris-o. Dar dacă-mi veți spune că are o guriță în formă de inimă, ca dama de cupă din cărțile de joc, atunci veți avea în fața dumneavoastră fantoma tinerei mele soții, moartă acum o jumătate de secol.

Surîsul mi s-a stins pe buze, așa cum se stingea în mine acel misterios sentiment de voluptate. Am făcut eforturi mari să nu arăt nimic acestui bătrîn de care-mi era atît de milă. Cu siguranță că și-n el se dădea o luptă surdă.

— Profesore, am îngăimat, sîntem într-adevăr prea obosiți și acest vin este mult prea amețitor.

— Nu, mi-a replicat el, turnîndu-şi încă un pahar şi vărsînd puţin vin pe faţa de masă. Să ne bucurăm că-l bem şi că-i simţim savoarea... Ne ajută poate să vedem ESENŢIALUL. Duse paharul la buze, dar îl goli cu mare greutate.

Între două dansuri, orchestra făcu o mică pauză. Val se-ntoarse la noi cu obrajii în flăcări. Îşi scoase cravata, ca să nu-l mai jeneze.

— Profesore, a început el cu o siguranţă ce părea comică, trecîndu-şi batista pe sub gulerul tare al cămăşii, deschis acum la nasturele de sus. Nu vreau să mă mai întorc de unde am venit, mă distrez mult mai bine aici.

— În sănătatea ta, băiatule, a mormăit profesorul cu încă un pahar în mînă. O damă de inimă roşie atît de maternă, brunetă cum e noaptea...

— Brunetă?

Vedeam cum luceau picăturile de sudoare în puful de deasupra buzelor umede ale tînărului.

— Dar e tot atît de blondă ca soarele în zori şi tot atît de tînără! zise el izbucnind în rîs. Nu-i aşa? Şi se-ntoarse către mine.

Am încuviinţat cu prudenţă. Dintr-o dată am auzit un zgomot, de parcă ceva s-ar fi rupt înlăuntrul bătrînului savant. Părea că vine de la gît sau de la piept. Îşi luă capul în mîini, proptindu-se cu coatele de masă, trecîndu-şi degetele prin părul acum în dezordine.

— Profesore, profesore! am strigat amîndoi deodată, dar n-a mai scos decît un singur cuvînt. (Mai era oare cuvînt?).

— Tît, tît, tît..., repeta el fără-ncetare.

Ne-am repezit la el, l-am luat de braţ ca să-l ajutăm, dar ce mai puteam face? În zadar l-am privit în ochi, frumoşii săi ochi sfîşietori. Cred că ne mai vedea încă, dar nimic inteligibil nu-i scăpa de pe buze, nici un mesaj uman nu i se mai citea pe chip. Clătina din cap, fără nici o semnificaţie. Îl pierdusem! Orice punte de comunicare cu acest bătrîn amabil, acest savant cu inimă sensibilă, acest tovarăş de călătorie atît de bun, atît de preţios, părea iremediabil pierdută...

La han, nimeni nu-şi dăduse seama de acest incident dezastruos. Se petrecuse de altfel atît de repede, aproape

fără gesturi şi cuvinte. Asistam neputincioşi la prăbuşirea lui.

Orchestra urma să-şi reia refrenele, cuplurile se ridicaseră deja, cînd, afară, răsună un zgomot binecunoscut: soneria familiară a unui tramvai. Orchestra încetă să mai cînte, şi toată lumea se năpusti să iasă. Uşa fu aproape smulsă din ţiţini; într-o clipă, hanul se goli complet de călători. S-ar fi spus că un uragan măturase totul. Soneria electrică nu mai înceta, în acelaşi timp stridentă şi rău prevestitoare, ca un lung şuierat de sirenă. Val o zbughise şi el cu ceilalţi.

— Asta era, tramvaiul! exclamă el întorcîndu-se şi făcîndu-i semne complice chelneriţei.

Ea îşi reluase activitatea, ocupîndu-se în acelaşi timp de clienţii care plecau, de chelner şi de barman. Acesta din urmă, părăsindu-şi tejgheaua, şi-a aruncat pe umăr un pardesiu demodat, pregătindu-se să iasă din han, urmîndu-i pe muzicanţii care-şi strînseseră grăbiţi instrumentele.

Fata era gata de plecare. Mi-am dat seama, după semnele pe care le schimbase cu Val. Părea că vrea să-l încurajeze sau să-i reamintească de o întîlnire.

— Ce se-ntîmplă? l-am întrebat pe student, ridicînd glasul pentru a mă face auzit în mijlocul acelui vacarm.

— In timp ce dansam, fata încerca să-mi explice ceva, declară studentul, cu faţa aprinsă, scăldată-n sudoare şi ochii strălucind de exaltare nestăpînită. Desigur, îmi vorbea despre tramvai, dar eu nu-nţelegeam! Haideţi, veniţi odată! Să nu mai zăbovim. Dacă nu, s-ar putea să nu mai găsim loc sau să plece tramvaiul fără noi.

Val mă apucă de braţ şi vru să-l luăm cu noi şi pe profesor, dar acesta, cufundat în el însuşi, nu părea să fi auzit sau înţeles ceva.

— Dar unde merge acest tramvai? am strigat eu.

— De unde să ştiu? Oricum, trebuie să ducă undeva! Dacă vrem să ne-ntoarcem acasă, trebuie să ne hotărîm să plecăm imediat.

— Dar Doamne, Dumnezeule, prietene! Vezi bine că profesorul nu vrea să vină. Nu-l pot lăsa singur. Mă încearcă un sentiment atît de ciudat. Nu crezi că ar fi mai

bine să rămîi cu noi, să nu ne despărțim? Gîndește-te, noi trei, ca pînă acum!

Chipul lui Val împrumutase un aer rugător:

— Nu, iertați-mă! Lăsați-mă să plec. Rămîneți dacă vreți, dar pe mine lăsați-mă să plec... simt că vreau să plec, că trebuie să plec! Ați fost minunați amîndoi, n-o să vă uit niciodată, dar acum trebuie să plec.

Și o luă la goană. M-am repezit la haina lui, pe care am smuls-o din agățătoare. Am luat prima sticlă ce mi-a căzut în mînă și-am pornit după el. În fața ușii deschise s-a mai oprit o clipă și s-a-ntors încă o dată înainte de a-i trece pragul. În han nu mai rămăsese aproape nimeni.

— Ia-ți măcar haina, dacă nu vrei să te-mbolnăvești! E încă noapte. Ține și sticla de vin, poate-ți va fi sete... Val, Val, fii prudent! Te rog!...

— Mulțumesc, bolborosi el, luîndu-și haina sub braț și apucînd sticla. Sînteți atît de drăguț cu mine, parcă ați fi un frate mai mare. Dar ce vă neliniștește? Și dintr-o dată începu să rîdă cu o îndrăzneală copilărească, dar ușor crispată. Vă rog, nu vă faceți griji! Punînd în față ce-i mai rău, ne aflăm pe tărîmul morții. Ei bine, ce s-ar putea întîmpla în cazul unui accident? Minus înmulțit cu minus dă întotdeauna plus! Dacă mor aici, nu înseamnă că mi-ar fi restituită cealaltă viață? Profesorul ar zice...

Soneria tramvaiului se opri brusc.

— Adio, mi-a mai strigat Val ieșind ca o furtună.

L-am însoțit pînă la trotuar. Avusese dreptate: la cincizeci de metri de han, într-o lumină încețoșată, am zărit tramvaiul: trei vagoane pline ochi de călători, agitați și zgomotoși!

Am auzit în noapte pașii lui Val. I-am revăzut silueta pe fundalul galben, luminat al vagoanelor. Micul tramvai o pornise deja la drum. Am vrut să-i mai strig: Cealaltă viață! Dar care altă viață, Val? Aceea de ieri, dinaintea aventurii noastre? Aceea de la tine de-acasă? Ah, Val, dragule, sau aceea care este cu adevărat CEALALTĂ?

Cuvintele mi-au rămas nerostite. Tramvaiul plecase. Vagoanele s-au îndepărtat scîrțîind ușor. Farurile roșietice s-au topit cu repeziciune în ceața nocturnă. Stăteam pe trotuar, și, dintr-o dată, simțind pe cineva în spatele meu, m-am întors. În pragul ușii, învăluită ca într-o au-

reolă, am recunoscut-o pe tînără. Nu-i însoţise deci pe ceilalţi, cu toate că avea „întîlnire" cu Val.

O priveam mut de uimire. Nu puteam spune dacă zîmbetu-i era fermecător ca de-obicei sau pur şi simplu visător şi melancolic. Poate nici măcar nu era un surîs, ci povara unei fericiri dureroase. Privire fără expresie! Gură irezistibilă?

Fără să-mi dau seama cum, am cuprins-o după umeri. Nu părea deloc surprinsă! Avea ochii foarte deschişi, ca nişte perle cenuşii sau mai degrabă viorii, şi buze roşii ca ale damei de cupă din cărţile de joc.

— Cine eşti? am strigat cu o voce atît de schimbată, încît am tresărit eu însumi.

— O infirmieră, a răspuns ea încetişor, amabil, dar fără să surîdă.

M-am dat un pas înapoi şi mi-am cercetat trupul.

— Sînteţi salvat, mi-a spus ea. N-aţi fost decît şocat. N-aveţi nimic... Trenul...

N-am mai ascultat-o. Fusese deci cu adevărat un accident de cale ferată! Am privit în jur. Ne aflam într-o sală încăpătoare, într-un han de ţară. Totul era în dezordine. O infirmerie fusese amenajată în mare grabă.

— Mulţumesc, am şoptit eu, mulţumesc.

Era EA. Foarte blondă, cu ochii de culoarea perlei viorii şi gura în formă de inimă... Halatul alb lăsa să se-ntrevadă bluza bleumarin înstelată, fusta neagră lucioasă.

Nemişcată, privirea i-a rămas aţintită la mine. Am plecat ochii. La cîţiva paşi de noi, cineva zăcea într-un fotoliu. M-am repezit spre el.

— Hernhutter, profesore! am strigat emoţionat.

Bătrînul arăta jalnic, dar privirea îi zîmbea senină. Schiţă cîteva gesturi haotice.

— Maşinărie! tresări el.

Îmi simţeam inima plină de lacrimi. El nu s-a putut ridica şi infirmiera i-a pus pe umeri o mînă liniştitoare:

— Încetişor, să mergem.

A dat din cap ascultător, rizînd enigmatic.

M-am întors, suspinînd din adîncul fiinţei. Am ieşit din sală ca un automat, trecînd pe lîngă paturile de cam-

panie pe care gemeau răniţii, îngrijiţi de oameni în halate albe.

La ieşire erau aşezaţi morţii, întinşi pe târgi, sau direct pe pământ: unii — cu siguranţă cei mai mutilaţi — acoperiţi cu un cearşaf sau cu o pătură, alţii, descoperiţi, neavînd decît urme uşoare de lovituri externe. Cu toţii însă păstrau în priviri urme de sînge.

Pe Val, l-am recunoscut imediat. Dormea cu ochii deschişi.

— Val, am murmurat suspinînd, frăţioare...

De o frumuseţe nepieritoare, se odihnea acum atît de pur, atît de binevoitor, avînd în priviri o limpezime de cristal. În puful de deasupra buzelor strălucea o picătură de sînge, ca o perluţă.

Cu răsuflarea tăiată, m-am aplecat asupra lui. Şi atunci am remarcat cărţile de joc. Îi căzuseră din buzunar. Erau toate întoarse cu faţa-n jos, cu excepţia uneia: dama de cupă.

În picioare, la celălalt capăt al târgii, infirmiera îmi urmărea mişcările într-o atitudine gravă. Gemînd, am ridicat cartea. I-am arătat-o, dar chipul i-a rămas împietrit. Uşurel, a întins mîna, a luat cartea şi a strecurat-o sub cămaşă, pe inima lui Val.

— Acest mort ne separă sau ne uneşte? am întrebat-o, dar ea s-a mulţumit să spună:

— N-ar fi bine să telegrafiaţi acasă? Privirea i-a rămas goală, fără expresie, încremenită.

Neprimind nici un răspuns la întrebarea mea, am mai întîrziat o clipă. Apoi, ţeapăn ca o păpuşă de lemn şi rănit pentru totdeauna, am pornit încetişor la drum.

În româneşte de
Cristina ONOSE

JULIO CORTÁZAR

(Argentina)

Prozator, poet, dramaturg argentinian, se naşte la Bruxelles în 1914 şi moare în 1984. Îşi petrece copilăria şi tinereţea la Buenos Aires. Din 1951 se stabileşte în Franţa, devenind traducător în cadrul U.N.E.S.C.O. Menţionăm în ordine cronologică volumele: „Regii" (1949), „Bestiario" (1951), „Sfîrşitul jocului" (1956), „Armele secrete" (1959), „Premiile" (1960), „Poveşti cu cronopi şi glorii" (1962), „Şotron" (1963), „Toate focurile, focul" (1966), „Ocolul zilei în optzeci de lumi" (1967), „62, model de construcţie" (1968), „Călătorie în jurul mesei" (1970), „Cartea lui Manuel" (1973), „Octaedru" (1974), „Un om în trecere pe-aici şi alte povestiri" (1977), „Un anume Lucas" (1979), „O călătorie atemporală Paris—Marsilia" (1983 — în colaborare cu Carol Dunlop). Nuvela „Fii Fecioarei" l-a inspirat pe Michelangelo Antonioni în realizarea filmului „Blow-up".

Formîndu-se sub influenţa lui Poe, Jarry, Kafka, Michaux, Borges, Julio Cortázar construieşte însă un univers cu totul nou, particular, după cum însuşi mărturiseşte: „Ştiam că asemenea povestiri nu s-au mai scris în spaniolă, cel puţin nu în ţara mea. Existau, desigur, minunatele povestiri ale lui Borges, dar eu făceam altceva". Avînd ca ax principal tema, devenită deja laitmotiv, a definirii eului în meandrele atît de sinuoase ale imaginarului, precum şi descoperirea în datele cele mai concrete a propriului tărîm imaginar, creaţia lui abordează o viziune existenţialistă, în care ironia, satira, dar şi duioşia şi compasiunea sînt tot atîtea coordonate fundamentale. Urmărirea obsesivă a unui ideal, ce se dovedeşte iluzoriu, plasat fiind într-un sistem potrivnic („Insula la amiază") şi zbaterea dramatică a individului de a stabili o punte de comunicare cu ceilalţi semeni, într-o lume în care însingurarea atinge proporţiile terifiante ale înstrăinării chiar şi de propria-i fiinţă („Gît de pisicuţă neagră"), sînt motive ce apar şi în prozele selectate în această antologie. Receptiv la noile tehnici literare, pendulînd între realism şi fantastic, J. C. încearcă să se autodepăşească prin fiecare dintre scrierile sale, realizînd o operă ce se vrea o frescă a aventurii umane în cea de a doua jumătate a secolului XX.

INSULA LA AMIAZĂ

Prima dată cînd văzu insula, Marini era aplecat politicos peste locurile din stînga avionului, potrivind măsuţa de plastic, înainte de a aşeza pe ea tava pe care se găsea prînzul. Pasagera îl privise de cîteva ori în timp ce el venea şi pleca ducînd reviste sau pahare de whisky; Marini zăbovea, întrebîndu-se plictisit dacă merita să răspundă privirii insistente a pasagerei, o americancă la fel ca atîtea altele, cînd, în ovalul albastru al hubloului cpăru litoralul insulei, franjul aurit al plajei, colinele care urcau către platoul golaş. Aşezînd mai bine paharul cu bere, Marini îi surîse pasagerei. „Insulele greceşti", spuse. „Oh, yes, Greece", răspunse americanca, mimînd un fals interes. O sonerie sună scurt şi stewardul se îndepărtă fără ca zîmbetul profesional să i se şteargă de pe buzele

fine. Începu să se ocupe de o familie siriană care dorea suc de roşii, însă, ajuns în coada avionului, îşi mai acordă cîteva secunde ca să privească iarăşi în jos; insula era mică şi solitară, iar marea Egee o înconjura cu un albastru intens care scotea în evidenţă tivul de un alb orbitor şi aparent pietrificat, care, acolo jos, era probabil spumă, sfîşiată de recifuri şi golfuleţe; Marini văzu că plajele pustii se întindeau spre nord şi vest, în rest erau munţi ce coborau brusc în mare. O insulă stîncoasă şi pustie, cu toate că pata plumburie de lîngă plaja din nord putea fi o casă sau poate un grup de case primitive. Se apucă să deschidă conserva de suc şi cînd se ridică, insula dispăruse din hublou; nu rămăsese decît marea, un orizont verde, nesfîrşit. Îşi privi ceasul fără să ştie pentru ce; era exact amiaza.

Marini a fost încîntat că l-au numit pe linia Roma—Teheran, pentru că pasagerii erau mai puţin sobri ca pe liniile nordice, şi fetele păreau întotdeauna încîntate să meargă în Orient ori să cunoască Italia. Patru zile mai tîrziu, în timp ce ajuta un copil care îşi pierduse linguriţa şi arăta necăjit spre farfuria cu prăjituri, descoperi din nou marginea insulei. Era o diferenţă de opt minute, dar cînd se aplecă să privească printr-un hublou din spate, nu mai avu nici o îndoială; insula avea o formă de neconfundat, ca o broască ţestoasă care tocmai îşi scoate labele din apă. O privi, de data asta cu certitudinea că pata plumburie era un grup de case; ajunse chiar să distingă conturul cîtorva cîmpuri cultivate ce se întindeau pînă la plajă. În timpul escalei la Beirut, se uită în atlasul stewardesei şi se întrebă dacă nu cumva era insula Horos. Radiotelegrafistul, un francez flegmatic, fu uimit de atîta interes. „Toate insulele greceşti seamănă între ele, sînt de doi ani pe linia asta şi mă lasă rece. Da' să mi-o arăţi cu prima ocazie". Nu era Horos, ci Xiros, una din multele insule de la marginea circuitelor turistice. „N-o să dureze nici cinci ani", îi spuse stewardesa, în timp ce beau un pahar la Roma. „Grăbeşte-te dacă vrei să mergi, hoardele pot ajunge acolo în orice moment. **Gingis Cook*** veghează".

---

* Joc de cuvinte: Gingis Han — Gingis Cook („Cook" — companie turistică) (n. ant.)

Marini continuă să se gîndească la insulă, privind-o de fiecare dată prin hublou, aproape mereu ridicînd la sfîrşit din umeri. Nimic n-avea sens; să zbori de trei ori pe săptămînă la amiază deasupra lui Xiros era tot atît de ireal ca şi cum ai visa de trei ori pe săptămînă că zbori la amiază pe deasupra lui Xiros. Totul părea fals; mai puţin, poate, dorinţa de repetare, privirea aruncată ceasului înainte de amiază, scurtul, înţepătorul contact cu orbitorul franj alb, mărginit de un albastru aproape negru, şi casele în care pescarii abia de-or ridica ochii pentru a urmări trecerea avionului ce părea ireal pentru ei.

După opt sau nouă săptămîni, cînd îi propuseră linia New York, cu toate avantajele sale, Marini îşi spuse că are în sfîrşit ocazia să pună capăt acestei obsesii nevinovate şi plictisitoare. Avea în buzunar cartea în care un geograf obscur cu nume levantin dădea despre Xiros mai multe date decît cele pe care le găseai în mod obişnuit în ghiduri. Răspunse totuşi negativ, auzindu-şi vocea ca din depărtare, şi, după ce lăsă fără răspuns uimirea scandalizată a unui şef şi a două secretare, se duse să mănînce la cantina companiei, unde îl aştepta Carla. Deconcertata decepţie a Carlei nu-l nelinişti; coasta sudică a insulei era nelocuibilă, însă către vest se aflau urmele unei colonii lidiene sau poate cretano-miceniene şi profesorul Goldmann găsise două pietre gravate cu hieroglife pe care pescarii le foloseau drept piloni în micul lor port. Pe Carla o durea capul şi plecă aproape imediat, caracatiţele erau sursa principală de trai a celor cîţiva locuitori, la fiecare cinci zile venea o barcă pentru a încărca recolta şi pentru a aduce provizii şi mărfuri. La agenţia de voiaj îi spuseră că trebuia să închirieze special o şalupă din Rynos, sau c-ar mai fi existat o posibilitate — să călătorească, pe vasul ce aduna caracatiţele, însă asta el n-o va putea afla precis decît în Rynos, unde agenţia nu avea sucursală. În orice caz, ideea de a-şi petrece cîteva zile pe insulă nu era decît un plan pentru concediul din iunie; în săptămînile care urmară trebui să-l înlocuiască pe White pe linia spre Turcia, iar după aceea începu o grevă şi Carla se întoarse în casa surorilor ei din Palermo. Marini se mută într-un hotel lîngă Piazza Navona, pe unde se aflau anticariatele; îşi petrecea timpul fără prea mare chef, căutînd cărţi despre Grecia, frunzărea din

cînd în cînd un manual de conversație. Îl încîntă cuvîntul *Kalimera* și îl probă într-un cabaret cu o roșcată, făcu dragoste cu ea, află de bunicul ei din Odos și de niște dureri de gît inexplicabile. În Roma începu să plouă, la Beirut îl aștepta Tania, mai erau alte povești, mereu rude sau dureri; într-o zi veni din nou linia Teheran, insula la amiază. Marini rămase așa de mult timp lipit de hublou, încît noua stewardesă îi spuse că nu se poartă corect și îi făcu socoteala tăvilor servite. În seara aceea Marini o invită la masă la Firouz și nu-i fu greu s-o facă să uite reproșurile din avion. Lucia îl sfătui să se tundă americănește; el îi vorbi puțin de Xiros, dar înțelese că ea prefera vodka-lime la Hilton. Timpul trecea cu astfel de lucruri, cu nenumărate tăvi cu mîncare, oferite pasagerilor împreună cu zîmbetele la care aceștia aveau dreptul. La întoarcere, avionul survola Xiros la opt dimineața; soarele bătea în hublourile de la babord și abia dacă lăsa să se întrevadă silueta insulei ce semăna cu o broască țestoasă poleită; Marini prefera să aștepte zborurile de la amiază, știind că atunci putea zăbovi în fața hubloului, în timp ce Lucia (și mai apoi Felisa) se ocupa de pasageri. Odată făcu o fotografie a insulei, dar îi ieși ștearsă; știa deja cîteva lucruri despre Xiros, subliniase rarele mențiuni pe care le găsise în cele cîteva cărți. Felisa îi spusese că piloții îl numeau „nebunul cu insula", însă el nu se supără. Carla îi scrisese că s-a hotărît să nu țină copilul, iar Marini îi trimise salariul pe două luni și se gîndi cu părere de rău că restul nu-i va mai ajunge pentru concediu. Carla acceptă banii și-i transmise printr-o prietenă că probabil se va mărita cu dentistul din Treviso. Toate acestea aveau atît de puțină importanță, la amiază, lunea, joia și sîmbăta (iar de două ori pe lună și duminica).

Cu timpul începu să-și dea seama că Felisa era singura care îl înțelegea puțin; exista un acord tacit ca ea să se ocupe de pasageri la amiază, imediat ce el se instala lîngă hubloul din coadă. Insula putea fi văzută numai cîteva minute, însă aerul era întotdeauna atît de limpede și marea o decupa cu o cruzime atît de minuțioasă, încît cele mai mici detalii se adăugau implacabil amintirii din trecerea anterioară: pata verde a promontoriului din nord, casele plumburii, plasele uscîndu-se pe nisip. Cînd lipseau plasele, Marini se simțea frustrat, aproape insultat. Se

gîndi să-şi cumpere un aparat şi să filmeze insula, ca să-i poată proiecta imaginea în camera de hotel, însă preferă în cele din urmă să economisească banii, acum că mai era numai o lună pînă la concediu. Nu prea ţinea socoteala zilelor; uneori era Tania în Beirut, alteori Felisa în Teheran, aproape mereu fratele său mai mic în Roma, totul destul de confuz, amabil, facil şi cordial, ca şi cum ar înlocui altceva, ar umple orele de dinainte sau de după zbor, dar şi în timpul zborului totul era confuz, facil şi stupid, pînă în momentul cînd se apleca spre hubloul din coadă, simţind sticla rece ca peretele unui acvariu în care broasca ţestoasă poleită se mişca încet, în albastrul dens.

In ziua aceea, plasele se desenau cu precizie pe nisip, şi Marini ar fi putut jura că punctul negru de la stînga, lîngă ţărm, era un pescar care probabil că privea avionul. „Kalimera", gîndi absurd. Nu mai avea sens să mai aştepte, Mario Merolis o să-i împrumute restul de bani pentru călătorie, în cel mult trei zile va fi în Xiros. Cu buzele lipite de sticlă surise, gîndindu-se că se va căţăra pînă la pata verde, că va intra gol în mare, în golfuleţele din nord, că va pescui caracatiţe împreună cu oamenii, înţelegîndu-se cu ei prin semne şi rîsete. Odată hotărîrea luată, nimic nu mai părea imposibil: un tren de noapte, un prim vapor, alt vapor vechi şi murdar, escala la Rynos, negocierea interminabilă cu căpitanul vasului de transportat caracatiţe, noaptea pe punte, bolta cu stele, mirosul de anason şi friptură de miel, răsăritul între insule. Debarcă odată cu primele raze de soare, şi căpitanul îl prezentă unui bătrîn care părea a fi patriarhul aşezării. Klaios îi luă mîna stîngă şi-i vorbi molcom, privindu-l în ochi. Veniră doi băieţi şi Marini pricepu că erau nepoţii lui Klaios. Căpitanul îşi storcea cunoştinţele de engleză: douăzeci de locuitori, caracatiţe, peşte, cinci case, vizitatorul italian va plăti pentru cazare lui Klaios. Băieţii rîseră cînd Klaios vorbi despre drahme; la fel şi Marini, de-acum prieten cu cei tineri, urmărind răsăritul soarelui deasupra unei mări ce arăta mai puţin întunecată decît privită de sus, o cameră săracă şi curată, un pahar cu apă, miros de salvie şi de piele tăbăcită.

Il lăsară singur. După ce îşi scoase, aproape smulgîndu-le hainele de călătorie şi-şi puse un slip şi nişte sandale, porni să colinde insula. Încă nu se vedea nimeni,

soarele își lua încet avînt și din desișuri venea un miros subtil, un pic înțepător, amestecat cu iodul mării purtat de vînt. Era cam ora zece cînd ajunse la promotoriul din nord și recunoscu cea mai mare parte din golfulețe. Insula îl invada și-l poseda cu o asemenea intimitate, încît nu era în stare să gîndească sau să aleagă. Pielea îi ardea din cauza soarelui și a vîntului, se cățără pe o stîncă și sări în mare. Apa era rece și-i făcu bine, se lăsă purtat de curenți înșelători pînă la intrarea unei grote, apoi se întoarse mai spre larg, făcu pluta, acceptă totul într-un singur act de conciliere care-i pecetluia viitorul. Știu, fără cea mai mică îndoială, că nu va mai pleca de pe insulă, că într-un fel sau altul avea să rămînă acolo pentru totdeauna. Reuși să-și închipuie figura fratelui său și a Felisei, cînd vor afla că rămăsese să trăiască din pescuit, pe o stîncă solitară. Îi și uitase cînd se răsuci să înoate către țărm.

Soarele îl uscă pe loc, cobori către case, unde două femei îl priviră uimite, după care o luară la fugă, rușinate. Schiță un salut în gol și cobori spre plase. Unul din băieții lui Klaios îl aștepta pe plajă și Marini arătă spre mare, invitîndu-l prin gesturi. Băiatul șovăi, privindu-și pantalonii de pînză și cămașa roșie. Apoi se duse fuga spre una din case și reveni aproape gol; se aruncară împreună într-o mare călduță, orbitoare sub soarele de la unsprezece.

Uscîndu-se pe nisip, Ionas începu să-i spună cum se numesc diverse lucruri. „Kalimera", spuse Marini, și băiatul rîse pînă nu mai putu. Apoi Marini repetă frazele noi, și-l învăță pe Ionas cuvinte italienești. Aproape un punct la orizont, vaporul cu care venise se depărta, făcîndu-se tot mai mic; Marini simți că acum era cu adevărat singur pe insulă, cu Klaios și ai lui. Va lăsa să treacă niște zile, își va plăti camera și va învăța să pescuiască; mai încolo, cînd îl vor cunoaște bine, le va vorbi de hotărîrea sa de a rămîne și de a lucra cu ei. Ridicîndu-se, îi întinse mîna lui Ionas și porni încet spre colină. Coasta era abruptă și urcă bucurîndu-se de fiecare popas, întorcîndu-se din cînd în cînd să privească plasele de pe plajă, siluetele femeilor care vorbeau însuflețite cu Ionas și Klaios, privindu-l cu coada ochiului, rizînd. Cînd ajunse la pata verde, pătrunse într-o lume în care mirosul de cimbru și de salvie se contopea cu focul soarelui și briza mării. Marini se uită

la ceas, apoi, cu un gest nervos, îl smulse de la mînă şi îl băgă în buzunarul slipului. Nu va fi uşor să omoare vechiul om din el, însă cum stătea acolo, sus, pierdut în soare şi spaţiu, simţi că lucrul era posibil. Se afla în Xiros, se afla unde de atîtea ori se îndoise că va putea ajunge vreodată. Se lăsă pe spate, printre pietrele calde, rezistă la înţepăturile fierbinţi ale muchiilor ascuţite şi privi în sus, spre cer; în depărtare se auzi bîzîitul unui motor.

Închizînd ochii îşi spuse că nu va privi avionul, că nu se va lăsa copleşit de trista lui imagine, aşa cum şi-l închipuia trecînd iarăşi pe deasupra insulei. Însă, în penumbra pleoapelor şi-o imagina pe Felisa împărţind chiar în acel moment tăvile, şi pe înlocuitorul său, poate Gorgio sau vreunul nou de pe altă linie, unul care şi el va fi surizînd în timp ce servea sticlele cu vin sau cafeaua. Incapabil să lupte cu atîta trecut, deschise ochii şi se ridică, şi chiar atunci văzu aripa dreaptă a avionului aproape deasupra capului său, aplecîndu-se inexplicabil, auzi schimbarea sunetului turbinelor, căderea aproape verticală în mare. Coborî în goană colina, lovindu-se de pietre şi zgîriindu-şi un braţ în spini. Insula îi ascundea locul căderii, însă, tăind drumul pe o scurtătură, trecu peste primul povîrniş al colinei şi ieşi pe plaja cea mică. Coada avionului se scufunda la vreo sută de metri, într-o linişte deplină. Marini îşi luă avînt şi se aruncă în apă, sperînd că avionul va continua să plutească; dar curînd nu se mai văzu nimic, decît domoala linie a valurilor, o cutie de carton balansîndu-se absurd în preajma locului căderii, şi tîrziu, cînd aproape nu mai avea sens să mai înoate, o mînă răsări afară din apă, numai pentru o clipă, dar suficient ca Marini să schimbe direcţia şi să se scufunde pentru a-l apuca de păr pe omul care lupta din răsputeri să se agaţe de el. Remorcîndu-l, îl trase încet, încet pînă la ţărm, luă în braţe corpul îmbrăcat în alb, şi, întinzîndu-l pe nisip, privi chipul plin de spumă, pe care moartea deja se instalase. La ce ar mai fi servit respiraţia artificială dacă, prin fiecare convulsie, rana enormă de la gît părea să se deschidă şi mai mult, ca o gură respingătoare ce-l chema pe Marini, smulgîndu-l scurtei fericiri de numai cîteva ore pe insulă, strigîndu-i printre bolboroseli, ceva ce el nu era în stare să priceapă. În goană, veneau nepoţii lui Klaios, iar mai în spate, femeile. Cînd ajunse şi

Klaios, băieţii înconjurară trupul întins pe nisip, fără să înţeleagă cum de avusese putere să înoate pînă la ţărm şi să se tîrască şingerînd pînă acolo. „Închideţi-i ochii", ceru, plîngînd, una dintre femei. Klaios privi înspre larg, căutînd vreun alt supravieţuitor. Însă, ca întotdeauna, erau singuri pe insulă, iar cadavrul cu ochii deschişi rînjea, înţepenit, între ei şi mare.

În românește de
Dan PANAITESCU

GÎT DE PISICUŢĂ NEAGRĂ

De altfel, nu era pentru prima oară că i se întîmpla, însă în orice caz, de fiecare dată fusese Lucho cel cu iniţiativa, sprijinindu-şi mîna ca din nebăgare de seamă, în aşa fel încît să o atingă pe cea a vreunei blonde sau roşcate care-i plăcuse, profitînd de legănările metroului în curbe, şi atunci, uneori, exista răspuns, se forma o legătură, un degeţel mai rămînea agăţat o clipă înainte de privirea ofensată sau dezgustată, totul depindea de atîtea lucruri, uneori ieşea bine, mergea, lucrurile intrau în joc aşa cum intrau staţiile metroului în ferestrele vagonului, însă în acea după-amiază era altfel, mai întîi că Lucho era îngheţat şi cu părul plin de zăpadă care începuse pe peron să se topească, şi-i alunecau picături reci pe sub fular; urcase din staţia *rue du Bac* fără să se gîndească la nimic, un trup lipit de atîtea altele aşteptînd cu nerăbdare soba, paharul de coniac, lectura ziarului înainte de ora de germană între şapte şi jumătate şi nouă, lucruri obişnuite, mai puţin această mînuşiţă neagră pe bara de sprijin între multe alte mîini şi coate şi haine, o mănuşă neagră agăţată de o bară metalică, şi el cu mănuşa sa maro şi udă, sprijinit de bară ca să nu vină peste doamna cu pachetele şi cu fetiţa smiorcăită, conştient brusc de faptul că un deget micuţ începea să-i încalece mănuşa, şi că el venea din mîneca unei blăni de iepure destul de uzată; mulatra arăta foarte tînără şi privea, căzută pe gînduri, în jos, o legănare în plus între legănările atîtor trupuri înghesuite; lui Lucho îi păru o amuzantă abatere

de la regulă, şi-şi lăsă mîna acolo fără să răspundă, închipuindu-şi că fata era distrată, că nu îşi dădea seama de mişcarea uşoară de încălecare pe calul ud şi nemişcat. I-ar fi plăcut să aibă suficient loc să-şi poată scoate ziarul din buzunar şi să citească articolele în care se vorbea de Biafra, de Israel şi de Estudiantes de la Plata, dar ziarul era în buzunarul din dreapta şi pentru a-l scoate ar fi trebuit să ia mîna de pe bară, pierzînd sprijinul necesar în curbe, aşa încît cel mai bine era să nu se mişte, să lase micul gol precar dintre mantale şi pachete, pentru ca fetiţa să fie mai puţin tristă, iar maică-sa să nu-i mai vorbească pe tonul acela de perceptor.

Aproape că nici nu se uitase la mulatră. Acum îşi aţinti privirea pe şuviţa de păr creţ de sub gluga hainei şi gîndi critic că, fiind cald în vagon, şi-ar fi putut foarte bine da jos gluga, tocmai în momentul în care degetul începea din nou să-i mîngîie mănuşa, mai întîi un deget şi apoi două, suindu-se pe calul umed. Virajul dinainte de Montparnasse-Bienvenue o împinse pe fată spre Lucho, mîna ei alunecă de pe cal pentru a se apuca de bară, atît de mică şi năucă alături de calul uriaş care, natural că încerca acum s-o gîdile cu un bot de două degete, fără să forţeze, amuzat, dar încă îndepărtat şi umed. Fata păru să-şi dea brusc seama (însă şi jocul ei distrat de mai-nainte avusese de asemenea în el ceva neprevăzut şi subit), şi îşi mai depărtă puţin mîna, privind către Lucho din golul întunecat făcut de glugă, pentru a-şi fixa apoi ochii pe propria ei mînă, de parcă n-ar fi fost de acord cu ea sau ar fi studiat distanţa cerută de o bună educaţie. La Montparnasse-Bienvenue coborîse multă lume şi Lucho putea în sfîrşit să scoată ziarul, numai că în loc să-l scoată, rămase să studieze comportamentul minuţei înmănuşate, cu o atenţie oarecum amuzată, fără să privească fata care din nou avea ochii fixaţi pe pantofii acum foarte vizibili pe podeaua murdară, unde, dintr-o dată, nu mai erau nici fetiţa smiorcăită, şi nici mulţi alţi oameni care coborau în staţia Falguière. Smucitura pornirii le obligă pe cele două mănuşi să se agaţe de bară, separate şi fiecare pe socoteala ei, însă cînd metroul se opri în staţia Pasteur, degetele lui Lucho căutară mănuşa neagră care nu se mai retrase ca prima dată, ci păru a se muia pe

bară, devenind încă şi mai mică şi blindă sub apăsarea a două, a trei degete, a întregii mîini care o acoperea într-o lentă posedare delicată, fără să apese prea tare, parcă luînd şi lăsînd ceva în acelaşi timp, şi, în vagonul gol acum, căci se deschideau uşile în staţia Volontaire, fata, răsucindu-se încetul cu încetul pe un picior, se întoarse spre Lucho fără să ridice privirea, ca şi cum ochii i se ascunseseră în mănuşa acoperită toată de mîna lui Lucho, şi cînd în cele din urmă îl privi, zguduiţi amîndoi de o hurducătură între Volontaire şi Vaugirard, ochii ei mari, ascunşi în umbra glugii, păreau a aştepta, ficşi şi gravi, fără să surîdă sau să arate vreun reproş, fără nimic altceva decît o aşteptare nesfîrşită care, în mod nelămurit, îi făcu rău lui Lucho.

— Mereu se întîmplă aşa, spuse fata. Nu mai ştiu ce să mă fac cu ele.

— Ah, zise Lucho, acceptînd jocul, însă întrebîndu-se pentru ce nu se distra, pentru ce nu-l simţea ca joc, cu toate că nu putea fi altceva, nu exista nici un motiv să-ţi imaginezi că ar fi altceva.

— Nu se poate face nimic, repetă fata. Nu înţeleg sau nu vor, cine ştie, dar nu poţi lupta.

Îi vorbea mănuşii, privindu-l pe Lucho fără să-l vadă, îi vorbea mănuşii negre, aproape invizibilă sub uriaşa mănuşă maro.

— Şi mie mi se întîmplă la fel, spuse Lucho. Sînt incorigibile, asta-i sigur.

— Nu-i acelaşi lucru, zise fata.

— Oh, ba da, vezi şi dumneata.

— Nu merită să discutăm, zise ea, lăsînd capul în jos. Iertaţi-mă, a fost vina mea.

Era jocul, sigur, însă pentru ce nu-l amuza, pentru ce el nu-l simţea drept joc? cu toate că nu putea fi altceva, nu avea nici un motiv să-şi închipuie că ar fi altceva.

— Să zicem că a fost vina lor — spuse Lucho, îndepărtîndu-şi mîna pentru a marca pluralul, pentru a denunţa vinovatele acelea, înmănuşatele tăcute, îndepărtate acum una de alta, pe bară.

— E diferit, zise fata. Dumitale ţi se pare acelaşi lucru, însă e atît de diferit.

— Desigur, întotdeauna trebuie să fie una care începe.

— Da, întotdeauna se-ntîmplă așa.

Era jocul, nu trebuia decît să-i respecte regulile, fără să se mai gîndească că ar fi altceva, un soi de adevăr sau de disperare. De ce să facă pe prostul, în loc să țină pasul dacă i se oferea ocazia.

— Dumneata ai dreptate, zise Lucho. Ar trebui să facem ceva, să nu le lăsăm.

— Nu servește la nimic, spuse fata.

— Sigur, abia slăbești o clipă atenția și uite...

— Da, zise ea. Cu toate că dumneata o spui în glumă.

— Oh, nu, vorbesc tot atît de serios ca dumneata. Uite-le.

Mănușa maro se juca frecîndu-se de mînușița neagră, neclintită, îi trecea un deget peste mijloc, o sărea, mergea pînă la capătul barei și se oprea acolo privind-o, așteptînd. Fata își plecă și mai tare capul și Lucho se întrebă din nou pentru ce nu se distra nici acum, cînd nu-i mai rămînea decît să continue jocul și atît.

— Dacă ar fi serios, zise fata, însă nu vorbea cu el, nu vorbea cu nimeni din vagonul aproape gol. Dacă ar fi serios, atunci poate...

— Este serios, spuse Lucho. Și chiar că nu se poate face nimic.

Acum ea îl privea în față ca și cum tocmai se trezise; metroul intra în stația Convention.

— Lumea nu poate înțelege, spuse fata. Bărbații, sigur, îndată își închipuie că...

Vulgar, evident, și de-acum trebuia să se grăbească pentru că nu mai erau decît trei stații.

— Și-i încă și mai rău cu femeile, zise ea. Am mai pățit-o cu el, sînt atentă de cîte ori mă urc, și totuși uite...

— Sigur, acceptă Lucho. Vine o clipă în care te gîndești la altceva, e foarte normal, și atunci profită.

— Eu am vorbit pentru mine, spuse fata. Nu-i același lucru. Te rog să mă ierți, eu am fost de vină, o să cobor la Corentin Celton.

— Evident că ai fost de vină, glumi Lucho. Eu trebuia să cobor la Vaugirard și uite, m-ai făcut să merg încă două stații.

Virajul îi aruncă spre ușă, mîinile alunecară ajungînd să se împreuneze la capătul barei. Fata tot spunea ceva, scuzîndu-se prosteşte; Lucho simți din nou degetele mănușii negre care se cățărau pe mîna sa, strîngînd-o. Cînd ea îi dădu brusc drumul, murmurînd un rămas bun confuz, nu-i mai rămase de făcut decît s-o urmeze pe peronul stației, să vină lîngă ea și să-i caute mîna pierdută la capătul mînecii, balansîndu-se fără rost.

— Nu, spuse fata. Te rog, nu. Lasă-mă singură.

— Bine, zise Lucho fără să dea drumul mîinii. Însă nu-mi place să pleci așa, acum. Dacă am fi avut mai mult timp în metrou...

— Pentru ce? La ce bun să avem mai mult timp?

— Poate că am fi ajuns împreună să găsim ceva. Vreau să spun ceva de făcut cu toată povestea asta.

— Dar dumneata nu înțelegi, zise ea. Dumneata te gîndești că...

— Cine știe la ce mă gîndesc eu..., spuse Lucho. Cine știe dacă în cafeneaua de la colț se face cafea bună, și dacă există o cafenea la colț, fiindcă nu cunosc aproape deloc cartierul ăsta.

— Este o cafenea, zise ea, însă e proastă.

— Să nu spui acum că n-ai zîmbit.

— Nu spun, dar cafeneaua e proastă.

— În orice caz există o cafenea la colț.

— Da, spuse ea, și de data asta îi surise privindu-l. Este o cafenea, dar face cafea proastă și dumneata crezi că eu...

— Eu nu cred nimic, spuse el, și chiar ăsta era și adevărul.

— Mulțumesc, zise fata spre surprinderea lui. Respira ca și cum urcatul scărilor o obosise și lui Lucho i se păru că tremura puțin, însă din nou mănușa neagră, micuță, atîrnînd subțire, inofensivă, absentă, din nou o simțea trăind între degetele sale, mișcînd, strîngînd, încolăcindu-se fără astîmpăr, era bine, mulțumit de mîngîierea fină a mănușii negre micuțe, două degete, trei, patru, cinci, unu, degete căutînd degete și mănușă în mănușă, negru în

maro, deget între deget, unu între unu și trei, doi între doi și patru. Așa se întîmpla, se legăna acolo aproape de genunchii săi, nu se putea face nimic, era plăcut și nu se putea face nimic sau era neplăcut dar tot aia, tot nu se putea face nimic, lucrurile se petreceau astfel și nu era Lucho cel care se juca așa cu mîna ce-și punea degetele între ale sale și se încolăcea fără astîmpăr, și într-un fel nu era nici fata, care acum șovăia ajungînd în capul scărilor și ridica fața spre ploaie, ca și cum ar fi vrut să și-o spele de aerul stătut și călduț din galeriile metroului.

— Stau acolo, spuse fata, arătînd o fereastră sus, între atîtea alte ferestre ale multelor imobile înalte și asemănătoare, de pe partea cealaltă a străzii. Am putea face un ness, e mai bine decît să mergem la un bar, cred.

— Oh, da, zise Lucho, și acum degetele sale se strîngeau încet în jurul mănușii, ca atunci cînd cineva strînge gîtul unei pisicuțe negre. Camera era destul de mare și foarte călduroasă, cu o azalee, o lampă cu picior, discuri de Nina Simone și un pat nefăcut pe care fata, rușinată, scuzîndu-se, îl strînse repede, din cîteva mișcări. Lucho o ajută să pună ceștile și lingurițele pe masa de lîngă fereastră, făcură un ness dulce și tare, pe ea o chema Dina, pe el Lucho. Mulțumită, oarecum ușurată, Dina vorbea de Martinica, de Nina Simone, uneori părea o copilă în hainele ei cărămizii, fusta mini îi venea bine, lucra într-un notariat, fracturile de gambă erau dureroase, însă să schiezi în februarie la Haute Savoie, ah! De două ori se opri privindu-l, începu să spună ceva cu tonul din metrou, însă Lucho făcu o glumă, hotărît să termine tărășenia, altceva, inutilă insistența, dar în același timp, admițînd că Dina suferea, că poate îi făcea rău să renunțe așa iute la comedie, însă asta avea acum pentru el o importanță nesemnificativă. Și a treia oară, cînd Dina se aplecă să-i pună apă fierbinte în ceașcă, murmurînd din nou că nu era vina ei, că numai uneori i se întîmpla, că vedea și el că acum era altfel, apa și linguriția, supunerea din fiecare gest, atunci Lucho înțelese, însă ce oare?, brusc înțelese și era altceva, era de cealaltă parte, bara din metrou conta, jocul nu fusese un joc, fracturile de gambă și schiul puteau să se ducă dracului, acum că Dina vorbea din nou

fără ca el s-o mai întrerupă sau să schimbe vorba, lăsînd-o, simţind-o, aproape aşteptînd-o, crezînd-o, pentru că totul era absurd, măcar că era numai pentru Dina, cu faţa ei tristă, cu sînii micuţi care dezmînţeau tropicele, pur şi simplu pentru că Dina... Poate că ar trebui să mă închidă, spuse Dina fără exagerare, oricînd se poate întîmpla, dumneata eşti aşa cum eşti, dar alte dăţi... Alte dăţi ce? Alte dăţi insulte, mîini pe fund, hai, fetiţă, să nu mai pierdem timpul. Dar atunci... Atunci ce? Dar atunci, Dina...

— Eu credeam că ai înţeles, zise Dina, sec. Cînd îţi spun că mai bine m-ar închide.

— Prostii. Însă eu, la început...

— Ştiu. Cum să nu fie aşa la început? Tocmai asta e, la început toată lumea se înşeală, e atît de logic. Atît de logic. Şi dacă m-ar închide ar fi logic.

— Nu, Dina.

— Ba da, la dracu! Iartă-mă. Dar aşa e. Ar fi mai bine decît chestia aia, decît atîtea nimfo nu ştiu ce, curvuliţă, fiţă. La urma-urmei ar fi mai bine. Sau să mi le tai singură cu satîrul de tăiat carne. Însă n-am un satîr — spuse Dina surîzîndu-i, de parcă i-ar fi cerut iarăşi iertare, atît de absurd aplecată în fotoliu, alunecînd obosită, pierdută, cu fusta tot mai ridicată, uitînd de ea însăşi, privindu-l, bîndu-şi pur şi simplu cafeaua, mai făcînd încă una, supuse, ipocrite, ascultătoare fiţe curvuliţe nimfo nu mai ştiu ce.

— Nu spune prostii, repetă Lucho, pierdut în ceva ce putea fi orice acum: dorinţă, neîncredere, protecţie. Ştiu că nu e normal, ar trebui să căutăm motivele, ar trebui. Oricum, de ce să mergi aşa departe? Vreau să spun, închisoarea sau satîrul.

— Cine ştie, zise ea. Poate ar trebui să merg şi mai departe, pînă la capăt. Poate că ar fi singura modalitate de scăpare.

— Ce vrea să însemne departe? întrebă Lucho, obosit. Şi care este capătul?

— Nu ştiu. Nu ştiu nimic. Ştiu doar că mi-e frică. Şi pe mine m-ar plictisi altcineva să-mi vorbească aşa, dar sînt zile în care... Da, zile. Şi nopţi.

— Ah, zise Lucho, apropiind chibritul de țigară. Fiindcă, sigur, și noaptea...

— Da.

— Însă nu cînd ești singură.

— Și cînd sînt singură.

— Și cînd ești singură?! Ah!

— Înțelege-mă, vreau să spun că...

— Bine, zise Lucho, bîndu-și cafeaua. E foarte bună fierbinte. Tocmai ce ne trebuia într-o astfel de zi.

— Mulțumesc, zise ea simplu, și Lucho o privi mirat, căci nu voise ca ea să-i mulțumească pentru ceva, simțind totuși în cuvîntul ei recompensa acestui moment de repaus, faptul că bara dispăruse în cele din urmă.

— Și nici măcar nu era rău și nici neplăcut, spuse Dina ca și cum ar fi ghicit. Nu-mi pasă că nu mă crezi, însă pentru mine n-a fost nici rău, nici neplăcut, prima dată.

— Prima dată ce?

— Asta, că n-a fost nici rău, nici neplăcut.

— Că au început să...?

— Da, că din nou au început să, și că n-a fost nici rău, nici neplăcut.

— Te-au arestat vreodată pentru asta? întrebă Lucho, punînd ceașca pe tavă cu o mișcare lentă și deliberată, ghidîndu-și mîna pentru ca ceașca să aterizeze drept în mijlocul tăvii. Contaminat, ce mai.

— Nu, niciodată, însă în schimb... Sînt alte lucruri. Ți am spus, unii care cred că e un apropo și încep și ei, așa cum ai făcut și dumneata. Sau se înfurie, de obicei femeile, și trebuie să cobor la prima stație sau să ies în fugă din magazin sau cafenea.

— Nu plînge, zise Lucho. Nu rezolvi nimic dacă începi să plîngi.

— Nu vreau să plîng, spuse Dina. Dar n-am putut vorbi niciodată cu cineva așa, după... Nimeni nu mă crede, nimeni nu mă poate crede, nici dumneata nu mă crezi, numai că ești bun și nu vrei să-mi faci rău.

— Acum te cred, spuse Lucho. Pînă acum două minute eram ca ceilalți. Poate că ar trebui să rîzi în loc să plîngi.

— Vezi, zise Dina închizînd ochii. Vezi că n-are nici un rost? Nici dumneata, chiar dacă o spui, chiar dacă o crezi. E mult prea idiot.

— Ai fost la vreun doctor?

— Da. Sigur, calmante și schimbare de aer. Citeva zile te păcălești, sigur, te gîndești că...

— Da, zise Lucho întinzîndu-i țigările. Stai puțin. Așa. Să vedem ce face.

Mîna Dinei luă țigara cu degetul arătător și cel mare, și, în același timp, inelarul și cel mic încercară să se încolăcească printre degetele lui Lucho care ținea brațul întins, privind concentrat. Eliberate de țigară, cele cinci degete ale sale coborîră și învăluiră mînuța măslinie, o cuprinseră ușor, începînd o lentă mîngîiere transformată într-o alunecare, pînă ce aceasta rămase liberă, tremurînd în aer; țigara căzu în ceașcă. Brusc, mîinile urcară pînă la fața Dinei, aplecată deasupra mesei, sfîșiată de un sughiț spasmodic.

— Te rog, spuse Lucho, ridicînd ceașca. Te rog, nu. Nu plînge așa, e atît de absurd.

— Nu vreau să plîng, zise Dina. N-ar trebui să plîng, dimpotrivă, dar ce să fac?...

— Bea puțin, o să-ți facă bine, e caldă; pentru mine am să-mi fac alta, stai să spăl ceașca.

— Nu, lasă-mă pe mine.

Se ridicară în același timp, se întîlniră la colțul mesei. Lucho puse din nou ceașca murdară pe fața de masă; mîinile le atîrnau moi pe lîngă trup; numai buzele se atinseră, Lucho privind-o în față și Dina cu ochii închiși, plini de lacrimi.

— Poate, murmură Lucho, poate asta să fie ce trebuie să facem, singurul lucru pe care-l putem face, și atunci...

— Nu, nu, te rog, zise Dina, nemișcată și fără să deschidă ochii. Tu nu știi ce... Nu, mai bine nu, mai bine nu.

Lucho îi cuprinsese deja umerii, o strîngea încet la piept, o simțea respirînd lîngă gura sa, o adiere caldă, cu aromă de cafea și de piele măslinie. O sărută pe gură cufundat în ea, căutîndu-i dinții și limba; trupul Dinei se muia în brațele sale, cu patruzeci de minute înainte

mîna ei o mîngîiase pe a sa pe bara unui scaun din metrou, cu patruzeci de minute înainte o mănuşă neagră micuţă peste o mănuşă maro. O simţea rezistînd puţin, repetînd refuzul în care existase un fel de început de prevenire, însă totul ceda în ea, în ei amîndoi, acum degetele Dinei urcau uşor pe spatele lui Lucho, părul ei îi intra în ochi, parfumul ei era un parfum fără cuvinte şi preveniri, trupurile lor pe pătura albastră, degetele ascultătoare căutînd fermoarele, aruncînd haine, executînd ordinele, ale sale şi ale Dinei lipită de el, coapsele, mîinile ca nişte guri şi genunchii, şi acum pîntecele şi mijlocul, o rugă murmurată, o presiune, rezistenţă, o retragere, o mişcare instantanee pentru a trece de la gură la degete şi de la degete iar pe trup, acel fluid ce potolea totul, care în aceeaşi mişcare le unea trupurile şi-i arunca în joc. Cînd aprinseră ţigări în obscuritate (Lucho voise să stingă lampa şi aceasta căzuse pe jos în zgomot de sticlă spartă, Dina sărise înspăimîntată, refuzînd obscuritatea, voise să aprindă măcar o lumînare şi să coboare să cumpere alt bec, însă el o luase din nou în braţe în penumbră şi acum fumau şi se întrezăreau la fiecare aspirare a fumului şi se sărutau din nou), afară ploua neîncetat, se simţeau bine în încăperea încălzită, goi şi relaxaţi, atingîndu-şi cu mîinile şi mijlocul şi părul, zăceau, se mîngîiau la nesfîrşit, se vedeau prin degetele umede, se adulmecau în penumbră, murmurînd frînturi de cuvinte, neînţelese, monosilabice. Citeodată reapăreau întrebările, cele alungate pe care întunericul le păstra prin colţuri sau pe sub pat, însă cînd Lucho a vrut să ştie, ea s-a aruncat peste el cu pielea ei umedă, i-a astupat gura cu sărutări, cu blînde muşcături, numai mult mai tîrziu, cu alte ţigări între degete, i-a spus că trăia singură, că nu-i dura nici o legătură, că n-avea rost, că trebuia să aprindă o lumină, că de la muncă înapoi acasă, că niciodată n-o iubise nimeni, că avea boala asta, totul, ca şi cum în fond nu avea nici o importanţă sau era mult prea important ca să poată cuvintele servi la ceva, sau, poate că şi acum totul nu avea să dureze mai mult de acea noapte şi se putea lipsi de explicaţii, ceva ce abia începuse pe o bară din metrou, ceva în care mai presus de toate trebuia aprinsă o lumină.

— Există pe undeva o luminare, insistase monoton, respingîndu-i mîngîierile. E tîrziu să cobor să cumpăr un bec, lasă-mă s-o caut, trebuie să fie prin vreun sertar. Dă-mi chibriturile.

— Încă n-o aprinde, spuse Lucho. E atît de plăcut aşa, fără să ne vedem.

— Nu vreau. E plăcut dar ştii, ştii... Uneori...

— Te rog, zise Lucho, pipăind pe jos în căutarea ţigărilor, pentru o clipă uitaserăm. Pentru ce începi din nou? Ne e bine aşa.

— Lasă-mă să caut luminarea, repetă Dina.

— Caut-o, e tot aia, zise Lucho, întinzîndu-i chibriturile. Flacăra pluti în aerul nemişcat din cameră desenînd trupul abia mai puţin negru decît obscuritatea, o strălucire de ochi şi unghii, din nou întunericul, alt chibrit, obscuritate, alt chibrit, mişcare bruscă a flăcării care se stingea în fundul încăperii, o goană scurtă şi cumva sufocată, greutatea trupului gol căzînd dintr-o parte peste al său, lovindu-l peste coaste, gîfîitul ei. O îmbrăţişă strîns, sărutînd-o fără să ştie de ce sau pentru ce trebuia s-o aline, îi murmură cuvinte liniştitoare, o întinse lîngă el, sub el, o posedă cu blîndeţe şi aproape fără dorinţă, cu o lungă oboseală, o pătrunse şi o îmbrăţişă simţind-o crispîndu-se şi cedînd şi deschizîndu-se şi acum, da, acum, şi sfîrşitul redîndu-i unei odihne, cu faţa în sus, privind în gol, ascultînd noaptea ce pulsa într-un sînge de ploaie acolo afară, infinit pîntec uriaş al nopţii apărîndu-i de spaime, de bare din metrou şi lămpi sparte şi chibrituri pe care mîna Dinei nu voise să le ţină, le lăsase în jos ca să se ardă şi să o ardă, aproape ca din greşeală, pentru că în obscuritate forma spaţiului şi poziţiile se schimbă şi eşti stîngaci ca un copil, însă după aceea al doilea chibrit strîns între degete, rac furios arzîndu-se singur ca să distrugă lumina, atunci Dina încercase să aprindă un ultim chibrit cu cealaltă mînă şi fusese şi mai rău, dintr-o teamă tulbure, nu putea să-i spună nici lui Lucho care ar fi ascultat-o, o ţigară scuturată. Nu-ţi dai seama că nu vor, este iarăşi. Iarăşi ce? Nu, nimic, trebuie să găsim luminarea. O caut eu, dă-mi chibriturile. Au căzut acolo, în colţ. Stai liniştită, aşteaptă. Nu, nu pleca, te rog nu pleca. Lasă-mă, le găsesc eu. Haide împreună, e mai bine.

Nu, lasă-mă, le găsesc eu, spune-mi unde poate fi blestemata aia de luminare. Pe-acolo, pe consolă. Dacă aprinzi un chibrit o s-o vezi. N-o să văd nimic, lăsă-mă să mă duc. Impingînd-o uşurel, desfăcindu-i mîinile care-i încolăceau mijlocul, se ridică încet-încet. Strînsoarea ei îl făcu să strige mai mult de surpriză decît de durere, căută furios mîna care îl lega de Dina întinsă pe spate şi gemînd, îi descleştă degetele şi o împinse violent. O auzea chemîndu-l, rugîndu-l să se întoarcă, promiţîndu-i că n-o să se mai întîmple, că e vina lui că se încăpăţînase. Îndreptîndu-se către ceea ce credea a fi colţul camerei, se agăţă de lucrul care putea fi masa şi pipăi căutînd chibriturile, i se păru că a găsit unul însă era mult prea lung, poate o scobitoare, şi cutia nu era acolo, palmele mîinilor pipăiau covorul vechi, se tîra în genunchi pe sub masă; găsi un băţ, apoi altul, însă fără cutie; jos lîngă podea părea încă şi mai întuneric, mirosea a închis şi a timp. Simţi ghearele care îi umblau pe spate, urcînd către ceafă şi păr, se ridică dintr-un salt împingînd-o pe Dina care striga lîngă el şi-i spunea ceva de lumina de pe scări, să deschidă uşa să vină lumina de pe scări, dar sigur, cum de nu se gîndise înainte, unde era uşa?, acolo în faţă nu putea fi, pentru că masa era într-o parte, sub fereastră, îţi spun că acolo, atunci du-te tu că ştii, haide împreună, nu vreau să rămîn singură acum, dă-mi drumul sau îţi trag una, nu, nu, ţi-am spus să-mi dai drumul. Brînciul îl lăsă singur în faţa unui gîfîit, ceva ce tremura acolo, alături, foarte aproape; întinzînd braţele înainte, căutînd un perete, încercînd să-şi amintească poziţia uşii; atinse ceva cald care-i scăpă cu un strigăt, cealaltă mînă a sa se închise în jurul gîtului Dinei ca şi cum ar fi strîns o mănuşă sau gîtul unei pisicuţe negre; arsura îi sfîşie obrazul şi buzele, atingîndu-i uşor şi un ochi; se aruncă înapoi încercînd să se elibereze de acea agăţare prinzîndu-se de beregata Dinei; căzu pe spate pe covor, se tîri într-o parte, ştiind ce avea să urmeze, o adiere caldă deasupra sa, hăţişul de unghii pe pîntec şi coaste, ţi-am spus, ţi-am spus că nu se poate, că să aprinzi lumi-

narea, caută imediat ușa, ușa. Tîrîndu-se departe de vocea atîrnată undeva într-un punct în aerul negru, într-un sughiț sufocat care se repeta și se repeta, se lovi de perete, merse pe lîngă el, și se ridică, pînă simți o ramă, o perdea, cealaltă ramă, clanța; un aer înghețat se amesteca cu sîngele de pe buze, bîjbîi căutînd întrerupătorul, auzi în spate fuga și strigătul Dinei, zgomotul loviturii de ușa întredeschisă, trebuie să se fi lovit cu fruntea sau nasul de canat, ușa închizîndu-se în spatele lui tocmai în momentul în care apăsa pe comutator. Vecinul din față care trăgea cu urechea, îl privi, și, cu o exclamație înfundată, intră în casă și trînti ușa. Lucho, gol pe palier, îl înjură și-și trecu degetele peste fața care-l ardea, în timp ce în rest era doar frigul, pași care urcau în fugă de la primul etaj, deschide, deschide imediat, pentru Dumnezeu, deschide, acum e lumină, deschide că acum e lumină. Înăuntru tăcerea și un fel de așteptare, apoi bătrîna înfășurată în halatul violet privind de jos, un strigăt, neruşinatule, la ora asta, viciosule, poliția, toți sînt la fel, madame Roger, madame Roger! „N-o să-mi deschidă", gîndi Lucho așezîndu-se pe prima treaptă, ștergîndu-și sîngele de pe gură și ochi, „a leșinat din lovitură și zace acolo pe jos, asta e, mi-e frig, mi-e frig". Începu să bată în ușă în timp ce asculta vocile din apartamentul din față, fuga bătrînei care cobora strigînd-o pe madame Roger, imobilul care se trezea la etajele de sus, întrebări și rumori, un moment de așteptare, gol și plin de sînge, un nebun furios, madame Roger, deschide-mi Dina, deschide-mi, nu contează că mereu a fost așa, dar deschide-mi, cu noi a fost altceva, Dina, am fi putut să descoperim împreună, pentru ce zaci acolo pe jos, ce ți-am făcut, de ce te-ai lovit de ușă, madame Roger, dacă mi-ai deschide am găsi scăparea, ai văzut mai-nainte, ai văzut cum totul mergea atît de bine, aprindem pur și simplu lumina și continuăm să căutăm împreună, dar nu vrei să-mi deschizi, plîngi, miorlăi ca o pisică vătămată, te-aud, te-aud, o aud pe madame Roger, poliția, și tu ce mama mă-tii mă spionezi de la ușa aia, deschide-mi, Dina, încă mai putem găsi luminarea, să ne spălăm, mi-e frig, Dina,

uite-i că vin cu o pătură, e tipic, pe un om gol îl înveleşti într-o pătură, va trebui să le spun că zaci acolo, să mai aducă o pătură, să spargă uşa, să te spele pe faţă, să aibă grijă de tine şi să te protejeze pentru că eu nu voi mai fi lîngă tine, or să ne separe imediat, vezi tu, or să ne coboare separaţi şi or să ne ducă departe unul de celălalt, ce mînă o să mai cauţi tu, Dina, ce faţă vei mai zgîria acum în timp ce te duc între ei şi madame Roger.

In româneşte de
Dan PANAITESCU

HERMANN HESSE

(Elveția)

Prozator, poet, eseist, editor, desenator, se naște la Calw în 1877 și moare în 1962. Menționînd numai lucrările cele mai semnificative, opera sa cuprinde romane: „Peter Camenzind" (1904), „Lupul stepelor" (1927), „Narziss și Goldmund" (1930), „Jocul cu mărgele de sticlă" (1943); povestiri: „Sub tăvălug" (1906), „Siddharta" (1922); poezii: „Muzica singuraticului" (1915), „Mîngîierea nopții" (1929); eseuri: „Război și pace" (1946).

Rămînînd fidel filonului realist, el evoluează de la tradiționalism și neoromantism spre sugestia de tip psihanalitic, culminînd cu romanul alegoric al formării personalității, sinteză revelatoare a cunoașterii și a aspirației umane spre perfecțiune: „Jocul cu mărgele de sticlă" — capodoperă a literaturii de expresie germană. Mare pacifist, scrie o serie de articole împotriva războiului, oglindind deruta tinerei generații într-o lume a valorilor morale răsturnate. „Logodnica" face parte din volumul de nuvele „Logodne" (1906), tradus în alte limbi de circulație de-abia din 1936. Societatea conformistă și puritană de la începutul acestui secol — barieră în calea pasiunii și imaginației — este surprinsă cu ironie. Grație delicateței și rafinamentului stilului, prozatorul reușește să surprindă revelatoare și admirabile portrete. Deși uneori ele frizează caricatura, aceasta este atenuată de compasiunea față de ființa umană — singurătatea și nemulțumirile ei în această lume dezumanizată — propunîndu-i ca salvare, alături de artă, profunda implicare în viața socială și dragostea față de semeni.

Premii: Premiul Fontaine (1919), Premiul Goethe (1946), Premiul Wilhelm Raabe (1950), Premiul pentru pace al librarilor vest-germani (1955), Premiul Nobel (1946) „pentru inspiratele sale scrieri care, crescînd în îndrăzneală și putere de pătrundere, exemplifică idealuri umanitare clasice și înalte calități ale stilului".

TOAMNĂ TÎRZIE LA TESSIN

Sînt ani în care ai zice că vara nu se poate hotărî să se despartă de micul nostru Tessin. În ceilalți, în anii cu veri fierbinți și bogați în ploaie, pe la sfîrșitul lui august sau pe la începutul lui septembrie, ne trezim, zile în șir, cu furtuni sălbatice și descărcări cumplite de nori, iar toamna se instalează dintr-o dată în toată puterea ei. În anii aceștia însă, o așteptam să vină săptămîni întregi, iar ea întîrzie, fără urmă de vînt, fără ploi, prietenoasă, blîndă, o vară tîrzie, cuminte, de culoarea aurului, plină de împăcare și duioșie, întreruptă uneori de föhnul care mîngîie o zi sau două copacii și azvîrle în iarbă castanele dezghiocate înainte de vreme din cămașa lor verde; în anii aceștia, albastrul cerului este parcă mai albastru, violetul cald al munților este parcă mai luminos, aerul de cristal este mai transparent ca de obicei. Încetul cu încetul, săptămîni la rînd,

frunzele prind culoare, viţa de vie îngălbeneşte, devine arămie sau purpurie, cireşii se înroşesc, duzii capătă o lucire aurie, iar în desişul de un albastru închis al scaieţilor, strălucesc frunzuliţele îngălbenite, ovale, ca nişte scîntei împrăştiate de stele.

Mulţi ani, doisprezece ani încheiaţi, am trăit aici aceste toamne tîrzii. Eram peregrin, observator cuminte, pictor, şi, cînd începea culesul viilor, mă regăseam ascuns printre frunzele de un galben închis ale viţei, printre ciorchinii de un rubiniu întunecat, printre basmalele roşii ale femeilor, printre chemările voioase ale flăcăilor şi priveam, în zilele în care vîntul parcă murise, la cerul acoperit de o ceaţă uşoară, lăsată înspre cîmpia întinsă de-a lungul ţărmului, brăzdată de coloanele subţiri, vineţii, de fum, şi simţeam adesea o undă de dor şi de melancolie, o întristare de călător sau de suflet bătrîn, o durere de drumeţ obosit, ce priveşte cu jind nemărturisit peste gard, către localnici, către cei statornici, care-şi storc strugurii şi duc mustul în cămări, care-şi cară cartofii în beciuri, care-şi căsătoresc fiicele şi care înteţesc focuri leneşe prin grădini şi prăjesc în jarul lor primele castane. Pe ţărani, îi vedeam atunci, înveşmîntaţi în straiele lor de sărbătoare, viu colorate, descinzînd parcă dintr-un tablou, îmbiind călătorul la petrecere, dezvăluindu-i cu mîndrie datinile lor bucolice şi georgice, cîntîndu-şi cîntecele vechi de sute de ani, săvîrşindu-şi treburile rituale: culesul strugurilor, smolitul butoaielor, aprinsul buruienilor, coptul castanelor, cu ţăranii stînd roată în jurul focurilor, privind cum se împrăştie şi se pierde fumul fragil, albăstrui, urmărindu-l cum dispare în aerul sticlos al înserării, straniu, cald, plin de o ciudată nădejde.

Îţi vine să crezi că aceste focuri, aprinse pe cîmp ori prin grădini, nu au altă menire decît să creeze această atmosferă ciudată. În realitate, rostul lor este mai prozaic, acela de a distruge buruienile şi vrejurile de cartofi, de a umple pămîntul cu cenuşa hrănitoare, de a arde cojile de castane, ca să nu rămînă în iarbă şi să rănească vitele care vin să pască. Dar orice ţăran, scurmînd cu gîndul aiurea în focul de buruieni, privind visător în flăcări, pare că nu urmăreşte nimic altceva, decît această visare, acest joc de copil în care un vrăjitor amestecă albastrul depăr-

tărilor cu galbenul, purpuriul și cenușiul apropiat, într-un miraj delicat, într-un dans straniu, cu o muzică neauzită, secretă, dansul fumului care se înalță pînă dimineața, din mii de ruguri aprinse pe tot întinsul cîmpiei.

Am zăbovit adesea și am privit la focurile acestea, la bărbații și flăcăii strînși în jurul lor, vorbind între ei cu un soi de nepăsare, cuprinși de lene, despre ultimele munci pe care le mai aveau de făcut înainte de venirea iernii, mulțumiți și somnolenți parcă, mișcîndu-se din cînd în cînd trîndav, mișcări molatice de șopîrle gata de culcare, sătule de vară și obosite de soare, învinse în cele din urmă de liniștea iernii, de întunericul care se pogoară peste întreaga fire. Și i-am invidiat mereu, pe păstorița Felice și pe bogatul Franchini, căruia oamenii îi spun „il barone" (pronunțînd „barong"), pe sătenii care-și coc castanele pe cîmp, le-am invidiat preocuparea serioasă de a se învîrti, parcă într-un dans ritual, în jurul focului și de a scoate castanele din jar, cu nuiele fumegînde, am invidiat copiii cu cîntecele lor, albinele, tîrîndu-se adormite peste petalele ofilite, toată această lume sănătoasă, această natură plină, aceste îndeletniciri primitive și simple ale vieții de la țară. Motivele mele erau pe deplin întemeiate. Undeva, în adîncul sufletului mi se instala și mie, în anii aceia, o mulțumire vegetativă. Erau anii în care dădeam bucata mea de pămînt în parte țăranilor, în care munceam alături de ei pe cîmp, ardeam vrejuri în focuri aprinse de mîna mea, păzindu-le pîlpîirea pierdută, un străin, cuprins de dorul lor adînc și stins. Pe undeva, ca să fiu sincer, dragostea lor de a cultiva o bucățică de pămînt, de a o transforma și a o îngriji, mă atrăgea prin eterna ei simplitate și aș fi vrut să fiu ca ei, un țăran sau un păstor fericit, prins într-un ritm virgilian, neschimbat de două mii de ani, ritmul unui calendar al cîmpului, care mi se înfățișa ca un ciclu perfect, minunat, un ciclu pe care credeam că-l înțeleg foarte bine, deși nu destul de profund, ca să pot fi mulțumit.

Și iată, mă gîndesc din nou la această toamnă care parcă mi-a căzut în poală, ca o castană coaptă pe pălăria unui drumeț, căruia nu-i mai rămîne nimic altceva de făcut decît să o cojească și să o mănînce. Eram din nou, în pofida tuturor așteptărilor, proprietarul unei bucăți de

pămînt! Construisem o căsuţă şi mă instalasem înăuntru, începusem o adevărată viaţă de ţăran, întemeiată solid pe vechi amintiri. Nu m-am aruncat în noua mea viaţă nici cu pasiune şi nici cu îndîrjire, mă pregăteam să-mi împlinesc treburile firesc, încetul cu încetul, mai mult din plăcere, decît mînat de trebuinţe, visînd mai degrabă la focurile albastre ale toamnei, decît la desţelenirea pădurii şi la săpatul pămîntului. Am plantat totuşi un gard viu din spini albi, din arbuşti şi copaci tineri, am sădit multe flori, iar acum petreceam aceste zile de toamnă blîndă, de o bunătate fără seamăn, afară, în grădină, sau pe cîmp, ocupat cu măruntele treburi ale gospodarului: tăiatul lăstarilor tineri, pregătirea straturilor pentru la primăvară, măturatul drumurilor sau curăţatul izvorului, avînd tot timpul în preajmă focurile aprinse pe pămînt, focuri din buruieni, din crengi uscate, din coji verzi sau brune de castane.

Se întîmplă cîteodată în viaţă, ce se mai întîmplă în restul ei nu are nici o importanţă, se întîmplă cîteodată să te simţi cuprins de fericire, să simţi că eşti împlinit pe de-a-ntregul şi mulţumit. Poate e bine că acest sentiment nu durează prea mult. În clipele acelea, însă, te simţi statornic, stăpîn, răspunzător pentru fişia ta de pămînt, pentru toţi cei cincizeci de pomi roditori, pentru cele cîteva straturi de flori, pentru smochinii şi pentru piersicii tăi.

Culeg în fiecare dimineaţă cîţiva pumni de smochine, căzute peste noapte în faţa ferestrei atelierului, mănînc cîteva, pe urmă îmi pun în cap pălăria de pai, iau coşul de nuiele, sapa, grebla, foarfeca şi mă duc în grădină. Mă apropii de gardul viu, îl eliberez din strînsoarea buruienilor înalte de un metru, adun grămezi mari de vreji şi frunze, de mărăcini şi uscături, aprind focul, îl hrănesc cu cîteva crengi, pun deasupra cîteva mîini de iarbă ca să ardă înăbuşit, mă uit la fumul albăstrui, suind molatic şi cuminte, curgînd parcă dintr-o fîntînă, urcînd prin frunzişul galben al duzilor spre azurul cerului, către munte. Se aude zvonul apropiat al glasurilor ţăranilor, lîngă izvorul meu se văd două femei bătrîne care spală rufe şi sporovăiesc de zor, împodobindu-şi istoriile cu întorsături pitoreşti de cuvinte, cu „magari" şi „ante cielo!". Dinspre vale, urcă un băiat frumos, desculţ, este Tullio,

feciorul lui Alfredo, îmi amintesc de anul în care s-a născut, mă aflam deja prin partea locului, are acum unsprezece ani. Cămaşa sa violetă, decolorată de atîta spălat, se armonizează cu albastrul cerului. Mînă înaintea sa patru vaci cenuşii, le duce la păscut, vacile au boturile trandafirii şi moi, trag adînc în piept fumul, îşi freacă una de alta capetele, se îndepărtează în pas vioi douăzeci de metri şi se opresc în faţa viţei de vie, încearcă să apuce frunzele, dar sînt alungate de micul păstor, dau din cap nemulţumite, făcînd să sune clopoţeii atîrnaţi la git.

Smulg circeii din gardul viu, din pămîntul umed apar rădăcini de plante şi printre degete mi se strecoară insecte speriate. O broscuţă frumoasă, de un maroniu deschis, se fereşte de mîna mea, îşi înfoaie gîtul, mă ţintuieşte cu privirea, are ochii ca două nestemate. Lăcuste cenuşii îşi iau zborul, desfăcîndu-şi aripile cărămizii şi albastre. Pilcuri de fragi îşi mişcă frunzele crestate cu migală, pe una se află o floare minusculă, albă, cu o steluţă galbenă la mijloc. Tullio îşi supraveghează atent vacile. E un flăcău de unsprezece ani, e harnic, dar chiar în primăvara năvalnică a vieţii sale se simte un aer de toamnă, moleşeala recoltei strînse, îndatorirea visătoare spre repausul de dinaintea iernii. Se mişcă tăcut, alene, uneori se opreşte locului minute în şir, ochii săi inteligenţi, căprui privesc cîmpia albăstruie, se opresc pe satele albe, strălucitoare din depărtare, atîrnate de poalele violete ale munţilor, apoi se apleacă după o castană crudă pe care o ia şi o aruncă departe. În sfîrşit, se aşază în iarbă, scoate un fluier cioplit dintr-o nuia de salcie, începe să sufle încetişor, pînă îşi alege melodia: fluierul are numai două note. Cele două note îi sînt însă de ajuns pentru o mulţime de melodii, în care să cînte, cu sunetul lor din lemn şi coajă, marea albastră, toamna împurpurată de focuri, fumul somnoros, satele îndepărtate, să cînte despre vaci, despre femeile de la izvor, despre fluturii cenuşii şi despre florile roşii ascunse printre pietre. Peste tot se înalţă cîntecul său străvechi, un cîntec pe care, cîndva l-a ascultat Virigiliu şi mai-nainte Homer. E un cîntec spre slava zeilor, spre lauda mării mişcătoare, a liniştii munţilor îndepărtaţi şi înalţi, un cîntec în care se vorbeşte şi se preamăreşte o viaţă, despre care oraşele nu au habar,

o viață care nu este nici mistică și nici eroică, dar care cuprinde în ea profunzimea mistică și eroică a oricărui suflet de om, ca o patrie pierdută, căci este viața celei mai vechi și mai îndelungate semințiii omenești, a celei mai simple și mai cuminți, viața truditorului pămîntului; o viață plină de hărnicie și osteneală, fără pripă, fără neliniște, pentru că temeiul ei este încrederea în zeitățile gliei, ale apei și ale aerului, în anotimpuri, în puterile plantelor și ale animalelor. Ascult acest cîntec și acopăr focul meu obosit cu un braț de frunze, aș vrea să rămîn așa la nesfîrșit, atît de străin de orice dorință, atît de liniștit, să privesc fără țintă pe deasupra frunzișului auriu al duzilor, departe, înspre tabloul acesta încărcat de culoare, atît de calm și de simplu, de etern, deși abia cu puțin timp în urmă era încă încins de razele fierbinți ale verii, deși în curînd îl vor acoperi straturi grele de zăpadă și furtunile iernii.

În românește de
Marius PETRAȘCU

LOGODNICA

Signora Ricciotti, care trăsese de puțin timp la hotelul Waldstäterhof din Brunnen împreună cu fiica sa Margherita, aparținea tipului de italiancă blondă, molatică, ușor indolentă, foarte des întîlnit în Lombardia și în împrejurimile Veneției. Purta pe degetele-i plinuțe mai multe inele de o oarecare valoare, iar ținuta studiată ce mai putea încă fi caracterizată drept unduire voluptuos-elastică, evolua din ce în ce mai vizibil către ceea ce se numește legănat de rață. Elegantă și, în mod vădit obișnuită să i se spună complimente, era un personaj pe deplin reprezentativ. Purta toalete ce nu erau lipsite de farmec, iar cîteodată, seara, acompaniată la pian, cînta cu o voce care, deși lucrată, se dovedea ușor graseiată, chiar falsă uneori. Ținea notele la distanță cu ajutorul brațelor scurte, doldora de carne și a palmelor întoarse în afară. Era originară din Padova, unde răposatu-i soț fusese om de afaceri și politician cunoscut. Trăise alături de el într-o

atmosferă de o simplitate prosperă, mult deasupra posibilităților lor, gen de viață pe care s-a încăpățînat cu disperare să-l continue și după moartea soțului.

Oricum, această persoană nu ne-ar fi interesat cîtuși de puțin dacă nu ar fi însoțit-o pe Margherita, drăgălașa-i fetiță, de-abia ieșită din adolescență, ușor anemică după anii petrecuți la pension, avînd încă unele probleme cu pofta de mîncare. Tînăra era o ființă încîntătoare, zveltă, palidă, suavă, cu părul des, blond-închis, pe care toată lumea o privea cu plăcere atunci cînd, într-o toaletă estivală, nespus de simplă, albă sau albastru-deschis, se plimba prin grădină sau pe străzile orașului. Era primul an cînd doamna Ricciotti își scotea fiica în lume — căci la Padova ele trăiau mai degrabă o viață închisă — și atitudinea, într-o oarecare măsură resemnată, pe care a adoptat-o în prezența cunoștințelor, văzîndu-se umbrită de strălucirea fiicei sale, îi ședea de minune. Este adevărat că întotdeauna doamna Ricciotti fusese o mamă admirabilă, nu însă fără a mai nutri pretenții secrete la un destin și la un viitor care să-i aparțină; începea totuși să renunțe la aceste speranțe nemărturisite și s-o gătească pe Margherita, așa cum o mamă bună își scoate colierul de care nu s-a mai despărțit de la nuntă ca să-l prindă de gîtul fiicei sale, devenită adultă.

Încă de la început, nu au lipsit bărbații care să se intereseze de blonda și eleganta padovană, dar mama, prudentă, s-a înconjurat de un zid de respectabilitate, care a îndepărtat nu puțini amatori de aventură. Fiica sa trebuia să-și găsească un soț care să-i permită să trăiască în bunăstare; cum frumusețea era singura zestre a Margheritei, datoria ei de mamă îi cerea să fie de o extremă vigilență.

Dar iată că la Brunenn își făcu apariția viitorul erou al povestirii noastre, așa încît lucrurile luară o întorsătură mult mai rapidă și mult mai simplă decît ar fi dorit această mamă grijulie. Într-o zi poposi la Waldstäterhof un tînăr venit din Germania care se îndrăgosti de Margherita la prima vedere și-și exprimă de îndată intențiile într-un mod cît se poate de hotărît, așa cum procedează numai oamenii care, dispunînd de puțin timp, nu o pot lua pe ocolite. Domnul Statenfooss avea într-adevăr foarte puțin timp la dispoziție. Era administratorul unei plantații de ceai

din Ceylon şi se afla într-un concediu de numai două luni în Europa, unde urma să revină peste trei sau patru ani, cel mai curînd.

Acest tînăr, zvelt, bronzat, cu o înfăţişare autoritară, nu plăcu în mod deosebit doamnei Ricciotti, în schimb o impresionă puternic pe frumoasa Margherita, căreia îi făcu din prima clipă o curte asiduă. Nu arăta deloc rău, cu aerul său de nepăsare seniorială, ce-l caracterizează pe europeanul statornicit în colonii. În plus, nu avea decît douăzeci şi şase de ani. Faptul că venea din Ceylon, pămînt îndepărtat şi miraculos, de dincolo de mări, îi conferea o aureolă destul de romantică şi o reală superioritate faţă de majoritatea vilegiaturiştilor din acest colţişor de Europă. Statenfooss se îmbrăca din cap pînă-n picioare ca un englez; de la smoking pînă la costumul de tenis, de la frac la echipamentul de munte, întreaga-i îmbrăcăminte era de primă calitate; pentru un celibatar, călătorea cu o impresionantă cantitate de valize, arătîndu-se obişnuit din toate punctele de vedere cu o existenţă de înaltă clasă. Lua parte fără entuziasm la îndeletnicirile sau distracţiile vilegiaturistului, ducînd la bun sfîrşit, cu metodă şi precizie, tot ceea ce făcea; nimic nu-l impresiona, fie că era vorba de alpinism, canotaj, tenis ori whist. Părea, în aceste locuri, un oaspete în trecere, venit dintr-o lume îndepărtată, fabuloasă în care existau palmieri şi crocodili, unde oamenii de condiţia lui, instalaţi în conace albe şi curate, serviţi cu băuturi de la ghiaţă de o mulţime de servitori de culoare, la fel de activi ca nişte furnici, gustă răcoarea si tihna în foşnetul evantaielor. Nu-şi pierdea nici calmul, nici superioritatea exotică decît în prezenţa Margheritei; îi vorbea într-un amestec pasionat de germană, italiană, franceză şi engleză, le pîndea pe doamnele Riccotti de dimineaţă pînă seara, le citea ziarele, le transporta şezlongurile şi avea atît de puţină grijă să-şi ascundă admiraţia faţă de fată în prezenţa celorlalţi, încît toată lumea observa, cu o intensă curiozitate, demersurile lui pe lîngă frumoasa italiancă. Romanul său era urmărit cu un interes absolut sportiv şi se făcură chiar pariuri.

Toate acestea displăceau în mod considerabil doamnei Ricciotti şi urmară zile în care fu văzută plimbîndu-se cu demnitate ofensată, în timp ce Margherita o urma cu

ochii plînşi, iar domnul Statenfooss, abătut, comanda pe verandă whisky cu sifon. În acest timp a reuşit totuşi să se înţeleagă cu tînăra domnişoară să nu se lase despărţiţi unul de celălalt. Atunci cînd, într-o dimineaţă toridă, doamna Ricciotti îi arătă fiicei sale că purtările prea intime faţă de tînărul plantator ar putea să-i pătezе reputaţia şi că, mai ales, un bărbat care nu ar fi posesorul unei averi considerabile nu poate intra în planurile ei, fermecătoarea Margherita se închise în cameră şi înghiţi conţinutul unui flaconaş cu soluţie de scos pete, pe care o luase drept otravă; în realitate, efectul nu făcu decît să micşoreze o poftă de mîncare de-abia înfiripată şi să-i accentueze uşor paloarea chipului, devenit astfel şi mai spiritualizat.

Chiar în acea zi, pe cînd Margherita, suferindă, rămăsese ore întregi întinsă pe divan, în urma unei lungi discuţii, mama sa şi domnul Statenfooss hotărîră logodna, astfel încît, a doua zi, energicul administrator de peste mări a putut fi văzut luîndu-şi micul dejun la masa celor două doamne. Margherita era fericită. Mama, în schimb, considera această logodnă drept un rău necesar dar care, bineînţeles, trebuia să fie trecător. Oricum, se gîndea ea, nimeni nu va şti nimic despre această logodnă şi, în cazul în care s-ar ivi o nouă ocazie, logodnicul, stabilit atît de departe, nici nu ar mai trebui consultat. În acelaşi timp a insistat ca Statenfooss să nu-şi amîne înapoierea în Ceylon, ameninţîndu-l cu o plecare imediată, ba chiar cu o ruptură totală atunci cînd el îşi exprimă dorinţa de a se căsători pe loc şi de a o lua cu el în India, pe tînăra-i soţie. Se înclină în faţa voinţei mamei, căci din clipa în care logodna fu anunţată, doamnele Ricciotti păreau contopite în una şi aceeaşi persoană, Statenfooss fiind nevoit să-şi multiplice vicleşugurile pentru a se afla singur cu logodnica sa, fie şi numai pentru cîteva clipe. La Lucerna i-a cumpărat cele mai frumoase cadouri de logodnă, dar, cum telegrame de afaceri îl chemară urgent în Anglia, nu o revăzu pe frumoasa Margherita decît în gara din Genova, unde, însoţită de mama ei, îl aştepta pentru a petrece o seară împreună şi pentru a-l conduce a doua zi de dimineaţă la vapor.

„Mă voi întoarce peste trei ani cel mai tîrziu şi atunci ne vom căsători!", a mai apucat să strige de pe pasarela

ce a fost retrasă în urma lui. Pachebotul companiei Lloyd părăsi încetișor portul în sunetele fanfarei.

Mama și fiica se întoarseră liniștite la Padova unde-și reluară existența obișnuită. Doamna Ricciotti nu se dădea încă bătută; într-un an, gîndea ea, totul va fi altfel. Se vor duce din nou în vreo stațiune termală la modă, unde, fără îndoială, li se vor deschide noi și strălucite perspective. În acest timp, din depărtare, logodnicul scria întruna lungi scrisori afectuoase. Margherita era mulțumită. Își revenise complet din emoțiile acelui sezon agitat și înflorea văzînd cu ochii; nici vorbă de anemie sau de lipsă de poftă de mîncare. Își dăruise inima, viitorul îi era asigurat. În modesta bunăstare a existenței ei, se lăsa în voia unor plăcute reverii, învăța puțină engleză și-și confecționase un album în care păstra cu grijă minunatele fotografii cu palmieri, temple și elefanți, trimise de logodnicul ei.

În vara următoare nu au călătorit în străinătate; au petrecut numai cîteva săptămîni la munte, într-un modest colțișor turistic. Încetul cu încetul, mama însăși depuse armele și încetă să mai făurească planuri ambițioase care ar fi țintit mai sus decît fericirea sufletească la care ajunsese fiica sa. Din timp în timp, soseau din India admirabile dantele, mătăsuri fine, delicate casete îmbrăcate-n piele, miniaturi din fildeș. Aceste obiecte erau arătate cunoștințelor și în curînd salonul se umplu de ele. Cînd într-o zi primiră vestea că Statenfooss s-a îmbolnăvit, doamna Ricciotti se rugă chiar, împreună cu fiica sa, pentru vindecarea dragului exilat; din fericire, ruga lor nu întîrzie să-și arate roadele.

Cele două femei cunoșteau acum o stare de satisfacție tihnită. Mama căpătă obiceiuri profund burgheze, îmbătrîni și se îngrășă atît de tare, că pînă și cîntatul deveni pentru ea un efort epuizant. Nemaiavînd nici un motiv să întrețină aparențele bunăstării, doamnele Ricciotti au început să cheltuiască mai puțin pe toalete, complăcîndu-se în a trăi retrase, fără prea mari pretenții. Nu mai economiseau în vederea călătoriilor costisitoare, mulțumindu-se în schimb să-și îmbunătățească gradul de confort cotidian.

Curînd circumstanțele demonstrară cît de mult Margherita era fiica mamei sale. De la întîmplarea cu soluția

de scos pete și despărțirea de la Genova, fata nu cunoscuse nici o supărare mai serioasă, înflorind și îngrășîndu-se pe nesimțite. Cum nici o neliniște morală, nici o oboseală fizică — abandonase de mult tenisul — nu-i mai tulburau existența, nu numai chipul, palid și drăgălaș cîndva, își pierdu expresia de exaltare juvenilă, dar mai ales silueta elegantă se transformă profund, culminînd prin tihnite rotunjimi pe care nimeni nu le-ar fi bănuit altădată. Ceea ce părea comic și grotesc, la mamă, se arăta la fiică îndulcit de prospețimea și farmecul tinereții; totuși, nu mai încăpea nici o îndoială, Margherita avea tendință spre obezitate și era pe punctul de a deveni o respectabilă matroană colos. Trecuseră deja cei trei ani, însă logodnicul scrise disperat că-i era imposibil să obțină un concediu. În schimb veniturile sale crescuseră considerabil. În cazul în care nu va putea veni în Europa nici în anul următor, o invita pe draga lui logodnică în Ceylon, pentru a-i da concursul în calitate de stăpînă a casei la amenajarea cochetei vile pe care tocmai o construia.

Deși decepționate, doamnele Ricciotti acceptară oferta. Mama fu nevoită să admită faptul că scumpa ei copilă pierduse puțin din farmecul fizic; în aceste condiții, ridicînd obiecții, ar fi dat dovadă de lipsă de judecată, compromițînd astfel un viitor asigurat.

Toate acestea mi-au fost povestite mult mai tîrziu; din întîmplare însă am fost martor ocular la ceea ce a urmat.

M-am îmbarcat într-o zi la Genova, pe un vapor al companiei Norddeutschenlloyd cu destinația Extremul Orient. Printre călătorii de la clasa I, nu foarte numeroși, se remarca o tînără italiancă urcată la bord în același timp cu mine, și care mergea la Colombo pentru a-și regăsi logodnicul. Pe vapor se aflau mai multe logodnice cu destinația Phenang, Shanghai sau Manilla, formînd un grup plăcut, de compania căruia noi, tinerii, ne-am bucurat într-un chip cu totul nevinovat. Ne-am împrietenit cu aceste fete curajoase chiar înainte de a ajunge la canalul de Suez. Padovana vorbea puțin englezește, iar noi am încercat să ne verificăm cunoștințele de italiană. Din păcate, atunci cînd după capul Gardafui marea deveni agitată, tînăra italiancă pe care o numisem — datorită dimensiunilor neobișnuite — „Colosul", rămase zile întregi

întinsă pe șezlong, zăcînd, doborîtă de un cumplit rău de mare. Cuprinși de compasiune, îi acordarăm toată simpatia și atenția noastră, fără a ne putea ascunde uneori un zîmbet la vederea staturii ei fenomenale, adevărată fantezie a naturii. O serveam cu ceai sau supă, îi citeam în italiană — ceea ce o făcea cîteodată să zîmbească — îi transportam în fiecare dimineață și după-amiază șezlongul în locul cel mai umbrit sau cel mai liniștit al punții. Înaintea sosirii la Colombo se simți puțin mai bine, dar rămase întinsă, indiferentă, fără vlagă, cu o expresie copilărească de suferință și slăbiciune pe chipu-i amabil și dolofan.

Ajunși în apropierea Ceylonului, l-am ajutat pe Colos să-și facă valizele. Pe întreaga punte domnea, după o călătorie de două săptămîni, acea agitație zgomotoasă ce se creează întotdeauna la apropierea primului port mai important.

Fuseseră despachetate căștile coloniale și umbrelele, răsfoiam cărțile sau ghidurile de călătorie, admiram priveliștile de pe malul ce se apropia tot mai mult, începeam să-i uităm pe tovarășii de călătorie de la care ne luaserăm prietenește la revedere acum o oră. Fiecare dorea să coboare cît mai repede, unii pentru a se întoarce acasă, la îndeletnicirile lor, după o călătorie atît de lungă, alții pentru a descoperi — plini de curiozitate — prima plajă tropicală, primii cocotieri, indigenii cu pielea tuciurie, sau, în sfîrșit, numai pentru a scăpa timp de cîteva ore de atmosfera vaporului — lipsită acum de orice interes — și a putea savura un whisky în vreun restaurant confortabil de pe țărm. Ne grăbeam să ne încuiem cabinele sau să ne achităm nota de plată la bar, ne interesam de corespondența care tocmai sosise la bord; eram nerăbdători să comentăm ultimele vești din lume și, mai ales, să putem discuta politică.

În mijlocul acestei efervescențe prea puțin înclinată spre caritate, padovana, indiferentă, rămînea întinsă în șezlong, suferindă și vlăguită de nemișcare, cu obrajii căzuți și privirea somnolentă. Din timp în timp, cineva care-și luase de mult timp rămas bun, împins din nou de mulțime pînă-n dreptul ei, îi întindea mîna și-i mai adresa

cîteva urări. În sfîrșit, muzica răsună puternic; secundul, dînd ordine, se așeză lîngă scara mobilă și căpitanul apăru, de nerecunoscut, în costumul gri de oraș, purtînd pe cap un elegant melon. Ambarcațiunea companiei îl luă la bord împreună cu doi sau trei pasageri privilegiați, în timp ce alți călători se îndreptau grăbiți către bărcile cu motor ce-și ofereau serviciul pentru traversare.

În acel moment, apăru, venind dinspre țărm, un domn deosebit de prezentabil, într-un costum alb, impecabil, cu nasturi de argint; chipul tineresc, frumos și bronzat sub casca colonială, avea acea expresie de energie calmă și de independență, întîlnită la majoritatea bărbaților din colonii. Ținea în mînă un monstruos buchet de uriașe flori tropicale, ce-l ascundea de la buric și pînă la bărbie. Trecu prin mulțime cu pasul sigur al unui bărbat familiarizat cu acest gen de vas, privind în jur cu nerăbdare. Mi-am dat seama pe dată că el trebuia să fie logodnicul Colosului. În graba mare, sui, coborî, trecu de două ori prin fața logodnicei sale, dispăru în fumuar și, cu răsuflarea tăiată, îl abordă pe șeful echipajului, reținîndu-l cu forța. Îi dădu un bacșiș, apoi îl întrebă ceva cu insistență. Omul surîse fericit arătînd cu mîna șezlongul pe care zăcea padovana noastră cu ochii pe jumătate închiși. Apropiindu-se, străinul examină cu atenție femeia lungită pe scaun. Neîncrezător, se întoarse la marinarul care-i confirmă identitatea persoanei. Aruncînd o privire critică asupra tinerei cu forme opulente, se îndepărtă scrîșnind din dinți și, nehotărît, intră în barul care tocmai se-nchidea; dădu un bacșiș chelnerului și comandă un whisky dublu, în fața căruia se așeză, sorbindu-l gînditor. După cîtva timp, chelnerul îl pofti politicos să iasă, pentru a putea închide localul. Palid și avînd o expresie satanică întipărită pe figură, străinul se apropie de bordul peste care aruncă în apa murdară buchetul uriaș, aplecîndu-se și scuipînd apoi cu ciudă. Părea să fi luat în sfîrșit o hotărîre definitivă. Încetișor, mai făcu o dată înconjurul punții pînă la locul unde se afla padovana. Aceasta, în picioare, privea în jur, obosită și ușor neliniștită. El își scoase casca colonială descoperindu-și albeața frunții, în contrast cu obrazul bronzat, și-i întinse mîna Colosului. Izbucnind în lacrimi, ea i se agăță de gît, rămînînd așa pentru cîteva clipe, în timp ce logodnicul ei, sumbru și

disperat, privea fix spre țărm, pe deasupra femeii aplecate pe umărul său. Apoi, se îndreptă către pasarelă, aruncînd o puzderie de ordine furibunde într-un dialect de neînțeles, și, fără un cuvînt, își luă logodnica de braț, conducînd-o pînă la barcă.

Nu știu ce mai fac cei doi acum, dar la înapoiere am aflat prin consulatul din Colombo, că se căsătoriseră în modul cel mai firesc din lume.

În românește de
Cristina ONOSE

ILLÉS ENDRE

(Ungaria)

Prozator, dramaturg, eseist, publicist, se naşte la Csütöstökhely în 1902 şi moare în 1986. Din 1923 devine colaboratorul revistelor: „Pandora", „Nyugat", „Esti Hirlap" în care îşi publică primele povestiri. În jurul anilor '30 desfăşoară o intensă activitate de critic literar, eseist şi traducător. În 1941 debutează ca dramaturg cu piesa „Arivistii", iar în 1947 publică primul volum de povestiri „Ingimfaţii". În scurt timp devine directorul editurii Réval şi al Editurii pentru Literatura Universală. Opera sa cuprinde nuvele: „Trişorii" (1958), „Cerc dublu" (1962); piese de teatru: „Indrăgostiţii fără de răbdare" (1960), „Clepsidra" (1961), „Străinul" (1974); eseuri: „Desene în cretă" (1957).

Povestirile şi piesele sale oferă o analiză psihologică de mare profunzime, demonstrînd o debordantă capacitate de combinare şi folosire a unor modele epice consacrate, revalorificate însă dintr-o perspectivă modernă. Creator de atmosferă şi de conflicte puternice, I.E. îşi încarcă personajele cu semnificaţii dintre cele mai diverse, graţie asimilării sistemelor filosofice de largă audienţă în secolul nostru: psihanaliza, existenţialismul, antropologia modernă. Anecdotica, derutantă prin simplicitatea ei, ascunde o operă deschisă multiplelor interpretări, permiţînd cititorului să atribuie faptelor valori în funcţie de preferinţele sale. Lucrările lui I.E. au adesea o notă de experiment, distingîndu-se printr-o scriitură particulară şi printr-o lucidă organizare a naraţiunii.

Laureat al Premiului Kossuth şi al Premiului Jozsef Attila.

TREI MINIATURI

Schiţa

În imensa catedrală arhiplină, un om a fost injunghiat.

Pictorul stătea lîngă un pilastru şi a văzut mai întîi lama sclipitoare, apoi mînerul. Tocmai se înălţase ostia sfîntă şi lumea îngenunchease cu capul plecat: oţelul s-a înfipt în sunetul strident al clopoţelului.

Ce agitaţie, ce învălmăşeală s-a produs în clipa următoare! Bărbaţii se ciocneau unii de alţii, femeile ţipau, pe copii nu i-a îndepărtat nimeni, îi călcau în picioare.

— Libertate! striga un grup.

— Trădare! urla altul.

Mulţimea se zvîrcolea ca un şarpe lovit. Se repezea la uşi ca să scape. În sus spre balcoane. Săbii scînteiau, lovituri, izbituri de metal. Uşa sacristiei se trînti cu zgomot.

În sfîrşit, în valuri domolite, biserica se goli. Şi-acum, cînd suavele chipuri de femeie nu mai iradiau lumină, iar

bijuteriile şi-au stins văpaia, în templu se cuibări penumbra. Pictorul se sprijini de pilastru.

— Ce tablou superb! gîndi el.

Pentru că nu era singur.

In faţa altarului, încremenit în purpură şi spaimă, cu spatele la naos, un cardinal îmbrăţişa cu degete crispate un crucifix enorm. Il cunoştea pe prelat, şi ascultîndu-i respiraţia gîfîită cum traversează liniştea de sub boltă, pictorul înţelese: crima a fost pusă la cale de către acesta. Dar undeva în joaca sîngeroasă s-a strecurat o greşeală.

Afară, în piaţeta din faţa catedralei, pe neaşteptate, cei atacaţi au trecut la contraofensivă. Îi urmăreau pe criminali. Cardinalul se temea că vor veni şi vor sfîrşi cu el.

Erau de fapt trei în biserică.

Frumosul tînăr, căruia i-au spart capul şi i-au sfîşiat pieptul, a fost luat de acolo — pe dalele cenuşii, singură o baltă de sînge stătea mărturie: aici a fost ucis! Prin semiîntuneric, neobservat, s-a strecurat un cîine, adulmecînd perfid, privi în jur, apoi începu să lingă încetişor sîngele. El era al treilea.

— Ce tablou palpitant! repeta în sinea lui pictorul. Cardinalul din faţa altarului şi aici cîinele. Sîngele va trebui redat pe pînză în tuşe groase, carmin curat sau mai bine geranium, pentru ca acel care o priveşte să-şi dea seama imediat — e sîngele unui tînăr nobil şi frumos. Femeile se înflăcărau văzîndu-l.

— Dar a fost o crimă politică — gîndi el odată ajuns acasă — nicidecum răzbunarea unor soţi încornoraţi. N-are a face. Cardinalul va fi iertat, nu va mai sta înaintea altarului aşa cum l-am văzut, tremurînd de laşitate, îmbrăţişînd crucifixul. Şi nici cu cîinele n-aş şti ce să mă fac. Prostimea n-ar tolera să jignesc memoria unui tînăr atît de iubit dacă îl las pe bietul cîine vagabond să-i profaneze sîngele. Păcat!... Compoziţia ar fi fost extraordinară!

Totuşi, drept consolare, schiţă în cărbune pe o bucată de carton scena văzută. O privi.

— Ce păcat! spuse el cu regret.

Pictorul cunoștea foarte bine palatul, cel de toate zilele, și cel sărbătorit. O clădire aspră, neclintită, construită să reziste la orice fel de asediu. Palatul sobru în exterior, pe dinăuntru a fost căptușit cu catifea, asemenea unei casete de bijuterii. Din bucătărie și pînă în pivniță, era un veșnic du-te-vino. Musafirul care pentru întîia oară îi călca pragul, rămînea uimit văzînd strălucirea vaselor de aur îngrămădite pe servante, paharele de cristal scînteind pe mesele din sufragerie și servitorii deschizînd ospețele întotdeauna cu fripturi de fazan în pene multicolore și aromă de mirodenii exotice. Regi, dar și oameni umili găseau adăpost la palat — cei înfometați aveau voie să se aventureze pînă la jăratecul din cuptor, pe care hălcile de carne, purceii, viteii se prăjeau ca pe rug și unde în cratițe uriașe, fierbeau sosuri divine.

La fel de spectaculoase erau și capela, și biblioteca palatului, însă puțini puteau pătrunde pînă la ele.

La acest palat a fost chemat pictorul. În ziua respectivă, clădirea gemea de preoți, nobili, soldați, servitori, diplomați, aprozi, ca un furnicar dezlănțuit, dar pe pictor l-au condus imediat la stăpînul casei.

— Mi s-a spus că ai fost și tu de față.

— Da, stăpîne.

— Unde stăteai?

— În naosul lateral.

— Și ai văzut cum l-au lovit pe fratele meu?

— Am văzut cuțitul.

— Știi cui îi aparține?

— Toată lumea știe, lui Bernardo Bandini.

— Așa este. Îl vei picta.

Pictorul îl privi derutat pe stăpînul palatului, un bărbat puțin mai în vîrstă decît el.

— Dar...

— A fugit. Nu asta voiai să-mi spui?

— Îmi amintesc fața lui. Dacă doriți, îl pot picta din memorie.

Pictorul rostise cuvintele cu mîndrie.

Seniorul zîmbi.

— Nu e nevoie să-ţi scormoneşti memoria Leonardo. Cel pe care vreau să-l pictezi, e aici, în pivniţă. Sultanul l-a extrădat. Negustorii noştri l-au recunoscut la Constantinopole şi ienicerii l-au întemniţat îndată. Sultanul este foarte mulţumit că a putut să-mi facă o favoare. A fost adus cu o navă comercială, închis într-o cuşcă, cu mîinile şi picioarele legate, ca un animal turbat. A sosit azi noapte. Tribunalul îi va decide soarta, e dorinţa mea. Sper să-l condamne la moarte.

Vocea i se ascuţi.

— Îi vei face portretul, să i se păstreze amintirea.

Pictorul se gîndea deja la detalii.

— În închisoare?

— După verdict.

— La tribunal?

— Nu. Pentru tine am imaginat o compoziţie mai interesantă. După ce va fi spînzurat, îl atîrnăm de fereastra Signoriei. Aşa îl vei picta. În haine de gală, desculţ, cu ţeasta rasă.

Aruncă o privire ameninţătoare pictorului.

— Va trebui să asişti la spînzurătoare! Întîi vei face o schiţă pe care să mi-o arăţi, apoi îl pictezi. Să fie dramatic!

Pictorul se înclină, şi plecă.

Pictorii

„Porumbelul" era o crîşmă neînsemnată pe malul Arno-ului, atîrnat deasupra apei ca un cuib de rîndunică.

La o masă stăteau doi pictori.

— Deci ţi-a cerut şi ţie acelaşi lucru.

— Şi mie.

— Nu-i ajunge o pînză, vrea două.

— Două.

— De la tine ce vrea?

— Dramatism.

— Mie mi-a cerut să-l pictez şi pe fratele său. Lumea să-l jelească pe băiat.

— Desigur, ştie că din tot ce există pe lumea asta, pe tine te interesează numai frumuseţea.

Pictorul visător închise ochii privind înapoi în trecut.

— Intr-adevăr, a fost un tînar foarte frumos. Îţi aminteşti de serbările la care a cîştigat cununa de viorele? I-a zăpăcit pe toţi. Iar cea care i-a aşezat cununa pe cap a fost Simonetta. Palatul era împodobit cu covoare şi ramuri verzi, o ploaie de flori se revărsa peste dulcele copil călare în fruntea alaiului...

— Era bărbat! îl întrerupse celălalt.

— Îl vedeam tot ca pe un copilandru. Tînăr, fericit, cu obrazul vesel sub tichia neagră de catifea cu trei pene. Purta o tunică din brocart ţesut cu fir de argint şi o jachetă brodată cu perle şi argint. Îmi părea rău că nu e fată ca să-i fac loc în „Primăvara".

— Sper că măcar Simonettei i-ai făcut loc pe pînză?

Pictorul cel visător tresări, ochii lui închişi se întoarseră din trecut.

— Leonardo, am pictat un spînzurat!

— Da, deşi...

Tăcu.

Dar pictorul cu obraz frumos şi melancolic îl îndemnă înfocat:

— Spune ce-ai vrut să spui! Continuă!

Celălalt ridică din umeri.

— Că de altfel, fresca ta va fi rasă azi-mîine de pe peretele Vămii, nu i se potriveşte. Iar eu plecînd din Florenţa, nu voi picta niciodată tabloul. Cît priveşte schiţa, sper să dispară...

— N-o să dispară, e foarte bună!

Pictorul, regretînd încă scena nepictată, cardinalul şi ciinele, ridică din nou din umeri.

— Atunci, va rămîne. Pe cine au spînzurat şi de ce l-au spînzurat, peste o sută, două sute de ani n-o să intereseze pe nimeni. Căci şi-atunci vor fi spînzuraţi oameni. Îţi spun Sandro, dacă lumea încetează cu spînzurările, eu, pictorul, nu voi mai picta spînzuraţi. Ci numai zîmbetele femeilor frumoase. Şi Madone cu promisiunea izbăvirii. Iar cina biblică... nu, nu mi-ar plăcea s-o pictez, pentru că în ea sălăşuieşte trădarea şi, în final, un om va fi crucificat.

In româneşte de
Magdalena VAIDA

Toate acestea s-au petrecut demult.

Astăzi, pentru a le pătrunde înțelesul, trebuie să le citești asemenea unui antropolog, care din fragmentele de os dezgropate într-o ripă, reconstituie un schelet omenesc. Sau asemenea celui care, descoperă din întîmplare, în urma plugului, un ulcior spart, plin de arginți.

In zilele fierbinți ale verii, orele după-amiezii se încheagă într-o baltă clocită. Moment în care, lumina își stinge vilvătaia și te înțeapă ca o lance de stuf, iar prin acalmie plutește mirosul dulceag de putreziciune — pentru minute lungi, jumătăți de oră chiar, lumea devine imobilă și numai mirosul greu ce îmbibă aerul fermentat, se mișcă pătrunzînd prin pereți, sub acoperișuri, în casele tăcute — după amieze în care doar nebunii vociferează.

In micul antreu, soneria scoase un răcnet smintit, smintit și răgușit de parcă ar fi avut guturai.

Pictorul, de o bucată de timp își pusese mapa și creioanele deoparte, era singur în atelier. Nevasta și fiica-i erau plecate la ștrand. La țîrîitul soneriei își ridică fără chef privirile de pe o carte voluminoasă — tocmai peregrina prin Ceylon. Cu o lupă între degete, studia harta pestriță a insulei. Nu-i plăcea să vorbească despre mania lui — tăinuită cu grijă — era nebun după hărți. Ori de cîte ori se simțea ostenit, își lua atlasele, și răsfoindu-le, maroul compact al munților, verdele stepelor, dungile înguste și albastre ale riurilor îl liniștea. Citea atent numele celor mai mărunte localități; pe hărțile automobilistice străbătea șoselele aglomerate, dar îi stîrneau interesul și drumurile lăturalnice; desfășura planurile marilor orașe, se plimba pe străzi și prin piețe, număra podurile; cerceta minuțios hărțile economice, foarte amuzat că pentru el, rafinăriile sînt însemnate cu un turnuleț roșu, industria textilă cu două paralele într-un cerc, hidrocentralele într-o steluță albastră, industria porțelanurilor cu două cercuțele roșii, în timp ce rarelor centrale nucleare le-a rămas cîte o steluță verde.

Soneria țîrîi pentru a doua oară, mai lung, mai răgușit..

Să deschidă sau să nu deschidă? In sfirșit se hotări — deschise totuși.

Pe palier stătea pictorul ratat, la fel ca-ntotdeauna, într-o haină mohorită, șifonată, cu cămașa descheiată la gît, transpirat, nebărbierit de două zile. Fuseseră colegi la Institut, o legătură ce nu se putea rupe cu ușurință. Apărea din cînd în cînd, cerea cîte ceva, înțepa ca un tăun, pentru ca imediat în secunda următoare să-și plece ochii cu umilință, necazuri, bătrîne, ajută-mă, dispărea, reapărea, nu scăpai de el.

Pictorul ratat lucra de toate — teme industriale, tablouri dedicate vastelor construcții șantierești, portretele celebrităților zilei (fără a-i fi comandate), iar pe ascuns picta icoane, făcea comerț cu tablouri, avea perioade cînd o lua razna și, odată reîntors, circulau despre el zvonuri greu de verificat: că a deschis un magazin de amanet într-un orășel oarecare, sau — el singur se lăuda — că a descoperit urme romane în Bakony și a făcut săpături.

Acum stătea posomorit în ușă.

Pictorul îl pofti în atelier.

Intrînd, pictorul ratat privi în jur.

— Călătorești? întrebă el cu voce tărăgănată.

Stătea deja în fața atlasului deschis.

Pictorul se înfurie: înainte de a deschide, ar fi trebuit să ascundă atlasul. Altădată voi fi mai prevăzător — stabili el — și nu răspunse.

— Pleci undeva? îl întrebă aplecîndu-se deasupra hărții.

— Nicăieri.

— Dar ăsta ce-i? și arătă cu degetul insula.

— Ceylonul.

— La ce-ți folosește?

— Mă uit și eu.

Pictorul ratat îl privi bănuitor.

— De ce tocmai Ceylonul?

— Mai-nainte am privit puzderia de insulițe, Adam's Bridge... nu ți se par hazlii toate aceste bulinuțe?

Pictorul ratat apucă lupa și după ce privi îndelung arhipelagurile Oceanului Indian, se întoarse nemulțumit spre celălalt.

— Ce nevoie ai tu să studiezi insulițele astea ?

Pictorul se distra de curiozitatea stăruitoare a ratatului, dar continua să rămînă distant. E suspicios — gîndi el.

— Poate că nu știi, dar Paradisul, primul lăcaș al părintelui nostru Adam și a mumei noastre Eva, a fost căutat pînă și aici, în Ceylon. Uite, legenda spune că la poalele acestor munți impunători a locuit Adam, într-o peșteră pe care astăzi o vizitează turiștii.

Pictorul ratat se așeză la masă.

— Țigări ai?

— Uite-acolo pachetul, servește-te.

Pictorul ratat, cu țigara aprinsă între degetele mîinii drepte, se aplecă din nou asupra hărții.

— Nu văd peștera.

— Legendele nu se pictează pe hărți.

— Atunci, tu de unde știi?

— Dintr-o carte veche de călătorii... Am citit în ea că un geograf din antichitate, după ce s-a cățărat pe munte, a spus că urma piciorului strămoșului nostru Adam se vede întipărită pe o stîncă neagră. Adam a pășit pe o rocă vulcanică, neîntărită, și urmele tălpilor sale au rămas pe stîncă. Geograful arab susținea că urma e destul de mare, aproape unsprezece țoli lungime.

— Și tu crezi aiureala asta? întrebă cu o voce piezișă pictorul ratat.

Gazda se enervă.

— Pui întrebări stupide.

Celălalt rînji.

— Îmi astîmpăr setea de cunoaștere... Vorbeai de un pod, Adam's Bridge, am citit și eu aici...

— E continuarea legendei.

Nu avea chef să povestească, îl sîcîiau întrebările celuilalt.

— E secret? N-ai voie să-mi spui?

— Ești nebun... Așadar, bravii noștri părinți, cu toată rușinea, au păcătuit, au furat un măr și pentru asta au fost dați afară din Paradis. Ceylonezii cred că numai datorită acestor insulițe au putut ajunge pe continent... sărind din insuliță în insuliță, ca pe niște pietre.

Trase atlasul spre el, îl închise şi-l puse pe cel mai apropiat raft al bibliotecii.

Pictorul ratat se lăsă puţin pe spate, se sprijini cu mîna stîngă de muchia mesei şi oarecum în siguranţă, începu să se balanseze prudent.

— Eşti prost dispus?

— E zăpuşeală.

— Eşti singur?

— Nevastă-mea e la lac.

— Cu fetiţa?

— Cu ea.

Era foarte cald, o căldură densă, lipicioasă, care-i sufoca. Ce-o fi vrînd? — se întreba pictorul. Celălalt păru să capteze cuvintele transformate în fluid electromagnetic şi pocni scaunul de podea.

— Păi, nu te mai reţin... Am trecut doar, te-am văzut, acum o şterg... Mă serveşti cu un pahar de apă? Dar te rog, lasă robinetul să curgă...

E posibil oare să scap atît de uşor? se întrebă pictorul cu îndoială. Nu-i venea să creadă. Cu toate astea, plin de speranţă, luă un pahar şi porni spre baie.

Între timp îşi aminti — odată, pictorul ratat l-a denunţat la Uniune fiindcă pictase portretul unui secretar de ambasadă. Era adevărat, numai că şi el anunţase lucrarea, dar cei de-acolo nu i-au dat importanţă. În fond, nu era foarte convins că pictorul ratat făcuse denunţul, aşa cum l-au lăsat să bănuiască cînd s-a discutat despre întîmplare.

Stătea lîngă chiuvetă, din robinet apa abia curgea, o lăsă să curgă, să curgă, să fie rece. Dacă tot pleacă, merită un pahar cu apă rece.

Şi-atunci, privi în oglinda atîrnată deasupra chiuvetei.

Pe suprafaţa netedă se vedea atelierul, masa de lucru. Precis, penibil, mişcare cu mişcare, aproape în ralanti, văzu cum musafirul întinde mîna după ceasul aşezat pe tăblia mesei şi cu un gest calculat îl strecoară în buzunarul hainei.

Nu exista nici un echivoc în imaginea transmisă de oglindă.

I s-a furat ceasul.

Cu mîna lui îl pusese pe masă ceva mai devreme. În timp ce studiase harta Ceylonului, şi-a desprins ceasul de pe mînă pentru că-l deranja cureaua cea nouă, pentru că era cald, iar căldura aspră, arzătoare, se strecurase şi sub curea.

A fost furat.

Acum ce să facă?

Să strige? Din baie?

Scena, încă putea fi reluată: el strigă, iar celălalt, rîzînd, scoate ceasul din buzunar — am glumit, ai observat?

Astfel de scene, de regulă durează două-trei secunde — pentru ca gluma să fie glumă, dar ei ajunseseră la cinci sau şase. Prea tîrziu.

Totuşi, ar trebui să strige. Ce? Cum?

Să-l umilească? Să rostească unicul cuvînt capabil să limpezească situaţia aşa cum o rachetă luminează cerul întunecat? Sau mai bine pe ocolite? Să atingă adevărul indirect? Dacă ar putea rosti cuvîntul acela, măcar pe jumătate, umilinţa s-ar înjumătăţi şi ea.

Brusc, se sperie. Parcă cineva l-a lovit cu pumnul în piept, în gura stomacului — *ce ştie* individul acesta despre el? Poate de aceea a întins mîna cu atîta seninătate după ceas pentru că *ştie ceva*. Ceva primejdios. Ceva mult mai grav decît povestea cu portretul secretarului de ambasadă. Stătea în faţa oglinzii, stătea cu ochii închişi — nu carecumva să vadă ştelierul — gîfîind, transpirat, scormonind zilele, lunile trecute, a făcut ceva, poate oare să iasă la iveală vreun cuvînt dubios, un gest care să se preteze la interpretări?

Scormonea pustiul.

Apa curgea rece, dar în mîna tremurîndă paharul rămînea gol.

Doar nu are de gînd să-i permită laşităţii să se lipească de el! Ar trebui să strige, să-l lovească — hoţ nenorocit, mi-ai furat ceasul! După aceea va fi denunţat? Să fie. Poate să inventeze pe seama lui cele mai josnice mîrşăvii, n-are decît! Să i se întîmple tot ce poate fi mai rău, dar acum nu va tăcea!

Deschise gura, deschise ochii.

Privirile li se întîlniră. S-au încrucișat pe luciul oglinzii. S-au întîlnit într-o ciocnire mută ce conținea în sine și momentul furtului. Și tot ce s-a petrecut pînă atunci.

Se priveau. Se fixau unul pe celălalt în oglindă, ca păianjenul și musca. Își cîntăreau nemișcarea cu o mulțime de pupile șlefuite, transformate într-o suprafață plană. Care din ei doi era păianjenul și care musca?

Pe tîmpla pictorului alunecă o dîră de sudoare.

Nu, nu se mai poate face nimic.

Ținu paharul sub șuvoiul de apă, îl umplu și-l duse în atelier.

— Mulțumesc — spuse pictorul ratat.

— N-ai pentru ce.

— Atunci, servus.

— Servus — îl îngînă pictorul.

După ce închise ușa în urma musafirului, intră în baie și cu voce tare, plin de milă, dar și de dispreț, rosti în oglindă:

— Lașule!

În românește de
Magdalena VAIDA

EXAMENUL

In ziua aceea, numai doi intram la examen. Am luat cunoștință unul de prezența celuilalt prin intermediul hainelor noastre cernite și un salut timid, chinuit. Colegul, un tînăr cu fruntea teșită, îmi era necunoscut — poate să-l fi zărit totuși o dată sau de două ori la cursuri — am făcut prezentările, apoi am rămas pe loc, nemișcați ca în fața unui pluton de execuție.

In băncile de lîngă fereastră stăteau medicinistii din ultimii ani, cu tomuri masive în brațe, notițe și fericite examene de mult uitate. Dușmani care, pîndindu-ne cu mintea limpede și inima înghețată gafele, căutau să-și desăvîrșească înțelepciunea prin prăbușirea noastră. Se lăfăiau fără jenă pe locurile alese după o subtilă cîntărire a tuturor avantajelor oferite de un posibil spectacol, nici măcar nu ne rezervaseră vreun loc... Pe urmă, mai veni

și Vida, maimuța cinepie, medicul șef de la etajul doi, care, binevoitor și strict confidențial, ne-a informat: „Bătrînul" e într-o dispoziție criminală azi, e nervos, și-a admonestat de două ori asistentul preferat, pe Kovács Gyurka.

La zece și jumătate, am avut impresia că a explodat un stup uriaș... Tropăituri, uși trîntite — s-au terminat cursurile. O sută de băieți vuiau în jos pe scări și zgomotul, toată gălăgia nechibzuită pe care o produceau, se infiltrau pînă și aici, pe coridorul acesta dosit.

Încă un sfert de ceas.

În sfîrșit, aripile de sticlă ale ușii s-au deschis filfiind și apăru alaiul orbitor de alb, avîndu-l la mijloc pe el, pe Karlovits...

A coborît deci, printre noi, în sala cu exponate de la parter. În vitrinele înșirate de-a lungul pereților, oase prost îmbinate și ligamente din ghips vegetau, acoperindu-se de praf, rămînînd întotdeauna nepăsătoare la cursul de ortopedie al micuțului Neményi pe care-l audiaserăm aici, timp de o oră și jumătate, întreg anul, în serile de vineri.

În față stăteam noi, în spatele nostru pustietatea ca o pîlnie de granit a băncilor goale. Spectatorii se retrăseseră undeva în fundul sălii, iar cu profesorul au rămas numai trei, Kédli, conferențiarul cu obraz impenetrabil, Kovács Gyurka și bineînțeles, Vida, mare amator de evenimente senzaționale.

Colegul meu isprăvi repede. În două minute știam deja cu toții — era iremediabil pierdut. Norocul lui că nu s-a chinuit prea mult. Urmam eu.

Dar vreau întîi să vi-l prezint pe Karlovits. La cursuri seamănă cu o primadonă, ține creta între degete ca pe un bisturiu pregătit pentru o incizie și umple fulgerător tabla cu desene, tabele, demonstrînd, cu abilitate de scamator cele mai dificile cazuri, altfel, un pedagog remarcabil și un chirurg excepțional. În schimb, la examene, pune întrebările cu o față impietrită, cu mîna dreaptă întinsă înainte de parcă ar ține o sabie grea, și așteaptă să-i răspunzi, în timp ce ochii lui te măsoară din cap pînă-n picioare cu priviri glaciale.

Acumulasem două luni de oboseală cărora le mai adăugam și dimineața asta. Nervii îmi erau întinși la maximum, mușchii mi se contractaseră, eram un ghem de

senzații înnodate printr-un singur spasm. Nervozitate și frică? Oh, nervozitatea e simultan și nerozie și stare divină. Omul nervos seamănă cu un iepuraș prostuț în fața puștii... aleargă ici-colo... articulează cîteva sunete... face două, trei tumbe prin aer — și gata cu el! Măcar de-aș fi fost tulburat, sau nervos... Măcar de-aș fi putut să-l urmez pe băiatul acela cu capul turtit! Ce caz simplu, ce rană ușoară — nu tu infecție, nu tu complicații... Pe cînd eu, eram pregătit să mă apăr și să atac. Nu teama îmi înclește sufletul, ci furia neputincioasă. Îl priveam pe Karlovits, ca unul pregătit să-și doboare vrăjmașul printr-o singură lovitură, pentru că acest Karlovits de la catedră era dușmanul meu, inamicul cu care trebuia să mă iau la trîntă, unul să fie deasupra, celălalt cu umerii la podea — singura soluție... Nu știu dacă cineva din afară poate înțelege clipa... Rămînem numai doi supraviețuitori pe o planetă distrusă, nici o altă ființă vie alături de noi, nimeni împotriva noastră, doar el, celălalt... Ne-am studiat... Simțeam — acum!

Și Karlovits mi-a pus prima întrebare... Un moment de tăcere, apoi aproape că am urlat răspunsul. Am știut? Cunoșteam la modul cinstit materia, iar răspunsul, cu adevărat bun. Pură întîmplare. De cum am început, cuvintele mi-au devenit exaltare, bucurie răutăcioasă, beție.

A observat și Karlovits. S-a uitat la mine și-am priceput: nici vorbă să mă accepte sau să mă respingă drept dușman. Fierbințeala mea nu-l atinsese deloc, îl deranja doar tonul vocii mele, atît! Se citea pe el că sînt azvîrlit deoparte, așa cum se întîmplă la o operație cu un instrument inutil sau incomod. M-a întrerupt cu o nouă întrebare.

Eram îngrozit. Să mă bîlbîi, să tac? Dintr-o dată, dezastrul. La această întrebare nu știam ce să-i răspund. Era dificilă? Dumnezeu știe... — mai degrabă ciudată. Fără să renunț la tonul adoptat mai-nainte, am început totuși...: Turuiam generalități legate de chirurgie, cu ocheade aruncate și internelor, fraze valabile pentru orice fel de introducere. Și-atunci, Karlovits a făcut o greșeală: n-a sesizat vidul din spatele cuvintelor și m-a întrerupt. Mi-a adresat o altă întrebare. Eram norocos, ce mai! Mergea. A ascultat

răspunsul în întregime, obligîndu-mă mereu să insist asupra unor amănunte, dar a mers, fără cusur.

A devenit arţăgos şi numaidecît răutăcios. Următoarea întrebare a sosit cu voită brutalitate, mă copleşea.

Mi-am datorat salvarea micuţului Neményi. Lui şi excepţionalei mele memorii audio-vizuale — pentru că aici, în sala asta ne-a explicat bătrînul Neményi tot ce era legat de o astfel de fractură atît de complicată. Nimeni nu-i acordase atenţie, nici eu, şi-acum, brusc, îi auzeam vocea. Cu toate acestea, aş fi putut să mă împotmolesc — nu cunoşteam nimic din anatomia fracturii, habar n-aveam de detalii — din fericire, Karlovits devenise iarăşi nerăbdător, nu m-a lăsat să termin şi nici nu mi-a pus alte întrebări. I-a făcut semn lui Kédli cerîndu-i internările din ziua aceea. Poate nu doreşte să mă pice, mă gîndeam, ci urmăreşte numai să mă sperie, să-mi dea o lecţie de neuitat!

Răscoli mult timp fişele. Citea cîte una în întregime, după care le punea cu necaz de-o parte. Era limpede că vînează un caz deosebit, ceva dificil... Drăguţul, simpaticul Gyurka Kovács, cel pe care-l certase de cu dimineaţă, fierbea şi se-nroşea ca racul, în aceeaşi oală cu mine. Vida se hlizea obraznic la noi.

În fine, Karlovits îi întinse o foaie lui Kédli:

— Chemaţi-l înăuntru...

Niciodată, pe Wurm Gyula de 58 de ani, învăţător, „tatăl şi mama decedaţi, constituţie astenică, acuză dureri în braţul şi cotul drept...", niciodată, zic, n-am să-l pot uita pe Wurm Gyula.

— Poftiţi!...

Karlovits mi l-a predat pe Wurm ca pe un condamnat.

Un omuleţ cu mustăţi cenuşii ca de pisică, smerit, apatic, obraz pămîntiu cu oase ascuţite. Aveam la dispoziţie două minute pentru întrebări şi stabilirea unui diagnostic precis. Şi-a dezbrăcat haina, cămaşa — tendoanele inflamate erau îngroşate din pricina durerii.

— Să auzim! zise Karlovits.

Porneam o nouă bătălie peste capul bietului Wurm.

Karlovits pusese prost întrebarea, pentru că din întrebare am dedus că dincolo de aparenţele bolii mă aşteaptă o surpriză. Precaut, tatonam cufundat în ceaţă terenul —

cuvintele mele întîlneau replici şi întrebări tot mai agresive — căutînd să mă apropii de ceva palpabil.

— Spuneţi odată ce-i! izbucni Karlovits.

Am spus.

S-a lăsat o tăcere atît de transparentă încît puteam să aud clopotind tramvaiele de pe Üllö. Liniştea mi-a dat certitudinea că am nimerit răspunsul corect.

— Şi care-i procedura? strînse şurubul, pentru ultima dată, Karlovits.

Îmi vuia capul. Ştiam că este marea încercare. Ne priveam hiperexcitaţi şi stacojii. Am ţîşnit ca o flacără drept spre Karlovits:

— Amputarea braţului drept.

Poate că am spus ceva mai mult decît atît, nu ştiu, nu-mi amintesc de nimic, nu-l vedeam decît pe Karlovits în faţa mea. Îi simţeam ochii aţintiţi asupra mea şi mă luptam cu întrebările lui — din nou numai noi doi, dar nu mai eram pe o planetă pustie, ci undeva într-un abis oceanic, cu o greutate nevăzută apăsîndu-mi tîmplele! O singură mişcare — şi m-aş fi aruncat asupra lui să-l strîng de gît.

Cei care au sărit, au fost însă înţepatul de Kédli şi Kovács Gyurka, speriaţi şi foarte palizi. Amîndoi îl susţineau pe bătrînul învăţător.

— Mîna mea?... mîna mea dreaptă? îngăimară, sub mustaţa cenuşie, buzele albe. Să-mi taie braţul?

Încă nu reuşeam să mă ridic la suprafaţă, dar cred că nici Karlovits. Nu înţelegeam întrebarea asta bîlbîită şi speriată. Bineînţeles că mîna lui, a cui altcuiva?... A fost destul de greu de descifrat răspunsul exact, Karlovits aproape că mă terminase, fără să bănuiască ce mult mă balansasem pe marginea prăpastiei, pregătit pentru o eventuală cădere... În prăpastia a cărei adîncime am simţit-o de-abia cînd am auzit vocea sfîşiată a bătrînului repetînd:

— Mîna mea dreaptă?

Karlovits a devenit deodată hotărît:

— Nu vă temeţi... Nu se va întîmpla nimic rău cu dumneavoastră, domnule învăţător!

La un semn, Kédli îl scoase pe bătrîn, şi după ce uşa s-a închis trîntindu-se, iar paşii năruiţi s-au stins cu totul

pe coridor, Karlovits s-a ridicat, a venit la mine şi m-a privit în ochi:

— Ruşine! Să vă fie ruşine! a rostit el cu o duritate încărcată de ură. Era permis să spuneţi aşa ceva? De faţă cu el?

Mi-a strigat cu ura aceea nepotolită în care, simţeam, inclusese şi un eşec personal.

Nu, nu m-am înşelat, mîna dreaptă a învăţătorului Wurm Gyula nu avea scăpare, şi cu toate astea, eu pierdusem examenul... Pentru o vină de neiertat, din cauza orbirii mele, pentru că nu-l văzusem decît pe Karlovits! Din cauza orgoliului meu sălbatic îndreptat asupra lui...

Dacă aş putea să vă povestesc acum în ce hal mi-au tremurat genunchii cînd am ieşit din sală — în coridorul cu lumină diafană, cum mi-am aşteptat pedeapsa... cum am sperat în ceva, poate un miracol... La prînz, am cerut o audienţă la Karlovits, doream să-i explic, să aud cuvinte mîngîietoare, măcar un gest, dar nu m-a primit. Proba practică o dădusem mai devreme şi după două zile am primit rezultatul final. Fusesem notat cu „foarte bine".

„Foarte bine" — Karlovits nu m-a iertat.

Nu există un mai departe. Sîntem adulţi, nu ni se mai poate acorda iertarea rezervată inocenţilor. Trebuie să răspundem pentru fiecare faptă a noastră, nu există îndurare.

În româneşte de
Magdalena VAIDA

EYVIND JOHNSON

(Suedia)

Prozator suedez, se naşte la Svartbjörsbyn în 1900 şi moare în 1976. La 14 ani îşi părăseşte ţinutul natal practicînd diverse profesiuni, acumulînd astfel, de-a lungul unei vieţi brutale şi aventuroase, experienţele ce aveau să-i dezvolte orizontul imaginativ, fructificat ulterior într-o operă de vaste proporţii. Numindu-se el însuşi „scriitor călător", cutreieră lumea în căutarea adevărului şi dreptăţii, dar mai ales a propriei identităţi. Debutează în 1924 cu volumul de nuvele „Cei patru străini" iar în 1929 îi apare primul roman, „Comentariu la o ploaie de stele". Urmează „Ploaia din zorii zilei" (1933), tetralogia „Romanul despre Olof" (1934—1937), „Întoarcerea soldatului" (1960), trilogia „Krilon" (1941—1943), „Răcoarea ţărmurilor" (1946), „Vise despre trandafiri şi flăcări" (1949), „Nori peste Metapontion" (1957), „Vremea Mării sale" (1960).

Evoluează de la realismul meditativ de inspiraţie gorkiană, introspecţia psihologică de tip proustian şi monologul interior de factură joyceiană, la literatura de profundă angajare politico-socială, culminînd cu romanul istoric în care naturalismul de tip Zola este susţinut de o interesantă psihologie modernă. Actualizînd mitologia şi istoria în general, E.J. îşi extinde itinerariul în timp şi spaţiu de la vechii greci şi Suedia sa, la timpurile generaţiilor viitoare, la cultura şi civilizaţia europeană în ansamblu.

Din 1957 devine membru al Academiei Suedeze. Adînca implicare în problemele contemporaneităţii, profunzimea perspectivei istorico-sociale, umanismul bogat în semnificaţii îi aduc în 1974 titlul de laureat al Premiului Nobel „pentru o artă narativă vizînd peste ţări şi epoci şi pusă în slujba libertăţii".

UN OM DIN ETOLIA'

Îi ţîşneau scintei din ochi, lumea spunea că are o privire rea. Numele său era simplu ca un adevăr binecunoscut: Dekatos din Leukos, din Leucadia, o insulă în Marea Ionică. Nu avea importanţă dacă avea familie, dacă avea fraţi, iar cei care-i vedeau trupul şi muşchii îşi dădeau seama doar că nu e un mare mîncău. Nu era sclav, dar, ca să poată trăi, fusese nevoit să lucreze la grajduri, la porci, la tăiat lemne, în pădure sau ca zidar. Munca o început-o de copil şi toată viaţa nu izbuti să agonisească avere, ceea ce atrăgea desigur disprețul multora. A fost întrebat uneori de ce nu s-a făcut oştean şi a răspuns rar, în graiul său de insular, de care niciodată nu s-a putut dezbăra, că nu suportă sîngele. De aceea, toamna, cînd se tăiau porcii, îi puneau cuţitul în mînă şi se amuzau grozav cînd îl vedeau cum fuge şi se ascunde ca să nu vadă omorul. Era mic de statură, dar osos şi zdravăn. Degetele de la picioare le avea strîmbe, ca şi cum, în pruncie, fusese pus să poarte sandale prea strîmte, părul şi barba le

avea atît de negre, încît jos, în Etolia, în Acarnia sau Focida i se spunea în derîdere c-ar fi molos epirot.

Şi dinţii îi avea stricaţi, iar ceilalţi argaţi sau sclavi îl întrebau de sus dacă în copilărie mîncase numai pîine tare, pe care trebuie s-o muşti de două ori ca s-o poţi rupe, şi, lucru de mirare, nu se ruşina să mărturisească senin că aşa şi fusese. Îi privea pe toţi cu ochii pe jumătate închişi, şi pe tovarăşii de muncă şi pe stăpîni. Îl mai întrebau dacă taică-său nu fusese cumva sclav, din cei care-şi pălmuiesc copiii peste faţă, nu cum fac oamenii liberi, care-şi bat odraslele la fund. Scutura zîmbitor din cap şi spunea că nu şi-a cunoscut părintele, dar că bunicul său a fost războinic şi nu şi-a bătut niciodată copiii. În derîdere îl porecliră Hekatostos (Cel dintr-o sută de fraţi) dar el nu se supăra şi răspundea liniştit că porecla o poartă bucuros, pentru că o mamă care a dat naştere la o sută de copii nu se poate asemui decît cu marea, cu Poseidon, cu Thetis şi Demeter. Şi cum sclavii şi argaţii care-i serveau pe zei fără a şti prea multe despre ei, nu puteau susţine asemenea discuţii cu el, încercau să-l umilească astfel. De sărbători se organizau întreceri de mîncare — mîncau carne fierbinte din care ieşeau aburi şi beau must şi vin şi, uneori, paşnicul Dekatos din Leukos trebuia să ia parte. Nu putea însă să mănînce mult, iar la vin nu rezista, oricît ar fi fost de bun. Se îmbăta repede. Adormea imediat, chiar şi după cîteva picături, şi atunci îl cărau în curte unde se trezea ameţit şi greoi. Uneori însă îi venea chef să cînte. Stătea pe banca îngustă, cu picioarele adunate sub el, cu bărbia sprijinită în piept, se uita undeva departe şi privirea nu-i mai fulgera, ochii îi avea larg deschişi, urmărind un punct în zare şi, cu vocea sa aspră, cînta melodii pe care le auzise în Leucadia, ori le născocise chiar el. Erau cîntece despre semănat şi despre cules, despre tăiatul porcilor, despre cetăţile zeilor, despre hoţomanul de Hermes, ori despre Apollo cel îndrăgostit de plăcerile vieţii, despre prostănacul Hefaistos; sau cîntece vesele despre ţărani, despre argaţii cu umerii laţi şi mintea mărginită, sau despre sclavii cei laşi din Thesalia, despre marinarii destoinici din Marea Ionică sau din cea a Libiei, despre drumurile grele din Iliria şi Macedonia, despre oraşele din Colchida, de pe ţărmurile Persiei, sau

despre viaţa tumultuoasă din Argos, Corint şi Atena. Atunci îl învăluia un soi de ciudată măreţie, încît cei mai înrăiţi meşteri în zeflemele simţeau că-i mai bine să tacă. Îi cuprindea pe toţi duioşia şi se băteau prieteneşte pe spate, păreau blînzi şi trişti şi suspinau cu gîndul aiurea. Cînd se oprea din cîntat, Dekatos îşi căuta din priviri un cotlon unde să se ghemuiască să doarmă, dar ei deveneau batjocoritori şi răi, îl înşfăcau şi-l aruncau în curte. Sau îi porunceau să meargă la chelar, după vin şi în odăile sclavelor ca să le cheme la petrecere şi la dans. Se ducea fără o vorbă, iar tăcerea lui îi supăra: pentru că nu protesta la nimic, gîndeau ba că-i fricos şi viclean, ba că-i pîrăşte stăpînilor cînd îi vorbesc de rău. Poate că era adevărat, pentru că, mîncînd cu sclavii şi trăind cu ei, o mai fi uitat vreodată că e om liber şi că asupra trupului şi vieţii sale e singurul stăpîn. O fi uitat, aşa cum o fi uitat şi respectul faţă de zei, despre care spunea povestiri fără perdea, veselindu-şi stăpînii, cîntîndu-şi versurile mai bine decît ceilalţi sclavi, învăţaţi numai cu bocete şi cîntece de petrecere. Cînd veneau oaspeţii în casă, i se poruncea lui Dekatos să se aşeze în pragul uşii, ori chiar mai aproape de masă, dar, cînd se întrecea cu băutura, îl alungau în curte. De bătut nu-l bătea nimeni, căci era un om liber, dar nimeni nu-i lua apărarea, cînd sclavii îi mai trăgeau cîte un picior cînd zăcea beat în ogradă; stăpînii nu aveau vreme să se amestece în astfel de nimicuri.

Odată însă, furia sa a fost atît de neaşteptată şi mare, încît s-ar fi putut crede că un demon a pus stăpînire pe el. Şi-a cîştigat atunci atîta libertate, încît să-i ajungă o viaţă, deşi a plătit-o cu pierderea unui ochi.

Atunci a dispărut din viaţa Etoliei, revenind abia mult, mult mai tîrziu, după veacuri, cînd toate poreclele sale fuseseră uitate şi i se dăduse un nume mai bun.

Lucra ca argat la o moşie aproape de Calidon, unde venise în timpul sărbătorii recoltei un oştean lăudăros, un imberb, pe numele său Pheneos, de fel din Zakyntos, o rudă de-a gazdei. Fusese prin Argolida şi mai departe, spunea că mersese dincolo de Thesalia şi Colchida, că a văzut chiar zidurile dărîmate ale bătrînului Ilion, dar nu le-a putut descrie, o grămadă de pietre, spunea, printre care bîntuie duhurile morţilor pe care, dacă ştii cum, poţi

să le faci să-ţi vorbească şi să-ţi dea răspuns la orice fel de întrebare. Îi plăcea să mănînce şi se îndopa cu slănină, carne şi pîine de secară, şi-şi turna atîta vin pe gîtlej, de-ţi venea să crezi că au să-i iasă ochii din cap. Avea obiceiuri urîte, plesnea slujnicele peste pulpe şi urla că-i trebuie muzică şi veselie. Atunci îl aduseră pe Dekatos. Dar vocea lui Dekatos nu fusese niciodată prea bună şi în ziua aceea se nimerise să fie răcit. Cîntă fără chef cîteva versuri, întrerupîndu-se întruna ca să strănute şi să-şi şteargă nasul. Pheneos, care la început îl ascultase cu simpatie, ba chiar fusese mişcat de cuvintele cîntăreţului, fu cuprins de mînie şi-l înjură nu numai pe Dekatos, ci pe toţi cei care cutreieră lumea, cîntînd de mîntuială pentru o porţie de mîncare şi un gît de vin. Nu, locul lor era afară, la război, nu să stea pe cuptor, să cînte cu glas dogit, să-şi închipuie că ţipetele şi gemetele lor ar avea ceva comun cu cîntecul. Şi pe deasupra, acest Dekatos, să nu mai umble să mintă oamenii că s-ar trage din Leucadia, el însuşi, Pheneos, a fost acolo, are şi rude pe insulă, şi ştie că oamenii din partea locului ştiau măcar să vorbească într-o limbă clară, pe înţeles, nu ca veneticul ăsta. Suduia aspru, fără noimă, însă Dekatos îl asculta încordat, pînă cînd termină ce avea de spus, apoi îl privi cu aceeaşi scînteiere rea în ochi şi-şi ceru iertare pentru cîntecul său. Aflase şi el, spusese apoi, că-n Argolida se deschisese o şcoală de retori, dar nu ştia că s-a deschis şi-n Zakyntos una care producea oratori atît de buni ca Pheneos. Poate acolo îi învaţă şi arta muzicii, dacă-i aşa, de îndată va grăbi într-acolo şi el. Dar, pînă una alta, ce fericit ar fi dacă Pheneos ar cînta cîteva versuri în minunatul său dialect zakyntian, ca să primească şi el, un amărît de venetic, de felul său macedonean, sau epirot, care n-a avut norocul să înveţe frumoasa dicţie atenianã, o lecţie de felul cum ştiu să cînte nobilii de soiul celui cu care stă de vorbă.

Un asemenea val de înjurături abătu atunci Pheneos asupra sa, încît femeile fugiră în odăile lor, mîncarea din oale se acri dintr-o dată, iar focul din vatră pîlpîi şi se stinse ridicîndu-se spre ceruri. S-a mai întîlnit, el, spuse, cu sclavi şi cu obrăznicături de tot soiul, dar, pînă acum, nici unul n-a cutezat să-şi rîdă de locul său natal, de

experiența și de învățătura sa, căpătată de la cei mai buni dascăli din Argolida. Asta n-o poate trece cu vederea, se uită în jur după ajutor, și cum toți oaspeții rideau, ocolindu-i privirea, fu cuprins de o mare mînie. Apucă de pe masă un os curățat pe jumătate de carne și-l aruncă cu toată puterea în fața slugii, care se îndoi de durere, urlă ca un ciine strivit de un car și, cînd Dekatos își ridică din nou fața, văzură cu toții că ochiul stîng îi plesnise.

Intreaga noapte Dekatos mugi de durere, încît stăpînului i se făcu milă de el și puse să-l ungă cu untură de porc, să-i răcorească rana cu cîrpe umede și-i trimise o oală plină cu vin. L-a scutit și a doua zi de muncă, lăsîndu-l să zacă pe patul său de lemn, privind tavanul cu ochiul teafăr. A doua noapte, Dekatos începu să aiureze, credeau că va muri în curînd. Pheneos veni la el, îi luă mîinile fierbinți în ale sale și îl rugă să-l ierte, așa cum, îndeobște, un adevărat oștean nu se roagă. Ca să-l scape de fierbințeli, l-au udat cu apă rece, i-au turnat miere pe buze și i-au deschis o venă. Îl sprijineau numai din obișnuință, căci nimeni nu credea că va mai scăpa cu viață. Celelalte slugi și sclavi ședeau în jurul său și-i ascultau vorbele fără noimă. Ei au fost singurii care au aflat că nu venise din Leukos, ci de departe, din miazănoapte, din răsărit, din locul unde învățase graiul lidian și ionian, și de departe, din apus, unde se sfîrșește lumea în fața mării fără sfîrșit, și din țările de la sud de Creta, dinspre nisipurile pururi mișcătoare. Și cînd începu să vorbească despre zei și semizei, au înțeles că totul nu-i decît o fantasmă a sa, e drept, o minunată fantasmă. S-au rugat chiar zeilor să-l mai țină în viață pînă își va termina povestirile și din nou turnară apă rece pe el. De multe ori scoase gemete adînci, de crezură c-a pornit-o pe drumul spre tărîmul umbros al lui Hades și s-au aplecat să vadă de mai răsuflă, dar el își povestea mai departe istoriile despre o lungă călătorie.

A doua zi Dekatos căzu într-un somn adînc, iar ei s-au simțit înșelați. Dormi o zi și o noapte și cînd se trezi ceru de mîncare și băutură, așa că au înțeles că starea i se îmbunătățise. Bolnavul nu-i mai interesa acum. Îl lăsară pe patul său, unde se mai odihni cîteva zile. Abia

tîrziu, într-o dimineață, cînd stăpînul îi spuse că gospodăria sa nu e un loc de odihnă, se ridică, își potrivi legătura pe ochiul lovit și merse în curte; privi cerul, ca să vadă dacă e vreme bună.

Era încă amețit, ochiul îl mai durea, îi tremurau picioarele. Ziua era însă frumoasă și plină de viață și Dekatos zîmbi. Auzea zgomotul vaselor din bucătărie, lătratul ciinilor de afară, dinspre dealuri răzbăteau chemările păstorilor și grohăitul porcilor, iar din sala mare auzea sforăitul unui om care mai dormea după beție. Cu picioarele nesigure, Dekatos se apropie și zîmbi, păși încet, pînă în dreptul ușii și privi înăuntru. În fundul sălii întunecoase, chiar lîngă vatră, Pheneos zăcea pe o blană și respira zgomotos, cu gura deschisă.

Dekatos își întoarse fața către curtea pustie, privi din nou cerul, era limpede, doar în depărtare, spre vîrfurile munților, se adunaseră nori, un vînt rece adia dintr-acolo, de acolo venea și marea speranță, ploaia.

— O, Zeus, șopti el, fă ca ploaia să cadă peste fapta mea și va fi bine!

Îl ucise pe Pheneos, cu grijă, aproape fără voie, îi luă mantaua și sabia și se îndreptă spre curte. L-au căutat, dar el se ascunsese în păduri îndepărtîndu-se întruna, și mai aveau și altele de făcut în această toamnă tîrzie, căci Zeus le trimisese ploaie și aștepta ofrandele cuvenite.

Oamenii și-au mai amintit un timp de unele din cîntecele lui Dekatos și le-au cîntat, fiecare cum s-a priceput. Numele și porecla sa, Hekatostos, le uitară în cîțiva ani.

Veniră vremuri tulburi și se întîmplară lucruri mai demne de ținut minte. El însuși și-a dat alt nume. Sus, în Pharsala și Atrax, i se spunea Micul Ciclop, în regiunile uscate, dintre Olimp și Stimphalia era cunoscut sub numele Ionianul răgușit, iar în orășelele de pe țărmul Mării Therme, unde trăi cîțiva ani, i se spunea simplu, Bețivul Chior. Bea mult în vremea aceea și, dintr-un motiv sau altul, rămăsese șchiop de un picior. Călători mult, pe uscat și pe mare, pînă cînd, în Meliboea își pierdu și celălalt ochi. Se spune că, după ce a orbit, vocea i-a devenit mai frumoasă... În Pieria i se spunea Homer.

În românește de
Marius PETRAȘCU

KIMON

Kimon, al cărui nume amintea de cel al unui mare conducător de oşti, de felul său din Peparethos, o insulă îndepărtată din Marea Egee, şedea pe o piatră netedă, în mijlocul pieţei din Amphissa, un orăşel la nord de Delphi şi-şi privea broasca ţestoasă. În tinereţe, cu mulţi ani în urmă, înainte de a-i fi ajuns la urechi numele înţeleptului Zenon din Eleea şi deci înainte de a fi cioplit pentru acesta pari din lemn la Dion, pe malul lacului Thermic, visase să aibă o broască ţestoasă a sa. Avea o fire deschisă şi, ca mulţi dintre strămoşii săi, era înclinat spre filosofie şi spre băutură, şi-şi dorea să aibă o broască ţestoasă a sa, fără nici un alt motiv, decît acela de a o putea privi nestingherit şi, poate, de a-i vorbi — o broască ţestoasă mică, cenuşie şi vie. Nu credea cine ştie ce în puterile zeilor, deşi era convins că aceştia există şi le jertfea din cînd în cînd cîte un porc mai slab şi cîte o jumătate de vas de vin oţetit. Nu era prea pătruns de însemnătatea ofrandei sale, iar ceremonialul în sine nu-i era prea deslușit. Rugămintea pe care le-o repeta, mai în glumă, mai în serios, era să-l ajute să găsească şi el o broască ţestoasă, la un preţ cît mai modest. Şi acum, şedea aici, în spatele unui zid vechi şi privea broasca ţestoasă. Gîndea: uite, se mişcă. Era un gînd simplu, nu avea nevoie să facă cine ştie ce efort de gîndire. O vedea bine, însă, se mişca întruna, şi i-a trebuit o vreme îndelungată — în această zi călduroasă — pînă să poată realiza şi pînă să poată să facă de o mie de ori demonstraţia că, de fapt, nici nu se mişcă. Întrucît, iată, nici nu se mişca. Trebuia numai să fie convins de aceasta.

Cum am mai spus, era o zi foarte călduroasă. Kimon stătea singur în piaţa din Amphissa, sub razele fierbinţi ale soarelui, înconjurat de ziduri. Nu era un bărbat frumos. Era murdar, avea ochii sașii şi era plin de păduchi. Ştia însă că nimic nu se mişcă, nimic nu se transformă, că totul odihneşte în eternitate, dar avea senzaţia că, sub veşmintele care-i acopereau trupul, ceva se foia, mişuna totuşi ceva, plimbîndu-se de colo-colo. Din vreme în vreme, îi îngăduia mîinii să-i scarpine barba încîlcită şi

asta îi făcea plăcere. Şi genunchii şi-i freca unul de celălalt, un gest inutil, dar şi-i freca. Îşi observă umbra, întinsă molatec peste pămînt, căzînd, peste broasca ţestoasă şi acoperind astfel o bucată din lume. Căscă. Atunci căscă şi umbra sa, se vedea limpede. Îşi privi mîinile. Unghiile îi erau lungi, cu o dungă de jeg dedesubt. Mîinile se odihneau şi se bucurau de soare, în acest Acum fără sfîrşit care-l înconjura, se odihneau în acest joc al luminii, care se răsfrîngea peste ele ca într-o melodie neauzită.

Broasca ţestoasă se căţără pe marginea coşului de la picioarele sale. O broască ţestoasă căzută din cer. Kimon ştia precis că din cer nu plouă cu broaşte ţestoase, dar, cum nimic nu se transformă, sigur, şi broasca asta a venit din cer, ca şi monedele aruncate din goana calului, de mîndrul Baino din Creta. Ieri, sau poate cu multă vreme în urmă — căci nimic nu se transformă, totul este — Kimon şi-a cumpărat, cu cele patru drahme aruncate de călăreţ, această broască ţestoasă, de la un negustor din Naupaktos, care se îndrepta spre Theba şi Atena, să-şi semene vorbele, să-şi rostească prostiile şi să cîştige bani. Doar atît i-a rămas în minte lui Kimon: negustorul avea nasul albastru, mirosea respingător şi vorbea în graiul de neînţeles din cine ştie ce colţ al Arcadiei. Îl urmărise cu gîndul, iar gîndul său hoinări pe drumuri prăfoase, printre razele încinse ale soarelui, trecu şi prin Theba şi prin Atena, prin Keos, Kythnos, Paros şi Melos, o luă spre apus şi spre răsărit, amintiri, amintiri. Cirezi de porci graşi i se perindară prin faţa ochilor, roşcaţi sau negri, umplînd lumea întreagă cu izul lor de friptură oferită zeilor, friptură din care, cele mai bune îmbucături erau hărăzite însă, oamenilor. Amintiri, amintiri: din Diom, Herakleea, unde se bea vinul din vase atît de largi la gură, încît ţi se prelingea pe obraji, înainte de a-l putea înghiţi cu poftă. În tinereţe!

Viaţa: tăcere. Dar, în această tăcere, în acest cerc închis, slănină, pîine şi vin. Amurg şi întuneric deplin şi bun

. Şi femei.

: S-a scurs vreme îndelungată, de cînd bogatul Kimon din Peparethos se gîndise să-şi elibereze sclavii, care sînt şi ei un soi de oameni. Întregul arhipelag al Sporadelor

a hohotit de ris la această idee trăsnită, un hohot uriaș, care se lăbărță de la o insulă la alta, un hohot al tuturor oamenilor cumsecade. Despre nebunia sa se vorbi la Atena, și în Corint, unde sclavii cocoșați au fost înveșmîntați cu pelerine, li s-au îndesat pe cap coifuri, au fost împodobiți cu scuturi și încălțați cu sandale elegante și au fost purtați prin oraș, să-i vadă lumea. Li se spunea kimonizi. A trecut multă vreme de-atunci, din timpurile cînd mirosul porcilor mai era încă cel mai important miros al vieții sale, mirosul bogăției, amestecat cu cel al uleiului, al plantelor și al mării. Își împlinise toate dorințele, în afară de una: să aibă o broască țestoasă a sa, dovadă a nemișcării tuturor lucrurilor. Un gînd topit sub razele soarelui.

Femei... O dulce toropeală îl cuprindea pe Kimon cînd se gîndea la ele, la toate spre care a întins vreodată mîna, ca să le tragă spre sine cu o poftă neascunsă.

Tinerețea: o pădure de femei, vii și proaspete, sclave, dansatoare ori fiicele libere ale puternicilor crescători de porci din arhipelag. Obrajii ascunși sub barbă erau fierbinți, în adîncul orbitelor ochii îi străluceau și aruncă o privire furișă spre piața în care nimic nu mișca, în afara lui însuși și a broaștei țestoase. O privire ușoară, ca o dovadă a nemișcării întregii împrejurimi.

Nu i-a fost viața ca un rîu domol de întîmplări, vise, trăiri și amărăciuni profunde; cel puțin nu așa o vedea el. Mai mult, îi părea ca o înșiruire de ipostaze, o mînă de amintiri din care se deslușeau lămurit situații ciudate, difuze uneori, tragice sau comice, în care se aflau lumea și oamenii, desigur în nemișcarea lor absolută. Putea reconstitui în memorie întregul său drum pînă aici, în piața din Amphissa, totul întărindu-i convingerea, scărpinîndu-și de zor barba, că o săgeată aflată în zbor nu zboară, ci zace într-o încremenire perfectă, într-un punct determinat în aer, că o broască țestoasă care se tîrăște molatec, aleargă la fel de repede ca și cel mai iute dintre semizei. Pe deasupra își amintea foarte bine de seara aceea din Peparethos, cînd a aflat aceste fărîmituri ale învățăturii lui Zenon, de la un cerșetor din Skiathos, venit să-și astîmpere foamea prin marile crescătorii de porci din Sporade. Porcii grohăiseră de teamă, cînd apăruse bătrînul, și de bucurie, cînd acesta plecă în drumul său: de fapt, nu era

un mare înțelept, mai degrabă un mare mincău, care știa însă să vorbească frumos și să-i încinte pe oameni, încît stăpînii cirezilor de porci îl îmbuibaseră bucuros cu carne și cu vin.

Pe Kimon, vorbele sale-l vrăjiră, iar adevărul a pătruns în mintea sa ca un început de furtună. A înțeles dintr-o dată cît de deșarte sînt toate și de-abia că observă cînd bătrînul său tată își dădu ultima suflare, într-o seară, în mijlocul sughițului, în care se transformase un cuvînt rămas nerostit. Kimon a făcut totul, după datină, își tăie părul și barba, tocmi bocitoare, cadavrul îl arse și îl jeli sincer, își aminti de copilăria sa fericită, de ochii blînzi ai bătrînului, de vocea sa adîncă, deși puțin cam aspră, de drumurile lor peste cîmpuri, prin noapte. Mîna sa în mîna tatălui. Era fraged pe atunci, îi era teamă de zeii cei puternici ai uscatului. Tatăl său era înalt, se cam îngrășase, mergea liniștit fără să se teamă de întuneric și-i vorbea cu un glas din care răzbătea încrederea. Vorbele nu le mai ținea minte, dar nu va uita niciodată întunericul nopții și stelele și lătratul îndepărtat al ciinilor, hîrtoapele drumului, și, undeva, foarte aproape, orăcăitul de broască. Plînsese la moartea tatălui său, apoi n-a mai plîns niciodată. Plînsese după amintirea aceea a liniștii, el și tatăl său, curgînd prin beznă, ca o parte a nopții; cu stele, lătrat de ciine și cu orăcăitul de broască.

Apoi, în anii care au urmat, a simțit înțelepciunea pătrunzîndu-i în minte, mai întîi ca un cui, apoi, cuprinzînd-o cu totul. Le-a dat sclavilor libertatea, iar porcii i-a lăsat să se aciuieze pe la cirezi străine. A făcut călătorii îndepărtate, odată chiar a luat parte și la un război, dar nu mai știa pentru cine și de ce se luptase. Își amintea că urcase cu ceilalți hopliți pe cursul rîului Echidoros, pînă în inima Macedoniei. Mulți se îmbolnăviseră din cauza apei rele din partea locului și ținea minte cum unul Sikonos, șchiopul, și-a pierdut mințile de frică sau cine știe de ce. Amintiri vagi, pe care le goni cu un gest abia schițat. Trăise o vreme în Sparta și cercetase ciudatele-i legi. Locuise, apoi, cîțiva ani în Helos, la o muiere căreia încercase să-i explice, naivul, tainele înțelepciunii. Femeia îl luase, însă, în derîdere: avea buzele roșii și era bîntuită de pofte, era frumoasă și avea pielea ca mătasea. A ple-

cat, trecînd prin Tegea, Argos şi Corint, ajunsese în Teba şi acolo concurase un timp cu oracolul delfic. Putea da răspunsuri la orice întrebare şi totul ar fi mers cum nu se poate mai bine dacă nu s-ar fi întîmplat ca, într-o toamnă capricioasă, să răcească groaznic. Şi cînd, un negustor înstărit din Atena venise să-l ispitească, întrebîndu-l dacă un vizionar saşiu vede la fel de bine şi de drept viitorul ca unul chior, Kimon i-a strănutat drept în faţă, dar atît de violent de-i clănţăniră fălcile. Şi-a reluat atunci îndeletnicirea de filosof călător. Într-o clipă de slăbiciune, merse la Delphi, îl cunoscu pe preotul oracolului şi — cum vremurile erau grele — formară amîndoi un fel de societate pe acţiuni. Kimon preluă în sarcina sa gospodărirea oracolului şi problemele legate de reclamă, stabilindu-se mai întîi în Delphi, apoi în Amphissa, unde stătea acum, înconjurat de zidurile tăcerii, încins de soare şi singur şi îndurînd cu greu muşcăturile păduchilor. Toţi străinii, călătorind prin Amphissa, făceau un popas ca să-l vadă. Le declama vreun proverb, blînd sau dojenindu-i şi, dacă voiau, îi conducea către Delphi, în calitate de ghid şi învăţător. Trăia din te miri ce şi uneori îşi mai amintea cum a ajuns să schimbe vinul cel bun şi friptura grasă pe o mînă de curmale şi de peşte împuţit. Îşi amintea de Baino, bărbatul care-i aruncase, trecînd în goana calului prin faţă-i, cîteva monede lucitoare. O figură bronzată, o mutră rînjită, aspectul plin de mulţumire de sine al bogătaşului, căruia Kimon i-a răspuns cu o privire plină de dispreţ, dar, împotriva voinţei sale, şi cu un suspin neauzit.

Ochii i se opriră din nou pe broasca ţestoasă. Se tîra prin coş izbindu-se cu capul de margini şi de capacul pus pe-o parte. Ce putea dovedi? Că totul e mişcare? Că totul e nemişcare, bineînţeles. De-ar veni, în această clipă, Ahile cel iute de picior, Kimon din Peparethos i-ar putea demonstra pe loc cu ajutorul acestei broaşte ţestoase că nu există mişcare, că nemişcarea e veşnică şi deplină, ca un sac de lînă. Şi apoi?

Întrebarea îi plesni în creieri. Şi apoi, după ce dovada a fost făcută odată pentru totdeauna? Atunci nu mi-ar mai rămîne nimic de făcut, pentru ca viaţa să merite să fie trăită, aşa gîndi, căci a dovedi mereu şi mereu că ni-

mic nu se mişcă, oare aceasta nu ar fi în cele din urmă însăşi dovada mişcării?

Chicoti uşor — era foarte sigur de el — putea dovedi mereu, oricui ar vrea, că mişcarea nu există.

Seara veni un bărbat, Kleomedos din Gyrton, de departe, din Thesalia, aflat în drum spre Delphi, unde voia să întrebe oracolul despre leacurile contra durerilor de măsele. Şi, cînd întrebă de drum, l-au dus la Kimon, care stătea întruna pe piatra sa, aşteptînd răcoarea de după fierbinţeala zilei. Iar Kimon îl conduse. Luna răsărise şi bărbatul care avea un aspect copilăresc şi părea limbut din fire, cînd nu-l chinuia prea tare durerea de măsele (atunci răcnea ca un taur şi blestema toţi zeii), bărbatul povesti că-i plăceau întrecerile sportive, trînta mai ales, dar că, după ce s-a îmbolnăvit, a început să se gîndească tot mai mult la lucruri mai serioase, la sensul existenţei, de pildă, şi că ar fi dornic să asculte părerea competentă a unui filosof. Şi atunci, Kimon începu să turuie şi să-i explice, o bună bucată de drum. Kleomedos însă, se puse pe rîs, cu gura pînă la urechi, cînd bătrînul înţelept îi explică gîndirea lui Zenon, spunîndu-i că lancea stă nemişcată în aer şi că broasca ţestoasă este mai iute în mişcări decît repedele Ahile. Pe urmă se opri din rîs şi spuse:

— Nu trebuie neapărat să confunzi un om necăjit cu unul prost. Nu e un lucru frumos din partea ta.

Atunci îi veni lui Kimon ideea. Întoarse faţa spre lună, ochii saşii îi sclipiră, ridică o mînă şi jură pe Selena că acum şi aici va demonstra oricărui om cu un dram de minte, că noţiunea de mişcare nu este decît o vorbă goală.

— Iar, dacă vrei, îţi arăt şi cum, spuse.

Kleomedos dădu bucuros din cap, îl bătu pe umeri şi-l rugă să continue. Nervos, Kimon scoase broasca ţestoasă din coş şi o puse pe pămînt. Şi, după ce-l pofti pe Kleomedos să se dea zece paşi înapoi, pentru a-şi măsura puterile cu măruntul animal, şi-i arătă că, prin aceasta va putea înţelege pe deplin unul din cele mai importante argumente ale filosofiei sale, lovi cu piciorul broasca în partea din spate şi-i dădu lui Kleomedos, care de-abia îşi putea stăpîni rîsul, semnalul de pornire. Şi atunci, se petrecu ceva cu totul ieşit din comun. N-au priceput de

la bun început nici Kleomedos, nici Kimon ce se întîmplă, auziră mai întîi un filfîit ciudat şi, deodată, văzură broasca ţestoasă întinzînd o pereche de aripi zdravene şi avîntîndu-se în aer dintr-un singur salt. Înlemniţi de mirare, rămaseră locului cu gura căscată, văzînd cum zboară, la început oscilînd, apoi din ce în ce mai sigură de sine, cum ia înălţime şi cum se îndreaptă, filfiind, peste cîmpie, peste liziera pădurii, drept către lună. Kleomedos se dezmetici primul. Era atît de impresionat, încît goni într-un suflet înapoi, spre Amphissa şi probabil că a ţinut-o în aceeaşi goană pînă la el acasă, dacă nu cumva i-o fi plesnit inima de spaimă, pe drum; oricum, în Amphissa nu s-a mai auzit pomenindu-se ceva despre el. Kimon, dimpotrivă, făcu ceea ce te puteai aştepta din parte-i: căută o piatră, se aşeză pe ea şi-şi ascunse faţa în palmele murdare. Fără a scoate o vorbă.

Apoi, dimineaţa, ajunse din nou în Amphissa. Zăcu cîteva zile în coliba sa de lut, odihnindu-se. În cele din urmă, se hotărî să iasă în piaţă şi să mărturisească totul. Povesti întîmplarea în cel mai mic amănunt — căci, iată, în convingerea lui, zeii îşi bătuseră joc de el şi au dăruit celei mai bune dintre toate dovezile filosofice, o pereche de aripi mari şi negre şi au făcut-o să zboare în lună.

Iar oamenii? Au scuturat din cap şi au tăcut. Pe unul, care făcuse un pas înainte şi susţinuse că, cine ştie, poate vreun uliu ori vreun vultur dinspre munte, profitase de ocazie ca să-i fure neghiobului de filosof broasca ţestoasă de sub nas, îl făcură deîndată să tacă. Au şi rîs de el.

Lui Kimon îi arătară cea mai înaltă cinstire, faima sa se răspîndi, firește, pînă la Atena şi Corint, peste tot în satele din jurul Amphissei se vorbea despre el cu respect, iar lumea îl poftea la ospeţe cu carne de porc, plăcinte proaspătă şi vin. I-au dăruit şi o pelerină nouă, fără păduchi.

N-a putut suporta, însă, succesul. Cel puţin aşa s-a zis. Într-o noapte o rupse cu Zenon şi cu Amphissa, ca şi cu trecutul său de filosof şi născoci o expresie care, curînd, ajunse pe buzele întregii lumi greceşti: pantha rhei — totul curge. Unii spun că ar fi urcat în Olimp şi ar fi discutat personal cu Zeus despre detaliile noii sale învăţă-

turi; spun însă alţii că şi-ar fi sfîrşit zilele în insula Hydrea, unde s-a ocupat cu creşterea porumbeilor şi că ar fi condus acolo o mare asociaţie pentru stîrpirea broaştelor ţestoase.

În româneşte de
Marius PETRAŞCU

SINGURĂTATE

În Labenne trebuie să schimbi trenul; de aici, o linie ferată îngustă duce cîteva mile printre lande, drept către mare. Era la începutul anului. La Paris, iarna mai zăbovea încă, aici însă se putea spune că venise primăvara. Lîngă gara minusculă înfloreau deja mimozele. Un cîrd de găini, în frunte cu un cocoş, o porni peste linie şi se instalară să culeagă grăunţe printre traverse, aşa că mecanicul opri trenul, se dădu jos şi înjură: „Fir-aţi să fiţi de găini. Nom de Dieu." Ultimele cuvinte sunau cam aşa: „Noung d'Dieou"; pe urmă rosti: „Bjäng, mjäng, tiäng, bäng, sur le petit träng". Găinile cotcodăciră nepăsătoare. „Que le Diable les fera danser ce jour d'aujourd'hui, noug d'ung chiäng. Schaas!"

În gară mă aştepta domnul Victor Arrigade, un bărbat scund, cu picioarele în formă de o, cu o mutră blajină, deşi puţin şireată, cu pielea gălbuie şi mustaţă subţire, pe oală. Extrem de volubil. Înşfăcă sacoşa mea uşoară şi o porni spre casa sa, zugrăvită în alb.

— V-am recunoscut de îndată, domnule. Numai cine locuieşte la Paris e atît de palid. Am şi eu un cumnat care a stat un timp acolo şi cînd s-a întors era alb ca varul. Şi bolnav pe deasupra. Sper că dumneavoastră nu sînteţi bolnav, nu? De altfel, la noi vin foarte mulţi oameni bolnavi. Cît timp vreţi să rămîneţi? V-am pregătit camera, n-o să vă deranjeze nimeni. Înainte a locuit în camera aceasta un rus, scria cărţi. Şi dumneavoastră scrieţi? Ne-am mutat aici nu de mult, mai înainte am lucrat la vamă. În Alger, ştiţi? Acolo înveţi să cunoşti lumea. Nu-i rău să fii vameş. Acum m-am pensionat şi ne-am mutat încoace. Vă plac scoicile? Multora le plac. Ginerele meu se dă în vînt

după scoici, lucrează în marină. Mie nu-mi plac. Dar dacă vreți, desigur, sînt foarte bune, doar că mie nu-mi plac. În canal sînt o mulțime, nu din cele cu cochilii frumoase, din care se fac scrumiere, nu, astea sînt altfel, simple. Poate ați văzut, cumnatul meu spunea că la Paris se vînd pe stradă. În vremea refluxului, ginerele meu le culege de pe plajă, le desface cu ciocanul și dalta... Aici locuim, domnule. Aceasta e soția mea. Dacă mergeți înainte pe drumul ăsta, ajungeți la mare. Mai încolo e spitalul, hotelul, portul și cazinoul. Avem și cazinou. E deschis însă numai vara. Ea, este fiica mea. De fapt, locuiește la Bordeaux. Cunoașteți Bordeauxul?

Madame Arrigade mă întreabă dacă nu vreau să mănînc pește la prînz, azi e vineri.

— Une bonne chrétienne, merde alors, spune soțul ei, o bună catolică, azi e post la catolici, știți?

Fiica (purtînd în brațe un copilaș rotofei, care mă fixează cu o pereche de ochi căprui) mă ia la întrebări: „Ați avut o călătorie plăcută, domnule? Acesta nu-i tocmai un oraș mare (rîde). Are doar douăsprezece mii de locuitori. Soțul meu și cu mine locuim în Bordeaux. Cunoașteți Bordeauxul? La anul ne mutăm la Cette, poate chiar la Toulon dacă nu cumva vom fi nevoiți să ne stabilim la Dunkerque. Aici e însă liniște, zise și-și suge burta ca să pară mai zveltă; pe urmă renunță la intenție și-i văd pîntecele bine conturat; e gravidă.

Sîntem încă în fața porții, cînd își face apariția și soțul ei. Nu poartă uniformă, e îmbrăcat în straie de lucru, murdare de mortar și de ciment. Domnul Henri, subofițer de marină.

— Am de lucru, spune, fac un zid de cărămidă, e ziua mea liberă. Cînd o să ies la pensie, o să ne stabilim și noi aici, de bună seamă. Cît mai am pînă la pensie? Fața lui rotundă, arsă de soare, se lărgește într-un zîmbet. Își răsucește între degete mustăcioara neagră și, dintr-o dată, devine serios. Treizeci de ani, spuse el.

Așadar, voi locui aici. Odaia are pereții vopsiți în alb, o fereastră mică, obloane din lemn, un pat uriaș, deasupra căruia atîrnă un crucifix. În fața ferestrei o masă, în colț un lavoar metalic. Un șifonier cu oglindă. Camera este atît de mică, încît îmi amintește de o poveste pe care

am auzit-o la Paris. Un bărbat locuia de multă vreme într-un hotel din al douăzecilea arondisment, avea o cămăruță minusculă în care se simțea însă foarte bine; un metru și jumătate lățime, trei metri lungime și, în loc de fereastră, un ochi de geam către coridor. Încăperea era un soi de celulă, în care trăia ca într-o recluziune voluntară. Într-o zi, însă, în celulă își făcu apariția o femeie, care-l eliberă, împotriva propriei sale voințe. Femeia a decretat pe loc că odaia e mult prea strîmtă, chiar și pentru doi îndrăgostiți și se arătă foarte nefericită. El însă se simțea cum nu se poate mai bine aici, era atașat de locuința lui, dar, cu toate acestea, trebui să recunoască adevărul, că spațiul este realmente foarte mic și că, ar putea să se mute într-unul mai încăpător, dacă ar găsi vreunul. Dar nu făcu nimic ca să se mute. O presimțire întunecată îl îndemna să se agațe de cămăruța lui. Făcu tot ce-i stătu în putere s-o abată de la gîndul ei, protestă chiar și se declară prea legat sufletește de locul acela. Cine știe ce amintire prețioasă îl va fi ținttuit acolo cu puterea ei. Era un deținut înnăscut și ar fi fost de bună seamă un pușcăriaș model, singura lui greșeală fiind că nu comisese nici un delict pentru care să merite a fi întemnițat. Femeia, însă, insistă: „Trebuie să te muți!" Bărbatul declară că, sigur, fără nici o îndoială, dacă ea vrea, ar putea să găsească o cameră mai bună, mai mare, mai luminoasă, dar... Dar nu se mută. Atunci, ei îi veni ideea. Într-o seară spuse: „Hai să mutăm dulapul pe peretele îngust. Ai să vezi ceva nemaipomenit".

Au mutat șifonierul cu oglindă, femeia îl conduse pe bărbat spre cealaltă parte a odăii și-i spuse: „Ia uită-te acum în oglindă!" Și ce văzu? Un coridor lung. Nu mai era o cameră, era un coridor în care se aflau două paturi, două ochiuri de geam, două uși, două lavoare și patru oameni. „Uită-te, spuse femeia, în camera asta nu poți să fii singur nici cînd ești singur cu adevărat". A doua zi se mutară într-o cameră mare, ca un cub uriaș. Și-au schimbat obiceiurile și înfățișarea și trăiră împreună fericiți, cîteva luni, ceea ce, la Paris, înseamnă un timp foarte îndelungat.

Totdeauna cînd îmi amintesc povestioara aceasta îmi vine să rîd.

În bucătăria care se află chiar lîngă camera mea, se prăjește pește. Doamna Arrigade vorbește cu glas tare despre mine, dar fiică-sa o reduce la tăcere. Discută apoi despre altceva. Aflu că preotul nu este deloc un individ de încredere, „le curé l'a fait des propositions scandaleuses". Primarul, care este și doctor, dar și liber cugetător și zidar amator, de altfel, „un porc umflat", are o mașină și „naiba știe unde se duce cu ea în anumite nopți. Slavă Domnului că noi ne temem de Cel de Sus", face Madame. Aud tot, tot.

În cele din urmă trebuie totuși să ies din odaie. De o stinghie, instalată deasupra cuptorului, atîrnă cîrnați afumați.

— Mîncăm peste o oră, spune Madame. Luați-o la stînga, dacă vreți să faceți o plimbare către mare, la dreapta e poșta; dacă vreți să scăpați de grija formalităților, treceți pe la primărie, primăria se află în aceeași casă cu poșta.

Categoric, mă copleșește: ce pot face, ce trebuie să fac; în felul acesta reușește să-mi răpească libertatea. Zîmbesc la acest gînd, zîmbesc ca să nu-mi ies din sărite. Aș putea spune: îmi răpește pînă și marea, pe care aș fi în stare să o contemplu și fără instrucțiunile ei de întrebuințare. E atît de îndatoritoare, gata să-mi turuie tot ce se poate ști despre oamenii acestui orășel, despre lumea întreagă, de care am încercat atît de mult să fiu cît mai departe, de care m-am săturat, poftiți, acolo se găsește primăria, îndepliniți formalitățile, dincolo e poșta, expediați o scrisoare! Nu, pentru ea nu e de conceput să vrei să fii singur, să te ascunzi undeva, să cauți ceva neobișnuit, nou, străin și necunoscut.

Pe drumul spre poartă, trebuie să trec pe lîngă Monsieur Arrigade. Sîntem deja cunoștințe vechi. Mă înșfacă de braț și-mi arătă cu nespusă bunăvoință: „Iată, acolo este poșta, acolo este primăria, țigări puteți cumpăra de la văduva Gosier, bărbatul ei a căzut în războiul franco-prusac, demult, eram copil pe-atunci. E chioară, totdeauna a avut numai un singur ochi. Fiică-sa e măritată cu primarul, doctorul Troisgeule. Are un magazin de papetărie și mărci poștale. Aveți noroc cu vremea, săptămîna trecută a plouat aproape zilnic, acum este frumos".

— Da, spune Henri, apropiindu-se de-a lungul gardului. E minunat. Nu vreți să mergeți la plajă? Cazinoul este închis, dar e deschis la Café de l'Ocean și la hotel. Azi noapte s-au întors și pescarii, au fost la pescuit de sardele, jos, spre coasta spaniolă, de-a lungul coastei basce. Au numai bărci din cele mici, bărcile serioase nu pot trage la țărm aici, apa e prea mică.

Ies în soarele arzător, o iau pe strada prăfoasă, trec prin fața prăvăliei văduvei Gosier cea chioară, al cărui bărbat a căzut în războiul franco-prusac și a cărei fiică s-a măritat cu primarul, care este și medic pe deasupra și care face noaptea călătorii suspecte cu limuzina. Intru în magazin și văd că, într-adevăr, patroana este foarte bătrînă și că — îmi și vine să rid — este într-adevăr, cum nu se poate mai chioară, exact așa cum mi-a fost descrisă. Ajung în fața poștei și nu pot să nu mă opresc să intru și să trimit o scrisoare, unui om căruia nu i-am scris niciodată vreun rînd. Ajung în fața primăriei care, din fericire, e încuiată. Îmi continui drumul prin oraș, pe urmă mă întorc și o apuc înspre țărm. În toate grădinile, mimoze, flori. În spatele ferestrelor, fețe. Și, într-adevăr: hotelul și Café d'Ocean sînt deschise, iar cazinoul este închis. Bărcuțele pescarilor se odihnesc lîngă vărsarea canalului, mișcîndu-se ritmic în apa mică. Pe chei, văd lăzile, știu că în ele urmează să se îngrămădească peștii pe care i-au prins pescarii în largul coastei spaniole, de acoperișurile magaziilor atîrnă năvoade puse la uscat, iar eu știu precis că au fost întinse aseară sau azi noapte. Și, în față, marea și încă ceva, ceva despre care nu am fost avertizat.

Digul, cu balustradele din lemn. Valurile se lovesc de el cu putere și stropii de apă sar peste scîndurile groase. În Golful Biscaya, iată, marea agitată, într-o zi însorită de iarnă. Nici o barcă în larg, nici o singură barcă, totul este pustiu, numai marea nemărginită, de un albastru verzui, într-o pustietate adîncă și stranie. Valurile se rostogolesc peste țărmurile joase, acoperite de nisip fin, de-a lungul pădurii de pini, pe care i-a sădit cîndva aici, vreun înțelept binevoitor, pentru a fixa terenul nisipos. Doamne, marea aceasta, care nu-mi poate fi descrisă de nimeni! Marea aceasta care se umflă, năvălește în oraș și aco-

peră primăria, poşta, prăvălia văduvei Gosier, familia Arrigade, tot, tot. Stau pe dig, sub picioarele mele apa se loveşte de pietre şi de scîndurile care trosnesc, mă simt minunat, sălbatic şi nepăsător.

Aşa-i: marea, marea aceasta nu o poţi recunoaşte din vorbe. Nimeni nu-ţi poate furniza instrucţiuni de întrebuinţare, cum trebuie să te foloseşti de produsul numit mare. Marea se opreşte la ţărm, dar nu, pătrunde mult mai departe, îţi umple sufletul, te acoperă cu valuri de nepăsare şi linişte, de încîntare, ascunzînd totul, chiar şi acest oraş pe care îl cunosc atît de bine. S-a terminat cu poşta, cu primăria, cu toate figurile acestea atît de familiare.

Café de l'Ocean arată altfel decît mi-am imaginat-o, oraşul este altfel, da, oraşul este altfel, totul e altfel. Mă întorc acum pe un alt drum către aceeaşi cameră în care mi-am promis să petrec cîteva săptămîni.

Pe drum, mă întîlnesc cu un bărbat, care se opreşte şi mă întreabă dacă nu cumva sînt noul chiriaş al familiei Arrigade şi cînd dau afirmativ din cap, îşi manifestă pe dată încîntarea.

— Mereu au străini în pensiune, de peste tot, spune el. Madame găteşte nemaipomenit. Sînt nişte oameni foarte drăguţi, nu-i aşa?

— Da, desigur, foarte drăguţi. O cunoştinţă de-a mea a locuit la ei anul trecut şi mi i-a recomandat cu multă căldură.

— Da. Pe mine mă cheamă Robert, face el. Sînt un fel de rudă cu familia Arrigade, am fost însurat cu sora doamnei, dar nevastă-mea a murit. Am fost şi eu odată la Paris. Vă place Parisul? Mulţi parizieni se retrag vara încoace. Cît aveţi de gînd să rămîneţi aici? La familia Arrigade a locuit mai demult un rus, pe urmă s-a mutat la hotel. Dar nu s-a simţit nici acolo bine, a plecat. Scria. Dumneavoastră scrieţi? Rusul acela scria cărţi. A venit încoace să scrie o carte despre noi. A spus însă că nu a ieşit nimic din asta, că oraşul nostru nu are nici o taină despre care să se poată scrie ceva. Înţelegeţi chestia asta? Aflase, cică, prea multe despre oraş. Zicea că nu poate descoperi nimic nou. Ce ziceţi de una ca asta? Eu cred că nu era chiar zdravăn la minte. Vă plac scoicile?

Iar valurile mării, care se străduiesc să curețe de oameni fața pămîntului...

— Trebuie să plec. Mă bucur că v-am cunoscut, Monsieur Robert.

Și îl aud, strigînd în urma mea, „Poșta e imediat la stînga. Și primăria. Dacă vreți țigări, puteți cumpăra la Madame Gosier".

Merg de-a lungul străzii prăfoase, pe lîngă curți pline de flori. Mă înconjoară miros de mîncare, de flori, mirosul mării. Știu precis ce am de făcut. O să mănînc pește, o să răspund la întrebări și o să aflu totul despre acest oraș, tot ce încă nu am aflat; o să mi se povestească despre rusul care a locuit înaintea mea la familia Arrigade, puțin țicnit, rusul acela, care s-a mutat pe urmă la hotel; venise să caute secrete în acest orășel, dar n-a găsit nici unul; un tip caraghios. O să mi se povestească ceea ce nu mi s-a povestit încă, o să aflu că, pe malul mării, există un dig care are balustrade din lemn. O să fiu întrebat dacă nu cumva l-am și văzut și ce impresie mi-a făcut, în caz că răspunsul va fi afirmativ. Voi mai fi întrebat dacă-mi plac scoicile. O să mi se spună: mîine nu trebuie să mîncăm pește, mîine nu-i zi de post, mîine mîncăm carne. Iar astăzi, sau poate într-o altă zi, Monsieur, sau Madame, sau fiica lor, sau Henri, cineva va pronunța: Alger. Și atunci voi afla tot ce se poate afla despre Alger, atît de multe încît nu va mai fi nevoie să călătoresc niciodată în această parte a lumii...

Așa că, a doua zi, iau trenul spre Bayonne, care este un oraș zgomotos, plin de lume...

În românește de
Marius PETRAȘCU

YASUNARI KAWABATA

(Japonia)

Prozator, eseist, critic, Yasunari Kawabata se naște la Osaka în 1899 și moare (se sinucide, fără a lăsa nici o explicație) în 1972. La vîrstă fragedă își pierde părinții, bunicii și unica soră. Copilăria frustrată de căldura familiei va marca puternic creația de mai tîrziu, sentimentul solitudinii fiind prezent în toate operele sale. După absolvirea secției de literatură engleză de la Universitatea Imperială din Tokyo, se consacră unei vaste activități publicistice, conducînd revista „Bungei Jidai", inițiatoarea mișcării senzualiste. Important critic literar, Y. K. descoperă numeroase tinere talente, printre care pe Yukio Mishima, cel care ulterior îi devine discipol și prieten. Președinte al PEN-Club-ului japonez, vicepreședinte al PEN-Club-ului internațional. Membru al Academiei de Arte a Japoniei. Opera sa cuprinde romane: „Țara zăpezilor" (1948), „Sembazuru" (1949), „Kyoto" (1961); povestiri: „Dansatoarea din Izu" (1926) „Himere de cristal" (1934), „Frumoasele adormite" (1960).

Reunind tradițiile literare japoneze cu cele ale modernismului european, Y. K. creează un univers de o factură insolită, învăluit într-o atmosferă nostalgică, în care comunicarea afectivă cu peisajul ajunge pînă la identificare absolută. Textele selectate sînt elocvente pentru maniera impresionistă a autorului: fiecare alineat, o altă idee — aparent fără legătură cu cea dinainte sau cu cea următoare; frînturi de gesturi și dialoguri, momente încărcate de amintiri și dorințe, ce conturează în final delicate și rafinate tablouri. Folosind tehnica proustiană, raportul de anterioritate între diferitele momente ale povestirii este cu bună știință desființat, punîndu-se astfel accent pe un prezent permanent al trăirilor personajului. O proză esențializată la maximum, constituită pe principiul descompunerii în elemente-cheie și recompunerii întregului prin transfigurare artistică, textul acumulînd astfel semnificații multiple. Accentul cade pe sugestie și pe repetarea intenționată a acelorași cuvinte, ce se încarcă de valori extra-lingvistice, reușind prin acumulare să comunice stările sufletești ale personajelor, motivația interioară a reacțiilor și atitudinilor acestora. Frecvența adverbelor „poate", „probabil", „parcă", „oare" și a propozițiilor cu caracter dubitativ, sporește îndoiala și ambiguitatea, deschizînd numeroase unghiuri de receptare.

Premiul Nobel (1968) „pentru măiestria cu care înfățișează esența gîndirii japoneze".

Erau deja trei veri de cînd Komiya obișnuia să invite colegele de școală ale soției pentru a privi cereusul, cactusul ce înflorește numai noaptea.

— Minunat, spuse doamna Murayama sosind prima, în timp ce intra în salonul oaspeților. Masa fusese dată la o parte, iar cereusul stătea în mijloc, pe un podium circular. Podiumul se ridica pînă mai jos de genunchi, și totuși, doamna Murayama se uita la flori înălțîndu-și privirile.

— E ca o-nchipuire albă. Spusese acelaşi lucru şi anul trecut. Spusese acelaşi lucru şi cu doi ani înainte, cînd văzuse cereusul pentru întîia oară.

Se apropie de el, îl privi cîteva clipe cu ochii ridicaţi, apoi se întoarse pentru a-i mulţumi lui Komiya.

— Bună seara, Toshiko, rosti către fata ce stătea lîngă el. Îţi mulţumesc că mi-ai îngăduit să vin. Ai mai crescut şi eşti mai frumoasă. Cereusul înfloreşte de două ori pe an, şi tu la fel.

Fata o privi fără să-i răspundă. Nu părea sfioasă, dar nu schiţă nici un zîmbet.

— De bună seamă c-aţi muncit din greu, se adresă d-na Murayama lui Komiya, să-l faceţi să înflorească atît de frumos.

— Cred că este cea mai rodnică seară a anului. De-aici şi invitaţia aceasta pripită, ar fi vrut fără îndoială să mai adauge, dar vocea nu-i trădă cu nimic intenţia.

D-na Murayama locuia în vecinătate, la Kugenuma. El o anunţase spunîndu-i că aceasta va fi seara mult aşteptată, iar ea le-a înştiinţat pe prietenele ei din Tokyo. Apoi i-a comunicat lui Komiya răspunsul: două din cele cinci invitate aveau alte angajamente, a treia trebuia să-şi aştepte soţul să vină acasă, iar doamna Imasato şi doamna Omori vor veni cu siguranţă.

— Doamna Omori se întreba dacă nu cumva, fiind doar trei, n-ar putea-o invita şi pe Shimaki Sumiko. Ea n-a mai fost aici niciodată. E singura dintre noi care nu s-a măritat.

Toshiko se ridică şi vru să iasă pe uşa din spatele cereusului.

— Hai să-l privim împreună, Toshiko, spuse doamna Murayama.

— L-am văzut înflorind.

— Chiar l-ai văzut înflorind? Cu tatăl tău? Trebuie să-mi povesteşti cum a fost.

Fata părăsi încăperea fără să privească în urmă.

Acum doi ani, îşi amintea doamna Murayama, Komiya îi spusese că cereusul înfloreşte la fel ca lotusul, unduindu-se uşor, parcă legănat de-o adiere.

— Lui Toshiko nu-i face plăcere prezenţa noastră. Şi nici să ne audă vorbind de mama ei. Aş dori ca Sas-

hiko să fie acum cu noi. Deşi, dacă ea ar fi aici, nu v-aţi mai osteni să ne chemaţi.

Doamna Murayama a văzut pentru prima oară cereusul într-o seară de vară, cu doi ani înainte, cînd venise să-i spună lui Komiya că soţia lui dorea o împăcare. A mai venit apoi din nou cu cîteva prietene şi l-au rugat s-o ierte.

Auziră un automobil. Sosise doamna Imasato. Era aproape zece. Cereusul înflorea seara şi se ofilea către ora două, trei dimineaţa. Era floarea unei singure nopţi. Zece minute mai tîrziu sosi d-na Omori cu Shimaki Sumiko. Doamna Murayama i-o prezentă pe Sumiko lui Komiya:

— E încă prea tînără şi prea drăguţă. De-aceea nu s-a măritat.

— Pentru c-am fost bolnavă mult timp, adăugă aceasta. Îi străluciră stele-n ochi cînd privi la cereus. Îl înconjură încet şi-şi apropie obrazul de el.

Florile se înşirau pe lujere groase, la capătul unor frunze lunguieţe. Mari şi albe, se legănau uşor în adierea ce intra pe fereastră. Era o floare ciudată, cu petale diferite de cele ale crizantemei şi daliei. Era ca o floare ce-ţi apare-n vis. O explozie de frunze verde întunecat ce se-nălţau semeţ pe trei tulpini solide. Ca şi la ceilalţi cactuşi, pistilul era lung, iar frunzele creşteau dintr-una într-alta.

Sumiko nu băgă de seamă cum Komiya, atras de ardoarea ei, ajunse lîngă ea.

— Există multe exemplare în Japonia, dar este neobişnuit ca într-o singură noapte să se deschidă treisprezece flori. Înfloreşte şase sau şapte nopţi pe an. Noaptea aceasta pare să fie cea mai bogată.

Îi spuse că ceea ce arăta aidoma unui mugure de crin avea să se deschidă în seara următoare. Din protuberanţele mărunte cît boaba de fasole vor creşte din unele frunze, din altele flori. Şi cam o lună le trebuia mugurilor mai mici ca să înflorească.

Sumiko fu învăluită într-un parfum dulce, mai dulce decît al crinului şi mai suav.

Fără a-şi lua ochii de la cereus, se aşeză încet.

— O vioară? Cine cîntă?

— Fiica mea.

— Ce bucată frumoasă! Ce este?

— N-aş putea să spun.

— Un splendid acompaniament pentru cereus, adăugă doamna Omori.

După ce stătu un timp cu privirea aţintită în tavan, Sumiko ieşi pe peluză. Marea se aşternea dedesubt, la numai cîţiva paşi.

Cînd se înapoie în cameră, spuse:

— Era sus, pe terasă. Şi nu se uita spre mare, stătea cu spatele la ea. Poate că-i mai bine astfel, cine ştie.

În româneşte de
Viorica MIRCEA

NEGUL

Noaptea trecută am visat despre neg.

E suficient să scriu acest cuvînt ca tu să înţelegi ce vreau să-ţi spun. Negul acela — de cîte ori n-am fost certată pentru el!

Se află pe umărul meu drept, sau poate ar fi mai nimerit să zic că este sus pe spate.

„A şi-ntrecut deja o boabă de fasole. Dacă-l mai zgîndări mult, azi, mîine o să facă muguri."

Aşa mă necăjeai. Dar recunosc, ca neg obişnuit era prea mare; prea mare, prea cărnos şi poate prea rotund.

Pe cînd eram copil, obişnuiam să stau în pat şi să mă joc cu el. Dar cît m-am ruşinat cînd l-ai văzut întîia oară

Ba chiar am plîns şi încă îmi amintesc perfect figura ta surprinsă.

„Destul, Sayoko. Pe măsură ce-l atingi se face tot mai mare."

Şi mama mă certa. Eram copil, nici treisprezece ani, dar prostul obicei mi-era deja familiar. Şi nu m-am dezbărat de el decît tîrziu.

Întîia dată cînd l-ai observat, eram mai mult copil decît soţie. Mă-ntreb, dacă bărbat fiind, îţi poţi închipui ruşinea ce mă cuprinsese. Era ceva ce depăşea ruşinea. Căsătoria, în acel moment, părea cu-adevărat cumplită.

Simţeam cum taina mea cea mare fusese dată în vileag — de parcă tu-mi smulgeai, pe rînd, secretele ascunse, chiar şi pe cele pe care nici chiar eu nu le ştiam — iar eu stăteam acum descoperită.

Cînd adormeai, eu mă simţeam eliberată, deşi puţin cam singură, de fiecare dată însă, prindeam puteri cînd degetele-mi dezmierdau în treacăt negul.

„Nici să-l ating cu mîna nu mai pot", voiseм să-i scriu mamei, dar chiar şi numai gîndul mă stingherea deja.

„Dar ce prostie să te tulburi din cauza acestui neg", aşa mi-ai spus odată. M-am bucurat şi-am fost cu totul de acord. Acuma însă, mă întreb de n-ar fi fost mai bine ca tu să îndrăgeşti nitel ciudatul obicei.

De fapt eu nu eram atît de-ngrijorată. Ştiam că un bărbat, privind gîtul femeii, nu s-ar fi bucurat să întîlnească negi. Iar vorba „neprihănită ca o cameră încuiată" descrie deseori o fată cu diformităţi. Dar orice neg, oricît de mare ar fi, cu greu e socotit drept o infirmitate.

De ce-ţi închipui oare că mă jucam cu negul?

Şi de ce obiceiul ăsta te supăra atît?

„Termină!", îmi spuneai. „Termină!" Nu ştiu de cîte ori nu mă certai aşa.

„E absolut obligatoriu ca să-l atingi cu stînga?, m-ai întrebat într-un acces de iritare.

„Cu stînga?" am tresărit nedumerită.

Era adevărat. Nici nu-mi dădusem seama, întotdeauna însă, mă foloseam de stînga.

„Doar e pe umărul cel drept. Cu mîna dreaptă ţi-ar fi mult mai simplu."

„Da?". şi-am ridicat mirată mîna dreaptă. „Dar e ciudat."

„Ba nu-i deloc ciudat."

„Dar mie-mi este mai firesc cu mîna stîngă."

„Cu dreapta este mai direct."

„Da, dar e prin spate."

„Prin spate?"

„Bineînţeles. Decît s-o trec comod pe dinainte, ar trebui s-o răsucesc spre spate." Şi recunosc acum, în timp ce-ţi răspundeam înţelesesem că aducîndu-mi braţul stîng prin faţă, eu te împiedicam de fapt să te apropii, de

parcă singură m-aș fi îmbrățișat. Și îmi dădusem seama că fusesem crudă.

Și totuși te-am întrebat încet: „Și dacă e cu mîna stîngă, ce importanță are?"

„Că-i stînga sau e dreapta, e-un obicei oribil."

„Știu asta."

„De-atîtea ori ți-am spus să mergi la doctor și să ți-l operezi."

„Dar nu pot. Mi-este groaznic de rușine."

„Dar e-o nimica toată."

„Și cine merge la un doctor doar pentru atîta lucru?"

„Eu știu că foarte mulți."

„Ce l-ar avea pe față, poate. Mă îndoiesc că cineva s-ar opera de-un neg crescut pe gît. Nu te gîndești că doctorul ar rîde? Ar ști că sînt acolo doar fiindcă soțul meu e cel nemulțumit.

„Și n-ai putea să-i spui că-l zgîndări toată ziua?"

„Desigur... Dar pentru așa un lucru lipsit de importanță, pe care nici măcar nu-l vezi... Ar trebui să fii puțin mai indulgent."

„Nu mă interesează negul, dar nu suport să văd că tu te joci cu el."

„Dar știi că nu vreau asta."

„Ești totuși încăpățînată. Nu faci nici cel mai mic efort ca să te schimbi."

„Ba mă silesc din răsputeri. Îți amintești c-am îmbrăcat o cămășuță cu guleraș înalt să nu-l mai pot atinge."

„E-adevărat, dar pentru scurtă vreme."

„Dar ce-i așa de rău dacă-l ating cu mîna?" Simțeam că mă dădeam bătută.

„Nu c-ar fi rău neapărat. Îți cer să încetezi, căci mă irită gestul."

„E greu să te-nțeleg."

„Ce rost să mai intrăm în amănunte. Un obicei urît de care aș vrea să scapi."

„Dar n-am spus niciodată că n-am să mă opresc". „Iar în momentul în care îl atingi cu mîna, ai o expresie stranie, preocupată. Și pur și simplu nu pot să te privesc așa."

Probabil că aveai dreptate — nu știu de ce, dar vorbele acelea mă sfredeliră adînc. Și am dorit pe dată să știi că sînt de-acord cu tine.

„Cînd mă mai vezi făcînd așa, dă-mi una peste mînă. Chiar una peste față."

„Dar nu te supără să știi că de atîta vreme, tu singură nu poți să te dezbari de-un obicei urît?"

Nu ți-am răspuns nimic. Nu auzeam decît cuvintele acelea: „Și pur și simplu nu pot să te privesc așa."

Imaginea aceea, cu brațul stîng în jurul gîtului, îți sugera probabil tristețe, deznădejde. Deși „singurătate" se potrivea mai bine. Dar mi-era teamă să spun acel cuvînt cu voce tare. Și totuși, meschină, egoistă, postura unei femei interesată să-și protejeze doar propriul suflet, și-acela lipsit de importanță. Desigur, expresia ce mi se întipărea pe față era exact așa, ai spus tu foarte bine: „stranie, preocupată."

Să fi părut un semn că eu de fapt nu reușisem să fiu a ta cu totul? De parcă între noi mai exista un spațiu? Și cele mai adevărate sentimente să fi ieșit la suprafață, cînd, atingîndu-mi negul mă cufundam în visuri, așa cum se-ntîmpla pe cînd eram copil?

Sau mai degrabă erai deja nemulțumit de mine și asta te făcea să dai atîta însemnătate acelui tic nenorocit. În caz contrar ai fi zîmbit și nici nu ți-ar mai fi păsat.

Acesta era gîndul de care mă temeam mai tare. Și-am început să tremur cînd o idee mi-a trecut prin minte: că unora, urîtul obicei putea să li se pară plin de farmec.

Iubirea pentru mine te-a îndemnat la început să fii nemulțumit. Sînt sigură de asta și acum. Apoi această mică supărare, s-a dezvoltat, s-a deformat și s-a înfipt adînc în căsnicia noastră. Pentru un cuplu adevărat, defectele nu mai contează: iar pe de altă parte există soți ce veșnic au ceva de împărțit. Nu vreau să spun că cei ce se acomodează se și iubesc unul pe altul, după cum nici cei care se ceartă n-ajung să se urască. Dar totuși sînt convinsă că ar fi fost mai bine să fi rămas indiferent la obiceiul meu.

Tu însă începuseși să mă lovești de-a dreptul. Plîngeam și te rugam să ai mai multă milă, de ce să-ndur atîta din pricina acelui neg. Dar realitatea era de fapt cu totul alta. „Cum o să poți să te oprești?" m-ai întrebat cu vocea tremurîndă și în acel moment aproape că înțelesesem tot ceea ce simțeai, și n-am mai spus nimic. Oricine din afară te-ar fi considerat un soț brutal, nestăpînit.

Dar intrucit eram in faza in care orice fleac făcea să crească încordarea, faptul că mă loveai ne aducea la amîndoi un sentiment de uşurare.

„Niciodată n-o să reuşesc, niciodată. Leagă-mi braţele." Mi-am încrucişat mîinile şi ţi le-am pus pe piept, de parcă m-aş fi dăruit cu totul ţie.

Tu te uitai confuz. Mînia te lăsase fără vlagă, nu mai simţeai nimic. Mi-ai desfăcut cordonul din jurul chimonoului şi mi l-ai răsucit de braţe.

Am fost nespus de fericită cînd ţi-am văzut expresia din ochi, privindu-mă cum încercam cu mîinile legate să-mi pieptăn părul. De data aceasta, mă gîndeam, o să mă lecuiesc de vechiul obicei.

Oare din cauză că el mi-a revenit, acesta să fi fost motivul că ultima fărîmă de afecţiune pe care mi-o mai arătai să fi murit cu totul? Voiai să-mi spui că renunţasei şi că puteam să fac ce-mi place? Cînd mă jucam cu negul te prefăceai că nu mă vezi şi nu-mi spuneai nimic.

Apoi s-a petrecut un lucru straniu. Uritul obicei pe care nici bătaia şi nici cearta nu izbutiseră să-l lecuiască — n-a dispărut el brusc? Nici o măsură nu fusese potrivită. Şi dintr-o dată, cînd nu ne aşteptam, s-a dus.

„Nu vezi? Nu mă mai joc cu negul." Ţi-am spus-o de parcă doar atunci am remarcat. Dar tu ai mormăit ceva şi m-ai privit indiferent.

Dacă-ţi păsa aşa puţin, am vrut să te întreb, de ce m-ai chinuit atîta? Iar tu, la rîndul tău, aşa presupuneam, urma să mă întrebi de ce, avînd un obicei aşa uşor de lecuit, n-am fost în stare să mă vindec mai devreme. Dar nu mi-ai spus nici un cuvînt.

Un obicei ce nu stîrneşte interesul, nu e nici leac şi nici otravă — şi dacă-ţi place, te poţi lăsa în voia lui de dimineaţa pînă seara. Aceasta era expresia ce se citea pe faţa ta. Şi m-am simţit descurajată. Ca să te necăjesc, am vrut să-mi mîngîi iarăşi negul, acolo, în faţa ta, dar ce ciudat, mîna stătea înţepenită.

M-a copleşit singurătatea; şi în acelaşi timp, mînia.

M-am gîndit chiar să-l ating cînd nu erai acasă. Dar, într-un fel, gestul părea respingător, chiar ruşinos, şi mîna refuza din nou să se supună.

Descumpănită, mi-am lăsat în jos privirea.

„Ce s-a-ntîmplat cu negul?", te aşteptam să mă întrebi, însă cuvîntul „neg" nu-l mai rostea nici unul.

Şi poate multe alte lucruri au dispărut cu el.

De ce n-am fost în stare să mă vindec atunci cînd mă certai? Sînt o femeie de nimic.

Mă întorsesem în casa părintească. Eram în baie, cînd a intrat şi mama. M-a măsurat din cap pînă-n picioare şi mi-a spus:

„Nu mai arăţi aşa de bine cum arătai odată. Nu poţi să lupţi cu vîrsta."

Am tresărit şi am privit-o. Era aşa cum o ştiam: grăsuţă şi proaspătă ca roua.

„Şi negul ăla al tău părea atrăgător pe vremuri."

Am suferit cumplit din pricina acelui neg, dar nu puteam să-i spun. În schimb i-am zis: „Pentru un doctor e un fleac să-l opereze."

„Ei, pentru un doctor, poate... dar o să ai o cicatrice." Ce liniştită şi ce calmă era mama. „Rîdeam cînd ne gîndeam la tine. Probabil că Sayoko se joacă şi acum cu negul, cînd este măritată."

„Ei... m-am jucat cu el."

„Aşa gîndeam şi noi."

„Era un obicei urît. De cînd mă apucasem?"

„De cînd crescuse negul, cred. Copiii foarte mici nu au."

„Nici unul din copiii mei nu are."

„Serios?" Cu vîrsta s-ar putea s-apară. Şi niciodată nu mai trec. Mama se uită la negul meu şi rise.

Îmi aduc aminte cum, tînără fiind, mama şi surorile îmi atingeau în treacăt negul, o mică pată încîntătoare pe atunci. Şi oare nu aşa mi-am început şi eu urîtul obicei?

M-am aşezat în pat şi, pipăindu-mi negul, am încercat să-mi amintesc de zilele copilăriei şi ale tinereţii.

Trecuse multă vreme de cînd nu-l atinsesem. Oare cîţi ani erau?

În casa unde mă născusem, ştiindu-te departe, puteam să mă distrez cu el de cîte ori doream. Nimic nu mă oprea.

Dar la ce bun?

Cînd am atins cu degetele negul, ochii mi se umplură de lacrimi îngheţate.

Doream să-mi amintesc de anii cînd eram copil, dar m-am trezit gîndindu-mă la tine.

Fusesem sorocită să fiu nevastă rea; dar nu mi-aş fi închipuit că-n patul meu, din casa părintească, să nu pot face altceva decît să mă gîndesc la tine.

Am adormit într-un tîrziu şi am avut un vis ciudat.

N-aş fi putut să spun unde eram, dar tu te-aflai acolo, şi mai era cu noi şi o femeie. Băusem foarte mult. Eram chiar beată. Şi mă certam cu tine.

Urîtul obicei îmi revenise. Cu mîna stîngă peste piept, ca într-o îmbrăţişare. Dar negul — nu-mi venea să cred — se desprinsese. Căzuse pur şi simplu, şi, între degetele mele, părea a fi o boabă neagră de fasole.

Ca un copil ce se alintă, te-am îndemnat să-l pui în locul negului micuţ care-ţi creştea pe nas.

Îl împingeam spre tine. Plîngeam, te imploram, mă agăţam de braţul tău şi te trăgeam de piept.

Cînd m-am trezit, perna mustea de lacrimi. Şi-am continuat să plîng.

Eram extenuată. Dar în acelaşi timp, simţeam o uşurare, de parcă mă eliberasem de-o povară.

Am stat un timp culcată, zîmbind şi mă-ntrebam dacă ciudatul vis putea să fie aievea. Nu îndrăzneam să mă conving.

Cam asta ar fi povestea mea cu negul.

Îl simt şi-acum în degetele mele.

Niciciînd nu m-am gîndit prea mult la micul neg care-ţi creştea pe nas, şi nici n-am pomenit vreodată despre el, şi totuşi presupun că-mi stăruia în minte.

Ce nostimă poveste ar fi ieşit, doar să fi vrut să-l schimbi cu negul meu!

Şi cît aş fi de fericită dacă şi tu, la rîndul tău, m-ai fi visat în noaptea asta, pe mine, cu negul ca o boabă de fasole, pe umărul cel drept.

Dar am uitat un singur lucru.

„Şi pur şi simplu nu pot să te privesc aşa", mi-ai spus atunci, iar eu întrezărisem în vorbele acestea un semn de-afecţiune. Credeam că toate hibele ieşeau la suprafaţă, pe cînd, cuprinsă de visare, îmi atingeam cu mîna negul.

Cu toate acestea, un fapt de care-ţi pomenisem mai înainte, eu cred că m-ar putea justifica: adeseori, surorile

şi mama, ca să mă consoleze, îmi mîngîiau în treacăt negul.

„Aşa-i că mă certai, cînd mă vedeai jucîndu-mă cu el, demult?" am întrebat-o într-o zi pe mama.

„Adevărat — dar nu e chiar atît de mult de-atunci".

„Dar ce motive aveai ca să mă certi?"

„Era un obicei urît."

„Şi ce simţeai cînd mă vedeai făcînd aşa?"

„Ştiu eu..." Şi mama clătină din cap. „Nu se făcuse chiar atît de mare."

„Dar asta n-are importanţă. Tu, ce simţeai atunci? Durere pentru mine? Sau mă credeai dezgustătoare, ba chiar neruşinată?"

„Nu pot să-ţi spun că m-am gîndit prea mult. Dar tot la fel de bine, cu mutra aia adormită, puteai să-l laşi în pace."

„Eram supărătoare?"

„Mă deranja puţin."

„Dar tu şi ceilalţi, de ce mi-l atingeaţi ? Ca să mă consolaţi?

„Da, presupun că da."

Iar dacă acesta-i adevărul, nu-mi cultivam urîtul obicei ca să-mi aduc aminte de dragostea surorilor şi-a mamei? Mai mult, să-mi amintesc de oamenii pe care-i îndrăgeam?

Aceasta este ceea ce trebuia să-ţi spun.

Te-ai înşelat amarnic, sînt tot mai mult convinsă.

Puteam eu oare să mă gîndesc la alţii cînd tu erai cu mine?

Şi gestul pe care atît de mult îl detestai, să nu fi fost el oare un semn al dragostei ce n-o puteam mărturisi în vorbe?

Urîtul obicei de a-mi atinge negul e un capriciu, şi nici nu vreau să mă justific; dar oare toate faptele ce m-au calificat drept o soţie cu care nu te potriveai, n-au început la fel? Ca o confesiune de iubire răstălmăcită doar prin refuzul tău de-a înţelege?

Dar chiar şi-acum cînd scriu, mă tem că nu te merit şi că mă străduiesc din răsputeri să par nedreptăţită. Şi totuşi, este necesar să-ţi spun aceste lucruri.

In româneşte de
Viorica MIRCEA

LUNA ÎN OGLINDA APEI

Într-o bună zi, Kyoko se gîndi să-l lase pe soțul ei, țintuit la pat în dormitorul de sus, să privească grădina de legume, așa cum ea se reflecta în oglinda ei de mînă. Pentru cineva condamnat să stea închis în casă de atîta vreme, acest lucru deschidea perspective nemărginite; îi dăruia o nouă viață chiar. Oglinda de mînă făcea parte dintr-o trusă din zestrea lui Kyoko. Mînerul nu era foarte mare. Era lucrat din lemn de dud, la fel ca și rama. Oglinda o făcea mereu să-și amintească de sfiala primilor ani de căsnicie cînd, privindu-și în ea imaginea părului reflectat în oglinda din perete, mîneca îi aluneca încet, dezvăluindu-i cotul.

Atunci cînd ea ieșea din baie, soțului îi făcea plăcere să-i răsfrîngă ceafa grațioasă în oglindă, și s-o contemple din toate unghiurile. Luîndu-i oglinda din mînă, spunea: „Cît ești de stîngace. Lasă-mă s-o țin eu." Poate că-n adîncul ei descoperea ceva. De fapt Kyoko nu era stîngace, dar se neliniștea cînd se simțea privită insistent din spate.

Nu trecuse prea multă vreme, așa că lemnul nu-și pierduse încă strălucirea. Oglinda zăcea nefolosită în sertar. Veni războiul, aducînd cu sine refugierea din oraș și boala gravă a soțului. Cînd lui Kyoko îi venise ideea să-l lase pe soțul ei să vadă grădina prin oglindă, sticla era deja puțin afumată, iar pe margine se depusese un strat de pudră și praf îngălbenit. Fiindcă mai reflecta totuși destul de bine, Kyoko nu se îngrijorase din pricina acelei ușoare aburiri — ba chiar aproape n-o băgă în seamă. Soțul păstra oglinda lîngă pat tot timpul, și-i lustruia suprafața și lemnul cu acea nervozitate specifică invalizilor. Kyoko își închipuia cîteodată că germenii tuberculozei se cuibăriseră deja în crăpăturile minuscule din lemnul ramei. După ce-l pieptăna pe soțul ei cu ulei de camelie, își trecea mîna prin părul lui, și apoi, cu podul palmei, ștergea ușor oglinda. Mînerul rămînea întunecat, dar rama devenea strălucitoare.

Cînd bolnavul muri, Kyoko păstră vechiul cadru de lemn al oglinzii; sticla însă arsese în sicriu odată cu defunctul. O altă oglinjoară, cu model gravat îi preluase

locul. Kyoko se recăsători, dar nu dezvălui noului soț acest secret al ei.

Conform obiceiului, cînd l-au așezat în sicriu, mîinile soțului mort au fost împreunate. Dar degetele înțepenite, încrucișate strîns, nu mai putură să apuce oglinda îndrăgită. Kyoko, cu evlavie, i-o așeză pe piept.

„Dar cît de tare te-a durut, ce mult ai suferit. Să nu te-apese și acum cu greutatea ei."

Și o mută cu grijă, mai jos pe abdomen. I-o așezase mai întîi în dreptul inimii, căci ea jucase un rol esențial în căsnicia lor. Dar dori s-ascundă aceasta, să fie un secret. Nici rudele să nu observe. Acoperi oglinda cu un mănunchi de crizanteme albe. Și nimeni nu văzu nimic. Cînd au strîns cenușa după incinerare, oamenii au zărit oglinda. Se topise și devenise acum o masă informă, mînjită de funingine. Cineva a exclamat: „O sticlă! Ce-ar putea să fie?" De fapt, Kyoko lipise de geamul oglinzii de mînă o altă oglinjoară și mai mică: lunguiață, îngustă și cu două fețe, pe care o purta de obicei în trusa de voiaj. Visase îndelung s-o folosească în luna lor de miere. Dar din pricina războiului, călătoria mult dorită n-a mai putut să aibă loc. Iar mai apoi, cu boala gravă a soțului, nu mai plecară nicăieri.

Cînd se căsători a doua oară, voiajul după care tînjise altădată, acum era posibil. Cum vechea trusă devenise ponosită, Kyoko cumpără o alta nouă — ce conținea și ea o oglinjoară.

În prima zi de căsnicie, soțul îi spuse lui Kyoko mîngîind-o tandru: „Ești ca o fetiță. Sărmana de tine!" Surpriza ce i se citea în glas trăda o bucurie fără seamăn. Probabil că-i făcea plăcere s-o vadă că era așa. Cuvintele tăiară în sufletul femeii o rană violentă. Ochii i se umplură de lacrimi și se retrase imediat. Soțului i se păru de bună seamă un gest copilăresc.

Kyoko nu putea să spună dacă plînsese pentru ea sau pentru soțul ei cel mort. Oricum n-avea de unde știi. Dar în momentul în care-și puse întrebarea, și îl privi pe soțul ei de-acum, îi fu rușine. Cuprinsă de regrete, se hotărî să pară îmbietoare:

„Sînt chiar așa cum spui?" Dar cum rosti ultima vorbă, redeveni timidă.

Aproape mulțumit, el zise: „Tu n-ai avut copii, dar poate că acum..."

Aluzia directă, venită din partea unui alt bărbat decît din partea primului ei soț, o umili. Chiar se consideră batjocorită.

„Dar îngrijind de soțul meu bolnav, simțeam că îngrijesc de un copil."

Atita reuși să spună în semn de indignare. De parcă soțul mort de mult fusese un copil în pîntecele ei. Dar dacă tot murise, la ce-i mai folosea acum acest devotament?

„Am văzut Mori* doar prin fereastra trenului", schimbă el vorba, trăgînd-o ușurel la pieptul lui. Era orașul ei natal. „După nume pare un orășel drăguț, ascuns printre păduri. Cît timp ai locuit acolo?"

„Pînă la terminarea școlii. Apoi am fost trimisă să muncesc la Sanjo, într-o uzină de muniții."

„Deci Sanjo e în apropiere?! I-am auzit pe mulți vorbind de frumusețea lui. Acuma înțeleg izvorul frumuseții tale."

„Ba nu-s deloc frumoasă." Și Kyoko își duse mîna sus spre gît, în semn de apărare.

„Ai brațele gingașe și trupul ar trebui să-ți fie întocmai."

„O, nu!" Dar fiindcă mîinile cu care-și strînsese chimonoul îl stînjeneau, și le retrase încet.

„M-aș fi căsătorit cu tine și dacă ai fi avut copii. I-aș fi înfiat și i-aș fi ocrotit. O fată chiar mi-ar fi plăcut." Îi vorbise în șoaptă, la ureche. Păreau a fi cuvinte de iubire; dar și așa sunau puțin ciudat. Avea un fiu, și-acesta poate să fi fost motivul. Dar cu finețe, plănuise un lung voiaj, de zece zile, ca nu cumva Kyoko să-l întîlnească prea curînd.

Actualul soț avea o trusă de călătorie făcută dintr-o piele de foarte bună calitate. Încăpătoare, rezistentă, deși nu era nouă. Utilizată des probabil, sau era bine întreținută căci pielea căpătase un luciu delicat. Kyoko își aminti de vechea trusă, sortită prin nefolosire să prindă mucegai. Doar mica oglinjoară cu cele două fețe l-a ajutat un timp pe soțul ei bolnav, dar cînd acesta și-a găsit sfîrșitul, l-a însoțit fidelă în sicriu.

Mori* = crin (în limba japoneză) (n.t.)

A ars sub pavăza de crizanteme, topindu-se-n oglinda ei de mînă şi nimeni n-a aflat că ar fi fost vreodată separate sau c-ar fi fost oglinzi. Se transformaseră atunci într-o substanţă fără formă.

Kyoko simţea că lumile nenumărate ce se născuseră în apele acelor oglinjoare, pieriseră în flăcări. Simţise aceeaşi pierdere şi-atunci cînd trupul iubitului ei soţ se preschimbase în cenuşă.

Oglinda ei de mînă fusese prima ce-i arătase soţului grădina de legume. Dar ea se dovedise a fi prea grea pentru puterile-i slăbite, şi-atunci Kyoko i-o dăduse pe cea din trusa de voiaj. Deşi cu două feţe, era mai mică şi chiar mai uşoară.

Dar nu numai grădina de legume descoperise el prin cele două oglinjoare. Putea să vadă cerul, norii, zăpada, munţii îndepărtaţi şi crîngurile învecinate. Putea să vadă luna. Putea să vadă florile, iar păsările-n zbor treceau prin undele oglinzii. Putea să vadă trecătorii şi pe copii jucîndu-se pe drum.

Kyoko fu uimită să afle ce univers bogat sălăşluia-n oglindă. Într-o oglindă ce pînă atunci fusese doar un umil obiect de toaletă. Şi dintr-o dată ea dăruia unui sărman bolnav o nouă viaţă. Kyoko obişnuia să stea la patul lui şi să privească împreună. Pînă atunci ea nu fusese-n stare să distingă între banala lume pe care o zărea nemijlocit şi cea pe care i-o dezvăluia oglinda. Dar pe neaşteptate, sub ochii ei miraţi, imaginile de pe luciul sticlei prindeau o viaţă a lor, ce doar semăna cu cea din realitate.

„Priveşte, în oglindă cerul e ca argintul", descoperise uluită, ca mai apoi, uitîndu-se pe geam, s-adauge: „Cînd el de fapt e-ntunecat ca plumbul." În inima oglinzii cerul pierduse din apăsarea şi mohoreala cerului văzut aievea. Şi strălucea.

„Să fie din pricină că lustruieşti oglinda?"

Din locul unde stătea culcat, bolnavul putea să vadă cerul pe fereastră. Întoarse capul:

„E cenuşiu. Dar poate pentru păsări sau alte animale arată altfel. Nu ştim ce ochi zăresc adevărata lui culoare."

„Şi ce vedem acolo, în oglindă, vedem cu ochiul ei?"

Cu ochiul iubirii ar fi vrut să spună. Copacii în oglindă erau mai proaspeți și mai verzi, iar crinii mult mai albi.

„Iată amprenta degetului tău, Kyoko. Degetul mare de la mîna dreaptă." Și arătă spre marginea oglinzii. Kyoko tresări. Cu răsuflarea aburi oglinda și-apoi o șterse.

„Nu te grăbi așa. Amprentele s-au imprimat în ziua în care mi-ai adus oglinda să văd grădina de legume.

„N-am observat."

„Tu poate că n-ai observat. Dar eu, avînd oglinda-n față, am învățat pe dinafară desenul degetelor tale. Numai un invalid ar face așa ceva. Să țină minte urma lăsată de degetele fine ale soției".

Aproape de la începutul căsniciei, soțul ei fu nevoit să stea în pat. Nu participase încă la război, dar spre sfîrșit a fost mobilizat și concentrat pe un aerodrom. Însă curînd se-mbolnăvi și se întoarse acasă. După plecarea lui, Kyoko locui tot timpul cu părinții, dar părăsiră orașul din pricina bombardamentelor. Întrucît casa în care începuse căsnicia lor se prăbușise, fură nevoiți să închirieze o cameră în locuința unei prietene. Luna de miere și alte două luni în casa prietenei — acesta fusese timpul pe care-l petrecuse Kyoko cu soțul ei, înainte de-a cădea bolnav.

Se hotărîră apoi să închirieze o căsuță, undeva la munte și să trăiască acolo pînă ce soțul se va fi însănătoșit.

Casa fusese ocupată de alte familii de refugiați, dar care plecaseră la Tokyo după terminarea războiului. Kyoko păstră și grădina lor de zarzavat. Avea doar șase metri pătrați, un mic luminiș înconjurat de buruieni. Puteau cu ușurință să-și cumpere legume, dar lui Kyoko îi făcea plăcere să le cultive cu propria ei mînă. Nu pentru c-ar fi vrut să stea departe de soțul ei bolnav, ci pentru că preocupări cum ar fi fost cusutul, croșetatul, o întristau. Dacă voia să răsfoiască o carte, trebuia să stea la patul lui și să-i citească totul cu glas tare. Acolo, în grădină, se regăsea pe sine; gîndindu-se la soțul ei, întrezărea speranțe. Și îl putea iubi nestingherită. Aerul proaspăt îi dădea puteri, ștergînd din oboseala orelor de veghe.

Se mutară așadar la munte pe la mijlocul lui septembrie. Turiștii se retrăseseră aproape toți. Urmară mohorîte ploi de toamnă împrăștiind fiori și umezeală.

Intr-o după-amiază, soarele țișni în cristalinul ciripit al unei păsări. Kyoko se duse în grădină și găsi legumele sclipind. O fermecă nespus trandafiriul norilor ce încă zăboveau pe înălțimi. Deodată tresări speriată; îl auzi pe soțul ei strigînd. Fugi în sus pe scări, cu mîinile murdare de noroi, și îl găsi suflînd cu greutate.

„Te-am tot strigat. Cum nu m-ai auzit?"

„Îmi pare rău."

„Termină cu grădina. O să mă prăpădesc dacă mai țip așa. Nu-mi place cînd nu știu ce faci, cînd nu te văd.",

„Dar nu eram departe. Doar în grădina de legume. Însă n-am să mă mai duc."

Era deja mai liniștit.

„Ai auzit cum cîntă ciocîrlia?"

Atîta vru să-i spună. În crîng, rostogolindu-se năvalnic, se auzea duiosul cînt. Pădurea se zărea solemnă în strălucirea înserării. Și astfel învață Kyoko să înțeleagă trilul ciocîrliei.

„Un clopoțel, eu cred că ți-ar fi de folos. Sau poate un obiect pe care să-l arunci, și-așa să-mi dai de știre."

„O cană s-o azvîrl pe geam. Ce-ai zice? De-a dreptul amuzant".

Și acceptă ca ea să îngrijească mai departe grădina de legume. Doar la sfîrșitul iernii, cînd razele de primăvară alungară frigul, Kyoko se gîndi să-i dea oglinda.

Oglinda îi dărui bolnavului o bucurie fără seamăn. De parcă ar fi recîștigat un univers definitiv pierdut. O lume de un verde proaspăt i se năștea acum în mîini. Fusese imposibil pînă atunci ca el să vadă omizile pufoase pe care Kyoko le găsea pe frunze. Ea trebuia să le culeagă-n pumn și-apoi să i le-arate.

„Pot să zăresc și rîmele", șoptea în sinea lui, privind cum ea desțelenea pămîntul.

Cînd soarele cădea pe geam, Kyoko surprindea în iarbă un petic de lumină. Uitîndu-se în sus, descoperea că soțul ei prindea-n oglindă razele de soare. El insistă ca ea să-și facă din chimonoul lui din vremea studenției, o salopetă. Ținînd oglinda-n mîini, o admira cum ea lucra preocupată în grădină, purtînd culoarea aceea albastru-închis cu picățele albe.

Kyoko robotea de zor; nici că-i păsa știindu-se privită. Ba chiar simțea cum o căldură tainică îi invada

tot trupul, gîndindu-se ce mult schimbat era acum comportamentul ei. La începutul căsniciei roşea cînd, ridicîndu-şi braţul să-şi prindă acele în păr, halatul îi aluneca, dezvăluindu-i cotul.

De fapt, doar cînd se mărită a doua oară putu să-şi facă toaleta complet nestingherită, eliberată de tristeţea acelor ani de îngrijire şi-apoi de jalea care le-a urmat. Descoperea acum că devenise mai frumoasă, că actualul soţ nu se-nşelase cînd îi spusese că era aşa. Putea, ieşind din baie, să se privească în oglindă fără să simtă nici cea mai mică stînjeneală. Cu toate acestea, nu-şi pierduse încă acel unic sentiment pe care-l încercase cînd soţul cel bolnav îi arătase frumuseţea pe care i-o destăinuia oglinda. Nu se-ndoia o clipă de existenţa acelei frumuseţi, că lumea nou descoperită era o realitate. Şi totuşi, între trupul pe care şi-l vedea aievea şi cel pe care-l reflecta oglinda, nu distingea vreo diferenţă, ara cum percepuse între cerul ca de plumb şi cerul argintiu din apele oglinzii. Nu se putea ca doar distanţa să fie un motiv. Ci mai degrabă dorul de soţul urgisit, iubit atît de mult, se cuibărise în sufletul şi gîndurile ei. Dar asta însemna că nu putea să ştie cît de frumoasă o zărea el în oglindă, săpînd grădina de legume. Nici pînă-n clipa morţii lui, lucrînd afară, în grădină, Kyoko n-avusese cum să-şi vadă imaginea pe care-o răsfrîngea oglinda din mîinile bolnavului.

Tînjea acum, mai mult ca niciodată, să fie iar privită prin oglindă; să vadă în cristalul sticlei albeaţa crinilor gingaşi, mulţimea de copii jucîndu-se pe cîmpuri şi soarele în zori ivindu-se deasupra crestelor acoperite cu omăt. Tînjea mai mult ca niciodată să regăsească universul tainic pe care îl împărtăşise cu soţul cel dintîi. Dar din delicateţe pentru soţul ei de-acum, Kyoko zăvorise aceste sentimente, ce deveniseră aproape o tortură, şi încerca să creadă că totul nu fusese decît o palidă reflexie a unei lumi cereşti.

Într-o dimineaţă de mai, Kyoko auzi la radio ciripitul unor păsări de pădure. Era o emisiune transmisă din munţii unde locuise cu primul soţ pînă la moartea lui. Aşa cum îşi făcuse obiceiul, după ce soţul ei de-acum plecă la lucru, Kyoko scoase din sertarul toaletei o oglindă şi reflectă în ea seninul cerului. Apoi o răsuci să-şi vadă

chipul. Şi fu şocată de forţa unei revelaţii. Că nu putea să-şi vadă propriul chip decît în apele oglinzii. Deci altfel nu era posibil să vezi cum arătai. Trebuia să cercetezi oglinda. Kyoko se cufundă un timp în gînduri. De ce-a fost omul zămislit cu chip dacă nu poate să şi-l vadă singur?

„Iar dacă ai fi în stare să ţi-l vezi, gîndirea ar lua-o razna? Şi n-ai mai judeca?"

Desigur, omul nu-şi mai vede chipul, în urma unei evoluţii. Doar unele insecte, ca graţioasa libelulă, mai pot să şi-l zărească.

Deci asta ar însemna că faţa omului a fost creată ca s-o privească alţii. Să fie aceasta o formă de manifestare a iubirii ? In timp ce aşeza oglinda în sertar, Kyoko remarcă a nu ştiu cîta oară ciudata împletire dintre gravura nouă şi lemnul vechi de dud. Cum sticla iniţială pierise cu defunctul, suportul, fără doar şi poate, fusese văduvit. Oglinda avusese şi neajunsuri, pe lîngă avantaje. Soţul, privindu-şi chipul, probabil că vedea mai mult. Probabil că vedea chiar chipul morţii sale. Iar dacă moartea lui, privită psihologic, era o sinucidere pricinuită de oglindă, atunci Kyoko însăşi era un asasin. Ea intuise toate acestea şi încercase să i-o ia. Dar el se-mpotrivise.

„Ai vrea să nu mai văd nimic?" Şi-ar fi sacrificat şi viaţa ca să-şi păstreze lumea din oglindă. Cînd ploaia înceta, prindeau în undele oglinzii lumina lunii reflectată în băltoace. Dar chiar şi-aşa, o reflectare a altei reflectări, luna părea şi mai reală în sufletul lui Kyoko.

„O dragoste normală e dăruită doar de-o fiinţă sănătoasă." Cînd soţul ei de-acum îi spuse aceasta, Kyoko aprobă timidă, dar fără a fi cu totul de acord. Cînd primul soţ muri, Kyoko se-ntrebă la ce fusese bună statornicia ei; dar în curînd, acest devotament se transformă în amintirea unor zile fericite, trăite în iubire, şi nu mai regretă nimic. Probabil noul soţ analiza iubirea feminină prea superficial. Kyoko îl întreba adesea: „De ce ţi-ai părăsit soţia, cînd eşti un om atît de bun?" El însă niciodată nu-i dădea răspuns. Kyoko se măritase cu el la sfatul fratelui mai mare al primului ei soţ. După patru luni de prietenie, erau deja căsătoriţi. Era cu cincisprezece ani mai mare decît ea.

Cînd rămase însărcinată, Kyoko se înspăimîntă.

„Imi este atît de frică", spunea adeseori, şi se-agăţa de pieptul lui. In fiecare dimineaţă i se făcea cumplit de rău. De-atîta suferinţă, nervii i se tulburară. Fără papuci, se strecura-n grădină şi culegea ace de pin. Il obliga pe fiul vitreg să ia cu el la şcoală două castroane pline cu orez. Stătea privind oglinda cu ochi ficşi, zicînd că reuşea să vadă dincolo de ea. Se ridica în toiul nopţii, se aşeza pe pat şi se uita la soţul adormit. Cuprinsă de teroare că viaţa e un fleac, îşi desfăcea cordonul, de parcă ar fi avut de gînd să-l stranguleze. In clipa următoare plîngea în hohote, isteric. Iar soţul se trezea, lua cordonul uşurel şi încerca s-o liniştească. Se potolea cu greu, biruită de convulsii.

„Să ai încredere, Kyoko, doar e copilul tău", şi o trăgea la pieptul lui.

Medicul o sfătui să meargă la un sanatoriu. La început Kyoko se opuse, dar după aceea acceptă.

„O să mă internez, dar vreau ca mai întîi să-i vizitez pe-ai mei".

Curînd se-afla din nou în casa părintească. Dar chiar a doua zi, ieşi afară pe furiş şi se-ndreptă spre munţii unde-şi trăise prima căsnicie. Era septembrie, cu zece zile mai devreme decît momentul în care se mutase acolo cu primul soţ. In tren i se făcuse rău şi ameţise. Dar cum ajunse-n munţi, aerul proaspăt o restabili pe loc. Stătu vrăjită, privind la înălţimile ce străjuiau platoul. Conturul munţilor albaştri se profila pe cer, iar ea simţi că-n ei pulsa o viaţă adevărată. Ştergîndu-şi ochii de lacrimile care-i inundau, se îndreptă spre casa în care locuise atunci. Dinspre păduri se înălţă din nou duiosul cînt al ciocîrliei. Casa era de bună seamă locuită, căci o perdea albă, din dantelă, atîrna la fereastra dormitorului de sus. Fără să se apropie prea mult, Kyoko privi casa un timp îndelungat.

„Şi ce-ar fi dacă pruncul ar semăna cu tine?" La auzul propriilor ei cuvinte tresări, apoi se-ntoarse şi plecă, de-acum eliberată şi-mpăcată.

In româneşte de
Viorica MIRCEA

SIEGFRIED LENZ

(R. F. Germania)

Prozator, dramaturg, eseist, născut la Lyck, Masuria în 1926. Studii de filosofie, istorie literară şi anglistică la Universitatea din Hamburg. Din 1951 trăieşte la Hamburg ca scriitor liber-profesionist. Menţionăm romanele: „Erau ulii în văzduh" (1951), „Duel cu umbra" (1953), „Omul în fluviu" (1957), „Ora de germană" (1968), „Modelul" (1973), „Muzeul patriei" (1978); volumele de povestiri: „Cel care strică jocul" (1965), „Legătura de ochi" (1966), „Einstein traversează Elba la Hamburg" (1975), „Un sfîrşit pentru război" (1985); dramele: „Vremea celor fără vină" (1962), „Percheziţia" (1967): eseurile: „Relaţii" (1970).

Influenţat de E. Hemingway, W. Borchert, H. Böll şi J. P. Sartre, Lenz scrie o operă în registru grav, concizîunea expresiei suprapunîndu-se peste duritatea copleşitoare a faptelor. Omul este surprins în situaţii dramatice, hărţuit fără scăpare, supus exercitării unor forţe exterioare implacabile (stihiile naturii, trecerea timpului) dar şi a propriilor îndoieli şi nelinişti, la fel de necruţătoare. Cu ochiul reporterului, S. L. înregistrează evenimentele cît mai obiectiv posibil, fără intervenţii şi comentarii personale, relatările constituindu-se în adevărate procese-verbale, lăsînd cititorul să-şi asume postura de judecător, să interpreteze şi să pronunţe verdictul. Problematica fundamentală a operei lui Lenz — responsabilitatea istorică — discutată la nivelul conştiinţei în termenii culpabilităţii şi a culpei involuntare, concluzionează relativitatea justeţei deciziei, vina fiind inerentă atît prin luarea unei hotărîri, cît şi printr-o atitudine pasivă. În „Pedeapsa", raportul individual/social dezvăluie antagonismul între dreptatea interioară şi obligativitatea datoriei sociale. Frămîntările bătrînului vin în contrast, în „Legătura de ochi", cu indiferenţa opiniei publice (marcată la nivel stilistic prin frecventa absenţă a semnelor de punctuaţie faţă de actele de gravitate excepţională — recrudescenţa ideilor fasciste, instaurarea unor regimuri de tip neo-fascist —, cu adînc impact asupra destinului umanităţii.

PEDEAPSA

Nu, Cristine, nu-mi trebuie nimic de mîncare, dă-mi un rachiu şi gata. Unde e el? Într-o pensiune, l-am dus eu acolo, după ce s-a terminat toată afacerea; medicul tribunalului i-a administrat un calmant, nu l-a ajutat cine ştie ce, tot drumul a tremurat, bietul bătrîn. Ce spui? Desigur, o să se liniştească el, dar mîine o s-o ia de la capăt, îl ştii pe tata, o să declare recurs împotriva sentinţei de achitare, o să se înfiinţeze din nou în biroul meu, ca să-mi înşire toată lista delictelor sale, o să înnebunească iarăşi toată procuratura, încercînd să-i convingă să-l trimită în judecată. Să-l trimită în judecată! E singurul lucru pentru care mai trăieşte, să fie trimis în judecată: pentru complicitate, pentru tăinuire, sau, pur şi simplu, pentru că a fost în război. Ştii bine că e expert în a-şi

dovedi întreaga viață ca pe un lanț neîntrerupt de greșeli, nu trebuie să subestimezi un medic bătrîn care vrea să se învinovățească, chiar dacă este într-adevăr puțintel țicnit. Unii colecționează halbe de bere, alții tablouri, el strînge dovezi pentru denunț, pentru autodenunț.

— Planul? Vorbești de planul nostru? Bineînțeles că l-am urmat, așa cum l-am pus la cale, Olaf, Günter și cu mine, colegii mei au fost de acord să intre în joc, am considerat cu toții că planul ăsta nu e rău. Mai ales la început — toarnă-mi încă un rachiu — la început totul părea că merge foarte bine. Mulțumesc.

Ar fi trebuit să-l vezi pe tata, cum a apărut la proces, mulțumit, în costumul negru, cu o floare la butonieră, imaginează-ți, arăta ca un mire bătrîn, gata parcă să răspundă amabil la felicitările celor din jur. Să-l fi văzut numai cu cîtă demnitate a traversat piața! Cum lovea distrat cu bastonul stîlpii felinarelor! Aș putea jura că fluiera un cîntecel optimist, nu știu, noi îl urmăream de la fereastră și aveam sentimentul că privim un cetățean fericit, grăbindu-se încrezător la procesul său.

Să fi bănuit ceva? Nici vorbă, nici vorbă, Cristine, n-a bănuit nimic, era pe deplin încredințat că inculparea sa este răsplata cuvenită pentru propria-i îndărătnicie. Nu și-a dat seama pînă la sfîrșit că totul nu a fost decît o înscenare prin care încercam să-l vindecăm de complexul acesta caraghios, de sentimentul acesta morbid de vinovăție, cu care apucase să ne toace nervii la toți. Voiam să-l salvăm, de aceea am conceput acest plan, de aceea ne-am înțeles toți așa, iar Olaf, Dieter și Günter m-au ajutat bucuros. Și toți am simțit o undă de neliniște, cînd l-am văzut, venind la tribunal, plin de încîntare și cînd ajuns sus, pe trepte, l-a salutat pe Adam Kuhl.

Cine mai e și ăsta? S-a născut și el în Marggrabova, ca și tata, se cunosc din tinerețe, Kuhl a lucrat ceva pe la poștă, acum se prezenta ca martor al acuzării. Ia imaginează-ți, tata nu numai că a dat de el, dar s-a chinuit și să-i reîmprospăteze memoria, era procesul său, așa că s-a îngrijit foarte bine de toate probele pentru acuzare. Am observat că, atunci cînd s-a întîlnit cu Adam Kuhl, cînd și-au strîns mîinile, i-a și dat ceva; gesturile sale, modul în care se purta cu omul care avea să depună măr-

turie împotriva sa, trădau parcă recunoştinţă. L-a apucat cu grijă de braţ şi aşa au intrat în clădirea tribunalului, cu capetele aplecate, aproape lipiţi unul de celălalt, zîmbind chiar, îi puteai lua drept doi complici care pun ceva la cale. Pe de altă parte, noi eram încă încrezători în planul nostru.

Te referi la sala unde s-a desfăşurat judecata? Nu, nu în sala obişnuită, ca să nu se observe lipsa publicului, de altfel, tata era atît de încîntat, încît nici nu a luat în seamă amănuntul acesta. Avea parte în sfîrşit de propriul său proces, înţelegi? Merita să vezi cum s-a grăbit să intre în boxa acuzaţilor şi cum s-a grăbit şi mai tare să-i dea lui Olaf răspunsurile referitoare la identificarea persoanei sale. Olaf reprezenta acuzarea, eu făceam pe substitutul său, Dieter era judecătorul, iar Günter, avocatul din oficiu. Procuratura n-a mai avut parte pînă acum de un acuzat ca tata. La fiecare întrebare dădea cel puţin trei răspunsuri, nu numai de bună voie, ci animat de o dorinţă vizibilă de a crea instanţei o imagine cît mai fidelă aspura sa, metodic şi absolut sincer. Totul, fiecare informaţie o colora în aşa fel, încît să poată contribui la condamnarea sa sigură. Nu, nu se plîngea de nimic, nu reclama nimic în circumstanţiere, am avut din prima clipă sentimentul că nu vrea nimic altceva decît să fie condamnat. Trebuia să fii acolo, ca să auzi cum îşi descria cariera profesională: lucrarea de doctorat i-ar fi scris-o un coleg, a fost eliminat de la Albertina pentru că a făcut o operaţie care nu era încă de competenţa sa, dar a săpat pe un coleg, şi a ocupat pînă la urmă postul acestuia. Aşa a început.

Vrei să ştii dacă toate acestea sînt adevărate? Da, Cristine, mă tem că sînt adevărate. La început, ştii, cînd am văzut că o ia aşa, cînd l-am văzut cum stătea acolo, în boxă, şi îşi dădea toată osteneala ca să ne facă să-l credem, ne-am aruncat unul altuia priviri înveselite: care va să zică, aşa stau lucrurile. Am realizat însă imediat că ne înşelasem cu toţii şi că tot ce ne spunea era, în linii mari, adevărul gol-goluţ. În linii mari: vreau să spun că totul corespundea unui adevăr al său, subiectiv. Cu cîtă bucurie se autoflagela! Cu cîtă nerăbdare arăta instanţei toate greşelile comise în decursul unei vieţi întregi! Cînd a început să vorbească Olaf, tata a dat din cap şi a fă-

cut semn cu mina că nu este de acord cu rechizitoriul: nu se simţea descris destul de critic, nu era acuzat îndeajuns, ba, de cîteva ori a sărit în picioare, i-a luat cuvîntul şi, nu numai că s-a apucat să detalieze acuzaţiile, dar a început să facă instanţei propuneri de extindere a dosarului şi asupra altor fapte. S-o tragă la răspundere chiar, pentru că nu l-a chemat mai devreme în faţa legii; după părerea sa, trecuse mult timp de cînd justiţia avea cunoştinţă de delictele sale şi ar fi trebuit să-l condamne cu toată străşnicia încă de mulţi ani de zile.

Ai dreptate, Cristine, în memoriul pe care l-a prezentat el erau enumerate o groază de fapte grave, fapte universale, care ne priveau pe toţi, pe care nu aveam cum să le luăm în seamă. Ce-ar fi vrut el să facem? De pildă, voia să fie condamnat şi pentru faptul că a luat parte la război şi mai-mai că-i venea să jure că, prin ajutorul său, ar fi fost ucişi doi sau trei soldaţi, duşmani, fireşte. Ce lege ar fi trebuit să aplicăm pentru crima aceasta? Noi spunem că asemenea fapte se comit din ordinul superiorului. Dar el nu era de acord. Mai mult, el avea şi ceva concret, el ne-a pus pe tapet o acuzaţie precisă, pe care o putea dovedi. Şi anume chestia cu Adam Kuhl.

Încă un păhărel, te rog, nu-l umple. Mulţumesc. Aşa că, imaginează-ţi sala mare de consiliu, tata, plin de rîvnă şi fericit, pe banca acuzaţilor, în dreapta sa, pe banca martorilor, Adam Kuhl, în faţă, instanţa improvizată — în care, trebuie să-ţi spun că nu-l stînjenea defel să mă vadă în postura de substitut al procurorului. De altfel, nu-l interesa decît procurorul. Şi, pe urmă, după consemnarea datelor pentru identificarea personală, rechizitoriul. Tata dădu afirmativ din cap, cînd Olaf l-a acuzat că ar fi lucrat mînă în mînă cu potentaţii vechiului regim, ba chiar privi şi spre Adam Kuhl, de parcă ar fi aşteptat şi aprobarea acestuia. Stai numai puţin, Cristine. Olaf aminti de ultimele săptămîni de război, cînd totul era pierdut, cînd oricine îşi putea da seama că totul era pierdut şi că nu mai era nimic de făcut, decît ca fiecare să-şi salveze cumva pielea — bineînţeles nu cei care împinseseră ţara la dezastru. Aceştia au cerut însă o nouă mobilizare, o ultimă rezistenţă, ultima — iar cu ocazia acestei ultime mobilizări, urma să fie înrolat şi amărîtul de Adam Kuhl.

Dar Adam Kuhl nu voia, nu înțelegea ce rost ar mai fi avut să-și riște viața, în ultimul minut și încă de pomană, așa că se declară bolnav. Cum? Îți spun imediat: a început să se vaite că-și pierde vederea, că întîmpină dificultăți nu numai să deosebească chipul oamenilor, ci să-i și zărească și a cerut să fie scutit de serviciul militar.

Simulantul a fost adus în fața doctorului care trebuia să confirme realitatea bolii. E foarte adevărat, Cristine, că în acele zile, tata rămăsese singurul medic din localitate, toți ceilalți își luaseră deja tălpășița. Așa că, Adam Kuhl se prezentă în fața lui și tata l-a cercetat cu atenție, declarînd că are impresia că Adam încearcă să-l tragă pe sfoară și a făcut totul ca să stabilească adevărul. Cum? Ai răbdare.

Intîi trebuie să-ți imaginezi scena. Kuhl, martorul acuzării, încercînd să minimalizeze toată întîmplarea; la urma urmei, spuse, putea să iasă mult mai rău, sau, important e că totul s-a terminat cu bine. La care acuzatul se înfurie și apostrofează martorul să nu încerce să bagatelizeze faptele. Acuzatul pune în vedere martorului să-și facă datoria în fața instanței și să-l învinovățească așa cum se cuvine, iar bătrînul Kuhl dă trist din cap și povestește tot: cum i-a aprins tata un chibrit în fața ochilor, cum l-a pus să intre pe o ușă prea scundă și el s-a aplecat să nu se lovească de pragul de sus, cum i-a întins și alte curse, pînă cînd a izbutit să dea în vileag înșelătoria. Și, în fața instanței, Kuhl declară: „Așa că, în cele din urmă, domnul doctor a descoperit adevărul și a raportat superiorilor, așa cum avea datoria să raporteze." Și tata, sărind de pe bancă: „Aș fi putut să-l acopăr pe martor. Aș fi putut, dar nu l-am acoperit. L-am demascat și l-am denunțat; l-au trimis într-un batalion disciplinar, asta după ce, mai întîi, fusese condamnat la moarte".

Ar fi trebuit să vezi Cristine, cum îl manevra acuzatul pe martor împotriva sa. E drept, o dată Kuhl a zis: „Domnul doctor nu și-a făcut decît datoria". Asta l-a enervat atît de tare pe tata, încît a început să strige la el și să-i explice ce altă îndatorire morală încălcase el, cînd procedase orbește la executarea unui ordin stupid. Sigur, nici Adam Kuhl n-a scăpat așa de ușor, unitatea sa a căzut în prizonierat, iar el a petrecut patru ani într-un lagăr,

undeva, pe țărmul Oceanului Înghețat; boala de inimă pe care o aduse de acolo nu era nicidecum simulată. Tata și-a asumat întreaga răspundere pentru toate suferințele îndurate de martorul acuzării. S-a declarat vinovat și a cerut să fie condamnat — ocazie cu care a solicitat instanței ca, la pronunțare, să țină seama și de toate celelalte consecințe grave. Ai dreptate: nici un procuror nu putea fi atît de aspru ca el. Iar la încercările lui Günter de a înjgheba o apărare, ripostă nu numai agasat, dar îl și întrerupse dur, contrazicîndu-l întruna. Așa ceva n-am mai pomenit! A fost nevoie să fie avertizat de mai multe ori, ca să înceteze. Te rog să mă crezi că nu juca teatru, se vedea clar că Günter îl scoate din sărite. Tata era neîndurător, ăsta este cuvîntul cel mai potrivit; lupta cu strășnicie pentru cea mai aspră pedeapsă pe care credea el că o merită. Cu cît se gîndea mai mult, cu atît i se părea mai serios cazul său, cu atît era mai mulțumit.

Da, Cristine, pe urmă instanța s-a retras pentru deliberare, ne-am dus în camera de alături, am fumat o țigară și l-am urmărit pe tata prin ușa întredeschisă: se retrăsese împreună cu Adam Kuhl lîngă o fereastră și discutau în șoaptă. Nu aveam de ce să ne consultăm. Îi oferisem procesul pe care și-l dorise atît, eram convinși că acum va fi în sfîrșit fericit.

Sentința? Ești la fel de nerăbdătoare ca și tata s-o afli, nu-i așa? Să-l fi văzut numai cum a sărit în picioare cînd a intrat completul în sală, așteptînd cu sufletul la gură să audă condamnarea la care spera. Se aplecase înainte și rămăsese nemișcat în așteptare, pînă cînd ne-am așezat, pînă s-a ridicat Dieter, ca să pronunțe hotărîrea. Nu, nu era formulată în scris. Dieter își notase numai cîteva idei în timpul dezbaterilor, îi era de ajuns. Tata privi plin de speranță spre Dieter, era atît de sigur că vinovăția sa a fost stabilită odată pentru totdeauna și că instanța nu avea altceva de făcut decît să o constate ca atare, încît nu se îndoia cîtuși de puțin de verdict.

Desigur, Dieter nu are nici o vină pentru ceea ce a urmat. Și-a întemeiat atît de convingător sentința, mă și mir cît de bine i-a izbutit, ceea ce a spus a fost fără fisură: a reamintit situația creată la sfîrșitul războiului, a pomenit cîte ceva despre legea marțială, arătînd că, sub

imperiul ei, pedeapsa stipulată pentru simulanți este exemplară. Tata asculta cu atenție, vădit nemulțumit. S-a apropiat de masa judecătorului și a schițat un protest discret. Ce zici? Abia cînd a auzit sentința de achitare a izbucnit. Tata, pe care l-ai admirat întotdeauna pentru stăpînirea sa de sine, ce mai, l-a prins pe Dieter de mînă și l-a implorat să schimbe verdictul. Dieter constatase că, la data aceea și în împrejurările respective, tata nu putea să-și dea seama de greșelile sale, motiv pentru care urmează a fi achitat din lipsă de probe.

Și acest Adam Kuhl? Cînd a auzit sentința de achitare, s-a apropiat de tata și l-a felicitat. Știi ce-a spus? „Apăi, vedeți, dom' doctor, eu am zis totdeauna că așa-i, acum putem să rămînem buni prieteni". Tata? Nici n-a observat mîna întinsă de Kuhl, nici n-a luat în seamă felicitările, tata a căzut pur și simplu în genunchi. A rugat instanța să revină asupra hotărîrii, respira greu, era din ce în ce mai agitat, așa că m-am speriat și am chemat medicul tribunalului. I-a făcut o injecție, ceva, să-l calmeze. Ți-am spus, l-am dus la o pensiune.

A sunat cineva? Nu deschide, s-ar putea să fi ajuns deja aici, poate aduce iar alte probe împotriva sa. Ce spui? Ce să-mi mai aducă? Va trebui să-l achităm din nou; mă tem — chiar dacă Olaf, Dieter și Günter vor fi de acord să mai jucăm o dată comedia asta — mă tem, Cristine, că va trebui să-l achităm și data viitoare.

În românește de
Marius PETRAȘCU

LEGĂTURA DE OCHI

Corectorul întrerupse jocul. Adună cărțile la un loc, le azvîrli pe măsuța de sub fereastră, își frecă încet ochii cu palmele, după care ridică privirea și se uită afară pe fereastra compartimentului, în întuneric. E de-abia Wandsbek, spuse unul dintre ceilalți doi, ceea ce-l făcu pe corector să apuce din nou cărțile, să le răsfire între degete și să le împartă în tăcere. După două ture, se opri însă din nou, strînse iarăși cărțile, le lăsă să cadă

cu un zgomot ușor și spuse: Nu l-am găsit în nici o carte; m-am uitat în toate. E rîndul tău, făcu unul dintre ceilalți, un bărbat în vîrstă, purtînd ochelari cu ramă metalică. N-am găsit nicăieri, spuse corectorul. Nu începe iarăși, spuse bărbatul cu ochelari cu ramă metalică, tocmai uitasem. Ce facem, jucăm sau nu jucăm, făcu roșcovanul.

Jucară mai departe. Fără cuvinte, ca în fiecare seară, în ultima cursă care părăsea Hamburgul, copleșiți toți trei de oboseală și de dorința de a nu fi chiar singuri, pe acest drum trist spre casă. De douăzeci de ani, poate de treizeci de ani jucau așa, seară de seară, nici chiar indiferenți, dar nici preocupați, trei bărbați din comuna suburbană Pendler, care s-au descoperit întîmplător unul pe celălalt, care se regăseau mereu, printr-o înțelegere tacită, seară de seară, în penultimul compartiment, întîlnindu-se cu un salut fugar, despărțindu-se la fel, odată ajunși în stație.

Jucau fără să schimbe o vorbă, nici unul nu părea că are de gînd să scoată vreun cuvînt, nici despre cîștig, nici despre pierdere, și iarăși corectorul întrerupse jocul. Ar trebui totuși să aflu cumva, spuse, nu se poate să nu am de unde afla cum se scrie cuvîntul Tekhila.

Servesc, spuse roșcovanul.

De ce trebuie să afli neapărat, spuse cel cu ochelari cu ramă metalică. Trebuie, răspunse corectorul. De ce ? Nu pot să-l las așa cum este.

Taie, zise roșcovanul și împărți cărțile.

Povestirea aceasta apare mîine, spuse corectorul. Numele Tekhila apare de patru ori în text și de fiecare dată este scris altfel.

Ne-ai mai spus, făcu roșcovanul.

E o localitate ? întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică și-și luă cărțile de pe măsuță. Tekhila este numele unui sat dintr-o povestire, spuse corectorul.

Care are peste douăzeci? întrebă roșcovanul.

Se uitară în cărți, nimeni nu avea mai mult de douăzeci, era jocul roșcovanului. De geamul compartimentului se izbeau picături mari de ploaie. Trenul încetini puțin, frînă lung lîngă un peron luminat slab, auziră uși deschizîndu-se, apoi pași grăbiți pe trotuarul din piatră. Cînd o porni din nou, corectorul era iarăși la rînd, iar bărbatul cu ochelari cu ramă metalică întrebă : de ce tocmai Tekhila ?

Nu știu, răspunse corectorul și ridică sore el fața cenușie și nebărbierită.

Cunoști satul ăsta, Tekhila?

Nici vorbă.

Ai de gînd să te duci cîndva acolo ?

Do de unde.

Atunci ?

Sînt orbi, spuse corectorul, toți locuitorii din Tekhila sînt orbi : se nasc orbi, cresc orbi, se căsătoresc și mor orbi. E o boală veche la arabi.

Unde e, în Maroc ? întrebă omul cu ochelari cu ramă metalică. Nu, răspunse corectorul, nu știu unde se află. Lăsă cărțile pe măsuță și-și frecă iar ochii, în vreme ce ceilalți se uitau resemnați în cărțile lor.

Atu-ul e la tine, spuse roșcovanul.

Îi spune „Legătura de ochi", zise corectorul.

Cui ?

Povestirii. Povestirii a cărei acțiune se desfășoară în localitatea Tekhila. E vorba de o legătură de ochi veche, din piele, pe care o păstrează primarul satului.

Pentru cine, întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică și puse la rîndul său cărțile pe masă. Nu știu, spuse corectorul, poate pentru oricare dintre locuitorii din Tekhila. E un sat mic, în cîmpie, fără umbră, traversat de un rîu cu apă mîloasă, iar oamenii, locuitorii orbi din Tekhila, lucrează pe ogoarele lor sărace.

Așa începe povestirea ? întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică.

Nu, spuse corectorul, povestirea începe altfel. Începe în casa primarului. Primarul ia din cuier legătura de ochi din piele. E dintr-o piele închisă la culoare, soioasă și prăfuită, primarul o șterge grijuliu de pantaloni. O freacă între buricele degetelor, apoi părăsește casa. În fața casei, un împletitor de coșuri pipăie alene nuielele. Primarul îi întinde legătura de ochi, îl lasă să-i atingă pielea rece; împletitorul sare speriat în picioare și-l urmează pe primar, merg împreună, traversează piața, o iau pe ulița pe care noroiul s-a uscat, către cîmpuri și, peste tot unde întîlnesc oameni, se opresc, primarul le întinde legătura de ochi, iar ei se înfricoșează.

Și-l urmează toți, spuse roșcovanul.

Da, fiecare pipăie legătura de ochi, se sperie şi-l urmează pe primar, spuse corectorul. Îşi întrerup munca sau lenea. Nu întreabă nimic. Îl urmează pur şi simplu şi nici primarul nu le spune nici un cuvînt tot timpul cît îi adună la un loc, cît le prezintă legătura de ochi. Pînă cînd toţi bărbaţii satului se află în urma sa.

Şi aşa începe povestirea, nu, întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică. Da, cam aşa, spuse corectorul, mîine o puteţi citi în revistă. Numele satului Tekhila apare de patru ori şi de fiecare dată e scris altfel.

Şi individul cu legătura de ochi ce vrea, întrebă roşcovanul.

Care ?

Primarul, şi ceilalţi care s-au luat după el. De fapt, unde merg?

La şcoală, spuse corectorul. E amiază, aşa mi se pare că e amiază şi ei se duc fără o vorbă la şcoală şi înconjoară clădirea. Se prind de mîini şi formează un cerc în jurul şcolii. Stau aşa, ciulind urechile, încercînd ici şi colo, dacă cercul este închis cum trebuie. Hotărîrea lor, înţelegerea lor mută, repeziciunea cu care au înconjurat clădirea şcolii, toate par să demonstreze că nu fac acest lucru pentru prima dată. Stau liniştiţi sub razele fierbinţi ale soarelui şi atunci primarul se desprinde din cerc şi se îndreaptă spre şcoală. Bate la uşă. Învăţătorul orb din Tekhila deschide şi primarul îi întinde legătura de ochi. Învăţătorul îl poftește înăuntru. Ştie că şcoala este înconjurată de orbi. Întreabă: „Cine ?" şi primarul răspunde: „Fiul tău". Învăţătorul spune, „Asta nici tu n-o crezi", iar primarul răspunde: „Ba da, avem dovezi". Vorbesc în şoaptă pe coridor, fiecare încearcă să-l convingă sau să-l tragă pe sfoară pe celălalt. Primarul îi cere atunci să-şi cheme feciorul. Învăţătorul spune că e în stare să se pună chezaş pentru fiul său.

Dar ce-a făcut, ce-a făcut fiul, întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică.

Cred c-am înţeles, spuse roşcovanul.

În timp ce ei stau de vorbă, continuă corectorul, dintr-o dată apare fiul, ba nu, fiul era deja acolo, stătea în capul scărilor şi-i asculta ce-şi vorbesc şi deodată îi spune tatălui său, „Are dreptate. Tu n-ai ştiut, dar

s-a-ntîmplat într-adevăr. De atunci, de cînd ne-am izbit cu barca de stîncă, din ziua aceea am început să văd".

Aşa scrie ? întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică.

Nu, spuse corectorul, redau aproximativ sau, mă rog, poate chiar aşa e textul. Amîndoi bărbaţii poruncesc tînărului să coboare, feciorul ezită, rămîne sus pe scară şi, pentru că pare să ştie ce-l aşteaptă, îi spune primarului : „Da, de opt săptămîni pot să văd, asta ca s-o ştii, de opt săptămîni ştiu cum arată Tekhila." Şi îi îndeamnă să urce după el. Îi poftește din nou, plin de dispreţ, să încerce să-l prindă. Învăţătorul se sfătuieşte în şoaptă cu primarul şi amîndoi urcă după tînăr, în timp ce acesta se îndepărtează de ei fără grabă. Şi, în timp ce se îndepărtează, le face o propunere.

Ce propunere, întrebă roşcovanul.

Citiţi mîine revista, răspunse corectorul. Tînărul vrea să le arate adevăratul chip al Tekhilei, să-i ajute, să le spună ce au de făcut. Se îndepărtează încet din calea lor şi le povesteşte tot ce a descoperit în cele opt săptămîni.

Dar pe ei nu-i interesează, făcu roşcovanul.

Nu-l înţeleg, spuse corectorul.

E normal, spuse roşcovanul, jucîndu-se cu pachetul de cărţi.

În orice caz, îl urmăresc pe scară în sus, spuse corectorul, el se retrage din calea lor, iar ei îl urmăresc în tăcere, unul lîngă celălalt. Sînt mereu în urma sa, tînărul deschide o fereastră, se caţără afară, atîrnă o clipă cu corpul bălăbănindu-se în gol, apoi sare. Căderea, zgomotul căderii, îl aud şi ceilalţi, care aşteaptă la pîndă afară. Se ţin strîns de mîini. Se înghesuie unul în celălalt. Cum îl mai aşteaptă ! Cu feţele concentrate să nu le scape nici un zgomot, aplecaţi înainte, cu un picior în faţă ca şi cum s-ar pregăti să se lanseze într-o cursă. Stau aşa, în vreme ce tînărul se scoală cu greu în picioare. Vede cercul care înconjoară casa. Priveşte cercul acestor chipuri oarbe care-l adulmecă şi încearcă să-şi amintească: cum îl cheamă pe acesta, cine e celălalt, care e mai lipsit de putere, unde este punctul cel mai slab. Pe urmă o ia la fugă, ei îl aud venind şi fără să vrea se strîng mai tare de mîini. Tînărul se aruncă între ei. Cercul se mişcă, îl înconjoară,

îl prinde. E prins ca un peşte în năvod. Îl iau în mijlocul lor, îl ţin bine, pînă ce ajunge primarul între ei.

Cu legătura de ochi, spuse bărbatul cu ochelari cu ramă metalică.

Cu legătura de ochi, aprobă corectorul. Dar nu i-o pun încă; îl conduc, sau mai bine zis, îl tîrăsc prin sat, prin Tekhila. Nu ezită. Ştiu foarte bine ce urmează să se întîmple. Totul se va întîmpla ca după un ritual cunoscut. Oricum, îl duc afară din sat, la puţul vechi, dincolo de cîmpuri.

Acolo se sfătuiesc, spuse roşcovanul.

Nu, spuse corectorul, nu se sfătuiesc. În povestire nu se sfătuiesc deloc. Primarul strigă numai numele unui bărbat. E un bărbat despre care ştii imediat că are experienţă în treburi din astea. Bărbatul are în buzunar o funie împletită. El îl leagă pe tînăr de roata puţului; pe urmă îi pune legătura la ochi şi, în timp ce face aceste lucruri, îţi dai seama că acelaşi ritual i s-a aplicat şi lui; cu mult timp în urmă.

Îl lăsă pe tînăr legat de roată, aşa-i, întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă de metal.

Nu, dincolo, la celălalt capăt, leagă un catîr. Bărbaţii din Tekhila aşteaptă răbdători pînă se termină totul. Animalul trage, trage tînărul după el, descriind un cerc după altul

Cît timp trebuie să poarte legătura de ochi, întrebă roşcovanul.

Cît este nevoie, spuse corectorul.

Poate că aşa trebuie să se întîmple în Tekhila, spuse bărbatul cu ochelari cu ramă metalică.

Poate că da, spuse corectorul.

Trebuie să citesc povestea asta.

De patru ori apare numele de Tekhila şi de fiecare dată este scris altfel.

Aşa e. Am căutat peste tot dar n-am găsit nicăieri.

Nicăieri ? întrebă bărbatul cu ochelari cu ramă metalică.

Mă rog, spuse corectorul, am găsit cîteva denumiri cu rezonanţă asemănătoare.

Roşcovanul băgă pachetul de cărţi de joc în buzunarul hainei, privi pe fereastra compartimentului şi-şi luă mapa din plasa pentru bagaje. N-are rost să mai jucăm, spuse el, aproape am ajuns.

Nu, spuse corectorul, n-are rost.

În românește de
Marius PETRAȘCU

CA LA GOGOL

Cunosc intersecţia asta de opt ani de zile, de opt ani frecventez acest uriaş bazin de distribuţie în care îşi varsă necontenit conţinutul tramvaie, autobuze şi trenuri suspendate, şi-l schimbă între ele, plecînd apoi mai departe. Nici nu se deschid bine uşile, cu şuieratul lor de neconfundat, că oamenii se năpustesc afară, grăbiţi, unul în spatele celuilalt, se îmbulzesc şi se înnoadă — ca hoarde de adversari neînarmaţi, care se reped unele împotriva altora — într-un marş compact, fără a da atenţie la nimic în afară de graba lor, atît de mulţi, încît e mai bine să te opreşti, chiar dacă semaforul e pe verde, şi să-i laşi să treacă. Şi, dacă ar fi numai acest exod de ghiozdane ţopăitoare, de serviete într-un bălăbănit sobru, dacă ar fi numai această procesiune matinală şi morocănoasă; ai putea să o urmăreşti din ochi, să calculezi momentul în care ai putea porni. Dar aici, în această intersecţie în care se împreună şase străzi, trebuie să fii pregătit pentru orice surpriză; pietoni apărînd dintr-o dată în faţa ta, fără să ţină seama de marcaje, sportivi în treninguri, sărind brusc pe carosabil de după maşinile parcate lîngă bordură şi încercînd să treacă strada în fugă.

Cunoşteam bine toată tevatura asta. Opt ani am făcut şi eu parte din acest puhoi pedestru şi am fost purtat de acelaşi şuvoi nerăbdător să ajungă dincolo, la pasajul spre trenul suspendat sau spre staţia de autobuz, care se află chiar în faţa şcolii mele; eram de multă vreme o parte din această masă de trecători nepăsători.

Toată experienţa mea nu m-a ajutat însă cu nimic şi cred că n-ar fi fost de folos nimănui, chiar dacă ar fi

trecut nu de opt, ci de douăzeci de ani, zi de zi, la volan, prin acest loc; ceea ce mi s-a întîmplat mie s-a petrecut probabil din motive care, statistic vorbind, erau de neînlăturat și nu le-aș pune nicidecum pe seama faptului că eram un șofer începător, și conduceam de mai puțin de o săptămînă. În dimineața aceea n-am avut nici un fel de presimțire și nu aveam nici un motiv ca să fiu mai prudent decît de obicei — mă gîndeam la cele două ore de geografie de la începutul programului — m-am apropiat de intersecție, am încetinit din vreme și n-am accelerat prea tare nici chiar atunci cînd semaforul a trecut pe culoarea verde, o lumină veselă, care îmi sugera să o pornesc mai repede, înainte ca ușile autobuzelor să se dea în lături, iar oamenii să năvălească afară, umplînd ambele părți ale străzii. Pe pavajul de piatră vînătă era zăpadă murdară, topită pe alocuri de sarea împrăștiată peste noapte; nu aveam mai mult de treizeci pe oră, conduceam cu prudență, uitîndu-mă atent la mașinile din care, din clipă în clipă, urmau să sară pasagerii.

Probabil că a țîșnit de undeva, din pasajul către trenul suspendat, probabil că a văzut numărul autobuzului de care avea nevoie, și ținea morțiș să-l prindă. Prima dată am auzit izbitura. Volanul se blocă, pe urmă l-am văzut răsturnat pe capotă, cu fața ascunsă sub șapcă, cu brațele întinse în lături, către parbriz, căutînd să se agațe de ceva. Sărise de undeva, de după semafor, din dreapta; am frînat și l-am văzut cum se rostogolește spre stînga și cade pe partea carosabilă. Peste tot, indicatoare cu oprirea interzisă, așa că am luat-o în marșarier și am dat cîțiva metri înapoi, am tras frîna de mînă și am coborît. Unde era? Acolo, lîngă bordură, lîngă capacul unui canal, încerca să se ridice în mîini un bărbat mărunțel, categoria muscă, într-un pardesiu ponosit. Cîțiva trecători se strînseseră deja în jurul său, căutînd să-i dea o mînă de ajutor. Poziția lor față de mine era clară, problema vinovăției le era pe deplin lămurită. Fața întunecată a omulețului părea marcată mai degrabă de teamă decît de durere, mă privi cu spaimă și făcu un gest de apărare, în timp ce încerca să-i liniștească pe curioși, cu un zîmbet forțat: nu-i cine știe ce, nu merită să vă pierdeți vremea.

De la el, privirea mea se îndreptă înapoi, spre mașină: aripa dreaptă era îndesată serios, ca și cum ar fi fost lovită cu o bucată de lemn, pe margini, de unde sărise vopseaua, se lipiseră fîșii de stofă, capota era deformată și ea, sărise din încuietoare, un ștergător de parbriz zburase cît colo și se îndoise. Nu m-a scăpat din ochi cît timp am stat să evaluez pagubele, se ținea cu amîndouă mîinile de un stîlp, clătinîndu-se, apoi se uită din nou către autobuzele care plecau din stație.

Era rănit la frunte și avea zgîrieturi pe dosul palmelor, mai mult n-am putut să observ; în vreme ce m-am întors spre el îmi răspunse cu un zîmbet din care se putea citi totul: nesiguranța sa, graba, un sentiment de vinovăție, ca și dorința de a minimaliza efectul loviturilor primite, ridicînd unul după altul picioarele în pantaloni strîmți, întorcînd capul în dreapta și în stînga, îndoindu-și pe rînd brațele — la te uită, totul e în regulă, nu-i așa? L-am întrebat de ce a traversat pe roșu, cum de n-a observat mașina — a ridicat mîhnit, vinovat din umeri: nu pricepea ce-i spun. Cu un soi de sfială, repeta mereu aceleași cuvinte, făcînd semne disperate în direcția trenului suspendat, care se pusese în mișcare; erau cuvinte în turcește, am ghicit după pronunția sa cîntată. Mi-am dat seama că ar fi preferat s-o ia din loc, dar ceva îl împiedica, iar asta nu putea să fie decît cine știe ce durere interioară, pe care nu voia s-o trădeze. Îl supăra și compasiunea și curiozitatea trecătorilor; părea să-și dea seama că toți erau porniți împotriva mea și acest lucru îl întrista profund. Doctor, am spus, vă duc imediat la un medic.

Cînd l-am luat pe după umeri ca să-l conduc spre mașină, am văzut cît este de firav. A zăbovit o clipă, ca să calculeze pagubele de la aripă și de la radiator; și, în timp ce trecătorii se grăbeau să explice altora, veniți mai tîrziu la locul accidentului, ce văzuseră sau ce aflaseră că se întîmplase, l-am așezat pe bancheta din spate, încercînd să-i întind corpul într-o poziție cît mai comodă, i-am făcut un semn de încurajare și am pornit-o pe drumul către școală. În apropiere locuiau sau își aveau cabinetele mai mulți medici, îmi aminteam că le văzusem firmele albe emailate pe grilajele din fața grădinilor.

L-am privit prin oglinda retrovizoare, închisese ochii, buzele îi tremurau, iar dintr-o ureche i se prelingea pe gît o dîră subţire de sînge. Se ţinea strîns cu o mînă de banchetă, se ridicase în capul oaselor — fără îndoială, nu pentru a-şi face durerea mai suportabilă, ci pentru a putea căuta ceva în buzunarul de la spate, în care scotocea cu degetele de la mîna cealaltă. Pe urmă scoase o bucată de hîrtie, un plic albastru, pe care mi-l întinse: aici, aici, adresă. Apoi se îndreptă, se aplecă spre mine şi-mi repetă cu vocea sugrumată, aproape poruncitor, pe un ton neobişnuit: strada Liegnitz.

Părea foarte hotărît acum, era hotărît şi teama îi pierise: nu doctor, strada Liegnitz, da, da, şi agita plicul albastru. Am ajuns la staţia de taximetre de lîngă şcoală şi am oprit, i-am făcut semn să mă aştepte, nu va dura mult, pe urmă m-am îndreptat către şoferii de taxi pentru a-i întreba unde se află strada Liegnitz. Erau două străzi care purtau numele acesta, să mă duc însă, mai întîi, dacă tot mă aflu aici, spre cea mai apropiată dintre ele şi mi-au descris drumul, pe lîngă spital, prin pasajul subteran, aproape de o platformă industrială. Le-am mulţumit, am intrat într-o cabină telefonică şi am format numărul şcolii. Trecuse cu mult de ora începerii cursurilor. Nu mi-a răspuns nimeni. Am sunat acasă, a ridicat nevastă-mea, era mirată: Nu te speria, am avut un accident, n-am păţit nimic. Întrebă: un copil? — iar eu repede, nu, un străin, probabil un muncitor, trebuie să-l duc urgent acasă; anunţă tu la şcoală, te rog. Înainte de a părăsi cabina am mai format o dată numărul şcolii, acum suna ocupat.

M-am întors la maşină, în faţa căreia doi şoferi de taxi vorbeau despre paguba produsă de accident, păreau foarte interesaţi şi care mai de care mai competent. Maşina era goală. M-am aplecat peste bancheta din spate, m-am uitat în dosul ei — taximetriştii îşi aminteau că au văzut un bărbat, dar nu ştiau de unde ieşise şi în ce parte o luase, probabil se suise într-o maşină. I-ar fi reţinut înfăţişarea dacă era individul descris de mine, mai ales dacă era şi rănit. Voiau să le spun unde se petrecuse accidentul, le-am povestit cum s-a întîmplat — au stabilit amîndoi cît o să mă coste povestea asta, pe puţin 800 de mărci.

Am pornit-o încet către strada Liegnitz, am trecut prin fața spitalului, pe lîngă cîteva uzine. O fabrică mică de sîrmă, împrejmuită cu un gard din sîrmă ghimpată; cîteva prese în care caroseriile ruginite ale unor mașini erau strivite, formînd pachete informe de tablă; am trecut prin fața unor hale părăsite, un soi de ateliere de reparații, prin fața unor firme de transporturi, a unor depozite, spre care nu conducea nici o cărare prin zăpada neatinsă.

Strada Liegnitz părea că nu e compusă decît dintr-un gard de scînduri, cîrpit cu cartoane, în dosul căruia se înșiruiau niște magazii galbene; nici vorbă de locuințe; în fund, fără uși, cu ferestrele deschise, mișcîndu-se în bătaia vîntului, o fabrică părăsită; dungi negre pe pereți arătau că aici avusese loc un incendiu. Undeva, în spate, am descoperit cîteva vagoane de locuit cu roțile afundate adînc în noroi. Am oprit și am ieșit din mașină, m-am îndreptat, prin zăpada murdară, către vagoane; muncitorii care locuiseră aici, plecaseră de mult. Ferestrele erau acoperite cu scînduri, pe trepte mai erau încă urme de sare grunjoasă; dintr-un coș răzbătea fum.

Neîncrezător, am dat ocol vagoanelor și aș fi plecat bucuros dacă nu aș fi văzut deschizîndu-se o fereastră; am urcat scara și am bătut la ușă. Dinăuntru a răzbătut un schimb șoptit și repezit de cuvinte, pe urmă cineva a tras zăvorul. Un bărbat cu privirea sălbatică a apărut în fața mea și m-a privit amenințător; purta ghete negre și o căciulă albă; avea pantaloni strîmți, o haină scurtă, îmblănită; în buzunarul de la piept, o batistă de mătase împăturită cu grijă. M-a întrebat respectuos, într-o germană stricată, pe cine caut, în timp ce eu, privind peste umărul său, apucasem deja să-l recunosc, întins pe patul din fundul încăperii, pe omul pe care-l loviserm, așa că am făcut un semn înspre el: cu dînsul, pe dînsul îl caut. S-a dat la o parte și mi-a făcut loc să intru. Patru paturi, un lavoar, cărți poștale, prinse cu pioneze de pereții din scîndură, fotografii de familie, altele decupate de prin ziare: la început, acesta a fost inventarul pe care l-am putut observa; pe urmă, după ce bărbatul care îmi deschisese mi-a oferit un scaun, am văzut lăzile și geamantanele din carton presat, îngrămădite pe sub paturi.

Rănitul era așezat sub o pătură, pe care scria cu litere roșii „Hotel"; ochii săi întunecați luceau în semiîntunericul odăii. Mi-a răspuns nepăsător la salut, fața sa nu dădea semne să mă recunoască, se uita la mine fără teamă sau curiozitate.

Domnul Üzkök a avut un accident, mi-a spus bărbatul care deschisese ușa. Am încuviințat și, după o vreme am întrebat dacă nu ar fi mai bine să-l duc la un medic. Bărbatul a dat categoric din cap: nu e nevoie, domnul Üzkök este îngrijit cum nu se poate mai bine, doctorul a fost aici de mai multe ori în cele două zile de cînd a fost accidentat pe șantierul unde lucrează. Am spus: „Azi dimineață a avut loc accidentul, eu am venit aici pentru accidentul de azi dimineață"; la care bărbatul se întoarse brusc către rănit și-l întrebă ceva în limba lor; rănitul scuturâ încet din cap: Domnul Üzkök nu știe nimic despre vreun accident care să se fi petrecut azi dimineață. Am răspuns calm: „Eu însumi l-am accidentat azi dimineață, el a traversat pe roșu, l-am lovit, puteți să vedeți cum mi-a stricat mașina, e afară". Cei doi discutară din nou în limba lor, se certară enervați, cu o energie teatrală, repetînd întruna aceleași propoziții. Pe urmă, bărbatul care îmi deschisese, îmi explică: „Domnul Üzkök vine din Turcia, e emigrant, domnul Üzkök a avut un accident pe șantier acum două zile. Nu știe nimic de nici o mașină".

Am făcut un semn către rănit și l-am rugat: „Întrebați-l de ce a fugit din mașină; l-aș fi adus eu însumi aici, cu masina". Începură din nou același joc al întrebărilor și răspunsurilor, din care n-am înțeles nimic, și, în timp ce rănitul mă privea speriat, șoptind ceva printre buzele care îi tremurau violent, celălalt traduse: „Domnul Üzkök nu a ieșit din casă, de la accidentul de pe șantier stă mereu în pat". L-am rugat atunci pe rănit: „Arătați-mi plicul albastru pe care l-ați avut în mașină". A ascultat traducerea, nu cred că fraza aceasta ar fi putut fi atît de lungă în turcește. Pe urmă mi se comunică scurt că domnul Üzkök nu a avut niciodată vreun plic albastru.

Mă cuprinse ciuda, aceeași ciudă care mă cuprinde și în clasă, cînd nu știu ce răspunsuri să le dau copiilor:

eram convins însă, că rănitul e una și aceeași persoană cu bărbatul îmbrăcat în pardesiu ponosit pe care îl accidentasem, așa că m-am îndreptat spre patul său și am dat la o parte pătura. Era îmbrăcat în lenjerie de corp, iar mîinile îi erau încleștate pe un obiect pe care nu voia să-l arate cu nici un preț.

M-am întors spre celălalt și l-am întrebat ce adresă are vagonul de locuit și iarăși discută cu rănitul, de data asta fără să-mi răspundă și am simțit că mă cuprinde furia. „Nu-i nici o adresă aici, zise într-un tîrziu, prima casă e la vreo 500 de metri". Am întrebat dacă aici este domiciliul stabil al domnului Üzkök, iar el îmi răspunse șoväind: „Domnul Üzkök lucrează azi aici, mîine dincolo", făcînd semne în toate direcțiile.

Mi-am luat rămas bun, iar bărbatul veni cu mine spre ușă; mă conduse în tăcere către mașină, se apropie de ea și pipăi gînditor capota, verifică încuietoarea defectă a portbagajului și clătină din cap. Nu dădea semne că l-ar fi afectat cine știe ce. Se frecă pe bărbia moale, apoi se scărpină pe favoriții groși. Pe urmă mă întrebă dacă am de gînd să cer despăgubiri de la societatea de asigurări. I-am răspuns că n-am altceva de făcut și apoi l-am auzit estimînd prețul, o sumă foarte apropiată de cea pe care o apreciaseră taximetriștii. Rînji acru și-mi făcu un semn nedeslușit din cap, în clipa în care am răsucit cheia de contact, iar cînd am dat drumul ștergătorului de parbriz, îmi întinse cîteva bacnote pe care le ținuse mototolite în pumn: „Pentru reparații, făcu el. Domnul Üzkök are nevoie de liniște acum".

Am vrut să cobor, dar el se îndepărtase deja, ca și cum gestul său nu mai necesita nici un fel de explicații suplimentare. După ce a dispărut în spatele gardului, m-am uitat la banii din palmă, i-am numărat — suma era aceeași pe care o stabilise el — am șovăit o clipă, așteptînd ceva, apoi, în drum spre școală, am lăsat mașina la un atelier de reparații.

Ca de obicei, Seewald moțăia în cancelarie, cred că mă aștepta, avea o față roșie, burta proeminentă i se răsfrîngea peste cureaua lată. „Am auzit, făcu el, povestește-mi ce s-a întîmplat". Îmi oferi o ceașcă de ceai din termosul său, dar l-am refuzat. A întins ceașca spre

mine, făcînd un gest prin care îmi dădea să înțeleg că nu-l pot refuza, voia să cîștige astfel dreptul de a afla toate detaliile accidentului, încercînd, ca de obicei, să ia cunoștință de întîmplările altuia, mîhnit că lui nu i se întîmplă niciodată nimic deosebit.

Am băut din ceaiul său mult prea dulce, m-am speriat cînd am observat cît de tare îmi tremură mîna — mai puțin cînd am ridicat ceașca la gură, decît atunci cînd am pus-o înapoi pe masă. Așadar, cum am ajuns în intersecție, accidentul, dispariția rănitului; iar atunci cînd i-am descris întîlnirea din vagonul de locuit, am putut să remarc pe fața sa un surîs pripit, un surîs de om care înțelege totul, ceea ce m-a făcut să regret că i-am dat toate amănuntele. Era accidentul meu, o întîmplare din viața mea, aveam tot dreptul s-o apreciez așa cum voiam eu, ca să nu mai spun de întîlnirea din vagonul de locuit, care mi se părea atît de ciudată. Pentru el însă, pentru Seewald, totul era limpede: „Ca într-o povestire de Gogol, spuse el, îți dai seama, dragul meu, exact ca într-o povestire de Gogol". M-am bucurat cînd a sunat clopoțelul și a trebuit să mă duc în clasă fără să mai fiu nevoit să-i dau alte explicații, în special despre înțelesul adînc al întîmplării.

Nu-i voi povesti niciodată coincidența dintre evaluarea făcută de șoferii de taxi și cea pe care a calculat-o tovarășul rănitului, suma a fost mai mare decît cea reală, la atelierul de reparații am plătit cu două sute de mărci mai puțin. Și nu-i voi povesti în viața mea lui Seewald cum am fost din nou în strada Liegnitz, a doua zi spre seară, în timp ce afară ningea necontenit, cu dorința de a-i da străinului sau domnului Üzkök banii rămași.

Fereastra vagonului de locuit era întunecată, vagonul părea părăsit, oricum era încuiat, totuși, după ce am bătut de mai multe ori la ușă, m-am trezit din nou față în față cu străinul, de data aceasta ținea în mînă batista sa roșie de mătase, cu care părea că-și face vînt. Cel puțin șase bărbați ședeau pe paturi, erau niște omuleți mărunți, care aveau în față sticle de vin roșu pe care nu apucaseră să le ascundă. Ședeau așa, ca și cînd i-aș fi surprins asupra unei fapte rele, fără expresie, trădînd parcă o undă de teamă.

Am întrebat de domnul Üzkök; bărbatul cu batista roşie nu-şi amintea de el, nu l-a întîlnit niciodată, nu-l cunoştea. Pe deasupra, mi-am dat seama că este foarte greu să mă recunoască şi, atunci cînd i-am întins restul de bani, m-a privit cu o neîncredere duşmănoasă: îi părea foarte rău, dar nu putea să primească banii care nu îi aparţin. M-am uitat la oamenii tăcuţi, la sticlele lor de vin; semănau ca două picături de apă cu Üzkök, şi am fost sigur că dacă aş fi venit înapoi a doua zi, ar fi negat categoric că m-ar fi văzut vreodată. În locul acesta se înşirau mai multe vagoane de locuit: oare am greşit vagonul? Un lucru însă ştiu precis: înainte de a ieşi, am pus banii pe masă.

În româneşte de
Marius PETRAŞCU

MALCOLM LOWRY
(Canada)

Poet şi prozator, se naşte la Wallasey Chessire (Anglia) în 1909 şi moare la Lewes-Sussex (Anglia) în 1957. Înainte de a se stabili în Canada (1939), călătoreşte în Europa, China, America Latină. Ţărimurile exotice, viaţa aventuroasă îi oferă o bogată sursă de inspiraţie pentru scrierile sale, publicate însă în majoritate, postum. Menţionăm romanele de factură metaforică: „Ultramarinul" (1932, 1962), „Piatra iadului" (1963), „Sumbru ca mormîntul prietenului meu" (1963); povestirile: „Ascultă-ne vocea, Doamne" (1961); „Poeme alese" (1962).

Povestirea „La poalele vulcanului" (1936) constituie simburele din care ulterior se naşte romanul cu acelaşi titlu, publicat în 1947 — adevărată capodoperă — care, sub aparenţa investigării unui caz patologic, este romanul definirii propriei identităţi într-un context mai larg, al degradării valorilor morale în secolul 20. Romanul este ecranizat de către regizorul John Huston în 1964. Tema povestirii — individul pus faţă în faţă cu ideea morală a responsabilităţii civice — este rezolvată în termenii raportului dintre implicare şi non-implicare, conducînd la ideea amară că şi în cazul „fericit" în care imboldul interior coincide cu ideea participării, datorită factorilor de conjunctură social-politică individul se găseşte în imposibilitatea de a acţiona conform principiilor sale. Elaborată într-o tehnică esenţialmente cinematografică, autorul încearcă realismul de cine-verité cu semnificaţii simbolice. Straneitatea unor detalii naturale (vulcanul, ciinele mort, afişele sfîşiate, biserica ruinată) anticipează nu atît incidentul tragic, cît perturbarea, ce va lua proporţiile unui adevărat dezastru, la nivelul conştiinţei individului.

LA POALELE VULCANULUI

Urcînd pe Calle Nicaragua înspre staţia de autobuz, Hugh şi Yvonne zăboviră o vreme privind la păsărelele de culoarea gemului de portocale ce zburau de pe un lăstar de viţă pe altul. Tatăl ei, în schimb, iritat de ţipetele lor stridente, îşi continuă grav drumul în după-amiaza caldă şi azurie de noiembrie.

Autobuzul nu era prea aglomerat la început şi în scurt timp gonea pe şosea în uruit de roţi; parcă ar fi fost o corabie pe o mare agitată.

Cînd pe o fereastră, cînd pe alta, puteau vedea înaltul munte Popocatapetl, la poalele căruia se încolăceau nori ca fumul scos de o locomotivă.

Trecură pe lîngă standuri înalte, hexagonale, avînd lipite pe ele reclame ale cinematografului Morelos: *Las Manos de Orlac; con Peter Lorre.* Traversînd zgomotos micul oraş, observară în altă parte afişe ale aceluiaşi film înfăţişînd un ucigaş cu mîinile pline de sînge...

— Ca la Paris, îi spuse Yvonne lui Hugh, arătînd înspre chioşcuri, îţi mai aminteşti de „Kub", de „Oxygenée"?

Hugh încuviinţă din cap, bolborosind ceva, dar balansul autobuzului îl făcu să-şi înghită fiece silabă.

— ... Ţi-l aminteşti pe Peter Lorre în „M"?

Trebuiră să renunţe însă. Răbdătoarele scînduri ale podelei autobuzului scîrţîiau prea tare. Treceau prin faţa antreprenorilor de pompe funebre. *Inhumaciones.*[1] Un papagal îi privea sumeţindu-şi capul pe stinghiuţa lui de la intrare. *Quo vadis?* sta scris deasupra.

— Minunat, spuse Consulul.

La piaţă opriră pentru nişte indience cu coşuri încărcate cu păsări. Aveau chipuri dure, cu pielea de culoarea ceramicii brune. Felul în care îşi ocupară locurile lăsă o impresie de masivitate. Două sau trei aveau chiştoace de ţigări după urechi, iar altele mozoleau nişte pipe vechi. Feţele lor bine-dispuse, ca ale unor idoli străvechi, erau bronzate de soare, dar nu zîmbeau.

Apoi cineva rise, iar chipurile celorlalţi se destinseră vesele; *camiónul*[2] reunea bătrînele laolaltă. Două din ele reuşiră chiar să întreţină o conversaţie aprinsă, în ciuda zgomotului.

Înclinîndu-şi politicos capul înspre ele, Consulul simţi că şi lui i-ar fi plăcut să meargă acasă. Se întreba oare cine propusese această excursie infernală la fiesta din Chapultepec, cînd maşina lor era pe butuci şi nu putuseră face rost de nici un taxi ! Efortul de a se abţine o zi întreagă de la băutură, fie şi de dragul fiicei sale şi al tînărului ei bărbat, sosiţi în dimineaţa aceea de la Acapulco, se dovedea mult mai mare decît se aşteptase. Şi poate că nu se resimţea atît din pricina abstinenţei, cît a celuilalt efort: de a se obişnui cu sentimentul sfîrşitului apropiat pe care i-l lăsaseră moştenire recentele crize, de o intensitate fără precedent. Cînd Yvonne îi arătă pentru a cincea oară muntele Popocatepetl, zîmbi trist. Chimborazo, Cotopaxi — şi iată-l ! Pentru Consul, vulcanul căpătase o înfăţişare sinistră. Ivindu-se, ca un Moby Dick, cînd într-o parte a orizontului, cînd în cealaltă, avea aerul că le face semn să-şi urmeze drumul către o catastrofă unică şi irevocabilă.

[1] Înmormîntări (sp.).

[2] Camion (sp.).

Autobuzul se îndepărtă de *mercado*[1], unde ceasul clădirii principale ce adăpostea tarabele stătuse la ora două şi şapte minute (ceasul Consulului arăta patru fără un sfert), după care coborî pe neaşteptate o pantă abruptă, pietruită, şi începu să traverseze un mic pod aruncat peste o viroagă.

Să fi fost acelaşi *arroyo*[2] ce traversa grădina tatălui ei ? se întrebă Yvonne. Consulul spuse că da. Adîncul viroagei se întrezărea la mare adîncime; priveai în jos ca din vîrful catargului principal al unei corăbii, cu toate că păienjenişul frunzelor luate ascundea în parte verticalitatea înşelătoare a prăpastiei. Malurile abrupte erau pline de gunoaie, ce împovărau pînă şi frunzele. Privind în urmă de pe versantul abrupt de dincolo de pod, Yvonne zări chiar pe fundul viroagei un cîine mort. Cu oasele-i albe ieşite la vedere, hoitul adulmeca parcă gunoiul.

— Ce se mai aude cu mahmureala de rajah, tată ? întrebă ea zîmbind.

— E ca ordinea în dezordine, scrîşni Consulul, sînt asaltat de pretutindeni de o sumedenie de măşti.

— Nu mai e mult.

— Nu, n-am să mai beau niciodată. Niciodată.

Autobuzul îşi continuă călătoria. Pe la jumătatea pantei, de cealaltă parte a viroagei, lîngă o modestă *cantina*[3] strident ornamentată şi botezată „El Amor de los Amores", aştepta un bărbat într-un costum albastru, legănîndu-se uşor şi mîncînd dintr-un pepene.

Pe măsură ce se apropiau, Consulului i se păru că recunoaşte în el pe coproprietarul *cantinei*, cu toate că aceasta nu se număra printre localurile frecventate de el. Dinăuntru răzbea un cîntec de oameni beţi.

Cînd autobuzul opri, bărbatul sui numaidecît. Consulul simţi că-i lasă gura apă observînd, pe deasupra uşilor cu jaluzele, un barman aplecat peste bar şi discutînd aprins cu nişte poliţişti zgomotoşi.

---

[1] Piaţă (sp.).

[2] Rîu (sp.).

[3] Circiumă (sp.).

Vibrațiile *camiónului* se domoliră treptat, în vreme ce șoferul intră în circiumă. Ieși aproape numaidecît, năpustindu-se înapoi în vehiculul său. Aruncînd apoi o privire amuzată bărbatului în costum albastru, pe care părea să-l cunoască, el băgă în viteză și porni mai departe.

Pe acel bărbat, Consulul îl urmări cu o privire fascinată. Era într-adevăr serios atins de băutură și simți o ciudată invidie pe el, măcar că nu era vorba, probabil, decît de un imbold de comuniune. Pe cînd treceau cu autobuzul prin fața berăriei „Cerveceria de Quahnahuac", Consulul, care studiase cu o privire mult prea lucidă mîinile mari și tremurătoare ale celuilalt, și le înfundă pe ale sale în buzunar cu un simțămînt de vinovăție; găsise, în schimb, cuvîntul dorit pentru a-l descrie pe celălalt: *pelado*.

Pelados, gîndi el, jupuiții și despuiații, erau cei cărora nu le trebuie să fie bogați pentru a-i prăda pe cei cu adevărat săraci. Tot ei erau acei politicieni corciți care trudesc ca niște sclavi să-și cîștige o slujbă la stăpînire doar pe un an de zile, răstimp în care speră să agonisească suficient pentru a nu mai trebui să muncească tot restul vieții. *Pelado* — un cuvînt ambiguu, fără îndoială. Consulul chicoti. Un spaniol l-ar putea interpreta cu sensul de indian — indianul pe care-l disprețuia, de care se folosea și pe care-l îndesa cu băutură — oh, „otrăvitoare". În vreme ce pentru indian, cuvîntul putea însemna spaniol, sau putea fi folosit de ambii cu un dispreț mărinimos, semnificînd, pur și simplu, unul care se dădea în spectacol.

Dar indiferent de semnificația sa, chibzui Consulul, ai cărui ochi erau în continuare ațintiți asupra bărbatului în costum albastru, drept era să atribui geneza acestui cuvînt unui eveniment de genul cuceririi, așa cum îți sugera pe de o parte exploatatorul, iar pe de alta hoțul; și nici nu era greu să înțelegi de ce ajunsese cu timpul să definească atît pe invadatori, cît și pe victimele lor. Substituibilii au fost dintotdeauna termenii de batjocură folosiți de agresori în scopul discreditării publice a celor pe cale de a fi jefuiți.

Acel *pelado*, așadar, care se înghinase singur o vreme cu voce joasă, căzuse acum într-o stare de toropeală. Nu exista nici un taxator în cursa aceea, prețul călătoriei urmînd să fie plătit șoferului la coborîre, astfel încît nu-l deranja nimeni. Costumul albastru prăfuit, cu o croială mu-

lată pe talie, dar descheiat, pantalonii largi, pantofii ascuțiți la vîrf, lustruiți în dimineața aceea și pătați de rumegușul circiumii indicau o confuzie a stării sale de spirit, pe care Consulul o înțelegea prea bine; cine să fie astăzi, Jekyll sau Hyde ? Cămașa purpurie, descheiată la gît, lăsînd la vedere un crucifix, era ruptă și-i atîrna în parte peste pantaloni. Dintr-un motiv obscur, purta două pălării, un soi de gambetă ieftină ce i se potrivea perfect peste calota largă a unui *sombrero.*

Curînd trecură pe lîngă hotelul „Casino de la Selva" și se opriră încă o dată. Mînji cu cozi lucioase galopau pe o pantă. Consulul îl recunoscu din spate pe doctorul Vigil, a cărui siluetă îi apărea mișcîndu-se dincolo de arbori, pe terenul de tenis; executa parcă un dans grotesc de unul singur.

Ieșiră brusc din oraș. Mai întîi apărură de o parte și de alta a drumului pereți de piatră necioplită, iar apoi, după traversarea liniei înguste de cale ferată, cisternele Pearce, îngrămădite în lungul taluzului, se profilau pe fundalul arborilor și gardurilor vii, frunzoase, înveselite de strălucitoarele flori pădureți și de clopoței sălbatici, de un albastru intens. Straie albe și verzi atîrnau de pe știuleții de porumb ce-nconjurau casele joase, cu acoperișuri năpădite de iarbă. Floricele de un albastru aprins se întinseseră și creșteau de-a dreptul în copacii nămețiți de flori, iar Consulul luă aminte cu groază la întreagă această frumusețe.

O vreme înaintară pe un drum mai lin, astfel încît Hugh și Yvonne putură vorbi. Apoi, tocmai cînd Hugh pomenea ceva despre soiurile de volbură, șoseaua deveni și mai proastă ca înainte.

— Parcă ar fi un clopot din Canterbury, încercase Consulul să spună, dar chiar atunci *camiónul* intră într-o hîrtoapă și simți ca și cum zdruncinătura i-ar fi aruncat inima între dinți. Își căută din nou echilibrul pe banchetă, al cărei lemn îi trimise în trup o durere ascuțită. Genunchii i se ciocneau unul de altul. Avîndu-l tot timpul pe Popocatepetl cînd în față cînd înapoi, se afundară într-un ținut cu adevărat accidentat. Consulul își simțea capul ca pe un coș deschis în care mișunau o mulțime de crabi. Acum îl obseda viroaga ce se tîra după ei cu o răbdare înspăi-

mintătoare, după părerea sa, şerpuind continuu în preajma drumului, cînd de o parte, cînd de cealaltă. Crabii i se furişaseră în fundul ochilor, dar se strădui să pară vesel.

— Unde a dispărut bătrînul Popeye ? exclama ori de cîte ori ieşea vulcanul din raza lor vizuală, lunecînd în spatele ferestrei din stînga, fiindcă, deşi se temea de el, se simţea totuşi ceva mai bine în prezenţa lui.

— Parcă am merge pe faţa lunii, încercă Hugh să-i şoptească Yvonnei, dar sfîrşi prin a striga.

— Poate într-un morman de spanac! tocmai îi răspundea ea tatălui ei.

— Coborîm după legea lui Arhimede de data asta ! Atenţie !

O bucată de vreme călătoriră pe un şes împădurit, fără nici un vulcan la orizont, nimic altceva decît pini, pietre, conuri de brad şi pămînt negru. La o privire mai atentă, în schimb, observară că pietrele erau vulcanice şi pămîntul pîrjolit, Popocatepetl atestîndu-şi pretutindeni prezenţa şi vechimea.

După aceea, muntele însuşi se ivi din nou, magnific dar cu o aparenţă de tristeţe, cu ardezia-i cenuşie precum disperarea, străjuind deasupra femeii sale adormite, Ixtaccihuatl, ce-i rămînea acum mereu în apropiere. Asta trebuie să fi fost explicaţia, hotărî Consulul, simţind că Popocatepetl avea şi ceva supărător în înfăţişare, parcă ar fi fost conştient de faptul că oamenii se aşteptau să-l vadă pe punctul de a face ori simboliza ceva; ca şi cum a fi cel mai frumos munte de pe pămînt nu ar fi ajuns.

Plimbîndu-şi privirile prin *camiónul* ceva mai aglomerat acum, Hugh luă seamă la lumea din jur. Observă beţivii, bătrînele, bărbaţii în pantalonii lor albi şi cămăşile purpurii, iar mai apoi bărbaţii care purtau pantaloni negri şi cămăşile albe de sărbătoare — căci era sărbătoare — şi vreo cîteva femei mai tinere în doliu. Încercă să-şi concentreze atenţia asupra orătăniilor. Găinile, cocoşii şi curcanii închişi în coşuri, ca şi păsările încă libere se resemnaseră deopotrivă. Bătînd arareori din aripi pentru a dovedi că mai sînt vii, ele se ghemuiră supuse sub bănci, lăsînd la vedere ghearele subţiri, legate cu sfori groase. Doi pui de găină zăceau tremurînd de spaimă între frîna de mînă şi ambreiaj, aripile lor părînd priponite de schim-

bătorul de viteze. În cele din urmă, Hugh se plictisi. Gîndul la Yvonne îl apăsa, îi zdruncina creierul, otrăvind *camiónul*, ziua întreagă, cu un soi de aţiţare pasională.

Încercă să facă abstracţie de apropierea ei şi privi pe geam, numai pentru a-i vedea profilul pur şi părul blond strălucitor călătorind în oglinda geamului.

Consulul suferea tot mai intens. Fiece obiect pe care-i lunecau privirile părea investit cu o semnificaţie crudă, suprasenzuală. Chiar lemnul băncii pe care şedea era capabil să-i îndurereze mîinile. Ca şi cuvintele înşirate pe toată lăţimea autobuzului, deasupra parbrizului: *Su salud estará a salve no escapiendo en el interior de este vehiculo;*[1] oglinda rotundă a şoferului avînd deasupra inscripţia *Cooperación de la Cruz Roja;* alături de care spînzurau trei cărţi poştale reprezentînd-o pe Fecioara Maria şi un extinctor; cele două vaze zvelte cu margarete, aşezate pe tabloul de bord; haina de postav şi măturica de sub bancă în faţa căreia şedea *peladoul* — toate acestea îl păreau cu adevărat vii, participînd cu o animaţie răutăcioasă la călătoria lor.

Iar *peladoul*? Din pricina smuciturilor *camiónului*, îi era greu să-şi păstreze locul. Cu ochii închişi şi legănîndu-se dintr-o parte în alta, încerca să-şi vîre cămaşa în pantaloni. Acum îşi încheia tacticos haina, încurcînd ordinea nasturilor şi butonierelor. Consulul zîmbi, ştiind cît de meticulos poate fi un beţiv: haine ce ajung pe tine în mod miraculos, maşini conduse cu un al şaptelea simţ, poliţişti evitaţi cu un al optulea. *Peladoul* îşi făcuse acum loc să se întindă cît era de lung pe bancă. Iar toate acestea le realizase fără să deschidă măcar o dată ochii.

Întins — precum un cadavru — el păstra totuşi aerul că e într-un fel straniu conştient de ce se petrece în jur. În ciuda toropelii, mintea sa continua să vegheze. Jumătatea de pepene îi lunecă din mînă şi începu să se legene, cu seminţele-i ca nişte boabe de struguri, încoace şi-ncolo pe banchetă, şi cu toate acestea, cu o privire oarbă, ochii aceia morţi o vedeau; îi căzu crucifixul, lucru de care era conştient; gambeta se desprinse de pe *sombrero* şi lunecă

[1] Vă păstraţi sănătatea dacă nu scuipaţi în interiorul acestui vehicul (sp.).

pe podea şi deşi nu făcu nici o mişcare să o ridice, era evident că nici acest lucru nu-i scăpase. Se păzea să nu fie furat în vreme ce-şi aduna puterile pentru o beţie şi mai grozavă, iar pentru a intra în *cantina* altuia va avea poate nevoie să se ţină zdravăn pe cele două picioare. Prevederea sa era vrednică de admiraţie.

Yvonne se simţea bine. Deocamdată se eliberase de prezenţa lui Hugh, de tirania gîndului exclusiv la el. *Camiónul* călătorea mult mai rapid, răsucindu-se, legănîndu-se, sărind; bărbaţii dădeau din cap zîmbind; doi băieţandri care abia îşi puteau ţine echilibrul fluierau în spatele maşinii; iar cămăşile lucioase şi încă mai sclipitoarele serpentine ale biletelor roşii, galbene, verzi şi albastre ce se bălăbăneau de un cîrlig înfipt în plafonul maşinii dădeau, laolaltă cu toate celelalte, un anume aer de bună dispoziţie călătoriei lor. Parcă ar fi mers la o nuntă.

O dată cu coborirea tinerilor însă, se duse şi o parte din buna dispoziţie. Predominanţa purpuriului la cămăşile bărbaţilor împrumuta zilei o strălucire neliniştitoare. După cum, ceva brutal descoperea şi la cactuşii aceia ca nişte candelabre ce dansau dincolo de geam. Ca şi la ceilalţi cactuşi, ceva mai depărtaţi, semănînd cu o armată ce urcă un deal sub ploaia de foc a tunurilor. Deodată nu mai putu zări dincolo de geam decît o biserică dărîmată, plină de bostani, cu nişte guri căscate în loc de uşi şi cu ferestrele năpădite de iarbă. Pe dinafară era înnegrită de parcă o pîrjolise focul, dîndu-ţi impresia că e un loc blestemat. Era ca şi cum ar fi părăsit-o Hugh încă o dată, şi suferinţa provocată de el i se furişă din nou în inimă, stăpînind-o cîteva clipe.

Autobuze săltau pe lîngă ei în sens contrar — autobuze către Tetecala, Jujuta, către Xiutepec, Xochitepec...

Intrară cu viteză pe un drum lăturalnic. Popocatepetl se ivi la orizont, în dreapta, cu un povîrniş frumos curbat, ca un sîn de femeie, iar celălalt zimţat feroce şi ameninţător. Norii călători se contopeau în grămezi înalte dincolo de el.

Simţeau cu toţii, în fine, că mergeau cu adevărat undeva; se închiseseră în sine, abandonîndu-se tumultuoasei voinţe a vehiculului.

Înaintau cu zgomot mare, trecînd pe lîngă niște purcelușI ce se vînzoleau pe șosea și un indian care cernea nisip. Afișe lipite pe ziduri dărăpănate lunecau prin fața ferestrelor. *Atchis ! Instantia ! Resfria dos Dolores. Cafiaspirina. Rechaches Imitaciones. Los Manos de Orlac: con Peter Lorre.*

Cînd dădeau de o porțiune de drum mai accidentată, autobuzul zornăia îngrozitor și, uneori, chiar ieșea în afara carosabilului. Voința sa era însă mai presus de aceste tribulații. Se mulțumeau cu toții să-i transfere întreaga răspundere și să se lase cotropiți de o moleșeală din care s-ar fi desprins dureros.

În vreme ce se rostogoleau peste asemenea hîrtoape de le clănțăneau dinții, Consulul se descoperi capabil să gîndească — cu o detașare și un calm ce te înghețau, ținînd cont de calitatea sa de actor în această piesă — pînă și la noaptea teribilă ce-l aștepta, fără îndoială, la camera sa ce avea să se cutremure în ritmul unor orchestre demonice, la frînturile de somn terorizat, întrerupt de voci închipuite, acompaniate de lătrăturile ciinilor, sau de numele lui repetat iar și iar cu dispreț de niște invitați imaginari, la sosire.

Camiónul se aplecă și cobori cu viteză.

Citiră cuvîntul *Deviación*[1], dar virară prea brusc, în scrîșnetul pneurilor și al frînei. Pe cînd reveneau la drumul drept, Consulul observă un om care aparent dormea adînc lîngă un gard viu, pe partea dreaptă a șoselei.

Nici Hugh nici Yvonne nu părură să acorde vreo importanță faptului. Iar după părerea Consulului, era improbabil ca oricine altcineva de pe acele meleaguri să fi considerat extraordinar faptul că un om își găsise să doarmă la soare pe marginea drumului, sau chiar în mijlocul șoselei naționale.

Consulul mai privi o dată în urmă. Nu se înșelase. Omul de care se depărtau cu repeziciune zăcea cu pălăria pe ochi și cu brațele întinse către o troiță de la marginea drumului. Treceau acum pe lîngă un cal fără călăreț, care se înfrupta din frunzișul gardului.

Consulul se aplecă în față pentru a striga, dar șovăi. Dacă nu era decît o simplă halucinație ? Situația ar fi fost

[1] Deviere (sp.).

penibilă. Strigă totuşi, bătîndu-l pe şofer pe umăr; aproape în aceeaşi clipă autobuzul opri.

Dînd repede înapoi vehiculul care scheuna, cîrmindu-l cu o singură mînă într-o cursă excentrică, şoferul, care se sălta de la locul său pentru a observa cotiturile înainte şi înapoi, cu rapide şi totuşi îndărătnice rotiri ale capului, se întoarse pe prăfuita deviaţie de la şoseaua principală.

Se simţea mirosul puternic, prietenos al gazelor de eşapament, atenuat de izul fierbinte de smoală al porţiunilor de şosea aflate în reparaţie, cu toate că nu lucra nimeni; se roiseră cu toţii; şi nici nu aveai altceva de văzut decît covorul moale, indigo, lucind şi asudînd de unul singur. Doar ceva mai în spate, lîngă gardul viu, se afla o troiţă, iar la picioarele ei zăceau o sticlă cu lapte, o pîlnie, o şaretă şi resturile unui geamantan vechi.

Puteau vedea acum foarte bine şi pe bărbatul culcat cu braţele întinse înspre troiţă.

. . .

Cînd autobuzul opri cu o smucitură, *peladoul* fu gata să lunece de pe locul său. Înfrîngîndu-şi inerţia trupului, el nu numai că aterizâ cu bine pe picioare, reuşind admirabil să-şi menţină echilibrul, dar şi parcursese, cu o mişcare puternică, jumătate din distanţa pînă la uşă, avînd crucifixul la locul său sigur, în jurul gîtului, pălăriile într-o mînă şi pepenele în cealaltă. Îşi înclină cu gravitate capul şi cu o privire ce ar fi ucis în faşă orice intenţie de a i le fura, el aşeză grijuliu pălăriile pe un loc liber de lîngă uşă. Apoi, cu o precauţie exagerată, coborî pe şosea. Avea încă ochii doar pe jumătate deschişi, păstrîndu-şi acel luciu ca de mort, cu toate acestea nu putea fi pus la îndoială faptul că pricepuse întreaga situaţie. Aruncînd pepenele, se îndreptă înspre omul culcat în drum. Cu toate că păşea ca şi cum ar fi întîlnit nişte obstacole imaginare, trupul îi era drept şi mersul neşovăitor.

Yvonne, Hugh, Consulul şi alţi doi pasageri îi urmară. Nici o bătrînă nu-şi părăsise locul.

Cînd ajunseră la jumătatea distanţei, Yvonne dădu drumul unui ţipăt nervos, întorcîndu-se brusc pe călcîie. Hugh o prinse de braţ.

— Nu te simţi bine ?

— N-am nimic, răspunse ea, eliberîndu-se. Vezi-ţi de drum. Nu suport să văd sînge, fir-ar să fie, asta-i tot.

Se întoarse în *camión*, în vreme ce Hugh îşi continuă drumul împreună cu Consulul şi cei doi pasageri.

Peladoul se legăna uşor asupra omului prăvălit.

Cu toate că faţa acestuia din urmă era acoperită de pălărie, se putea constata că era un indian din clasa *peónilor*[1]. Agoniza, fără îndoială. Pieptul i se umfla de parcă ar fi fost un înotător epuizat, stomacul i se contracta şi i se dilata rapid, cu toate acestea nu se zărea pic de sînge. Pumnul său încleştat lovea ţărîna cu mişcări spasmodice.

Cei doi străini stăteau neajutoraţi, fiecare aşteptînd de la celălalt să ridice pălăria *peónului* pentru a da la iveală rana presimţită de toţi, opriţi de la acest gest de o îndărătnicie comună, de un vag simţ al etichetei. Fiecare era conştient de faptul că şi celălalt găseşte că ar fi, desigur, mai nimerit ca pe indian să-l cerceteze *peladoul* sau unul din pasageri. Cum însă nimeni nu făcea vreo mişcare, Hugh deveni nerăbdător. Se legăna de pe un picior pe altul. Îi privi rugător pe Consul. Stătuse îndeajuns de mult în ţara aceea pentru a şti ce trebuia făcut; în plus, dintre ei toţi, el era cel mai potrivit să reprezinte autoritatea. Nici Consulul însă, care se străduia să se abţină de la a spune: „Daţi-i înainte, la urma-urmelor Spania a invadat prima Mexicul", nu făcu vreo mişcare. În cele din urmă, Hugh îşi pierdu răbdarea. Păşind impulsiv înainte, el dădu să se aplece asupra *peónului*, cînd unul din pasageri îl prinse de mînecă.

— Mistair, v-aţi aruncat ţigara ?

— Poftim ? Hugh se întoarse uimit.

— Nu ştiu, zise Consulul. Le e teamă de incendii, probabil.

— Mai bine aruncaţi-o, *Señor*. E prohibid.

Hugh aruncă ţigara, intrigat şi iritat. Era din nou pe punctul de a se apleca asupra muribundului, cînd pasagerul îl trase încă o dată de mînecă.

— Asta e prohibid, *Señor*, spuse celălalt politicos, scobindu-se în nas şi slobozind un ris scurt. *Positivamente*[2]!

---

[1] Zilier (sp.).

[2] Sigur, da (sp.).

— Nu comprendo, gnädige *Señor*, încercă Hugh cu disperare să articuleze în spaniolă.

— Vrea să spună că nu trebuie să-l atingi deoarece prin asta te-ai implica juridic, încuviinţă Consulul din cap, începînd să transpire şi dorindu-şi aprig să se fi putut depărta cît mai mult de o asemenea scenă, la nevoie folosindu-se chiar de calul *peónului*, şi să se fi pierdut printre umflatele tigve ale cucurbitaceelor. „Nu te amesteca" nu e doar un avertisment, Hugh; astfel sună legea, chiar.

Respiraţia omului şi spasmodica-i mişcare a mîinii semănau cu marea ce scaldă o plajă pietroasă.

Atunci *peladoul* se lăsă pe un genunchi şi îndepărtă brusc pălăria muribundului.

Se aplecară cu toţii şi-i văzură rana îngrozitoare ce i se căsca într-o parte a capului; sîngele scurs din ea se coagulase aproape; şi mai înainte ca ei să se dea înapoi, mai înainte ca *peladoul* să fi pus la loc pălăria, îndreptîndu-şi apoi trupul şi făcînd un gest de neajutorare cu mîinile pătate de sînge pe jumătate uscat, zăriră cu toţii o sumă de bani, patru sau cinci pesos de argint şi un pumn de centavos depuşi cu grijă sub gulerul bărbatului şi ascunşi în parte de acesta.

— Dar nu-l putem lăsa pe bietul om să moară, exclamă Hugh disperat, privind după *peladoul*, care se întorcea la autobuz, şi apoi încă o dată în jos, la viaţa ce abia mai pîlpîia. Va trebui să chemăm un medic.

Peladoul făcu din nou, de data asta din camión, gestul de neajutorare de mai înainte, care putea să sugereze şi mila.

Consulul constată cu uşurare că prezenţa lor încurajase deja apropierea altora, căci doi ţărani, neobservaţi mai înainte, veniră în apropierea muribundului, în vreme ce alt pasager îi stătea alături.

— *Pobrecito*[1], zise unul.

— *Chingarn*[2], mormăi celălalt.

Treptat, toţi ceilalţi reluară aceste remarci ca pe un soi de refren, un susur molcom al zădărniciei, un susur de şoapte în care păreau să se fi topit şi praful, şi zăpuşeala,

---

[1] Sărăcuţul (sp.).

[2] Beţivanul (argou Am.).

și autobuzul cu încărcătura sa de babe împietrite și de păsări condamnate, în vreme ce doar aceste cuvinte, unul de blîndă compasiune, iar celălalt de crud dispreț se mai puteau auzi pe deasupra gîfîiturilor indianului pînă ce, parcă mulțumit că toate erau acum bune și la locul lor, șoferul începu să claxoneze nerăbdător.

Un pasager îi strigă să înceteze, dar gîndind, probabil, că mustrarea era mai curînd o aprobare glumeață, șoferul continuă să claxoneze, acompaniind susurul ce se transformă curînd într-o gîlceavă generală, în care sugestii și bănuieli, laolaltă cu un amestec pestriț de apostrofări se anulau unele pe altele.

Să fi fost o crimă? Să fi fost o tîlhărie? Sau ambele? *Peónul* se întorsese de la piață cu o sumă mai mare de bani decît cei patru sau cinci pesos; s-ar fi putut să fi posedat *mucho dinero*[1], astfel încît, pentru a înlătura bănuiala de furt, unui hoț abil i-ar fi trecut prin minte să-i lase asupră-i cîțiva bănuți, după cum și făcuse. Poate nici nu avusese loc vreun jaf; să fi fost doar trîntit de pe cal? Îl lovise calul cu copita? Posibil? Imposibil! Fusese chemată poliția? O ambulanță — Cruz Roja? Unde se afla cel mai apropiat telefon? Oare trebuia să meargă unul din ei acum la poliție? Dar era absurd să-ți închipui că polițiștii nu erau deja pe drum. Cum puteau polițiștii să fie pe drum, cînd jumătate se aflau în grevă? Se putea totuși să fi pornit încoace. O ambulanță? Ar fi fost o dovadă de impertinență însă din partea unui *gringo*[2] dacă s-ar fi amestecat în cazul acesta. Crucea Roșie era, fără îndoială, capabilă să se îngrijească și singură de o asemenea chestiune. Să fi fost adevărat zvonul cum că s-ar fi suspendat servicic de Ambulante? Nu era o cruce roșie ci una verde, iar serviciul lor începea abia din momentul în care erau anunțați. Era poate imprudent din partea unui *gringo* să-și închipuie că n-au fost anunțați. Mai este doctorul Vigil, un prieten intim, de ce să nu fie el chemat? Juca tenis. Să sune atunci la Casino de la Selva? Nu exista nici un telefon; oh, a existat unul odată, dar l-au desființat. Să cheme pe alt medic, doctorul Gomez? *Un hom-*

[1] Mulți bani (sp.).
[2] American (sp.).

bre noble. Prea departe pînă la el şi, oricum trebuie să fi fost plecat. Ei, poate se întorsese între timp !

In cele din urmă, Hugh şi Consulul deveniră conştienţi de faptul că ajunseseră într-un impas asupra căruia claxonul şoferului făcea, totuşi, cel mai potrivit comentariu. Nici unul din ei nu putea presupune, judecînd după aparenţe, că de soarta *peónului* nu se îngrijea, într-un fel ori altul, cineva „din neamul lui". Ei bine în acest caz nu s-ar fi putut spune că ai lui ar fi fost prea generoşi cu el! Sau, dimpotrivă, aceeaşi persoană care-l aşezase la marginea drumului şi-i vîrise banii sub guler mergea, poate, chiar în acele clipe, după ajutoare !

Aceste sentimente încolţeau şi se anulau din nou unul pe altul; şi cu toate că nu vorbeau pe un ton răstit, cu toate că Hugh şi Consulul nu se certau, era ca şi cum s-ar fi doborît cu adevărat, fizic, la pămînt unul pe celălalt, de unde se ridicau din nou, de fiecare dată mai obosiţi, de fiecare dată întîmpinînd un obstacol fizic sau psihic în calea cooperării ori chiar şi a acţiunii de unul singur, impedimentul ultim şi cel mai puternic fiind acela că nu era treaba lor ci a altcuiva.

Cu toate acestea, privind în jur, ei realizară că acesta şi era subiectul controversei generale. Nu-i treaba mea, nici a ta, spuneau ei clătinînd din cap, ci a altuia, răspunsurile lor devenind tot mai încîlcite, tot mai teoretice, încît, în cele din urmă, discuţia luă o întorsătură politică.

Consulului îi păru deodată că timpul se scurgea cu viteze inegale, aceea la care murea *peónul* contrastînd ciudat cu aceea la care ajungeau cu toţii la concluzia că le e imposibil să ia vreo hotărîre. Conştient de faptul că discuţia nu era nici pe departe încheiată şi că şoferul, care încetase să mai claxoneze şi vorbea peste umăr cu nişte femei, nu va pleca în ruptul capului fără să-şi încaseze taxele de călătorie, Consulul se scuză faţă de Hugh şi se duse la calul indianului, care, cu găleata atîrnînd la oblînc şi cu greoaiele-i teci de fier drept scări, mesteca la volbură, arătînd atît cît poate părea de nevinovat unul din specia lui, cînd e bănuit, fie şi pe nedrept, că şi-ar fi aruncat călăreţul la pămînt sau că ar fi omorît un om cu copita. Il examină cu atenţie, fără a-l atinge, observîndu-i ochii prietenoşi şi poznaşi, ce-ţi inspirau încredere, infla-

mația de la crupă, numărul șapte insemnat cu fierul roșu pe noadă, ca pentru a oferi o cheie celor întîmplate. Ei bine, ce se întîmplase ? Parabola unei ore prea tîrzii ! Și mai important încă, oare ce avea să li se întîmple acum lor, tuturor ? Ceea ce avea să se întîmple cu el era că va da pe gît cincizeci și șapte de pahărele cu prima ocazie.

Șoferul claxona cu toată puterea acum cînd două mașini erau silite să aștepte în spatele său, iar Consulul, observîndu-l pe Hugh stînd pe scara uneia din ele, se întoarse clătinînd din cap, în vreme ce *camiónul* se apropia din sens invers, oprind pe o porțiune unde șoseaua se lărgea. Cu o grabă nebună, cele două mașini țîșniră mai departe, cea de a doua aruncîndu-l jos pe Hugh. Purtînd sub tăbliță cu numărul de circulație mențiunea *Diplomático*, mașinile dispărură într-un nor de praf.

— Asta înseamnă diplomație, fără îndoială, zise Consulul cu un picior pe scara *camiónului*. Haide, Hugh, nu putem face nimic.

Ceilalți pasageri se îmbarcau, iar Consulul îl luă pe Hugh deoparte. Claxonul suna mult mai rar, cu un soi de resemnare amuzată.

— Nu realizezi nimic altceva decît că o să intri la pușcărie și or să te vîre într-o încurcătură diplomatică pentru cine știe cît timp, insistă Consulul. Haide, Hugh, la ce-ți umblă gîndul ?

— La naiba, dacă nu pot aduce un doctor aici, îl voi duce eu la unul.

— Nu-ți vor da voie cu el în autobuz.

— N-or să-mi dea pe dracu' ! Oh, iată că vine poliția, adăugă el, observînd trei vigilantes zîmbitori care se apropiau tropăind prin praful drumului, cu tocurile revolverelor bătîndu-le coapsele.

— Nu, din păcate, nu-i poliția, zise Consulul. Sau cred că sînt doar de la *policia de seguridad*. Nici ei nu pot face cine știe ce, doar să-ți spună să te cari de aici sau...

Hugh începu să parlamenteze cu ei, în vreme ce Consulul îl urmărea îngrijorat de pe scara *camiónului*. Șoferul claxona obosit. Unul din polițiști începu să-l împingă pe Hugh către autobuz. Hugh îl împinse la rîndu-i. Polițistul își retrase mîna. Hugh ridică pumnul. Polițistul își lăsă jos mîna și începu să bîjbîie după pistol.

— Hai, Hugh, vino, pentru numele lui Dumnezeu, îl rugă Consulul, trăgînd iar de el. Vrei să ne bagi pe toţi la puşcărie ? Yvonne...

Poliţistul tot îşi mai pipăia tocul revolverului cînd brusc faţa lui Hugh se prăbuşi precum o grămăjoară de cenuşă. Mîinile îi căzură fără vlagă pe lîngă trup şi, cu un rîs batjocoritor, urcă în autobuzul ce se pusese deja în mişcare.

— Lasă, Hugh, zise Consulul aflat pe scară lîngă el, în vreme ce o picătură de sudoare îi cădea pe picior. Ar fi fost mai greu decît cu morile de vînt.

— Care mori de vînt ? tresări Hugh, privind în jur.

— Nu, nu, zise Consulul, la altceva m-am referit, cu deosebire că Don Quijote n-ar fi şovăit atîta timp.

Şi începu să rîdă.

Hugh rămase locului o vreme înjurînd în gînd şi privind la scena lăsată în urmă: calul *peónului* mestecînd frunzişul gardului viu, poliţiştii învăluiţi în colb, *peónul* mult mai departe, bătînd cu pumnul în pămînt, iar acum, plutind în înalt deasupra tuturor, ceea ce nu observase mai înainte, inconfundabilul desen grotesc al păsărilor *xopilotes*[1], care nu aşteaptă decît ratificarea morţii.

III

Autobuzul zbura mai departe.

Yvonne zăcea moleşită de ruşine şi resemnare. Încercă să ademenească privirile lui Hugh, dar acesta se ghemuise la locul său, atît de furios încît se temea să-i vorbească sau chiar să-l atingă.

Îşi căută o scuză a purtării sale în hotărîrea comună şi mută a bătrînelor de a nu se amesteca în toată afacerea. Cu cîtă solidaritate îşi strînseseră pe lîngă ele coşurile cu păsări atunci cînd simţiseră primejdia şi cum se mai uitaseră în jur pentru a-şi repera avutul ! După aceea stătuseră cum stăteau şi acum — nemişcate. Era ca şi cum pentru ele, cele încercate de feluritele tragedii din istoria Mexicului, mila, impulsul de a te apropia, şi frica, impulsul de a fugi (după cum învăţase ea la colegiu) s-ar

[1] Vulturi (sp.).

fi logodit în cele din urmă în simţămîntul prudenţei, în convingerea că e mai bine să stai la locul tău.

Ce se întîmplase însă cu ceilalţi pasageri ? Cu bărbaţii în cămăşi purpurii care văzuseră prea bine tot ce se petrecuse, dar nu coboriseră nici ei ? Cine voia să fie arestat sub acuzaţia de complicitate ! păreau să spună ei acum. *Frijoles*[1] pentru toată lumea; *Tierra, Libertad, Justicia y Ley*[2]. Însemnau ceva toate acestea ? *Quién sabe*[3]? Nu erau siguri de nimic afară de faptul că e o prostie să ajungi să ai de-a face cu poliţia, care-şi are felul ei particular de a privi legea.

Yvonne îl prinse pe Hugh de braţ, dar el nu-şi întoarse ochii spre ea. *Camiónul* înainta cu zgomot, legănîndu-se ca şi mai înainte. Alţi cîţiva tineri se agăţaseră în spatele său şi acum fluierau; bileţelele lucioase jucau în culorile lor vii, iar bărbaţii se priveau unii pe alţii cu aerul unei înţelegeri mutuale a faptului că autobuzul îşi făcea de cap. Nu mai mersese niciodată atît de repede, ceea ce trebuia pus în seama faptului că şi el ştia că azi e sărbătoare.

Praful se strecura înăuntru prin geamuri, o invazie domoală a neantului, luînd în stăpînire vehiculul.

Ajunseră apoi la Chapultepec.

Şoferul îşi ţinu mîna pe frîna de siguranţă tot timpul cît coborîră serpentinele în oraşul care îşi cîştigase deja aversiunea Consulului din pricina trecutelor lui excese aici. Popocatapetl părea incredibil de aproape acum, aplecat asupra junglei ce începuse a-şi trage întunericul peste genunchi.

Cîteva clipe în autobuz se instăpîni o pace de amurg. Răsăriseră stelele: constelaţia Scorpionului ieşise din văgăuna sa şi aştepta acum în partea de jos a orizontului.

Consulul se aplecă în faţă şi-l înghionti pe Hugh.

— Vezi şi tu ce văd eu ? îl întrebă, înclinîndu-şi capul în direcţia *peladoului*, care şezuse tot timpul drept şi ţeapăn, frămîntînd ceva în poală cu o expresie asemănătoare

---

[1] Fasole (sp.).

[2] Pămînt, libertate, dreptate şi lege (sp.).

[3] Cine ştie? (sp.).

celei dinainte, cu toate că era în mod evident mai odihnit acum şi că se mai trezise din beţie.

Cînd autobuzul opri în piaţă, aruncîndu-l pe Hugh în picioare, acesta îl observă pe *pelado* strîngînd în mîini o tristă grămăjoară de centavos şi pesos de argint, pătaţi de sînge, banii muribundului...

Pasagerii începură să se îngrămădească la ieşire. Unii din ei se uitară la *pelado* fără să le vină a crede, dar preocupaţi în acelaşi timp de ale lor. Rînjindu-le în faţă, acesta părea aproape să-şi dorească a-i auzi făcînd vreun comentariu. Nimeni nu spuse însă nimic.

Peladoul îşi plăti preţul călătoriei cu o parte din banii însîngeraţi, iar şoferul îi acceptă, după care continuă să încaseze celelalte taxe.

În seara caldă, stăteau toţi trei în micul *zócalo*[1]. Bătrînele dispăruseră; parcă le-ar fi înghiţit pămîntul.

Pe o stradă din apropiere răsunau prelung corzile unei chitare, iar din depărtare se auzeau pocnetele şi ţipetele fiestei.

Yvonne îl luă pe Hugh de braţ. Pe cînd se depărtau, îl văzură pe şofer, care părea epuizat pentru ziua aceea şi pe *pelado*, care păşea ţanţoş şi cu un zîmbet prostesc de triumf pe chip, întrînd plini de importanţă într-o *pulqueria*[2]. Cei trei priviră lung după ei şi la numele circiumii recompus prin închiderea celor două uşi batante: La *Todos-Contendos-y-yo-También*.

— „Fericiţi cu toţii şi eu aşijderea", traduse Consulul, certitudinea că va bea un milion de tequilas din clipa aceea pînă la sfîrşitul vieţii pogorîndu-se asupra lui ca o binecuvîntare şi amînîndu-i pe moment nevoia primei înghiţituri.

Undeva se dezlănţui un clopot în triftongi sălbatici.

Înaintară în direcţia fiestei, umbrele lor lunecînd în curmezişul pieţei, îndoindu-se în sus pe uşile lui *Todos-Contendos-y-yo-También*, sub care se ivise capătul unei cîrje.

---

[1] Încăpere (sp.).

[2] Local în care se bea pulque, băutură consumată în America.

Întîrziară locului curioşi, observînd că o vreme cîrja rămase pe loc, posesorul ei certîndu-se lîngă uşă ori dînd poate pe gît un ultim pahar.

Deodată cîrja dispăru ca şi cum ar fi fost aruncată. Uşa circiumii, în deschizătura căreia îi putură zări pe şofer şi pe *pelado* bînd, fusese proptită în spate pentru a lăsa să iasă ceva.

Încovoiat pînă la pămînt şi gemînd sub greutate, un bătrîn indian şchiop ducea în cîrcă pe un alt indian, şi mai bătrîn, şi mai decrepit, cu ajutorul unei curele legate peste frunte. Îl purta pe bătrîn şi-şi purta şi cîrja... purta ambele lor poveri...

Rămaseră cu toţii în lumina crepusculară, urmărindu-l pe indianul care dispăru la o cotitură a drumului, tîrşîindu-şi săracăcioasele sandale prin colbul alb-cenuşiu.

In româneşte de
Maria-Ana TUPAN

MIODRAG BULATOVIĆ

(Iugoslavia)

Considerat drept cel mai reprezentativ prozator iugoslav contemporan, a cărui operă degajă un umanism profund, de o mare forță morală, M. B. se naște la Okladi (Muntenegru) în 1930. Strălucite studii de filosofie la Universitatea din Belgrad. Menționăm romanele: „Colina diavolului" (1956), „Lupul și clopotul" (1959), „Cocoșul roșu zboară spre cer" (1959) — tradus în foarte multe limbi, cunoscut și cititorilor români, „Eroul pe măgar" (1964), „Oameni cu patru degete" (1977).

Nuvela „Îndrăgostiții" se vrea, pe măsura eroului principal și, de ce nu, a însuși autorului-filosof, o operă complexă, de o covîrșitoare densitate, țesută din simboluri, deschizînd multiple direcții de interpretare, reunind influențe, motive și tehnici literare diverse. Viziunea neorealistă, punctată cu accentele unui naturalism crud, ce aduce în fața cititorului o lume zbircită, decrepită, bolnavă, infirmă, trăind în case și cafenele mizere, coexistă cu forța de șoc proprie suprarealismului, ce reunește violența imaginilor cu ironia și autopersiflarea, într-un amestec organic de sublim și abject. Geniul — în accepțiunea romanticilor — cu chip palid și ochi arzători (simbolul imaginației și al neliniștilor interioare), trăind în afara lumii sale, considerîndu-se cel mai frumos, cel mai bun, cel mai inteligent și cel mai talentat; călătorul — investigator al tuturor spațiilor; marioneta — simbolul implacabilității destinului; oglinda (afumată, acoperită cu pînze de păianjeni, redînd imagini clopîrțite) — mijloc indirect de percepere a realității, sugerînd prin reflectarea neclară scepticismul în posibilitățile de pătrundere în sensurile adînci ale existenței; eroul — incapabil de a finaliza ceva, contaminat fiind de oboseală și de „boala secolului"; neîncrederea în capacitățile de comunicare ale artei; alienarea, angoasa timpurilor moderne; toate acestea sînt doar cîteva din numeroasele motive ale povestirii. Discursul apare discontinuu, autorul abordînd tehnica alternării permanente a planului realității imediate cu cel al amintirii. Aspirația zadarnică spre un ideal imposibil de realizat prin însăși măreția lui generează drama personajului central — victimă a nevoii sale de excepțional în toate ipostazele existenței, neputîndu-se implica și deci împărtăși, trecînd orb pe lîngă bucuriile simple, firești, ale unei vieți obișnuite. Imaginea finală, însă, a florii de sînge ce se încheagă în orbite, lasă totuși să se întrevadă un licăr de speranță în posibila salvare a ființei umane, eroul răscumpărîndu-se, reușind în cele din urmă să învețe ce înseamnă suferința, iubirea, la capătul lungului drum al martirajului său.

ÎNDRĂGOSTIȚII

Trupul mi se acopere cu viermi și
cu o coajă pămîntoasă,
Pielea-mi crapă și se desface.
Zilele mele sboară mai iuți decît
suveica țesătorului,
Se duc și nu mai am nici o nădejde !

CARTEA LUI IOV, cap. VII

Cafeneaua aceea nu era prea mare. Eu, împreună cu Olia, ședeam într-un colț, așa încît Anania și Fotia, care stăteau ceva mai încolo, nu ne puteau zări, iar Sima

şi Nikifor nici atît, căci erau aşezaţi la o masă tocmai în dosul uşii. Cafeneaua mai era şi-ntunecoasă pe deasupra; de n-ar fi fost ferestruica, te-ai fi crezut într-o grotă, nu în birtul acela murdar, de unde ieşeai, cel mai adesea, beat. De fapt acolo, pînă şi zidurile, mult prea înalte şi atît de afumate că nu se mai vedea tavanul, se ridicau drepte şi reci, de-o parte şi de cealaltă, arătînd mai degrabă ca nişte metereze ori ca nişte baricade. Noi doi, eu şi cu Olia adică, ne priveam. În jurul nostru oamenii erau tot mai cenuşii, neînsemnaţi şi zdrenţăroşi, rătăciţi printre propriile lor şoapte. Unii tăceau, alţii sporovăiau cu coatele sprijinite pe mese. Olia vorbea şi ea, încetişor, dar eu n-aveam ce să-i spun. Oamenii continuau să fie tot mai cenuşii, păreau nişte păpuşi de hîrtie şi pămînt, unele spînzurate, altele nu. Olia mă întreba mereu dacă mi-era şi mie frică. În cafenea se aflau mulţi bătrîni. Eu mă priveam liniştit în oglinda de pe perete, ţesută din fum, pînză de paianjen şi sticlă. Toate chipurile pe care le vedeam oglindite erau ridate şi bolnăvicioase. Al meu nu. Aveam o aluniţă pe obraz care mă făcea şi mai atrăgător. Aveam, mai ales, nişte ochi grozav de frumoşi. Străluceau cu un licăr întunecat, subliniindu-mi paloarea pometilor şi a frunţii. Era firesc să fiu palid, deoarece mă chinuiam gîndindu-mă cum să descopăr şi eu ceva ce-ar fi putut să mă uimească şi să mă încînte. Fotia îmi spusese cîndva că avionul părea să fie o invenţie ciudată, de care ar fi meritat să te ocupi. Am început să îndrăgesc avioanele, să le idolatrizez chiar, precum un copil ce nu şi-a desprins niciodată picioarele de pe pămînt. Am construit apoi cîteva din hîrtie şi carton, din lemn şi din tinichea. Credeam c-o să-mi pierd minţile în clipa cînd mă voi înălţa deasupra aerodromului. Dar a fost o decepţie cumplită. Nici nu ne ridicasem bine în văzduh, şi-am şi început să vomit. Pe vremea aceea n-o cunoşteam pe Olia, nici pe Anania. Pe el îl vedeam bine în oglindă. De cînd îl ştiam, avea faţa schimonosită şi tristă. Îşi tîra un picior strîmb din născare, dar eu n-aveam cum să i-l văd reflectat în oglindă, din pricina fumului. În picioare, lîngă el, venise Sima, cu o carte în mînă. Sima era tare lat în umeri, aşa că imaginea lui era ciopîrţită de rama oglinzii, nici capul măcar nu i se vedea.

Numai eu știam că Anania și cu Fotia refăceau versuri scrise de alții, semnîndu-le apoi cu propriile lor nume. Olia continua să-mi șoptească ceva. Aflasem lucrul acesta într-o seară, cînd se îmbătaseră turtă, dar nu spusesem niciodată, nimic, nimănui, pentru că uitam mereu. Înainte de a face din avioane o pasiune, am scris și eu versuri. Aveam într-adevăr vocație de poet; eram un real talent. Dar nu-mi plăcea să înșel pe nimeni; nici pe mine, nici pe ceilalți. Făceam versuri cu multă ușurință, și inventam, mai ales, rime noi și ciudate, însă îmi lipsea cu totul voința de a realiza ceva. Îmi băteam joc de Olia și de Anania cînd îi vedeam mereu atît de triști. Eu habar n-aveam ce-nseamnă să fii vesel ori trist. Socot încă și astăzi că lumea este așa cum trebuie să fie, ca o grădină în care florile cresc de la sine; și mai știu tot atît de bine că eu sînt cel mai bun, cel mai frumos și cel mai înzestrat dintre toți oamenii pe care îi cunosc. Olia se apropiase și-și lăsase capul pe umărul meu.

Am început apoi să visez la vapoare. Mă și vedeam în plin naufragiu, în pielea unui căpitan sau a vreunui matelot neînfricat. Aveam pur și simplu impresia că, departe de apă, nu eram decît o biată gînganie neajutorată. În cele din urmă am ajuns pe mare, la bordul unui vas. O lună-ntreagă nu mi-am mai venit în fire. Cînd am găsit o oglindă, am văzut că arătam ca un schelet. Mi-a părut rău după farmecul pierdut. Nici măcar ochii nu-mi mai străluceau ca altădată, frumoși și seducători. Atunci am părăsit cărările mării și m-am lăsat în voia plăcerii de a hoinări. Mergeam din oraș în oraș, din țară-n țară. În Spania m-am dat drept un aristocrat în exil, în Franța drept un tînăr prinț din Serbia, în Țările de Jos drept medic otorino-laringolog, iar în Danemarca și Suedia drept un conducător comunist iugoslav. Nu mi s-a părut o aventură prea interesantă, ba am găsit chiar că fusese o prostie, deși oamenii — mulți dintre ei, cel puțin — păreau să mă considere un adevărat geniu sîrb. Anul trecut m-am întors la Belgrad, după vreo zece ani de pelerinaj prin lumea-ntreagă; voiam neapărat să-mi regăsesc, în cafenelele mici și-ntunecoase de pe malul Savei, vechii cunoscuți, ale căror nume începusem să le uit. Mi-am

sărbătorit, în mansarda mea, a treizeci şi doua aniversare, apoi, ieşind pe stradă, am zărit-o pe Olia.

Îmi priveam în oglindă mîinile frumoase cum atîrnau, una pe lîngă masă, cealaltă pe după umerii Oliei. În ochii fetei era atîta bunătate şi tristeţe, încît aveam impresia că dintr-o clipă într-alta, vor curge din ei şiroaie de lacrimi şi puroi. Nu suportam s-o văd în felul ăsta, aşa că i-am spus de cîteva ori să zîmbească. Uitîndu-mă în oglindă, mi-am dat seama că se lipise de mine. Nu m-am bucurat deloc şi nici nu-mi prea venea să rîd. Fotia şi Liubica se apropiaseră, ajungînd şi ei în dreptul oglinzii. El era subţirel, iar ea atît de mică, încît abia se vedea printre mese. Îmi plăcea de Fotia, pentru că la beţie spunea o mulţime de lucruri ciudate şi pentru că purta întotdeauna la piept un pumnal pe care n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume să-l ridice asupra vreunui om. Mi-am trecut degetele prin păr, apoi mi-am mîngîiat bărbia. Aveam impresia că tot sîngele din mînă mi se scurgea în obraji.

Olia m-a întrebat iarăşi dacă mi-era şi mie frică. Părea năucă şezînd aşa, cu palmele pe genunchi, şi privindu-mă. I-am răspuns că n-aveam de ce să mă tem. Mi-a pus atunci o altă întrebare:

— Şi ce-ai face dacă un bandit şi-ar îndrepta puşca spre tine?

— Probabil că mi-ar fi groază. Dar ţie?

— Şi mie, a răspuns ea.

M-a mai întrebat apoi, încă o dată, acelaşi lucru. I-am răspuns că la urma-urmei nu-mi păsa, dar că mi-ar fi părut totuşi rău să mor, mai ales că eram încă tînăr. Ea mi-a spus că într-o astfel de situaţie s-ar zbate, şi-ar plînge, şi s-ar ruga să n-o omoare. I-am zis că, fără doar şi poate, aş face şi eu la fel.

De cînd m-am reîntors acasă, m-a tot obsedat gîndul c-ar trebui să am un fiu. Aveam convingerea că numai aşa m-aş fi liniştit, că m-aş fi ocupat cu mai multă plăcere de el, decît de avioane sau de vapoare. Olia şuşotea mai departe, cu ochii la oglinda atîrnată în faţa noastră, pe perete. Fata era zdravănă, cu obrajii îmbujoraţi, şi mă gîndeam, uitîndu-mă la ea, că era numai bună de nevastă. Liubica tocmai pleca împreună cu Fotia, iar

Sima îl însoțea pe Anania. Ochii mi s-au împăienjenit. Nu mai vedeam decît fumul din oglindă și golul de dincolo de ramă. Atunci am întrebat-o pe Olia:

— N-ai vrea să-mi fi soție?

Ne-am privit. Mi-am amintit pe dată că Ivana mă privise la fel cînd i-am pus aceeași întrebare. Răspunsul Ivanei fusese prompt: era de acord și avea să-mi dăruiască o fetiță. M-am răzgîndit pe loc și am trimis-o înapoi la maică-sa, fără să mă mai cunun cu ea. La gară mi-a plîns de mama focului. Am întrebat-o de ce plînge, deși știam foarte bine că plecarea mea o făcea să sufere ca un cîine. Mi-a zis chiar că i-am distrus viitorul. Iar eu i-am spus că viitorul nu era nimic altceva decît clipa aceea cînd noi doi ne uitam unul la altul, și că, prin urmare, n-avea nici un motiv de plîns. Ivana mă privea suspinînd. I-am promis că o să i-l prezint pe Anania, care o va lua de nevastă fără comentarii, pentru că, de obicei, femeile fugeau de el ca de dracu. I-am mai spus că pe Anania o să-l facem de-a dreptul fericit, căci avea suflet de copil, deși nu mai era tocmai tînăr. Ea continua să mă privească, iar lacrimile-i șiroiau pe obraji. Într-un tîrziu mi-a mărturisit că, de fapt, plîngea din cauza mea. Am crezut-o. Trenul o luase din loc, pufăind. Ivana a rămas țintuită acolo, pe peron, învăluită în aburii locomotivei și-ntr-un palton jerpelit. Abia după multă vreme am înțeles de ce o părăsisem. Eu voiam un băiat și ea îmi promisese o fetiță. Mai mult decît atît, părea bolnăvicioasă și tot timpul buimacă.

Eu și cu Olia ne priveam, ochi în ochi. Uitătura ei mă ducea cu gîndul la Ivana, și am fost gata, gata, să mă ridic de pe scaun. Era în adîncu-i o umbră de nepătruns care se scurgea, în picuri, de-a lungul genelor lungi. Olia mi-a răspuns:

— Dar oare, sînt eu demnă de tine?

Mi-a plăcut grozav răspunsul. Am sărutat-o și i-am spus încetișor:

— Nu ești demnă de mine, însă o să te iau de nevastă ca să-mi naști un fiu. Pentru asta pari destul de zdravănă. Nu-mi plac femeile mici și slăbănoage. Tot ce nu-i de rasă mă scîrbește.

— Și de ce ții neapărat să fie băiat?

— Ca să facă el ce n-am fost eu în stare să fac.

— Fie precum ți-e voia, a mai zis ea, cu glas pios.

Mai tîrziu am auzit că Ivana se măritase cu un mecanic de locomotivă. N-am pus o clipă la îndoială ceea ce aflasem, pentru că locuia într-o căsuță, aproape de gară. După cum își putuse da seama Anania, bărbatul nu era deloc încîntat să vadă că progenitura nu era a lui, dar n-avea-ncotro, o iubea pe Ivana ca un nebun. Fotia mi-a mai povestit că mecanicul o lua cu el și străbăteau țara în lung și-n lat. Tot Fotia mi-a spus că femeia suferise enorm din cauza mea. Și de astă dată l-am crezut, căci cunoșteam o mulțime de oameni care sufereau din cauza mea. Numai eu nu reușeam nicicum să aflu ce trebuie să faci ca să suferi. I-am spus lui Anania că, după părerea mea, suferința nu există decît în imaginația oamenilor, care o inventaseră pentru că aveau nevoie de ea. Fotia mi-a spus atunci că era lucrul cel mai de preț în viață, iar Anania a adăugat că fără suferință nimic n-ar fi pe lume, nici dragoste, nici fericire, nici creație. Olia mă privea țintă. I-am întrebat pe amîndoi dacă să suferi înseamnă să fii înfometat și să te doară rău stomacul. Au pierdut multă vreme ca să-mi explice că suferința era de fapt toată fericirea adunată la un loc, toată tristețea și durerea toată. Le-am spus că nu cred în nimic, și cu atît mai puțin în teoriile lor morbide. Și am avut atunci prilejul să le mai spun că era cazul să se lase de scris versuri și să se suie mai bine într-un avion, și de-acolo, de sus, să privească milioanele de țeste omenești cum se tîrăsc umile; s-o pornească pe mare, dacă nu, măcar pînă la Rieka, și să simtă sub tălpi adîncul nesfîrșit, iar în jur, pustiul singurătății; sau, să-și aleagă o femeie viguroasă și să facă un copil cu ea, nu să stea și să tot discute despre suflet, despre nostalgiile lui, despre viitorul poeziei sau misterele universului.

— De ce mă privești așa, de-atîta vreme? am întrebat-o.

— Nu știu, a murmurat ea.

— Mai uită-te și-n altă parte, nu numai la mine. Privește mai bine rotocoalele de fum.

— Dar ce-o să ne facem dacă va fi fetiță?

— O s-o zvîrlim de-ndată într-un rîu, i-am răspuns, tremurînd de furie.

— Într-un rîu? Da' ce-ţi veni?

— Da, da, într-un rîu. Şi pe tine, cu fetiţa ta cu tot! Dar, pentru Dumnezeu, nu te mai uita aşa la mine!

S-a ghemuit toată la pieptul meu. Am început să-i povestesc cum o să-mi învăţ eu fiul să piloteze avioane, să călătorească pe mări şi, încă de mic copil, să-i cunoască pe oameni şi să-i înşele ca un scamator. M-a întrebat ce se va întîmpla cu noi. I-am răspuns că n-o să se întîmple nimic. I-am promis că am s-o scot din zdrenţe şi c-am să-i cumpăr rochii frumoase dac-o să am bani; i-am mai spus că n-o să-i cumpăr nimic dacă voi fi mereu făr-un sfanţ în buzunar, şi c-o să-i fie tare bine lîngă mine, de va fi ascultătoare. Mi-a mărturisit atunci că-i plăcea grozav să i se spună întotdeauna ce are de făcut.

Fotia şi Anania erau tot de vîrsta mea, dar păreau să aibă mult peste patruzeci de ani. Olia şedea lîngă mine, iar ei, amîndoi, ne priveau cu ciudă. Ştiam că vorbesc despre noi, dar nu-mi dădeam seama ce zic. Zîmbeau. Şi în vreme ce Olia îmi şoptea ceva la ureche, eu mă gîndeam că bine făcuse Ivana că se măritase cu feroviarul acela care-o lua cu el peste tot, şi mi-am mai adus aminte că-mi rămăsese la ea un inel de tinichea.

Lîngă Olia apăruse un moşneag. Era înalt şi slab, cu barba albă şi lungă atîrnîndu-i pe piept. Ţinea în mînă un ghemotoc de şireturi şi o grămadă de şnururi. L-am privit. Plîngea, dar n-avea strop de lacrimă în ochi. Era un moşneag ca toţi moşnegii. A întins spre mine o palmă mare, uscăţivă. Eu continuam să-l privesc, iar el a murmurat:

— Fie-vă milă, şi daţi-mi ceva...

Semăna cu tatăl Ivanei, care era cantonier. M-am gîndit însă că acela trebuia să fi fost cu vreo palmă mai înalt, fiind şi hoţ pe deasupra, pentru că îmi dispăruseră odată, de prin buzunare, şi portofelul, şi-o batistă. L-am întrebat pe bătrîn ce-ar pofti să-i dau şi mi-a repetat cu aceeaşi voce ştearsă:

— Fie-vă milă, şi daţi-mi ceva...

— Te pomeneşti că eşti tot poet, ce zici moşule? am mai încercat eu să-l întreb.

Glasul însă îi era atît de stins, încît de-abia-i auzeam şoapta. Nici n-a plecat bine de la masa noastră, că Anania şi cu Fotia au şi venit repede să-mi spună că bătrînul era cel mai nenorocit om din toată Serbia. Mi-au povestit apoi că numai dragostea şi suferinţa îl aduseseră în halul acela de mizerie şi de neputinţă; că numai de aceea ajunsese cerşetor.

— Nu cumva e vreun poet? l-am întrebat pe Anania.

— L-au încercat şi chinurile poeziei, bietul de el, mi-a răspuns Fotia.

— Da' o fi călătorit oare cu avionul? Sau o fi băut vreodată din apa sărată a mării?

— Nimic nu contează, decît că suferă într-adevăr ca un poet, a mai zis Anania.

— Dar tu, Anania, suferi tot aşa?

— Da.

Anania şi Fotia s-au întors la locurile lor. Mi-am zis atunci, gîndindu-mă bine, că, din păcate, în Belgrad şi în Serbia erau prea mulţi exaltaţi dintr-ăştia. În Muntenegru şi-n Macedonia nu puteau fi nici pe departe aşa de numeroşi. Acolo-s oameni de nădejde, chibzuiam eu, căci numai muncind din greu o pot scoate la capăt. Nu-mi plăcea deloc să văd în jurul meu atîta pleavă: bărbaţi tineri care zăceau claie peste grămadă în tot felul de locuinţe murdare şi întunecoase, despicînd firul în patru şi scriind poezii de dragoste sau versuri sociale ori mistice; pictori bărboşi şi-n zdrenţe, care mişunau beţi de la o cafenea la alta, certîndu-se şi sărind repede la bătaie. Mie îmi plăceau tipii cu vină în ei. Eventual, jucătorii de fotbal: nişte oameni ca toţi oamenii. Am întrebat-o şi pe Olia:

— Îţi plac şi ţie fotbaliştii?

A tăcut, şi-atunci am întrebat-o altceva:

— N-ai vrea să mergem chiar acum la mine-acasă? N-ai vrea să fii a mea în noaptea asta?

Tot nu mi-a răspuns, dar şi-a înclinat capul în semn că ar fi vrut.

În zorii zilei următoare mi s-a dăruit, şi-a izbucnit, apoi, în plîns.

Treceam arareori pe la Anania şi pe la Fotia, şi aproape deloc pe la Sima, Nikifor şi Atchim, pentru că detestam pur şi simplu poezia. Anania stătea foarte aproape de mine. Le tot spuneam de fiecare dată cînd îi vedeam, că a scrie versuri era lucrul cel mai nesănătos cu putinţă, şi c-ar trebui puşi cu toţii să muncească pe un şantier ca să-şi vină odată-n fire şi să priceapă pe ce lume trăiesc. Locuiam pe strada Karaghiorghiev, chiar de-asupra cafenelelor de pe mal. Le mai spuneam că, de bună seamă, nu erau tocmai întregi la minte şi că, bolnavi fiind, ar fi trebuit internaţi într-un sanatoriu. Mă duceam să-l văd pe Anania mai mult ca să mă plîng de Olia. De cînd trăia cu mine era din ce în ce mai palidă şi mai slăbită, şi mă privea ciudat, cu un soi de stinghereală în ochi. Anania mi-a zis că-n felul ăsta îşi regreta ea fecioria. L-am întrebat însă, dacă i se părea firesc ca o femeie să-şi regrete fecioria şi după zece ani de la căsătorie. Pentru că Olia plîngea de-atunci întruna. Fotia şi-a dat şi el cu părerea, zicînd că era foarte posibil să o doară ceva. Nu-mi puteam imagina ce. Anania mi-a spus atunci că nu era de fapt o boală, ci o nostalgie adîncă şi fără leac, specifică sufletului slav şi fără de care nu exista fiinţă cinstită, mai cu seamă dacă era vorba de-un artist. I-am dat dracului şi pe ei, şi nostalgia aceea a sufletului slav. Anania şi Fotia s-au mirat grozav de lipsa mea de înţelegere. Mi se părea însă necinstit să mă pomenesc cu boala şi cu nostalgia sufletului slav în casă, tocmai eu care nu-mi dorisem nimic altceva decît o nevastă sănătoasă şi-un fiu. Continuau amîndoi să nu mă slăbească din priviri, ca pe o ciudăţenie. Şi ca să pun capac la toate, le-am spus că am s-o bat şi-am s-o alung pe Olia de-acasă. Anania i-a luat apărarea, spunîndu-mi că era o fină cunoscătoare de poezie; dar Fotia mi-a dat de înţeles că Ivana locuia la Alksinac cu feroviarul ei.

Olia însă nu se mai oprea din plîns. Nu reuşeam în nici un fel s-o fac să mai zîmbească. Nici măcar scamatoriile mele de odinioară n-o înveseleau. Lîngă mansarda noastră, o chichineaţă ca şi a lui Anania, locuiau nişte pictori. Eu eram mai mult plecat, ca să nu fiu nevoit

s-o tot văd pe Olia plîngînd. Băteam drumurile, ducîndumă pe la diverşi magicieni, hipnotizatori şi jucători de fotbal. In fond n-aveam decît o singură dorinţă: să am un fiu. In felul ăsta îmi petreceam eu toată ziulica. Seara, cînd mă-ntorceam acasă, o găseam întotdeauna ghemuită într-un colţ al odăii. Mă fixa cu privirea îndelung, de parcă nu m-ar fi cunoscut. O întrebam ce are. Îmi răspundea că se simte bine. In cameră n-aveam nimic altceva decît o masă şi-un pat, dar atîta era de-ajuns pentru doi oameni sănătoşi.

Ca să ne cîştigăm pîinea, am pornit-o să străbatem ţara în lung şi-n lat, vînzînd fireturi, şnururi sau şireturi. Şi, ori de cîte ori se mai ivea prilejul, eu şterpeleam cîte ceva. Pe undeva prin Bosnia, am încărunţit amîndoi. Olia a vrut atunci să ştie cînd urma să ne întoarcem acasă. Eu i-am zis însă, că părea tot mai bolnavă. Ea m-a mai întrebat cît timp aveam de gînd s-o mai chinui. Iar eu i-am răspuns că tare mi-ar fi fost drag să am o nevastă plesnind de sănătate, nu o uscată şi-o plîngăcioasă ca ea. Într-o bună zi ni s-a furat şi bruma de lucruri ce le-aveam adunate într-o desagă. Olia mi-a zis atunci:

— Sîntem pierduţi.

— Nici vorbă, i-am răspuns. E rîndul meu acuma să dau lovitura şi să fur pe cineva.

— Dar nu e păcat?

— Da' de ce să fie?

Uneori îmi aduceam aminte de Ivana şi mă gîndeam atunci c-ar fi fost, poate, mai bine, să n-o fi părăsit. Fotia mi-a povestit că fetiţa ei îmi semăna leit şi că asta-l cam necăjea pe soţ. Eu nu credeam că Ivana suferise aşa de mult din pricina mea, şi eram de părere c-o ducea cum nu se poate mai bine, de vreme ce călătorea întruna. Dar tocmai aceste amintiri mă făceau să-i revăd lacrimile şiroindu-i pe obraji, cînd ne-am despărţit, noi, odinioară, pe peronul gării. In clipele acelea doream întotdeauna să fiu lîngă Olia; mereu îi povesteam de fapt Oliei despre Ivana, căci voiam s-o fac geloasă. Ea vorbea însă, din ce în ce mai puţin. Iar eu rîdeam pe socoteala ei. Eram încă tînăr şi surîsul mi-era fermecător; ridurile îmi sporeau frumuseţea chipului, iar părul cărunt mă făcea să par mai distins şi mai serios. In cele din urmă Olia a amuţit de

tot. Nu-mi răspundea decît atunci cînd o-ntrebam dacă mă mai iubește.

N-a mai trebuit să treacă multă vreme pînă ce mi-am dat seama că era zadarnic să mai sper că voi avea vreodată un fiu. Am ajuns în cele din urmă la concluzia că era o prostie să-ți dorești un copil. Mai tîrziu am înțeles că, în general, e o mare greșeală să-ți dorești pe lumea asta ceva. Dorința mea de a avea un fiu fusese dintre cele mai absurde. I-am explicat lui Anania că era cumplit să te vezi oglindit într-o altă ființă. El mi-a răspuns că era o dorință plină de noblețe și de generozitate, și că lui, personal, îi părea teribil de rău că n-avusesem parte de-un fiu. De cîtva timp începusem iarăși să mă gîndesc în sinea mea la suferință, căci prea o auzeam des pomenită de cei din jur. Voiam să sufăr și eu. Mă tot întrebam ce-ar trebui să fac pentru asta. Zi și noapte mă perpeleam cugetînd, și nu-mi mai ieșea din cap ideea că era, probabil, un sentiment plin de-ncîntare. Olia refuza să-mi explice. Aveam chiar senzația că nici măcar nu auzea întrebările mele. M-am dus să vorbesc cu Anania și el mi-a spus că suferința era precum un curcubeu aruncat ca o punte peste rîu. L-am întrebat:

— Spune-mi, te rog, ce să fac ca să sufăr și eu?

— Bate-o pe Olia, m-a sfătuit el.

— S-o bat tare? am vrut să știu.

— Cît poți, mi-a răspuns.

În dimineața următoare m-am certat cu pictorii, căci voiau să mă dea afară din propria mea casă. Apoi m-am întors în cameră și-am luat-o pe Olia la bătaie. O vedeam încovoindu-se sub loviturile mele de ciomag, și scuipînd sînge. Frînt de oboseală, m-am așezat pe pat, pricepînd dintr-o dată că nu reușisem să sufăr deloc. Am început s-o lovesc din nou, dar n-a scos o vorbă. La un moment dat, privirea mi-a căzut pe o fotografie de-a mea din tinerețe, atîrnată pe perete. Aveam capul puțin aplecat într-o parte, fiindcă alături fusese capul Ivanei. Dar tăiasem poza înainte de-a o părăsi, într-o gară, pe lîngă Morava, și rămăsesem numai eu. Aveam ochii mari, negri și zglobii, surizînd veseli, cu o urmă, parcă, de mîndrie și cruzime în ei. Eram grozav de frumos. Olia zăcea întinsă pe jos. Fața îi era toată numai o rană. Îmi dădusem fotografia

la mărit şi apoi o înrămasem. Nu suportam nici o altă fotografie în odaia mea. Pe a Oliei i-o făcusem cadou bărbatului care era îndrăgostit de ea nebuneşte, şi care-i scrisese mulţime de scrisori şi versuri. Omul n-a ştiut cum să-mi mai mulţumească şi a izbucnit în plîns. M-a întrebat apoi dacă e fericită. Era cărunt şi se sprijinea într-un baston. Olia, trîntită pe podea, murmura blesteme. Am vrut s-o scuip căci vorbele ei mă făceau să mă gîndesc la Ivana, care, îngenuncheată la picioarele mele, blestemase clipa cînd mă întîlnise şi cînd se îndrăgostise de mine. Olia a încercat să se ridice.

O băteam zilnic ca să mă simt şi eu nenorocit. Fotia mi-a mai recomandat şi altceva, dar era un lucru groaznic, aşa că l-am înjurat şi i-am zis că-i un obsedat ticălos. Nici măcar nu s-a ofensat. De i-aş fi spus asta lui Atchim sau lui Sima, am fi ajuns cu siguranţă să ne certăm, ba ne-am fi luat chiar şi la bătaie. Olia continua să slăbească şi era din ce în ce mai pămîntie.

Am tot încercat astfel, vreme de aproape doi ani, să aflu ce e suferinţa şi, dacă n-am fost în stare, m-am hotărît s-o las pe Olia în plata Domnului, şi s-o pornesc teleleu prin Serbia şi Macedonia, făcînd scamatorii. Scamator îmi începusem viaţa şi voiam s-o sfîrşesc la fel. Eram de părere că nu-i aşa de mare păcatul să înşeli lumea, dacă în felul acesta rămîi fidel propriilor tale convingeri. În ajunul plecării, Olia mi-a zis:

— Nu te du pînă ce nu mor eu.

— Şi ce-o să mă fac dacă mai trăieşti mult? Eşti încă în putere, poţi s-o mai duci mult şi bine.

Mi-am amînat totuşi plecarea. Vreme de cîteva zile Olia a fost în agonie. Nici nu mă mai recunoştea. I-aş fi putut spune o grămadă de vorbe de ocară, dar nu mi le-am amintit pe toate. Apoi a început să horcăie şi prin ochi i-a trecut o lucire ciudată. De fapt nu-i spuneam nimic deosebit. Nici urît, nici ameninţător. Olia se ţinea tot timpul cu mîna de gît.

Mi-era silă să mă mai apropii de ea. Îşi încorda degetele, cu mare efort, şi-şi acoperea faţa cu ele răsfirate. Mă scîrbeau astfel de scene. Odată, vomitasem chiar, văzînd un bărbat tînăr în agonie. Acela se întinsese cît era de lung, îşi încrucişase braţele pe piept, vrînd să mai

spună ceva, şi murise pur şi simplu. Olia era culcată direct pe podea, nemişcată, doar buza i se mai zbătea uşor. In noaptea aceea n-am visat nimic, dar, înainte de a adormi m-am tot întrebat, cu mintea învălmăşită de gînduri, dacă nu cumva făcusem o greşeală luînd-o de nevastă pe Olia în locul Ivanei.

Zorii zilei au găsit-o pe Olia ţeapănă şi rece. Dar, în general nu arăta prea rău. Mina doar, crispată şi pămîntie, atîrnîndu-i pe lîngă cap, părea un vierme. De sub batista care-i acoperea chipul, nu i se mai vedeau decît genele şi gura. Stăteam în picioare, lîngă fereastră, şi o priveam.

Nu-mi venea să cred că nu se va mai trezi niciodată. Mă gîndeam la călătoria mea în Macedonia. Olia nu mişca însă, rămînea mai departe întinsă pe jos. Am început să cînt, aplecat deasupra ei, la început mai încet, apoi din ce în ce mai tare. Mă prefăceam că plîng şi că suspin. Celălalt braţ îi alunecase şi-i ieşise şi el, de sub pătură. I-am spus, pe un ton ameninţător, că o să mă sinucid, şi c-am s-o las singură, să moară de foame. Dar continua să tacă. M-am rezemat de uşă şi am rugat-o să se trezească.

Dar n-a clipit, cu pleoapele atîrnîndu-i peste ochi, grele şi scorojite. Mi-am amintit de moşneagul care vindea pasmanterii în cafenea. A doua zi am trecut pe la Anania şi pe la Fotia. Mi-au dat bineînţeles, o nouă lecţie despre suferinţă. Îi ascultam cu atenţie, dar fără să mă arăt prea interesat. În cele din urmă au reuşit să mă convingă. Am înţeles că nu voi începe să sufăr decît după ce voi fi făcut un lucru ieşit din comun. Am aşezat-o atunci pe Olia în pat, lîngă mine. Am mîngîiat-o pe gît, am încercat s-o gîdil la subsuori. Pielea pe trup începea să i se jupoaie. Aveam senzaţia că toracele i se mişca imperceptibil şi că degetele mi se afundau în pîntecele ei. Nici după ce-am posedat-o, nu m-am simţit nefericit. M-am privit în oglindă. Eram doar ceva mai palid. Chipul meu de bătrîn continua să fie extraordinar de frumos. Olia era întinsă pe pat, cu mîinile în jurul gîtului. Am tresărit la gîndul că aş putea să mor, fără să fi ajuns şi eu să aflu şi să simt ce e suferinţa ori tristeţea. Ca să-mi alung o asemenea cugetare, am încercat să fac cîteva din vechile

scamatorii. Dar uitasem să imit pînă şi propria-mi voce. Am început atunci să plîng, numai ca să nu-mi ţiuie urechile de-atîta linişte. Mi se părea că nicăieri nu m-aş mai fi putut simţi atît de bine ca-n odaia aceea, avînd-o pe Olia lîngă mine. Nu mai ieşeam din casă decît noaptea, ca să caut cîte ceva de-ale gurii şi vreo sticlă de ţuică.

A treia zi am trecut din nou pe la Anania. Şi, după ce Fotia şi Liubica au plecat, i-am povestit totul. În timp ce vorbeam, pe Anania l-a apucat un tremurat uşor, din cap pînă-n picioare, şi s-a schimbat la faţă. Eu însă, i-am povestit de-a fir a păr totul, fără pic de emoţie. Mi-a zis:

— Eşti o fiinţă ciudată şi interesantă.

— Cum aşa? De ce-s interesant? Şi de ce-ţi par ciudat?

— Dacă aş scrie proză, aş face un roman din viaţa ta.

I-am spus că, după părerea mea, era grav bolnav, şi că-n ceea ce mă privea, eu de-abia mă mai ţineam să nu fac pe mine. Era consternat, iar chipul i se umbrise de-o şi mai mare tristeţe. L-am întrebat:

— De ce sfîrşitul tuturor poemelor tale e sumbru şi tragic? De ce scrii numai despre moarte? Doar nu numai aşa s-o fi sfîrşind toate lucrurile-n lume! Tu eşti bătrîn şi ai trecut prin multe, ar fi trebuit să afli pîn-acuma taina, s-o ştii mai bine ca oricine, căci, pe deasupra, eşti şi poet!

— Dacă aş şti c-ar mai putea să fie şi-un alt sfîrşit, l-aş proslăvi în toate versurile mele, mi-a răspuns Anania.

— Priveşte mai atent în jurul tău, şi-ai să vezi că nu-i dracu chiar atît de negru! De fapt totul e extrem de simplu pe pămînt. Dar poemele tale or fi morbide pentru că te-ai născut tu bolnav, nu-i aşa? Pentru că ai un picior strîmb din născare. O fi vreo boală ereditară, ce zici?

Mă privea, din ce în ce mai palid.

— Unde ţi-e closetul în magherniţa asta a ta? am întrebat. Merg pe stradă gîndindu-mă pe unde ar trebui să mai ajung, şi uite, că-n cele din urmă, tot pe la tine trec, i-am zis apoi.

Coboram pe scări, cînd am constatat cu uimire că uitasem cel puţin jumătate din scamatoriile ştiute pe vremuri.

Olia era de-acuma ţeapănă de tot. Am început să-mi adun bagajele, pentru că voiam în sfîrşit să plec. Odaia

se cufundase în umbra înserării ce pătrundea prin ochiurile ferestrei. Am auzit țipete și bătăi în ușă.

— Cine-i acolo? am strigat eu.

— Noi, pictorii, vecinii tăi.

— Ce mai vreți de la mine?

— Ai ceva gologani să ne împrumuți, ca să ne luăm pîine?

— Am, da' nu vreau să vă dau. Nu vă plătiți niciodată datoriile. De ani de zile vă tot împrumut cu bani și n-am văzut un sfanț înapoi. Sînteți niște lichele! niște vagabonzi! niște pungași! N-oi fi nebun să hrănesc eu o liotă de hulpavi țicniți!

Îi știam eu pe ăștia foarte bine. Locuiau și ei în aceeași mansardă. Toți umblau în zdrențe, mînjiți din cap pînă-n picioare cu uleiuri și vopsele. Erau bărboși, iar lumea-i lua în rîs și-i întreba de nu-s cumva fugiți de la popie. Mă feream de ei ca de naiba, mai ales de cînd auzisem că-i mîncau păduchii de vii și că, pe deasupra, mai erau în stare să te și buzunărească.

— Acolo la tine e o duhoare cumplită.

— Ia mai căraţi-vă! le-am răspuns.

— Așa duhnește de tare, că nici nu mai poți trece pe coridor. Asta voiam de fapt să-ți spunem, n-aveam de gînd să ne-njosim cerîndu-ți ție bani.

— Dacă vouă vi se pare că miroase urît, eu nu simt nimic. Hai, spălați putina odată!

— Probabil că te descompui. Deschide ușa, că vrem să-ți facem portretul.

— Mai duceți-vă și la dracu, le-am zis, că n-ați venit voi pentru miros! Vreți să mă dați afară din casă! Da, da, nici vorbă de duhoare! E o simplă invenție, fructul imaginației voastre bolnăvicioase.

— Da' nevastă-ta ce mai face?

— E bolnavă. Doarme. Ce vă pasă vouă de ea?

— Biata femeie. E o sacrificată, cu un nenorocit ca tine!

Au bătut cîtăva vreme cu pumnii în ușă, amenințîndu-mă că o vor deschide cu forța dacă nu descui. Au adus chiar o secure, lovind cu latul ei în zăvor. Dar cînd mi-am scos pușca de sub pat și am încărcat-o, au șters-o cu toții.

Olia stătea cuminte, întinsă pe pat. Pe strada Karagheorghiev trecea un tramvai, în viteză, şi în faţa lui şinele străluceau ca două gînduri limpezi, pierdute-n întuneric. În urmă-i se aşternea bezna nopţii, tăcută. N-o mai vedeam pe Olia din pricina întunericului. Bărcile se legănau, plutind pe apele unduitoare ale Savei. Dunărea alerga spre ea, întîmpinînd-o calmă şi primitoare. Eu eram tot în picioare, la fereastră. Ajunsesem la concluzia că trebuia să plec şi să-mi iau şi arma cu mine.

Am învelit-o repede pe Olia într-o pătură de lînă, şi-am dus-o la cimitir. Aruncam ultimii bulgări de pămînt peste mormîntul ei, cînd se iviră zorii. Am aţipit apoi lîngă o cruce de marmură. N-am visat nimic. Nici un vis nu mi-a tulburat somnul. Cînd m-am trezit, soarele era deja sus, deasupra mormintelor. M-am căutat prin buzunare să văd dacă nu cumva uitasem ceva, pentru că mă obseda gîndul acesta. Dar fiecare lucruşor era la locul lui. Am adormit iarăşi, iar cînd m-am sculat, soarele cobora încet, cufundîndu-se în apele Savei.

Crescuse iarba pe mormîntul Oliei, dar eu nu m-am mai întors acasă. Mă împrietenisem cu toţi groparii. Am început să fur împreună cu ei mîncarea lăsată pe morminte. Uitasem cu totul de plecarea în Macedonia şi de visul meu de-a o sfîrşi ca scamator. Nu mai aveam decît o singură dorinţă: să mă roadă şi pe mine remuşcarea. Dar numai dimineaţa mă trezeam cu această dorinţă în gînd. Pe urmă, ziua-ntreagă, nu mai aveam altă grijă decît să mă ghiftuiesc cu mîncare. Iar seara, cînd pleoapele mi se închideau, grele, rîdeam în sinea mea cît de naiv şi copilăros puteam fi, ţinînd aşa, morţiş, să aflu ce e suferinţa. Mi-am dat seama că greşisem în clipa cînd n-am luat-o pe Ivana de nevastă. Zile la rînd s-au scurs şi am ajuns pînă la urmă la concluzia că dorinţa mea de a avea remuşcări şi de-a străbate Macedonia, era de-a dreptul stupidă. Am luat-o atunci de la capăt, şi-am început să visez din nou la avioane şi la paraşute.

Într-o bună zi Anania a trecut pe la cimitir. După el imediat, au sosit Fotia şi Liubica. Anania nu era deloc gîrbovit, doar părul îi încărunţise cu totul; mergea sprijinit în baston şi-şi tîra la fel piciorul atrofiat, subţire ca un băţ. Fotia era teribil de stînjenit. Anania mi-a zis:

— Am auzit că eşti aici, şi am venit să văd ce faci..:

— Ce să fac, bine, i-am răspuns eu, sec.

— Ce dracu cauţi tu aici, în cimitir? a întrebat Fotia.

— Nu caut nici un drac, i-am răspuns. Dracii nu vin niciodată la cimitir. Vin numai vampirii şi poeţii de duzină.

— Îţi vor da odată-n cap, vampirii ăştia ai tăi, a zis Anania. Ai s-o-ncurci dacă mai furi mîncarea lăsată pe morminte pentru sufletele morţilor.

Le-am retezat-o, spunîndu-le că nu cu mîncarea aia mă îngrăşasem eu.

— Ai o gură spurcată, da' numai pielea şi oasele-s de tine, a zis Liubica.

M-au luat cu ei. De-abia mă ţineam pe picioare, însă mergeam şi priveam în jur fără să-mi pese de nimeni şi de nimic. Groparii mi-au făcut semne de rămas bun cu mîna. Unul din ei mi-a şoptit la ureche să nu cumva să povestesc cuiva că furasem împreună cu ei, mîncarea de pe morminte. Cîteva păsări se ciuguleau, cocoţate pe gardul cimitirului. Le-am zărit şi mi s-au părut mari şi grase, şi fără frică de nimic. Liubica zicea ceva despre pictorii care pierduseră orice noţiune de morală şi prietenie, iar Anania povestea de Atchim şi de Nikifor, care începuseră să scrie versuri linguşitoare. Eu de-abia dădeam pasul şi mă întrebam dacă nu era mult prea înjositor să le cer, tocmai lor, o coajă de pîine.

A doua zi pictorii m-au alungat din mansardă. Am pornit-o să colind prin Serbia cu o desagă-n spinare şi cu un toiag în mînă.

E multă vreme de cînd m-ai părăsit, Olia. Uneori îmi apari în vis. Păşeşti tăcută, iar sîngele-ţi ţîşneşte pe gură. Alerg după tine şi te întreb:

— Ce mai faci tu Olia, blajino?

Clatini uşor din cap, iar eu te asaltez cu întrebările:

— Tot mă mai iubeşti, Olia? Tot mă mai adori ca o nebună?

Plîngi şi vrei să ştii pînă cînd te voi mai chinui aşa. Iar eu îţi spun de fiecare dată:

— Aşteaptă-mă puţin, Olia! Vin şi eu acuma, şi-am să te privesc în ochi. Întoarce-te, sînt soţul tău. Vreau să purced cu tine spre marea aventură.

Deasupra capului tău, cerul e roşu, sîngeriu. Şi-atunci îmi pare că-n mînă nu mai ţii şireturi, şnururi sau fireturi ci un mănunchi de năpîrci moarte.

Imi merge bine, şi mie. Orb, umblu cerşind, rătăcitor prin lume. După rîsul oamenilor deosebesc ziua de noapte. Nu ştiu nici acum ce e suferinţa, dar ori de cîte ori îmi amintesc de buzele tale în descompunere, un strop de sînge mi se-ncheagă în orbite, ca o floare.

In româneşte de
Angela TUDORIT

YUKIO MISHIMA

(Japonia)

Prozator, poet, dramaturg, eseist, pe numele său adevărat Hiraoka Kimitake, se naşte la Tokyo în 1925 şi moare în 1970, făcîndu-şi hara-kiri. Absolvent al Facultăţii de drept a Universităţii Imperiale din Tokyo. Energie vulcanică, duce o existenţă extrem de efervescentă, fiind atît în viaţa particulară, cît şi în cea de scriitor, un personaj insolit. Viaţa şi personalitatea sa îi inspiră pe producătorul Francis Coppola şi regizorul Paul Schrader în realizarea filmului „Mishima" (1985). Discipol al lui Kawabata, se numără el însuşi printre candidaţii la Premiul Nobel. Scriitor extrem de prolific (zeci de volume), debutează în 1944 cu „Cringul înflorit" şi obţine consacrarea cu romanul „Confesiunile unei măşti" (1949). Urmează „Setea dragostei" (1951), „Tumultul valurilor" (1954), „Pavilionul de aur" (1956), tetralogia „Marea fertilităţii" (1965—70). Povestirea „Bălatul care scria poezii" (1954) — adevărată „ars poetica" — pune semnul egalităţii între Geniu, Frumuseţe şi Moarte, scriitorul mărturisind prin vocea personajului că Geniul şi Moartea sînt destinul său. Succesul se datorează diversităţii tematice — mai ales investigaţiei de tip psihanalitic a unor subiecte tabu —, stilului extrem de elaborat şi acurateţei cu care prezintă psihologia „generaţiei pierdute" din Japonia postbelică.

În continuă căutare de idei şi noi modalităţi de expresie, Y. M. îmbină subiectele de actualitate cu cele de inspiraţie tradiţională (piesele stil Kabuki şi No). Un exemplu edificator este povestirea „Preotul şi dragostea sa" (1954), bazată pe o cronică din secolul XIV. Este evidenţiat conflictul dintre iubirea laică şi credinţa religioasă — temă obişnuită în literatura europeană, foarte rară însă în literatura japoneză — interesul autorului vizînd motivaţia interioară a celor două personaje. Povestirea se sprijină pe ideile Buddhismului Jodo (întemeiat de Honen Shonin în sec. XII) ce susţin existenţa unei lumi conceptuale. „Povestea de dragoste dintre Preot şi Curtezana Imperială", spune Mishima într-o notă introductivă, „este surprinsă în momentul de răscruce cînd lumea ideală imaginată de ambii protagonişti oscilează între prăbuşire şi supravieţuire". Intensitatea trăirilor, dramatismul încleştării unor sentimente potrivnice, atmosfera încărcată de parfum exotic şi erotism sublimat, eleganţa stilului preţios, bogat ornamentat, atestă prezenţa unei proze de un rafinament desăvîrşit.

PREOTUL ŞI DRAGOSTEA SA

Potrivit celor scrise de Eshin în „Învăţături spre Mîntuire", cele Zece Plăceri sînt doar o picătură în ocean în comparaţie cu desfătările Ţării Fără De Prihană. Pe acel tărîm pămîntul este plămădit din cioburi de smarald şi căile sînt străjuite de corzi din fringhii împletite-n aur. Suprafaţa, netedă şi fără margini, se întinde cît cuprinzi cu ochii. În interiorul lăcaşurilor sfinte se află cincizeci de mii de milioane de curţi şi turnuri clădite în întregime din plăci de aur, argint, lapis lazuli, cristal, corali şi perle; podoabe neasemuit de scumpe sînt presărate pe toate

margaretele din pietre prețioase. Puzderie de îngeri intonează fără contenire acorduri sacre și cîntă imnuri de slăvire marelui Tathagata Buddha. În grădinile ce împrejmuiesc curțile, turnurile și mănăstirile, strălucesc iazuri de aur și smarald unde credincioșii își fac zilnic baia; iazurile de aur sînt mărginite cu nisipuri de argint, iar iazurile de smarald sînt mărginite cu nisipuri de cristal. Întinderea de apă este acoperită cu flori de lotus colorate felurit, ce-și leagănă petalele strălucitoare în briza mîngîioasă. Sclipiri magnifice se răspîndesc pe-ntreg cuprinsul. Ziua și noaptea văzduhul răsună de strigătul cocorilor, gîștelor, rațelor mandarin, păunilor, papagalilor și păsărilor Kalavinka, înzestrate cu voci dulci și chipuri de femei frumoase. Toate acestea și sute de alte păsări zămislite din multe nestemate își înalță glasurile muzicale spre slava lui Buddha. De-a lungul malurilor se înșiră arbori ce tăinuiesc tezaure divine. Tulpinile din aur, ramurile din argint și florile din boabe de mărgean se oglindesc în luciul apei. În aer se-mpletesc gingașe strune din pietre prețioase de care atîrnă clopoței ce răspîndesc fără-ncetare Legea Supremă a lui Buddha; instrumente stranii, ce cîntă fără a fi atinse, își trimit acordurile spre cerul străveziu.

Cînd cineva simte nevoia să mănînce, pe loc i se înfățișează dinainte o masă din șapte nestemate pe a cărei suprafață transparentă stau șapte vase, bătute în pietre scumpe. Din ele se revarsă bucate din cele mai alese. Dar nu e necesar să le apuci cu mîna. Ajunge doar să le privești și să te bucuri de mireasma îmbietoare; stomacul se va umple de la sine, în timp ce spiritul și trupul rămîn nepîngărite. Cînd simți că ești sătul, masa dispare într-o clipită.

Tot astfel, ființe nevăzute îți îmbracă trupul, fără ca tu să coși, să speli, să țesi sau să cîrpești. Și lămpile sînt de prisos acolo, căci cerul e scăldat într-o lumină nesfîrșită. Mai mult decît atît, în Țara Fără De Prihană temperatura nu se schimbă; rămîne veșnic moderată, așa că n-ai nevoie nici de căldură și nici de aer rece. Văzduhul este îmbălsămat cu sute de parfumuri fine, iar florile de lotus se risipesc necontenit în ploaie de petale.

In capitolul în care se vorbeşte despre căile de acces în Ţara Fără De Prihană, aflăm că cei neiniţiaţi nu pot spera să intre acolo. De vor să reuşească, e necesar ca mai întîi, prin forţa concentrării, să-şi exerseze cu temei „imaginaţia exterioară". Prin ea s-ar ridica din frînele lumeşti spre a-l întrezări pe Buddha. Cînd au atins o treaptă avansată, pot să se concentreze asupra unei flori de lotus ca să pătrundă mai apoi spre orizonturi infinite.

Prin observări minuţioase şi calcule de astronomie, floarea de lotus e considerată nucleul unei teorii despre întregul univers şi mijlocul prin care putem percepe Adevărul. Vom şti că o petală are optzeci şi patru de mii de vinişoare, şi fiecare vinişoară emite optzeci şi patru de mii de străluciri. Cea mai micuţă din aceste flori are un diametru de două sute şi cincizeci de *yojana*. Considerînd că un *yojana* din Scrierile Sfinte echivalează în lumea noastră cu şaptezeci şi cinci de mile, o floare cu un diametru de nouăsprezece mii de mile e socotită mititică; mulţimi de flori de lotus au diametrul mult mai mare.

O astfel de floare are optzeci şi patru de mii de petale. În fiecare petală se află un milion de nestemate şi fiecare în parte emite o mie de sclipiri. Deasupra corolei atît de împodobite, se ridică patru coloane din pietre preţioase şi fiecare coloană este de o sută de miliarde de ori mai înaltă ca Muntele Sumeru, ce stăpîneşte întregul univers budist. De aceste coloane atîrnă draperii uriaşe ce sînt ornamentate cu cincizeci de mii de milioane de pietre preţioase, şi fiecare piatră preţioasă emite optzeci şi patru de mii de lumini, şi fiecare lumină se compune din optzeci şi patru de mii de nuanţe aurii, şi fiecare nuanţă, la rîndul ei, se schimbă diferit.

Aprofundarea unor astfel de imagini poartă denumirea de „meditaţie asupra Tronului Lotusului, tronul lui Buddha"; iar lumea de idei ce licăreşte în fundalul povestirii noastre e concepută la astfel de proporţii.

Marele Preot al Templului din Shiga era un om de o virtute fără seamăn.

In ochii acestui înțelept ascet cu tîmplele cernite, întreaga lume nu era decît o jalnică grămadă de gunoi. Trăia în izolare de ani îndelungați și micul pin pe care-l semănase cu propria sa mînă în prima zi de sihăstrie, se transformase acum într-un copac semeț. Un astfel de călugăr ce reușește de atîta vreme să stea ferit de Lumea Trecătoare se simte foarte sigur în ceea ce privește misterul vieții de apoi.

Cînd îi ieșeau în cale oamenii bogați sau nobili, zîmbea și se mira în sinea lui cum se putea ca ei să nu-și dea seama că bietele plăceri sînt doar deșertăciune. Iar cînd vedea femei frumoase, simțea compasiune pentru ele; și pentru toți ce viețuiau în lumea de iluzii, ademeniți în mrejele plăcerilor carnale.

Cînd spiritul și trupul refuză să răspundă la legile ce guvernează în lumea materială, această lume devine dintr-o dată golită de substanță. În ochii Preotului, lumea din afară era lipsită de volum, era ca un desen pe o bucată de hîrtie, o simplă hartă a unui loc necunoscut. Pentru acela ce prin spirit ajunge să se-nalțe atît de sus, cusururile lumii noastre sînt pe vecie spulberate, iar teama e de asemenea învinsă și uitată. De-aceea Preotul din Shiga nu mai putea să înțeleagă necesitatea temutului Infern. Știa însă, mai presus de toate, că lumea noastră își încetase orice putere asupra lui. Dar, fiind cu totul lipsit de vanitate, nu se gîndea o clipă că doar virtutea sa înaltă putea să nască astfel de convingeri. În ceea ce-i privește trupul, puteai fără greșeală să i-l asemeni c-un schelet. Cînd se privea — în timpul băii — se bucura nespus cînd constata că oasele-i bătrîne erau acoperite de-o pieliță uscată. Mai mult, în stadiul pe care-l atinsese simțea că trupul nici n-ar fi fost al lui. Era mai potrivit a fi hrănit în Țara Fără De Prihană, decît pentru bucatele și băuturile lumești.

În anotimpul florilor, mulțimi de oameni veneau din Capitală să viziteze satul Shiga. Marele Preot îi privea cu nepăsare, căci zarva lumii nu mai avea puterea să-l atingă. Într-o seară de primăvară, își părăsi chilia și, sprijinindu-se-n toiag, se îndreptă spre lac. Era la ceasul cînd amurgul se infiltra încet în strălucirea după-amiezii. Nici cea mai fină undă nu încrețea oglinda apei. Singur cu

sine însuşi, pe malul cel pustiu, Marele Preot porni să săvîrşească divinul ritual al Contemplării Apei.

Chiar în acel moment, o caleaşcă împodobită, aparţinînd cu siguranţă unei persoane de rang mare, se opri în apropierea locului unde stătea Marele Preot. Stăpîna, o doamnă de la curte, trăia în Capitală, în cartierul Kyogoku, şi purta solemnul titlu de Marea Curtezană Imperială. Venise să admire peisajul şi-acum, în drum spre casă, dorea s-arunce o ultimă privire către lac.

Aproape fără să-şi dea seama, Preotul deschise ochii şi în acel moment fu copleşit de frumuseţea ei. Se cercetară cîteva secunde. Iar ea simţi că ochii bătrînului ascet ţineau în taină cu totul altceva decît privirile unui bărbat obişnuit.

După un scurt răstimp, frumoasa doamnă se trase în spatele perdelei. Deja se întunecase şi trebuia să plece. Trăsura o porni prin Pasul Shiga, şi-apoi, de-a lungul Cărării Templului de Argint, se îndreptă spre Capitală. Marele Preot rămase pironit cît timp trăsura dispăru la orizont.

Viaţa, sfidată îndelung de preotul ascet, se răzbuna cumplit. Cît ai clipi din ochi, convingerile sale se prefăcură-n ţăndări.

Intră în templu, privi imaginea lui Buddha şi invocă Numele Sacru. Dar gînduri necurate îi tulburară mintea. Ca să le şteargă urma, rosti o definiţie a frumuseţii feminine. Aceasta nu era decît o umbră trecătoare, un atribut al cărnii — iar carnea este hărăzită degradării. Dar în zadar se străduia să se convingă, subtila frumuseţe ce-l subjugase brusc, pe malul Lacului din Shiga, îl copleşea acum cu şi mai mare forţă. De parcă spiritul şi corpul, deopotrivă, îi fură inundate de otravă.

Marele Preot nu-şi pîngărise niciodată castitatea. Lupta pe care o dăduse în timpul tinereţii ca să-şi înfrîngă trupul, îl silise să creadă că femeia e plămădită doar din carne.

Şi totuşi, chipul femeii din trăsură era prea sclipitor, prea plin de armonie ca să-l numeşti un simplu boţ de carne. Marele Preot nu mai văzuse o astfel de fiinţă şi nu ştia prin ce cuvinte s-o descrie. Ceea ce timp îndelungat zăcuse-n amorţire, ieşise la iveală. Lumea din jurul lui

prindea dimensiuni, țîșnea din întuneric și-l zdruncina amarnic.

De parcă, aflîndu-se pe drumul ce șerpuia spre Capitală, s-ar fi ferit de larma asurzitoare, ținîndu-și palmele lipite de urechi; și dintr-o dată, trăgîndu-și-le brusc, vacarmul dimprejur l-ar fi străpuns prin fiecare fibră.

Ca să percepi tumultul din lumea exterioară, ești nevoit să intri în iureșul năvalnic cu toate simțurile tale. Or Preotul curmase tot ceea ce-l lega de viața din afară și se vedea acum zvîrlit într-un sistem potrivnic.

Chiar și atunci cînd repeta din Sutre[1], se pomenea adesea oftînd înspăimîntat. Probabil că natura, așa presupunea, îi tulbura cu frumusețea ei simțirea și se uita la munții ce se-nălțau în zare pe cerul înserării. Și totuși, gîndurile, departe de-a se concentra asupra minunatelor priveliști, se spulberau ca norii și bîntuiau răzlețe. Atunci se străduí să-și dobîndească pacea prin contemplarea lunii; dar totul fu degeaba. În culmea disperării, privi zadarnic imaginea lui Buddha să-și regăsească limpezimea minții, dar chipul venerat se preschimbă în chipul frumoasei din trăsură. Întregu-i univers se reducea acum la două elemente: Marele Preot al Templului din Shiga și Marea Curtezană Imperială.

3.

Marea Curtezană Imperială ce locuia în cartierul Kyogoku uită curînd de preotul bătrîn ce o privise insistent pe malul lacului din Shiga. După o vreme însă un zvon îi aminti întreaga întîmplare. Un călător îl observase pe ascet cum urmărea încremenit trăsura ce se depărta. Îi povestise totul unui supus al Curții, adăugînd și faptul că preotul, din ziua aceea, se comporta ca unul ce-și pierduse mintea.

Frumoasa doamnă se prefăcu la început a nu da importanță știrii. Dar cum virtutea Preotului era de mult vestită în toată Capitala, curioasa întîmplare o măgulea nespus

[1] Sutre — serii de învățături și aforisme din folosofia brahmană și buddhistă (n.t.).

Căci ostenise şi se plictisise de dragostea cu care o răsfăţau bărbaţii din palat. Lumea din jurul ei n-o captiva deloc, în schimb credea cu stăruinţă şi năzuia s-ajungă în Ţara Fără De Prihană. Buddhismul Jodo, susţinînd că strălucirea lumii materiale e doar deşertăciune, o fascinase pe distinsa doamnă, atît de dezgustată de eleganţa superficială a vieţii de la curte.

Marea Curtezană Imperială era considerată drept însăşi personificarea rafinamentului extrem. Faptul că niciodată, nici un bărbat nu-i pătrunsese-n suflet, făcea să-i crească faima, să fie şi mai preţuită. Erau convinşi cu toţii că nici chiar Împăratul nu-i cunoştea iubirea. Cu toate că-l slujea supusă, sporind cu farmecu-i decorul de la Curte. Frumoasa Curtezană visa o pasiune ce n-ar fi fost posibilă decît în altă lume.

Marele Preot al Templului din Shiga era vestit pentru virtutea lui; şi-n Capitală se ştia că renunţase-n întregime la bucuriile lumeşti. Cu greu ai fi crezut c-ar fi putut să fie fermecat de Marea Curtezană şi că de dragul ei sacrificase lumea viitoare. Nu exista un sacrificiu mai deplin sau o ofrandă mai bogată decît să te lipseşti de desfătările din Ţara Fără De Prihană; or, pentru el, acestea se aflaseră atît de la-ndemînă.

Marea Curtezană Imperială era complet indiferentă la frumuseţea tinerilor de la Curte. Farmecul fizic de mult nu-i mai spunea nimic. Visa un altfel de bărbat; visa pe cineva ce-ar fi putut să-i dăruiască iubirea Ideală. O astfel de femeie, cu aspiraţii atît de-nalte, e o fiinţă cu totul de temut. Dacă ar fi fost o simplă curtezană, fără-ndoială s-ar fi mulţumit cu bogăţiile lumeşti. Dar ea se bucurase îndeajuns de ele; îl aştepta acum pe cel ce-ar fi putut să-i dea comorile din Ţara Fără De Prihană.

Zvonul despre pasiunea bătrînului ascet se răspîndi la Curte cu iuţeală. Ca să-l amuze, i-au spus şi Împăratului. Pe Marea Curtezană o revoltau aceste cleveteli şi încerca să fie reţinută, sperînd că astfel le va pune capăt. Dar tot la fel de bine ştia că existau motive ca oamenii să poată bîrfi nestingheriţi: vorbind despre iubirea bătrînului prelat, ei aduceau omagiu acelei frumuseţi ce-a fost în stare să-l abată pe sihastru din gîndurile sale; mai mult decît

atît: această dragoste ciudată n-avea nici cei mai palizi sorți de împlinire.

Marea Curtezană Imperială își aminti de chipul ascetului din Shiga, așa cum îl zărise de-acolo, din trăsură. Nici pe departe n-aducea cu cei pe care-i cunoscuse pînă atunci. Era de necrezut cum încolțea iubirea exact în locul unde nu găsea speranțe. În comparație cu deznădejdea bătrînului prelat, acele versuri în care poeții de la Curte își jeluiau nefericirea, îi apăreau sărace, golite de patos și sentiment real.

Cititorii ar trebui să înțeleagă că Marea Curtezană găsea adevăratul sens al vieții în certitudinea de-a fi iubită. În ciuda rangului înalt, era, întîi de toate, o femeie. Puterea și supremația erau cuvinte goale de-ar fi fost lipsite de-această încredințare. Bărbații de vigoarea și voința ei ar fi ajuns cu siguranță politicieni puternici; dar ea visa să stăpînească prin altfel de mijloace, mijloace ce purtau pecetea sorginții feminine. Disprețuia femeile ce s-au retras, lăsîndu-se înfrînte; i se păreau fățarnice, căci nu credea ca o femeie să fie-n stare să renunțe la ceea ce-i aparținea.

Bătrînul preot atinsese stadiul în care abandonase pe deplin plăcerile deșarte. În ochii Marii Curtezane era de neasemuit. Dar iată-l că acum avea, de dragul ei, nebănuita forță de-a renunța la lumea viitoare. Iar ea se pregătea în taină să-i poată accepta ofranda.

Își evocă în minte splendoarea lotusului sacru. Se concentră asupra măreției sale: un diametru de două sute și cincizeci *yojana*. Această floare uriașă o atrăgea mai mult decît micuții și fragilii lotuși de pe iazuri. În timpul nopții asculta atentă vîntul; suspinul lui i se părea însă prea palid în comparație cu muzica divină din Țara Fără De Prihană, cînd vîntul fremăta printre copacii sacri. Gîndindu-se la instrumentele ciudate care cîntau în ceruri fără ca nimeni să le-atingă, acordurile harpei ce răsunau prin sălile palatului, pierdeau treptat întreaga strălucire.

4.

Marele Preot al Templului din Shiga trecea printr-o cumplită încercare. În tinerețe, cînd se lupta cu propriul

trup, avea mereu în față cîștigul unei vieți celeste. Pe cînd această caznă, ivită pe neașteptate, acum la bătrînețe, îi aducea doar recompensa unei pierderi.

Zădărnicia unei astfel de iubiri era mai limpede decît lumina zilei. Era cum nu se poate mai convins că n-ar mai fi putut pătrunde în Țara Fără De Prihană de nu s-ar fi eliberat de sub puterea ei. Dar el, care trăise într-o totală libertate a spiritului său, se pomenea acum zvîrlit în întuneric. Nu mai vedea cu ochiul minții decît obscuritate. De bună seamă că elanul ce-l ajuta în anii tinereții venea din certitudinea și din mîndria că renunța la lumea de plăceri din propria-i voință.

Și dintr-o dată se simți cuprins de-o nouă spaimă. Mai înainte ca trăsura să se ivească pe malul lacului din Shiga, Marele Preot credea că la un singur pas îl aștepta Nirvana. Și iată-l că acuma se trezea în noaptea lumii pămîntene, nemaiputînd distinge nimic în jurul său.

Se străduí din răsputeri să-ncerce felurite meditații: se cufundă în Contemplarea Crizantemei, în Contemplarea Întregului și-n Contemplarea Micilor Detalii. De fiecare dată însă frumosul chip al curtezanei îi apărea în față. Cînd săvîrșea străvechiul ritual al Contemplării Apei, imaginea iubită se-ntrezărea în mii de vălurele.

Deodată realiză cu groază că tot acel efort de concentrare avea efect contrar: în loc ca să-l abată din gîndurile sale, îl afunda și mai adînc în rătăciri. Cum spiritul i se împovăra de greutatea lor, se hotărî să săvîrșească o ultimă încercare: să se elibereze, concentrîndu-se în mod deliberat asupra Marii Curtezane.

Marele Preot descoperi o nouă desfătare: împodobindu-i chipul gîndindu-se la ea, făcînd-o mai frumoasă decît era aievea, avea impresia că el de fapt împodobea imaginea lui Buddha cu mii de nestemate.

Și astfel transforma obiectul iubirii pătimașe într-o Ființă Ideală, o plăsmuia în minte, închipuind în ea simbolul, esența întregii vieți. Marea Curtezană din cartierul Kyogoku se contopea acum cu viziunea giganticului lotus cu diametrul de două sute cincizeci de *yojana*. Cînd se-apleca deasupra lacului din Shiga, o sprijineau toți lotușii din lume, căci devenise și mai vastă decît Muntele Sumeru, mai vastă decît necuprinsul.

Cu cît își înalța mai sus iubirea, cu cît mai imposibilă se arăta, cu-atît mai tare îl trăda pe Buddha; imaginația-i se dezvolta tot mai bogată și astfel tot mai mult se depărta de el.

Marele Preot spera ca într-o zi s-o întîlnească iarăși pe Marea Curtezană. Știa că-n clipa în care-i va zări figura, chipul de lotus uriaș se va topi ca fumul. Iar dacă faptul s-ar petrece întocmai, atunci va fi salvat. Nu-i va fi rămînînd decît să intre-n Țara Fără De Prihană. Această perspectivă îi oferea speranțe. Nerăbdător, stătea în așteptare, cu sufletul deopotrivă inundat de venerație și teamă. Se hotărî într-un sfîrșit să meargă și s-o vadă. Era atît de tulburat, încît ajunse să confunde această hotărîre cu însăși dezlegarea lui din mrejele iubirii.

5.

Nici unul dintre servitorii Marii Curtezane nu se miră să vadă un ascet la porțile grădinii. Era ceva obișnuit ca pustnicii și cerșetorii să poposească la zidul marilor palate, la mila tuturor. O doamnă din suită i-l arătă stăpînei. Frumoasa curtezană privi indiferentă printre obloanele ce-o ascundeau de ochii nepoftiți. Și îl văzu în colțul cel mai îndepărtat al curții. În umbra unui pom, stătea un schimnic povîrnit de ani, în haine prăfuite, ce aștepta umil, cu capul aplecat. Se sprijinea într-un toiag; întreaga lui înfățișare trăda o cruntă suferință. Nu încăpea nici o îndoială: era același preot pe care-l întîlnise pe malul lacului din Shiga. Cînd înțelese, obrazu-i fin, de porțelan, își adînci paloarea.

Stătu în cumpănă o clipă; apoi se hotărî și porunci ca nimeni să nu-l bage-n seamă. Toți servitorii se-nclinară și părăsiră încăperea.

Era întîia oară că Marea Curtezană simți ce este teama. Mulți renunțaseră la viața de plăceri și apucaseră pe drumul pustniciei. Dar Preotul din Shiga făcea exact contrariul: de dragul ei abandona speranța vieții viitoare. Cu groază constata că prin iubirea lui ea n-ar mai fi ajuns în Țara Fără De Prihană.

Își cercetă atentă veșmîntul elegant și mîinile fragile. Scrută apoi înfățișarea bătrînului: Ce trăsături ciudate, ce haine ponosite!

Cît de departe era totul de visurile ei! Ascetul semăna acum cu cineva ce cunoscuse ladul. Nimic nu amintea de vechea lui statură, născută parcă din splendoarea tărîmului divin. Aureola Țării Fără De Prihană părea definitiv pierdută! Era cu siguranță ascetul întîlnit pe malul lacului din Shiga, dar în același timp vedea un altul, cu totul diferit.

Avea în față dovada cea mai clară a iubirii bătrînului prelat, și se cutremură la gîndul că pasiunea ce-o rîvnise putea să-mbrace așa o formă mohorîtă, lipsită de culoare. Dar, ca majoritatea celor de la curte, se străduí să-și zăvorască în adîncuri, întreaga tulburare.

Marele Preot sosise-n Capitală șonticăind greoi, de-abia trăgîndu-și răsuflarea. De cum zărise însă palatul curtezanei, uitase oboseala. Știa că-n dosul obloanelor din bambus stătea femeia pe care-o adora.

Dar cum iubirea lui luase între timp o formă sublimată, din nou speranța lumii viitoare se pogorî asupra lui. Nicicînd nu se gîndise la Țara Fără De Prihană cu cuget mai curat. Un singur lucru îi rămăsese acum de săvîrșit: să stea în fața Marii Curtezane spre a-și mărturisi iubirea. S-ar fi zdrobit atunci și ultimele lanțuri ce l-ar mai fi legat de viața pămînteană. Eliberat, s-ar fi lăsat în brațele Nirvanei.

Așa cum sta acolo, de-a dreptul prăvălit peste toiag, simțea cum o durere surdă îi cuprindea tot trupul. Necruțătoare, razele de mai își trimiteau săgețile asupra capului pleșuv. În unele momente crezu că-și pierde cunoștința. Ar fi căzut cu siguranță, să nu fi fost bastonul. De l-ar vedea frumoasa doamnă ca să-i deschidă ușa și să se curme astfel chinul! Extenuat, dar neclintit în hotărire, Marele Preot aștepta. Într-un tîrziu amurgul învălui văzduhul. Și totuși, nici un semn din partea Marii Curtezane.

Ea n-avea cum să știe că preotul privea prin ea, spre alt tărîm, în Țara Fără De Prihană. Din cînd în cînd îl urmărea printre obloane. Stătea acolo, nemișcat. Umbrele serii se strecurau furișe în grădină. Dar el își continua neobosita veghe. Marea Curtezană simți cum o cuprinde

spaima. Era profund încredințată că Răul o ademenea. Sub pomul din grădină se-afla întruchiparea „ispitei ancestrale". Citise multe despre ea în sutre. Nu amăgise, oare prin frumusețea ei, un preot prea cucernic? Sperase ca prin el să dobîndească tărîmul binecuvîntat. Dar cît de oarbă se-arătase! În locul Țării Fără De Prihană, o aștepta acum Infernul. Faptul că inspirase așa o pasiune era deja însemnul dezastrului final. Ce paradox! Marele Preot al Templului din Shiga privea prin ea în Țara Fără De Prihană, iar Marea Curtezană vedea acum prin el Infernul.

Frumoasa doamnă din cartierul Kyogoku era prea mîndră însă ca să cedeze fără luptă acestor încercări. Marele Preot, gîndea în sinea ei, va fi răpus dintr-un moment în altul. Privi din nou printre obloane, convinsă că zăcea deja în iarbă. Dar silueta întunecată se desluşea în noapte precum o stîncă neclintită.

În razele de lună se profila ca un morman de oase albicioase.

Înfiorată, se întoarse cu spatele la geam. Dar în zadar; simți cum o privire arzătoare îi sfredelea tot trupul.

Știa că aceasta nu putea să fie o dragoste firească. De groaza unei astfel de iubiri, de groaza să nu cadă-n lad, se concentră cu disperare asupra Țării Fără De Prihană.

Dar ce putea s-o lege de pasiunea bătrînului ascet? Era destinul lui, ea nu se implicase, nu-i arătase nici un semn. Avea tot dreptul să viseze la Țara Fără De Prihană. Dar pe măsură ce noaptea se-adîncea mai neagră și aerul se înăsprea, convingerile i se destrămau șovăitoare.

Marele Preot rezista ca prin minune. Era aidoma unui copac bătrîn și noduros.

„N-am nici o legătură cu sumbra arătare", șopti frumoasa curtezană și vorbele i se-mplintară-n suflet cu un ecou lugubru. „De ce să mi se-ntîmple tocmai mie?"

Uitase în acel moment de frumusețea ei, de sensul ce-l atribuise vieții — acela de a fi iubită. Sau poate numai a-ncercat să uite.

Într-un tîrziu, adîncul întuneric fu alungat de picla dimineții. Marele Preot se contura tot mai vizibil. La fel de-ncremenit ca aprига speranță. Marea Curtezană Imperială din cartierul Kyogoku cedase în sfîrșit. Trimise o ser-

vitoare să-l anunțe că-i oferea permisiunea să-ngenuncheze în fața geamurilor ei. Marele Preot era pe punctul de-a cădea în transă — în starea în care stavilele cărnii se risipesc ușor. Nu mai știa pe cine aștepta — pe Marea Curtezană sau viața de apoi. Nici cînd ghici prin umbrele grădinii o fată ce venea de la palat, nu pricepu că veghea lui se apropia de capăt.

Cînd servitoarea îi rosti mesajul, ascetul slobozi un strigăt groaznic, de-a dreptul inuman. Speriată, fata încercă să-l sprijine de braț. Dar el se smulse din strînsoare și o porni cu pași neașteptat de repezi și de fermi. În spatele obloanelor* era-ntuneric și de afară nu puteai să deslușești figura curtezanei. Marele Preot se lăsă-n genunchi cu umilință. Își prinse capu-n palmele bătrîne și începu să plîngă. Rămase așa un timp îndelungat, fără să glăsuiască vreun cuvînt, cu trupu-i zdruncinîndu-se-n convulsii. Dar nimeni nu trăgea oblonul.

Apoi, în palida lucire a aurorii, o mînă albă se ivi încetișor sub stinghia de jos. Marele Preot al Templului din Shiga o apucă în palmele-i uscate și-o apăsă pe frunte și pe față.

Marea Curtezană Imperială din cartierul Kyogoku simți cum o atinge o mînă stranie și rece. În următoarea clipă, fu conștientă că-i șiroiau pe mînă lacrimi arzătoare. Cînd prima rază de lumină se furișă printre obloane, credința ei înverșunată îi strecură în minte o idee: că mîna aceea neștiută ce-o atingea pe-a ei, n-ar fi putut să fie alta decît a lui Tathagata Buddha.

Apoi măreața închipuire se renăscu împrospătată în inima frumoasei curtezane. Văzu mai limpede ca niciodată: pămîntul de smarald al Țării Fără De Prihană, mulțimile de turnuri bătute-n șapte nestemate, gingașii îngeri înălțînd acorduri sacre, mirificele iazuri cu țărmuri de argint, strălucitorii lotuși și păsările Kalavinka umplînd văzduhul cu triluri unduioase. Iar dacă i se hărăzise un astfel de

*) În perioada Heian era obiceiul ca o femeie nobilă să stea în spatele unui paravan atunci cînd primea vizita unui bărbat. O invitație în spatele paravanului însemna acceptarea unor propuneri de dragoste (n. t.).

tărim — şi-acum era încredinţată cu toată fermitatea — de ce să nu accepte iubirea Marelui Prelat?

Şi aşteptă ca omul cu mîinile lui Buddha să-i ceară să ridice storul ce-o ascundea de el. Desigur, i-o va cere imediat. Ea va înlătura cu mîini febrile opreliştea ce-i despărţea şi neasemuitu-i trup va sta în faţa lui mai minunat decît atunci, pe malul Lacului din Shiga; cu cîtă bucurie îl va ruga să intre!

Înfrigurată, aştepta.

Dar Preotul din Shiga nu spuse nici o vorbă. Tăcea şi nu-i spunea nimic. După un timp, strînsoarea mîinilor bătrîne slăbi încetişor, şi mîna-i albă ca zăpada rămase suspendată în boarea dimineţii. Şi Preotul plecă. Iar inima de foc a Marii Curtezane se preschimbă în gheaţă.

Trecură două zile şi se zvoni la Curte că frămîntatul spirit al Marelui Prelat îşi dobîndi rîvnita libertate într-o chilie a Templului din Shiga. Frumoasa doamnă din cartierul Kyogoku se apucă să scrie cu migală, în rînduri nesfîrşite, pe suluri de mătase fină, învăţături din sutre.

În româneşte de
Viorica MIRCEA

VLADIMIR NABOKOV

(S.U.A.)

Prozator american de origine rusă, se naște la Petersburg în 1899 și moare la Montreux (Elveția) în 1977. Studii de literatură franceză și rusă la Trinity College, Cambridge. În 1940 se stabilește în S.U.A., funcționînd ca profesor de literatură rusă la Universitatea Cornell (statul New York). Nabokov mărturisește: „Mă consider un scriitor american născut în Rusia și educat în Anglia, țară unde am studiat literatura Franței mai înainte de-a fi petrecut cincisprezece ani din viață la Berlin". În 1959 se stabilește la Montreux, dedicîndu-se în exclusivitate literaturii. Menționăm că autorul însuși participă la traducerea în limba engleză a lucrărilor scrise în limba rusă, precum și la traducerea în rusă a tuturor lucrărilor scrise în engleză. Dintre numeroasele sale opere (unele publicate sub pseudonimul Sirin), amintim romanele: „Lolita" (1955), „Foc palid" (1962), „Apărare" (1964), „Deznădejde" (1965), „Ada" (1969) și volumele de povestiri: „Nouă povestiri" (1947), „Puiu" (1957), „Cele 12 povestiri ale lui Nabokov" (1958), „Frumusețe ruseacă" (1973), „Priviți-i pe arlechini" (1957), „Detalii ale unui apus de soare" (1976).

Una dintre cele mai controversate personalități literare din ultimele decenii, suscitînd comentariile cele mai diverse: „Vladimir Nabokov pare să fie cel mai bun scriitor contemporan de limbă engleză. Prin intensitatea gîndirii și bucuria meditației, opera sa e fără pereche în acest deceniu." (John Updike); „Închizînd cartea, te gîndești: iată ce înseamnă mult zgomot pentru nimic." (Jean-Paul Sarte); „Abundența de senzații, emoții, gînduri și imaginație pe care le posedă conștiința umană, intră în conflict cu trăirea iminentă a morții. Eroii sînt mereu confruntați cu incongruența dintre aspirație și zădărnicie, rațiune și absurd, frumos și oribil. Totuși personajele nu cedează. Evidentei lipse de sens, dezordinii, inaccesibilului și minciunii, ele vin să se opună cu mîndria și forța imaginației". (Jürgen Bodenstein).

Dacă „Furtuna" pune în valoare un neîntrecut maestru în conturarea unei stări interioare printr-o admirabilă descriere personificată a naturii, „Ultima Thule" ne dezvăluie un Nabokov aplecat cu gravitate asupra unor problematici existențiale. Enigma lui Falter este enigma pe care sînt chemați s-o descifreze gînditorii tuturor timpurilor. Axat pe coordonata fundamentală a literaturii secolului XX — relativismul absolut — discursul evidențiază, într-o foarte fină ironie de subtext, neputința sistemelor filosofice de a pătrunde scopul final al vieții, făcîndu-se aluzie la ideea platoniciană că doar copiii, prin inocența lor, lipsiți încă de convingeri, sînt mai aproape de „lumea esențelor". Adevărul se află în fiecare dintre noi — rămîne să avem puterea și tăria de caracter să acceptăm acest lucru — omul oferindu-și, prin sine însuși, unica șansă de supraviețuire.

FURTUNA

La capătul unei străzi obișnuite din Berlin, sub baldachinul unui tei în plină floare, mă învălui pe dată o mireasmă violentă. Nori de ceață se suiau spre cer, în noapte, și, de îndată ce ultimul petic înțesat de stele se topi în pîcla alburie, vîntul, nălucă oarbă, ascunzîndu-și chipul în poalele veșmîntului, mătură-n rafale străduța singuratică. În întunericul opac, deasupra grilajului de fier

al unei frizerii, emblema de metal — o chiuvetă aurită — se legăna ca o pendulă.

M-am întors acasă şi-am regăsit vîntul pîndindu-mă în odaie: izbea fereastra cu putere şi a zbughit-o imediat cînd uşa se închise-n urma mea. Geamul privea spre curte, unde, ziua, cămăşi crucificate pe sîrma strălucind în soare îşi trimiteau albeaţa prin tufele de liliac. Din cînd în cînd din curte se-nălţau frînturi de voci: glasul tînguitor al vînzătorilor de haine vechi şi sticle goale, sau alteori suspinul unei viori dezacordate; odată chiar, o blondă corpolentă oprindu-se în mijlocul grădinii cîntă cu atîta duioşie şi tandreţe că toate fetele din casă se arătară pe la geamuri. Cînd cerşetoarea isprăvi, se aşternu o linişte deplină; doar jalnica proprietăreasă, o văduvă cam şleampătă, ofta pe coridor ştergîndu-şi nasul.

În curte se lăsase acum o zăpuşeală apăsătoare, dar pe neaşteptate, vîntul cel orb, ce se pitise neajutorat în vizuinele-i adînci, pe dată prinse aripi, îşi dobîndi vederea şi se porni să bată; în ochiurile aurii pe zidul înnegrit de vizavi, siluete de capete şi braţe dezmembrate ţîşneau dezordonat, smucind ferestrele scăpate slobod şi închizîndu-le cu zgomot. Luminile se stinseră. În clipa următoare se auzi un ropot de sunete înfundate vestind un tunet depărtat, ce şi-ncepu să se rostogolească prin zările albastre-vineţii. Şi din nou se aşternu tăcerea, la fel de apăsătoare ca atunci cînd cerşetoarea grasă îşi sfîrşise duiosul cîntec încrucişîndu-şi braţele pe piept.

În liniştea aceasta încremenită am adormit epuizat de fericirea mea de peste zi, o fericire ce nu se poate aşterne pe hîrtie, şi visele se întrupară din amintirea ta.

Dar m-am trezit căci noaptea începuse să se spargă-n cioburi. Dezlănţuit, un fulger dănţuia pe cer ca aprigul reflex al unor spiţe uriaşe. Tunete-n cascade stăpîneau întreg văzduhul, iar ploaia şiroia cu zgomot în şuvoaie nesfîrşite.

Năucit de-acele luciri fosforescente şi de fiorii reci ai nopţii, m-am aplecat peste pervazul umed să-mi umplu cu nesaţ plămînii cu aerul ce izvora din înălţimi. Şi inima-mi vibră precum cristalul.

Tot mai aproape şi tot mai grandioasă, caleaşca Sfîntului Ilie zbura prin nori în huruit asurzitor. Sclipiri de ne-

bunie, fantasme ameţitoare iluminau tărimul de mister al nopţii, aprinzînd acoperişuri de metal şi spulberînd arbuşti de liliac. Măreţul sfînt, un uriaş cu părul alb, cu barba-i încîlcită fluturînd în vînt, înveşmîntat în straie orbitoare care zburau în falduri pe la spate, se opintea în carul lui de foc strunindu-şi armăsarii cei năprasnici cu coame lungi din fulgere albastre. Aprigii bidivii scăpaseră de sub control şi împroşcau cu spumă de trăznete înfricoşătoare. Trăsura se-nclină şi sfîntul cel furios smucea de hăţuri în zadar. Faţa-i era schimonosită de-atîta încordare şi efort; vîrtejul, umflîndu-i pulpanele cămăşii, îi dezgoli genunchii; armăsarii scuturară din coamele aprinse şi năvăliră în şi mai mare goană jos, tot mai jos, pe povîrnişul norilor. În iureşul dezlănţuit, copitele, în ropot de tunete complite, izbiră un acoperiş lucios, trăsura se-aplecă, furiosul vizitiu se-mpletici, iar armăsarii, înspăimîntaţi să simtă un obstacol sub picioare, ţîşniră drept în sus, spre cer. O roată se desprinse. De la fereastră am văzut cum uriaşul cerc de foc, venind de-a rostogolul pe acoperiş, se poticni de jgheab. Sări apoi în întuneric, în timp ce armăsarii înaripaţi goneau deja prin nori pe cele mai înalte creste. Tropotul muri în noapte şi fulgerele se pierdură-n hăuri.

Sfinţia Sa, care căzuse pe acoperiş, se ridică anevoie. Păşea cu greu, tîrlicii îi alunecau destul de tare. Se dezechilibră şi sparse o lucarnă cu piciorul; furios, bolborosi ceva în barbă şi se-agăţă de-un horn. Îşi răsuci apoi încet obrazul încruntat, în timp ce căuta ceva cu ochi iscoditori — probabil roata ce se desprinsese din osia de aur. Apoi privi în sus, cu degetele-n barba ciufulită, dădu nervos din cap — nu se-ntîmpla întîia oară, aşa se vede treaba — şi, şchiopătînd uşor, porni să se coboare cu prudenţă.

Nespus de agitat, m-am smuls de la fereastră, mi-am îmbrăcat halatul în foarte mare grabă, şi nu m-am mai oprit, pe scări în jos, decît în curte. Furtuna se stinsese, dar răsuflarea ei mai zăbovea în aer. La răsărit se-ntrezărea deja o undă arămie.

Grădina, ce, de sus privită, părea umplută ochi cu întuneric dens, vîscos, era de fapt învăluită în puf de aburi delicaţi. Pe stratul de gazon din mijloc, pătat de umezeală,

un moș sfrijit, adus de umeri, cu hainele curgînd șiroaie, privea atent în jur și bombănea ceva. Zărindu-mă, clipi morocănos din ochi și mă-ntrebă:

— Tu ești, Elisha?

M-am înclinat smerit. Moșneagul plescăi din limbă și-și scărpină chelia.

— Să știi că mi-am pierdut o roată. Să mi-o găsești, auzi?

Ploaia deja stătuse. Deasupra noastră nori sîngerii ca focul se prinseră ciorchine. Arbuștii, gardul de verdeață și streșinile ude pluteau în aer albăstriu și somnoros. Am scotocit un timp îndelungat cotloanele grădinii. Moșneagul, mormăind întruna, își sufleca veșmîntul îngreunat de apă, călca-n băltoace împroșcînd din încălțările-i cu tocuri joase, și se lupta c-un picur lucitor de ploaie ce atîrna de vîrful nasului său mare și osos. Dînd la o parte un ram căzut de liliac, am observat, într-o grămadă de gunoi, printre bucăți de sticlă, o roată mică în ramă de metal. Se potrivea doar pentru o simplă trăsurică de copil. Moșneagul, aplecîndu-se deasupra ei, lăsă să-i scape un suspin de ușurare. Grăbit, aproape cu bruschețe, mă îmbrînci în lături. și înșfăcă nerăbdător rotița ruginită. Extrem de încîntat, rosti făcînd cu ochiul: „A, deci aici se ascundea afurisita!"

Apoi, uitîndu-se la mine țintă, își încruntă sprîncenele stufoase și, parcă amintindu-și de ceva, îmi porunci nervos:

— Întoarce-te, Elisha.

Eu m-am supus pe dată, chiar închizîndu-mi ochii. Am stat așa o clipă, dar m-a-mboldit curiozitatea și-atunci m-am răsucit.

Grădina era goală; doar ciinele bătrîn și răpciugos, cu botul cenușiu și ochii de alună, scosese capul din cușculia lui și se uita în sus înspăimîntat. Mi-am ridicat și eu privirea. Ilie, cocoțat pe-acoperiș, cu roata atîrnînd pe umăr! Deasupra hornurilor negre sosi din garda aurorei un nor buclat, portocaliu. Veniră rînd pe rînd și alții. Muți de uimire, bătrînul ciine și cu mine văzurăm cum celestul personaj pășește calm pe primul nor și-ncepe să se cațere pe următorii; genunchii i se afundau în puful purpuriu și afînat...

Deodată soarele străfulgeră prin spițele rotiței ruginite. Iar ea se prefăcu pe loc într-un imens inel de aur și însuși sfîntul părea înveșmîntat în flăcări, înfășurat în norul paradisiac pe care continua să se ridice. Sus, tot mai sus și se pierdu în măreția cerului.

Doar atunci bătrînul ciine lătră cu glasul gros și răgușit vestind ivirea dimineții. Băltoacele, cuprinse de fiori, se încrețiră-n unde argintii. Zorelele se deșteptară în briza răcoroasă. Două sau trei ferestre se treziră. Cu papucii uzi de ploaie și halatul ponosit, am alergat în stradă să prind primul tramvai; legîndu-mi poalele mai strîns, rîdeam în sinea mea cum peste cîteva minute voi fi la tine acasă, și voi începe să-ți descriu pățania din miezul nopții cu supăratul Sfînt Ilie care căzuse-n curtea mea.

În românește de
Viorica MIRCEA

ULTIMA THULE

Îți amintești de ziua în care am luat masa împreună (am ingurgitat produse alimentare) cu vreo doi ani înainte de moartea ta? Presupunînd, desigur, că memoria poate trăi fără nimic în cap? Să ne închipuim — ca o idee „nonenunțiativă" — un manual cu totul nou conținînd eșantioane de stil epistolar. Pentru o doamnă căreia îi lipsește mîna dreaptă: Sărutări de elipsă. Pentru un decedat: Cu tot respectrul. Dar să încetez cu aceste înfloriturl sfiicioase. Dacă tu nu-ți amintești, am eu grijă să-mi amintesc în locul tău: amintirea despre tine poate fi interpretată, cel puțin în sens gramatical, drept amintirea ta și sînt perfect dispus să recunosc, de dragul unei întorsături de frază ceva mai împodobite, că, dacă după moartea ta eu și cu universul mai dăinuim încă, aceasta se datorează numai faptului că tu îți amintești de univers și de mine. Mă adresez azi ție pentru următorul motiv. Mă adresez azi ție cu următorul prilej. Mă adresez azi ție pur și simplu pentru a sta de vorbă despre Falter. Ce soartă! Ce mister! Ce scriitură! Cînd osteneșc să mă mai conving că e un aiurit sau un kvak (cum rusifici tu sinonimul en-

glezesc **quack** al cuvîntului „șarlatan"), figura lui mă frapează ca a unuia... a unuia care, tocmai pentru că a supraviețuit bombei de adevăr care a explodat în el... a devenit zeu! Ce derizorii par alături de el toți vizionarii trecutului: colbul stîrnit de turme la asfințit, visul din vis (cînd visezi că te-ai trezit), studenții fruntași de la institutul nostru ermetic închis oricăror persoane din afară; pentru că Falter se situează **în afara** lumii noastre, în realitatea vie. Realitatea! Această fascinantă proprietate a gîtului de cobră de a se dilata precum gușa porumbelului. Îți amintești de prînzul pe care l-am luat la hotelul ținut de Falter în apropiere de granița cu Italia, într-o zonă luxuriantă, cu povîrnișuri coborînd într-o mulțime de terase, unde pînă și asfaltul este elevat în infinit de tufele de glicină, iar în văzduh plutește o adiere de cauciuc și paradis? Adam Falter mai era încă la fel ca noi și, dacă nimic nu-i trăda... — cum să spun? — vizionarismul, întreaga lui alcătuire robustă (coordonarea de carambolaj a mișcărilor trupului, de parcă ar fi fost prevăzut cu rulmenți în loc de cartilaje, precizia, aerul său de detașare acvilină) explică acum, în retrospectivă, cum de a izbutit să depășească șocul: probabil că cifra inițială a fost destul de mare pentru a supraviețui scăderii.

Ah, iubirea mea, cum îmi zîmbește prezența ta din acel golf mirific — iar de-acum niciodată, pe vecie! — ah, cum îmi mușc degetele pentru a nu izbucni în hohote, dar n-am puterea să mă reții; intru în derapaj cu frînele blocate, scoțînd sunete de „hu-u" și „bhu-u", stupidă stare fizică și atît de umilitoare: clipitul des, fierbinte al ochilor, senzația de sufocare, batista murdară, căscatul convulsiv ce alternează cu năvala lacrimilor... nu pot, nu mai pot să trăiesc fără tine. Îmi suflu nasul, înghit în sec și iar încerc să conving fotoliul de care mă cramponez, masa în care lovesc cu pumnii că nu pot să bhu-hu-u fără tine. Mă auzi oare? Citez dintr-un chestionar banal, la care fantomele nu răspund niciodată, dar cu cîtă ușurință dau replica în locul lor camarazii din celula condamnaților la moarte: „Cunosc!" (arătînd spre cer, la întîmplare). „Îți spun bucuros"! Chipul tău adorat, scobitura tîmplei, griul de nu-mă-uita al ochilor mijiți într-un început de sărut, expresia calmă a urechilor cînd îți ridici părul... cum să mă împac eu cu dispariția ta, cu acest gol imens în care alu-

necă totul — intreaga mea viață, pietriș umed, obiecte și deprinderi — și ce împrejmuire de mormint mă poate oare impiedica să mă prăvălesc, cu tăcută incintare, in acest abis? Amețeală a sufletului. Îți amintești cum, indată după ce-ai murit, am ieșit în grabă din sanatoriu, nici nu pășeam, mai degrabă băteam pasul și valsam de durere (o viață stilcită ca un deget prins în ușă), singur pe drumul acela șerpuit, printre pinii exagerat de solzoși, printre scuturile țepoase de agave, într-o lume verde, imbrăcată în armură, care-și retrăgea incet tentaculele pentru a nu se molipsi de boala mea! A, sigur, toate cite erau în jurul meu păstrau o tăcere bănuitoare, atentă, și numai cind mă uitam la ceva, acel ceva tresărea și incepea să miște ostentativ, să foșnească sau să biziie, prefăcindu-se că nu m-a observat. „Indiferenta natură" zice Pușkin. Prostii! O fereală permanentă redă mai exact situația.

Și ce păcat. Erai o minunăție. Iar înlăuntru, ținindu-se de tine printr-un ombilic minuscul, copilul nostru s-a dus o dată cu tine. Dar, amărite domn, nu te apuci să-i faci un copil unei femei care are tuberculoză la git. Traducere involuntară din franceză în hadeană. Ai murit cind erai în luna a șasea și ți-ai luat cu tine restul de douăsprezece săptămini, nu ți-ai plătit intreaga datorie, ca să zicem așa. Cit de mult mi-am dorit să-mi facă un copil, a informat pereții văduvul cu nasul înroșit. **Êtes-vous tout à fait certain, docteur, que la science ne connaît pas de cas exceptionnels où l'enfant naît dans la tombe?**[1] Și visul pe care l-am avut: doctorul puțind a usturoi (care era în același timp Falter, sau era oare Alexandr Vasilievici?) care-mi răspunde cu excepțională ușurință că, da, desigur, s-a mai întîmplat uneori, iar copilașii de acest fel (adică cei născuți postum) sînt cunoscuți sub numele de cadaverași.

Iar tu, de cînd ai murit, să nu-mi apari nici măcar o dată în vis! Poate că te intercepteză autoritățile pe parcurs sau eviți tu însăți să mă vizitezi la vorbitor. La inceput, ignorant netrebnic, m-am temut — în mod superstițios, umilitor — de micile scirțiituri pe care le emite

---

[1] Ești absolut sigur, doctore, că știința nu cunoaște și cazuri excepționale în care fătul să se nască în mormint? (în franceză în original — n.t.).

orice încăpere noaptea, dar care se reflectau acum în ființa mea ca niște fulgere cumplite, făcîndu-mi inima cloncănitoare să o ia razna mai iute, în zbor planat. Mai apăsătoare chiar erau însă așteptările nocturne, cînd zăceam în pat, încercînd să nu-mi închipui cum ai putea să-mi ciocănești în semn de răspuns dacă m-aș gîndi la asta, dar în acest fel nu făceam decît să-mi complic digresiunea mentală, punînd pauzele între paranteze (gîndindu-mi încercarea de a nu gîndi), în timp ce frica dintre aceste așteptări sporea necontenit. Ah, cît de sinistru era ciocănitul sec al fantomaticei falange pe sub tăblia mesei și cît de puțin semăna, desigur, cu intonația sufletului tău, a vieții din tine. O stafie vulgară cu ticuri de ciocănitoare, o umoristă dezincarnată, o obrăznicătură dedată la dulcegării, venită să profite pe seama suferinței mele nude! Ziua, pe de altă parte, n-aveam nici o teamă, te și provocam să-ți manifești capacitatea de reacție cum dorești, așezat pe prundișul de pe plajă, chiar în locul unde îți întindeai cîndva picioarele aurii; ca și pe vremuri mai venea cîte un val, cu sufletul la gură, dar, dacă tot nu avea nimic de zis, se risipea și el, cerîndu-și scuze cu salamalecuri. Pietricele cît oul de cuc, cîte o bucată de țiglă în formă de încărcător de pistol, un ciob de sticlă de culoarea topazului, ceva uscat, ca măduva de soc, lacrimile mele, o mărgică microscopică, un pachet de țigări gol purtînd mutra unui matelot cu barba galbenă în mijlocul unui colac de salvare, o piatră ca laba piciorului unei victime de la Pompeii, un os de vietate mică sau poate o spatulă, un bidon de gaz, o fărîmă de sticlă rubinie, o coajă de nucă, o drăcie ruginită care nu aducea a nimic, un fragment de porțelan în așteptarea celorlalte care, inevitabil, trebuie să fie pe undeva, iar eu îmi imaginam un chin veșnic, o trudă de ocnaș care să fie cea mai bună pedeapsă pentru unul ca mine, ale cărui gînduri se abat prea departe cît trăiesc, anume de a găsi și aduna acele părticele pentru a reconstitui o sosieră sau un castron de supă după îndelungi rătăciri, cu spinarea plecată, de-a lungul țărmurilor sălbatice, învăluite în ceață. Și, pînă la urmă, dacă ai un noroc nemaipomenit, s-ar putea să reconstitui blidul chiar în prima dimineață în loc de a trilioana, și uite-așa ajungem la răscolitoarea problemă a **norocului**, la Roata Fortunei, la lozul cîștigător, fără de

care un anume suflet poate fi privat de fericirea veşnică de dincolo de mormînt.

In zilele acestea de primăvară timpurie, fişia îngustă de ţiglă este neîmpodobită şi lăsată în paragină, doar cine ştie ce vilegiaturişti îşi mai fac rondul pe promenada de deasupra, iar unul sau altul trebuie să fi spus, fără îndoială, zărindu-mi omoplaţii: „Uite-l pe Sineusov, artistul, ăla care şi-a pierdut soţia zilele trecute". Iar eu aş fi stat acolo la nesfîrşit, adunînd resturile acelea deshidratate, zvîrlite pe ţărm de jocul valurilor, urmărind cum se împotmolesc în mal dîrele de spumă, observînd gingăşia prefăcută a şirurilor de norişori alungiţi, întinşi în lungul orizontului, şi laviurile de căldură, roşii ca vinul, strecurate în răceala albastră-verzuie a mării, dacă, într-adevăr, nu m-ar fi recunoscut careva dintre trecători.

Şi totuşi (cum bîjbîi acum prin mătăsurile sfîşiate ale vorbelor), să revin la Falter. După cum îţi vei fi amintit deja, ne-am dus acolo odată, într-o zi toridă, tîrîndu-ne ca două furnici pe panglica unui paner de flori, pentru că eram curios să-l revăd pe fostul meu dascăl (ale cărui lecţii se limitau la nişte polemici spirituale cu autorii manualelor după care trebuia să învăţ), un bărbat cu un aspect de trăinicie, mereu spilcuit, cu nasul mare şi palid, cu părul lucios despărţit printr-o cărare dreaptă; tocmai pe acest traseu rectiliniu s-a avîntat el mai apoi spre culmile succesului în afaceri, în vreme ce tatăl său, Ilia Falter, nu era decît bucătar-şef la localul lui Ménard din Sanct Petersburg: **il y a pauvre Ilya,**[1] joc de cuvinte, **povar** însemnînd „bucătar" în limba rusă. Îngerul meu, ah, îngerul meu, poate că întreaga noastră existenţă nu este acum pentru tine decît un joc de cuvinte, sau o rimă grotescă, ceva de genul „dental" şi „transcedental" (îţi aminteşti?), iar adevăratul înţeles al realităţii, al acelui verb penetrant, eliberat de toate interpretările noastre incongruente, onirice, de mascaradă, sună acum atît de pur şi dulce încît tu, îngerul meu, găseşti amuzant faptul că am fost în stare să luăm visul în serios (deşi tu şi cu mine aveam pe undeva presentimentul motivului pentru care totul se dezintegrează la o simplă atingere fortuită — cuvinte, convenţii ale vieţii de fiecare zi, sisteme, persoane

1) Mai e şi sărmanul Ilia (în franceză în original — n.t.).

— așa că, știi și tu, cred că risul nu e decît o mică maimuțăreală întîmplătoare pe seama adevărului rătăcit în lumea noastră).

Îl revedeam acum după un răstimp de douăzeci de ani; și cîtă dreptate avusesem pe cînd ne apropiam de hotel să-mi reprezint toate ornamentele clasice ale acestuia — cedrul libanez, eucaliptul, bananierul, terenul de tenis făţuit cu teracotă, ţarcul pentru automobile de dincolo de peluză — drept ceremonialul unui destin propice, drept un simbol al rectificărilor pe care le reclama acum vechea imagine a lui Falter! În cursul anilor în care nu ne-am văzut (fără să suferim prea tare, nici unul dintre noi) el se preschimbase dintr-un student sărman, uscăţiv, cu ochi vii, negri ca noaptea, și un scris frumos, viguros, aplecat spre stînga, într-un domn distins, destul de corpolent, deși vioiciunea privirii și frumusețea mîinilor lui mari rămăseseră aceleași, numai că nu l-aș mai fi recunoscut de la spate, căci, în locul părului bogat, lins și al cefei bine rase, acum avea un nimb de puf negru care îi încercuia chelia bronzată, asemănătoare unei tonsuri de capucin. Așa cum era îmbrăcat, cu o cămașă de mătase de culoarea napului fiert, cravată în carouri, pantaloni largi gris-perle și pantofi în două culori, mi s-a părut că e costumat pentru bal; doar nasul masiv era cel din totdeauna și de el s-a slujit ca să sesizeze infailibil parfumul vremurilor apuse atunci cînd m-am apropiat de el, l-am bătut pe umărul musculos și i-am spus ghicitoarea mea. Tu stăteai mai la o parte, cu gleznele goale lipite, cocoţate pe niște tocuri înalte, albastru-cobalt, examinînd cu un interes moderat, dar maliţios, mobilierul din holul enorm, pustiu la acea oră: fotoliile îmbrăcate în piele de hipopotam, barul auster, revistele englezești de pe masa de cristal, frescele de o savantă simplitate înfățișînd, pe un fond aurit, fete bronzate cu sînii mici; una dintre e'e, cu șuvițele paralele ale părului stilizat căzîndu-i pe obraz, se lăsase, nu se știe de ce, într-un genunchi. Puteam oare concepe ca stăpînul tuturor acestor splendori să nu le mai vadă vreodată? Îngerul meu... Între timp, apucîndu-mi amîndouă mîinile, strîngîndu-mi-le, încreţindu-și pielea dintre sprîncene și fixîndu-mă cu ochii lui negri, îngustați, el păstra acea pauză tensionată pe care o țin cei care sînt gata să tragă un strănut, dar nu au încă sigu-

ranța deplină că vor reuși..., dar a reușit, trecutul a izbucnit la lumină și el mi-a pronunțat porecla cu glas tare. Ți-a sărutat mîna fără să-și plece fruntea, iar apoi, agitîndu-se plin de solicitudine, bucurîndu-se cît se poate de evident de faptul că eu, ins care cîndva am dus-o mai bine, l-am găsit acum în toată splendoarea unei existențe pe care el însuși și-a creat-o prin forța voinței sale de făurar, ne-a invitat să luăm loc pe terasă, a comandat cocteiluri și ceva de mîncare, ne-a prezentat cumnatului său, dl L., om cultivat, îmbrăcat într-un costum sobru, de culoare închisă, care contrasta ciudat cu scliviseala exotică a lui Falter. Am băut, am mîncat, am vorbit despre trecut ca despre cineva care suferă de-o boală grea, eu am izbutit să țin în echilibru un cuțit pe mușchea furculiței, tu l-ai mîngîiat pe minunatul cățel astenizat căruia îi era groază de stăpînu-său și, după un moment de tăcere, în mijlocul căreia Falter a rostit pe neașteptate un „Da" distinct, de parcă ar fi pus capăt deliberărilor asupra unui diagnostic, ne-am despărțit, făcîndu-ne reciproc promisiuni pe care nici el și nici eu n-aveam nici cea mai mică intenție să le ținem.

N-ai găsit la el nimic remarcabil, nu-i așa? Și totuși, în mod sigur, tipul a fost urmărit de un destin ucigaș: în tot cursul unei tinereți searbede și-a întreținut tatăl alcoolic dînd lecții pe bani, iar apoi a ajuns încet, cu încăpățînare și optimism, la prosperitate; căci, pe lîngă hotelul nu prea rentabil, mai avea și niște afaceri destul de înfloritoare în comerțul cu vin. Dar, după cum aveam să-mi dau seama mai tîrziu, n-ai avut dreptate să spui că toate acestea sînt cam lipsite de interes și că indivizii de genul lui, energici, care au reușit în viață, put întotdeauna a sudoare stătută. De fapt, sînt și acum mort de invidie după o trăsătură care-l caracteriza de timpuriu pe Falter: precizia și forța „substanței lui volitive", expresie folosită — îți amintești? — de sărmanul Adolf într-un context total diferit. Fie că stătea într-o tranșee sau la un birou, fie că aștepta un tren sau se trezea într-o dimineață mohorîtă într-o cameră neîncălzită, fie că-și aranja niște întîlniri de afaceri sau îl urmărea pe careva cu prietenia sau dușmănia lui, Adam Falter nu era doar permanent în posesia tuturor facultăților, nu-și trăia orice clipă cu încordarea unui pistolet armat, ci era mereu convins că-și va realiza

scopul propus chiar în ziua respectivă sau în ziua următoare, iar toată această înaintare progresivă a obiectivelor lui se înfăptuia, în acelaşi timp, cu o oarecare economie de mijloace, căci nu-şi fixa ţeluri prea ambiţioase şi îşi cunoştea cu precizie limitele. Cel mai mare serviciu pe care şi-l făcea era acela de a-şi ignora cu bună ştiinţă talentele şi de a miza pe lucrurile cele mai obişnuite, cel mai puţin ieşite din comun, deoarece era înzestrat cu daruri ciudate, misterios de fascinante, pe care un altul, mai puţin circumspect, ar fi fost tentat, poate, să le utilizeze în scopuri practice. Posibil numai în tinereţe, la început, să-şi mai fi pierdut uneori stăpînirea de sine, cînd, în banalitatea orelor de meditaţie cu un elev oarecare, la un obiect banal, insera manifestări neobişnuit de elegante de gîndire matematică superioară, lăsînd în urmă o adiere răcoroasă de poezie în camera mea de şcolar, după ce pleca grăbit, să nu întîrzie la lecţia următoare. Mă gîndesc cu invidie că, dacă aş fi avut nervii la fel de tari, sufletul la fel de adaptabil, voinţa la fel de concentrată, el mi-ar fi împărtăşit acum esenţa descoperirii supraomeneşti pe care a făcut-o recent, adică nu s-ar fi temut că această informaţie m-ar putea strivi; pe de altă parte, aş fi insistat şi eu destul de tare pentru a-l obliga să-mi spună totul, pînă la capăt.

O voce uşor voalată m-a strigat discret de pe promenadă, dar, întrucît trecuse mai mult de un an de la dejunul nostru cu Falter, nu l-am recunoscut de îndată pe umilul său cumnat în persoana care-şi arunca acum umbra asupra pietrişului din preajma mea. Dintr-un impuls de politeţe mecanică, am urcat pînă la el, în alee; el şi-a exprimat cele mai profunde **et cetera**, sperase să mă găsească la pensiunea la care stăteam, dar nişte oameni cumsecade nu numai că-l informaseră despre moartea ta, dar îi şi arătaseră de departe silueta mea pe plaja pustie, siluetă ce devenise un fel de curiozitate a locului (pentru o clipă mi s-a făcut ruşine că spinarea încovoiată a durerii mele trebuie să fi fost vizibilă de pe toate terasele).

— Ne-am întîlnit la Adam Ilici mi-a spus el, arătîndu-şi incisivii tociţi şi ocupîndu-şi astfel locul în conştiinţa mea amorţită.

Probabil că după aceea eu l-am întrebat ceva despre Falter.

— O, deci n-ați auzit? a murmurat surprins și așa am aflat întreaga poveste.

Se întîmplase în primăvara precedentă, cînd Falter era plecat cu treburi într-un orășel de pe Coasta de Azur, cunoscut pentru vinurile sale, și a tras, ca de obicei, la un mic hotel liniștit al cărui proprietar îi era îndatorat de mai multă vreme. Trebuie să-ți închipui acest hotel, ascuns la subsuoara primitoare a unei coline îmbrăcate în mimoze, drumeagul încă neterminat, cu vreo șase vile miniaturale, unde se auzeau cîntînd mai multe aparate de radio deodată în strîmtul spațiu uman dintre pulberea de stele și leandrii adormiți, în timp ce greierii zgîriau liniștea nopții cu țîrîitul lor din locul viran de sub fereastra deschisă, de la etajul trei, a lui Falter. După ce a petrecut o seară igienică la un mic bordel de pe Boulevard de la Mutualité, s-a întors la hotel pe la unsprezece într-o stare de spirit excelentă, cu mintea limpede, ușurat de presiunile inghinale, și a urcat imediat la el în cameră. Cenușa stelelor așternută pe chipul nopții, expresia ei de nebunie blajină, licărirea luminilor bătrînului oraș, o problemă amuzantă de matematică în legătură cu care purtase corespondență în anul precedent cu un savant din Suedia, aroma seacă, dulceagă ce părea să dăinuie, fără gînd ori menire, pe ici pe colo în hăurile de întuneric, gustul metafizic lăsat de vinul cumpărat și vîndut în condiții convenabile, știrea primită recent dintr-o țară îndepărtată și neatrăgătoare despre decesul unei surori vitrege a cărei imagine se veștejise de mult în amintirea lui — toate acestea plutiseră, îmi închipui eu, prin mintea lui Falter în vreme ce mergea pe stradă și urca apoi în cameră; cu toate că, luate separat, nici una dintre aceste reflecții și impresii nu era cîtuși de puțin nouă sau ieșită din comun pentru acest bărbat versat, nu chiar obișnuit, dar destul de superficial (căci, la temelia miezului nostru uman, ne împărțim cu toții în profesioniști și amatori, iar Falter, ca și mine, era un amator), toate la un loc au alcătuit probabil mediul cel mai favorabil pentru acea fulgerare, acea străluminare nepămînteană, la fel de catastrofală ca un mare cîștig la curse, monstruos de fortuită, neanunțată în nici un fel de funcționarea normală a rațiunii sale, care l-a năpădit în acea noapte la hotel.

Trecuse cam jumătate de oră de la revenirea lui cînd somnul colectiv din mica clădire albă, cu plasele fine

contra ţinţarilor şi florile agăţătoare abia mişcînd în adierea brizei, a fost întrerupt brusc — ba nu, nu întrerupt, ci sfîşiat, despicat, sfărîmat — de nişte sunete rămase de neuitat pentru cei ce le-au auzit atunci, iubirea mea, acele sunete, acele sunete înfricoşătoare. Nu erau nici guiţăturile porcine ale unui fecioraş de bani gata înjunghiat la înghesuială de nişte răufăcători grăbiţi într-o margine de şanţ, nici răcnetele unui oştean rănit pe care un chirurg bezmetic îl uşurează de un picior cangrenat, nu, era ceva mai rău, mult mai rău... Iar dacă, după cum a declarat mai tîrziu hangiul, Monsieur Paon, ar fi să facem o comparaţie, sunetele acelea semănau cel mai mult cu ţipetele paroxistice, aproape triumfătoare, pe care le scoate o femeie la o naştere neasemuit de dureroasă, dar o femeie cu glas de bărbat şi care poartă un uriaş în pîntec. Era greu de identificat o notă dominantă în furtuna ce năvălea, totuşi, dintr-un gîtlej uman, o fi fost durere, groază sau trompeta nebuniei, sau, mai verosimil dintre toate, expresia unei senzaţii nebănuite, a cărei însăşi incognoscibilitate imprima vaierelor care izbucneau din camera lui Falter o nuanţă ce trezea în sufletul ascultătorilor dorinţa panicardă de a-i pune imediat capăt. Proaspeţii însurăţei care tocmai se încrîncenau în patul cel mai apropiat s-au oprit din acţiune, cu privirile aţintite paralel, ţinîndu-şi răsuflarea; olandezul care stătea dedesubt s-a repezit afară, în grădină, care conţinea deja persoana menajerei şi fluturările albe ale celor optsprezece slujnicuţe (erau, de fapt, numai două, înmulţite de un du-te-vino aiuritor). Stăpînul hotelului, care, potrivit propriilor relatări, şi-a păstrat deplina prezenţă de spirit, a urcat fuga pe scări şi s-a convins că uşa din spatele căreia continua vijelia de urlete, atît de intensă încît îţi făcea impresia că te împinge înapoi, era încuiată pe dinăuntru şi nu ceda nici la lovituri, nici la rugăminţi. Zbieretele lui Falter, în măsura în care se putea presupune că el este cel care zbiară (la fereastra lui deschisă nu se vedea nici o lumină, iar sunetele intolerabile ce răzbăteau din interior nu purtau pecetea unei anume personalităţi), au răsunat cu mult dincolo de perimetrul hotelului; în întunericul dimprejur au început să se adune vecinii, un şmecher s-a trezit chiar că are în mînă cinci cărţi, toate atuuri. La un moment dat devenise cu totul de neînţeles cum este posibil ca doar coardele vo-

cale ale unui singur om să reziste la asemenea solicitări; după aprecierea unui martor, Falter a urlat cel puțin un sfert de oră; după altul, probabil mai exact, doar circa cinci minute, fără întrerupere. Deodată (chiar cînd stăpînul casei încerca să se hotărască dacă e mai bine să spargă ușa printr-un efort comun, să pună o scară din exterior sau să cheme poliția), țipetele, după ce au atins culmi ale suferinței, groazei, uimirii sau altei stări mai greu de definit, s-au transformat într-o suită de gemete, iar apoi au încetat cu desăvîrșire. S-a lăsat o liniște atît de deplină încît, la început, cei de față au conversat numai în șoaptă.

Cu prudență, proprietarul hotelului a ciocănit iar la ușă, iar de dincolo s-au auzit cîteva suspine și tîrșîit de pași nesiguri. Îndată după aceea a început să umble cineva la încuietoare, ca și cum nu s-ar pricepe să o deschidă. Un pumn slab și moale a încercat să izbească fără vlagă în ușă dinăuntrul încăperii. Atunci Monsieur Paon a făcut ceea ce ar fi putut face, de fapt, mult mai devreme: a găsit cheia de rezervă și a descuiat ușa.

— Ne-ar trebui ceva lumină, a rostit încetișor Falter din întuneric.

Bănuind pentru o clipă că Falter trebuie să fi spart lampa în timpul crizei, stăpînul hotelului a verificat cu un gest automat comutatorul, dar lumina s-a aprins ascultătoare; Falter, clipind uimit, neputincios, își tot plimba ochii de la mîna care generase lumina la globul de sticlă care abia se umpluse de soare, ca și cum ar fi văzut pentru prima oară cum se face așa ceva.

Întreaga lui făptură suferise o modificare stranie, respingătoare; arăta ca și cum îi fuseseră extirpate toate oasele scheletului. Fața nădușită, acum parcă mai puhavă, cu buza de jos lăsată și ochii injectați, exprima nu numai o oboseală obtuză, ci și un fel de despovărare, de ușurare animalică primară, ca după încetarea spasmelor care însoțesc nașterea unui monstru. Gol pînă la brîu, numai cu pantalonii de la pijama pe el, stătea cu fața plecată, frecîndu-și încheietura unei mîini cu palma celeilalte. La întrebările firești puse de Monsieur Paon și alți oaspeți ai hotelului nu a dat nici un răspuns; și-a umflat doar obrajii, i-a dat la o parte pe cei care-l înconjurau, a ieșit pe palier și s-a pornit să urineze copios, direct pe scări. Apoi a revenit în cameră, s-a culcat în patul lui și a adormit.

Dimineața proprietarul hotelului i-a telefonat d-nei L., sora lui Falter, ca s-o anunțe că fratele ei a înnebunit și l-a trimis pachet acasă, apatic și pe jumătate adormit. Medicul familiei a fost de părere că n-a fost vorba decît de un ușor șoc nervos și a prescris tratamentul corespunzător. Însă Falter nu și-a mai revenit. După o vreme, e adevărat, a început să se deplaseze singur, chiar fluierînd uneori, înjurînd în gura mare și înhățînd din felurile de mîncare pe care i le interzisese doctorul. Era, totuși, alt om. Părea să fi pierdut totul: respectul față de viață, orice interes față de bani și afaceri, toate simțămintele obișnuite și tradiționale, deprinderile de fiecare zi, bunele maniere, absolut totul. Era imprudent să-l lași să umble singur, deoarece, dintr-o curiozitate cît se poate de superficială și repede uitată, dar cam stînjenitoare pentru ceilalți, i se întîmpla să acosteze cîte un trecător pentru a discuta originea unei cicatrice, sau aspectul mutrei cuiva, sau sensul unor vorbe ce nu-i fuseseră adresate și pe care le auzise întîmplător într-o conversație dintre doi necunoscuți. Se întîmpla să ia din mers o portocală de pe o tarabă cu fructe și să o mănînce cu coajă cu tot, respingînd cu un surîs indiferent trăncăneala precupeței care se lua după el. Cînd îl ajungea oboseala sau plictisul, se așeza turcește pe trotuar și, dacă tot n-avea nimic de făcut, încerca să prindă în pumn tocurile fetelor, ca pe muște. Odată și-a însușit mai multe pălării, cinci de fetru și două de paie, pe care le adunase cu conștiinciozitate prin cîteva cafenele și atunci au avut ceva necazuri cu poliția.

Cazul lui a atras atenția unui cunoscut psihiatru din Italia, care, întîmplător, avea un pacient ce stătea la hotelul lui Falter. Doctorul Bonomini, om încă tînăr, se ocupa de studierea, după propriile lui explicații pe care le dădea fără să insişti prea mult, „dinamicii psihicului" și încerca să demonstreze în lucrările sale, a căror popularitate nu se limita la cercurile savante, că toate afecțiunile psihice pot fi explicate prin persistența în memoria subliminală a unor calamități abătute asupra unor strămoși ai bolnavului și dacă, de exemplu, subiectul suferă de megalomanie, pentru lecuirea lui completă este suficient să stabilești care dintre străbunicii săi a fost un nătărău însetat de putere și să-i explici strănepotului că străbunul său, fiind mort, și-a dobîndit liniștea veșnică, deși în cazurile mai complicate

era nevoie să recurgă efectiv la reprezentații teatrale în costume de epocă pentru înfățișarea modului concret în care și-a dat duhul strămoșul al cărui rol îi era încredințat pacientului însuși. Aceste tablouri vivante au ajuns să fie atît de tare la modă încît Bonomini s-a simțit dator să explice public, în presă, pericolele pe care le comportă punerea lor în scenă altfel decît sub îndrumarea sa directă.

După ce i-a pus o serie de întrebări sorei lui Falter, Bonomini a constatat că Falterii nu știu mare lucru despre strămoșii lor; este adevărat că Ilia Falter fusese cam dedat la băutură, dar întrucît, potrivit teoriei lui Bonomini, „afecțiunea bolnavului nu reflectă decît trecutul îndepărtat", după cum, de pildă, eposul popular „sublimează" numai întîmplări din veacuri apuse, amănuntele despre Falter père[1] nu-i foloseau la nimic. Cu toate acestea, s-a oferit să-l trateze pe bolnav, cu speranța că, recurgînd la o chestionare inteligentă, îl va determina pe Falter însuși să furnizeze o explicație a maladiei de care suferă, urmînd ca strămoșii necesari să fie identificați pe cale deductivă; existența unei explicații posibile era confirmată de faptul că, atunci cînd cei din preajma lui Falter reușeau să pătrundă pavăza tăcerii sale, el mai făcea cîte o aluzie succintă, de natură să încheie discuția, la un ceva, o încercare cu totul deosebită prin care trecuse în noaptea aceea enigmatică.

Intr-o zi Bonomini s-a retras împreună cu Falter în camera acestuia și, fiind el un cunoscător dovedit al sufletului omenesc, cu ochelarii lui cu ramă de baga și batista răsfrîntă la buzunarul de la piept, se pare că a izbutit să obțină un răspuns exhaustiv în privința etiologiei acelor urlete nocturne. Probabil că și hipnotismul a jucat aici un rol oarecare, deoarece, în cadrul cercetării care a urmat, Falter a insistat că și-a dat drumul la gură în pofida voinței sale și că-i pare rău. El a adăugat însă că, ce contează, mai devreme sau mai tîrziu ar fi trebuit oricum să facă această experiență, dar că de-acum înainte era ferm hotărît să nu o mai repete. Oricare ar fi fost adevărul, nefericitul autor al volumului „Eroismul demenței" a căzut victimă Meduzei[2] lui Falter. Văzînd că întîlnirea intimă

1) Tatăl (în franceză în original — n.n.).
2) În mitologia greacă, una dintre cele trei Gorgone, ființă monstruoasă cu șerpi în loc de păr, a cărei privire transforma în stană de piatră pe oricine îndrăznea să se uite la ea — n.t.

dintre doctor şi pacient pare să dureze anormal de mult, Eleonora L., sora lui Falter, care tocmai tricota pe terasă la un şal cenuşiu şi nu mai auzise de cîtva timp vocea blîndă de tenor a psihiatrului, liniştitoare, încurajatoare sau fals linguşitoare, care fusese la început cît de cît perceptibilă prin deschizătura glasvandului, a intrat în camera fratelui şi l-a găsit examinînd cu tîmpă curiozitate sanatoriile alpine dintr-un pliant adus, probabil, de doctor, în timp ce doctorul însuşi zăcea întins jumătate în fotoliu, jumătate pe covor; o fişie de lenjerie se întrevedea între vestă şi pantaloni, picioarele scurte îi erau larg desfăcute, iar faţa lui palidă, de o nuanţă *café-au-lait*,[1] era răsturnată pe spate, fiind el, după cum s-a constatat ulterior, răpus de un stop cardiac. La întrebările oficios-insolente ale poliţiei, Falter a dat răspunsuri scurte, cu un aer absent; dar cînd, în cele din urmă, s-a plictisit de atîta sîciială, a semnalat faptul că, întrucît rezolvase întîmplător „enigma universului", a cedat insistenţelor subtile ale interlocutorului său şi i-a împărtăşit soluţia, drept care acesta a sucombat de uimire. Ziarele locale au preluat ştirea, au mai împodobit-o cum se cuvine şi astfel persoana lui Falter, în chip de mag tibetan, a alimentat timp de cîteva zile rubricile de fapte mai mult sau mai puţin diverse.

Dar, aşa cum ştii, în acele zile eu nu citeam ziarele: tu erai pe moarte. Acum însă, luînd cunoştinţă în amănunt de povestea lui Falter, am încercat iar o anume dorinţă, foarte puternică şi, poate, oarecum ruşinată.

Tu mă înţelegi, desigur. În situaţia în care mă aflam eu, oamenii lipsiţi de imaginaţie — adică privaţi de sprijinul şi spiritul scrutător al acesteia — îşi îndreaptă atenţia spre reclamele magicienilor, spre chiromanţii cu turbane de comedie care îşi împletesc îndeletnicirile oculte cu practicarea comerţului cu otravă de şobolani şi cu prezervative, spre babele-ghicitoare cu obrazul tuciuriu, dar în special spre spiritiştii care simulează evocarea unei forţe încă neidentificate, înzestrînd-o cu trăsături lactee de fantome şi punîndu-le să se manifeste în ipostaze fizice idioate. Dar eu dispun de suficientă imaginaţie şi, prin urmare, pentru mine se conturau două posibilităţi: în primul rînd era vorba de munca mea de creaţie, de consolarea pe care o găsesc

[1]) Cafea cu lapte (în franceză în original — n.t.).

în artă; în al doilea rînd puteam să mă aventurez în necunoscut şi să-mi închipui că un om ca Falter, de o factură mai degrabă mediocră, dacă e să spunem lucrurilor pe nume, în ciuda unei minţi iscoditoare, capabile să născocească jocuri de societate, şi chiar un pic vulgar, a ajuns să afle efectiv şi în mod demonstrabil lucruri pe care nici un vizionar, nici un vrăjitor n-a reuşit vreodată să le pătrundă.

Arta mea? Îţi aminteşti de el, nu-i aşa, de acel straniu suedez sau danez — sau poate islandez, parcă n-ar fi totuna —, un tip blond, lung şi deşirat, cu un ten portocaliu şi gene de cal bătrîn, care mi s-a prezentat drept „un scriitor cunoscut" şi, numind un preţ care te-a bucurat (de-acum nu te mai puteai scula din pat şi nici nu puteai vorbi, dar îmi scriai fleacuri nostime cu cretă colorată pe o tăbliţă, cum ar fi lucrurile care ţi-au plăcut cel mai mult în viaţă, adică „versurile bune, florile de cîmp şi valuta convertibilă"), mi-a comandat o serie de ilustraţii pentru poemul epic „Ultima Thule" pe care tocmai îl terminase de compus în limba lui. Desigur, nu se punea problema să mă familiarizez în profunzime cu manuscrisul, deoarece franceza, limbă în care comunicam destul de chinuit, îi era cunoscută mai mult din auzite şi deci nu era în măsură să-mi traducă din imagistica lui poetică. Am reuşit să pricep doar că eroul principal era un ceva rege nordic, nefericit şi nesociabil, că regatul său, învăluit în negurile mării şi aşezat pe o insulă deprimantă, undeva departe, era zguduit în permanenţă de tot felul de intrigi, asasinate, insurecţii şi că un cal alb care-şi pierduse călăreţul zbura mereu peste smircurile înceţoşate... I-a plăcut prima schiţă de probă în **blanc et noir**[1] şi am stabilit împreună temele celorlalte desene. Deoarece nu a revenit după o săptămînă, aşa cum promisese, i-am telefonat la hotel şi am aflat că plecase în America.

Ţi-am ascuns dispariţia celui care-mi comandase lucrările, dar nici n-am continuat executarea lor; erai atunci într-o stare atît de gravă încît nu-mi venea să mă mai gîndesc la creionul meu măiestru şi la fineţea haşurilor în tuş. Însă după ce ai murit, cînd mai ales primele ore ale dimineţii şi ultimele ceasuri de seară au devenit insupor-

[1]) Alb şi negru (în franceză în original — n.t.).

tabile atunci, cu o hărnicie jalnică, febrilă, care prin ea însăși îmi umplea ochii de lacrimi, am continuat lucrarea după care știam că nu va mai veni nimeni și tocmai pentru acest motiv îndeletnicirea mi se părea cît se poate de potrivită; esența ei spectrală, intangibilă, absența vreunui scop sau vreunei recompense mă transportau pe un tărîm înrudit cu cel în care, în închipuirea mea, exiști tu, ținta mea fantomatică, iubirea mea, adorată făptură pămînteană după care nimeni nu va mai veni niciodată de nicăieri; și întrucît toate mă distrăgeau, amăgindu-mă cu paleta coloristică a efemerului în locul cadrului grafic al eternității, chinuindu-mă cu urmele pașilor tăi pe plajă, cu pietrele de pe plajă, cu umbra ta albăstruie pe blestemata de plajă, am hotărît să mă întorc la locuința noastră din Paris și să mă apuc serios de treabă. „Ultima Thule", insula născută în marea pustie și cenușie a dorului meu de tine, mă atrăgea acum ca o patrie a celor mai greu exprimabile gînduri.

Totuși, înainte de a pleca de pe Coasta de Azur, trebuia să mă întîlnesc cu Falter. Aceasta era cea de-a doua alinare pe care mi-o inventasem. Am reușit să mă conving că, în definitiv, el nu este un bolnav mintal oarecare, nu numai că el crede în descoperirea pe care a făcut-o, dar însăși această descoperire este sursa nebuniei lui, iar nu viceversa. Am aflat că se mutase într-un apartament din apropierea pensiunii mele. Am aflat, de asemenea, că o duce tot mai rău cu sănătatea, că în momentul în care s-a stins flacăra vieții din el, trupul i-a rămas fără supraveghere și fără stimulente, că probabil va muri curînd. Am aflat, în sfîrșit — și acest lucru a fost deosebit de important pentru mine —, că în ultimul timp, în ciuda faptului că-l părăseau puterile, se făcuse neobișnuit de volubil și îi regala pe cei ce-l vizitau (din păcate, alt gen de amatori de curiozități decît impresia pe care și-a făcut-o el despre mine) cu tot felul de filipice în care înfiera mecanismele gîndirii umane, discursuri ce evoluau ciudat, în meandre, fără a scoate nimic la iveală, dar aproape socratice ca ritm și percutanță. M-am oferit să-i fac o vizită, însă cumnatul său mi-a răspuns că pe sărmanul meu amic îl bucura orice schimbare de decor și că avea atîta putere cît să ajungă la mine acasă.

Şi astfel au sosit la mine cei trei: cumnatul în inevitabilul său costum ponosit de culoare închisă, soţia sa Eleonora (o femeie înaltă, taciturnă, a cărei masivitate net conturată amintea de carrura de pe vremuri a fratelui, iar acum îi servea lui drept povaţă vie, un fel de imagine moralizatoare adiacentă) şi Falter însuşi, a cărui înfăţişare m-a şocat, cu toate să mă aşteptam să-l găsesc schimbat. Cum aş putea să-l descriu? Dl. L. îmi spusese că arată ca şi cum i-ar fi fost extirpate toate oasele; eu, pe de altă parte, am avut impresia că i s-a extirpat sufletul şi, drept recompensă, puterea minţii i-a fost intensificată de zece ori. Vreau să spun că mi-a fost destul să-i arunc o singură privire pentru a înţelege că nu trebuie să ne aşteptăm, în cazul lui, la existenţa oricărora dintre simţămintele omeneşti ale vieţii curente, că Falter pierduse cu desăvîrşire deprinderea de a iubi pe cineva, de a încerca un sentiment de milă, nici măcar faţă de el însuşi, de a simţi vreo undă de bunătate şi, eventual, de compasiune faţă de un alt suflet de om, de a sluji din obişnuinţă, după puterile sale, cauza binelui, nici măcar în propria lui accepţiune, la fel cum îşi pierduse deprinderea de a da mîna cu oamenii sau de a se folosi de batistă. Şi totuşi nu-ţi făcea cîtuşi de puţin impresia că e nebun, asta nu, ba chiar dimpotrivă! În trăsăturile lui buhăite, în privirea lui fixă, neplăcută, parcă sătulă de toate, chiar în călcătura picioarelor lui plate, care acum nu mai erau încălţate în ghete Oxford, pe atunci la modă, ci în nişte espadrile ieftine, puteai sesiza o forţă concentrată, iar acestei forţe nu-i păsa defel de aspectul fleşcăit şi de inevitabila descompunere a trupului în care, cu dezgust, îşi afla sălaşul.

Atitudinea lui faţă de mine nu mai era acum cea arătată la ultima şi scurta noastră întîlnire, ci cea de care-mi aminteam din zilele tinereţii noastre, cînd venea să ţină lecţii cu mine. Fără îndoială, era perfect conştient de faptul că, din punct de vedere cronologic, trecuse de atunci un sfert de veac şi totuşi, ca şi cum o dată cu sufletul şi-ar fi pierdut şi noţiunea timpului (fără de care **sufletul** nu poate trăi), era evident că se comporta — nu atît în vorbe, cît în întregul său fel de a fi — de parcă totul s-ar fi petrecut ieri, dar totodată nu vădea nici un fel de simpatie sau de căldură faţă de mine, nimic, nici măcar o licărire.

L-au așezat într-un fotoliu, iar el și-a răsfirat în mod ciudat mîinile și picioarele, cum ar face un cimpanzeu pe care dresorul l-a învățat să parodieze un destrăbălat într-o poziție lascivă. Sora lui s-a apucat să croșeteze ceva și nu și-a mai ridicat capul, cu părul cărunt, tuns scurt, cît timp a durat conversația. Soțul ei a scos din buzunar două ziare — unul local și unul din Marsilia — și a rămas, de asemenea, tăcut. Numai în momentul în care Falter, observînd o fotografie mărită de-a ta care s-a nimerit să se găsească tocmai în linia lui de miră, a întrebat unde te ascunzi, numai atunci a mai deschis dl. L. gura ca să spună cu acea voce ridicată, artificială pe care oamenii o folosesc de obicei cînd se adresează surzilor, dar fără să-și ridice ochii de pe ziar:

— Ei, lasă, știi prea bine că a murit.

— A, sigur, a remarcat Falter cu o inumană detașare și a adăugat, în direcția mea: Ei, asta e, a ei să fie împărăția cerurilor... Nu-i așa că ăsta-i modul în care se cuvine să te exprimi în societate?

Convorbirea care a urmat s-a desfășurat între noi doi; funcționarea infailibilă a memoriei mele, iar nu luarea unor note stenografice este cea care-mi permite să o redau acum cu exactitate.

— Am vrut să te văd, Falter (de fapt, i-am spus pe numele mic și patronimic, dar exigențele zugrăvirii narative a imaginii lui atemporale nu tolerează stabilirea unei conexiuni între personaj și o anume țară și ascendență genetică), am dorit, deci, să te văd ca să am o discuție sinceră cu tine. Mă întreb dacă ai considera posibil să rugăm rudele tale să ne lase singuri.

— Ei nu contează, a observat scurt Falter.

— Cînd vorbesc de o discuție sinceră, am continuat eu, presupun posibilitatea reciprocă de a pune orice fel de întrebări, ca și de a fi dispus să le dai răspuns. Dar întrucît eu voi fi cel care pune întrebările, așteptîndu-mă la răspunsuri din partea ta, totul depinde de consimțămîntul tău de a fi total deschis; nu ai nevoie de o asigurare asemănătoare din partea mea.

— La orice întrebare deschisă voi răspunde la fel de deschis, a spus Falter.

În acest caz permite-mi să trec direct la subiect. Să-i rugăm pe dl. și d-na L. să iasă din încăpere pentru cîteva

momente, iar tu îmi vei spune exact, cuvînt cu cuvînt, ce i-ai zis doctorului italian.

— Al dracului să fiu, a rostit Falter.

— Nu-mi poţi refuza atîta lucru. În primul rînd, informaţia respectivă nu mă va ucide, îţi garantez acest lucru; poate că arăt cam surmenat şi jerpelit, dar să n-ai grijă, mai sînt încă în putere. În al doilea rînd, promit să-ţi păstrez secretul; dacă vrei, pot să mă şi împuşc imediat după ce l-am aflat. După cum vezi, accept ideea că locvacitatea mea te-ar putea deranja mai mult decît moartea mea. Ei bine, eşti de acord?

— Refuz categoric, a răspuns Falter, dînd jos o carte de pe biroul de lîngă el ca să-şi poată sprijini mai bine cotul.

— Doar pentru a lansa într-un fel discuţia, am să accept pentru moment refuzul tău. Hai să o luăm **ab ovo**[1]. Vezi bine, Falter, eu înţeleg că ţi s-a dezvăluit esenţa lucrurilor.

— Da, şi cu asta am pus punct, a spus Falter.

— De acord, n-ai să-mi vorbeşti despre asta; cu toate acestea, fac două deducţii importante: lucrurile au cu adevărat o esenţă, iar aceasta **poate** fi dezvăluită minţii omeneşti.

Falter a zîmbit.

— Numai să nu le numeşti deducţii, amice. Nu sînt decît, cel mult, nişte repere. Raţionamentul logic poate fi mijlocul cel mai convenabil de comunicare mentală pentru parcurgerea unor distanţe scurte, dar curbura pămîntului îşi are reflectarea — vai! — şi în logică: o înlănţuire ideală a gîndirii te va duce, în final, înapoi la punctul de plecare, unde revii cu conştiinţa simplităţii geniului, cu senzaţia încîntătoare de a fi îmbrăţişat adevărul, cînd, de fapt, n-ai făcut decît să te îmbrăţişezi pe tine însuţi. Atunci de ce să mai porneşti la drum? Mulţumeşte-te cu formula: esenţa lucrurilor a fost dezvăluită. Aici, întîmplător, este deja prezentă o eroare din partea ta; nu pot să ţi-o lămuresc, deoarece pînă şi cea mai mică aluzie la o explicaţie ar fi o revelaţie cu efect letal. Atîta vreme cît enunţul rămîne static, eroarea nici nu se observă. Dar orice ai putea caracteriza drept deducţie demască de-

[1]) De la origine, de la începuturi (în latină în original — n.t.).

fectul: evoluția logică devine în mod inexorabil o mișcare de învăluire.

— Bine, pentru moment mă mulțumesc și cu atît. Acum să-mi permiți o întrebare. Atunci cînd în mintea unui om de știință pătrunde o ipoteză, el o verifică prin calcul și experiment, adică printr-o mimare și o travestire a adevărului. Plauzibilitatea ei îi contaminează și pe alții și ipoteza este acceptată drept explicație autentică a fenomenului respectiv, pînă ce altcineva îi descoperă erorile. Cred că tot ce numim știință este format din asemenea idei exilate sau retrase, deși la un moment dat fiecare dintre ele s-a bucurat de un statut elevat; acum nu-i mai rămîne decît un nume sau o pensie. Dar în cazul tău, Falter, bănuiesc în sinea mea că ai găsit o metodă diferită de descoperire și testare. Pot să-i zic „revelație" în sensul teologic al cuvîntului?

— Nu, nu poți, a spus Falter.

— Un moment. În clipa de față mă interesează nu atît metoda prin care se ajunge la descoperire, cît convingerea ta că rezultatul este cel adevărat. Cu alte cuvinte, fie că ești în posesia unei metode de verificare a rezultatului, fie că însăși conștiința adevărului este inerentă acestui rezultat.

— Vezi dumneata, mi-a răspuns Falter, în Indochina, la tragerile de loterie, numerele sînt extrase de o maimuță. S-a întîmplat ca eu să fiu această maimuță. Altă metaforă: într-o țară de oameni onești era odată un iaht amarat la țărm, un iaht care nu aparținea nimănui, numai că nimeni nu știa acest lucru, iar presupusa lui apartenență la un proprietar îl făcea invizibil pentru toată lumea. S-a întîmplat ca eu să mă urc la bord. Dar probabil că cel mai simplu ar fi să spun că, într-un moment în care aveam chef de joacă, nu neapărat în sens matematic — căci matematica, îți atrag atenția, nu este decît un perpetuu joc de-a capra cu ea însăși pe parcursul propriei proliferări —, am tot pus cap la cap diferite idei și astfel am găsit, pînă la urmă, combinația justă și am explodat ca Berthold Schwartz[1]. Cumva, nu știu cum, am rămas în viață; poate că ar fi supraviețuit și altul în locul meu. Însă,

[1]) Schwartz Berthola (1310—1384), călugăr franciscan și inventator german, descoperitorul pulberii negre.

după incidentul cu simpaticul meu doctor, nu am nici cea mai mică dorință de a mai avea de-a face iar cu poliția.

— Hai că ai început să te încălzești, Falter. Dar să revenim la chestiune. Ce anume te face să fii sigur că posezi adevărul? Maimuța de care vorbești nu este, de fapt, părtașă la împărțirea norocului.

— Adevărurile și umbrele de adevăr, a spus Falter, la nivelul speciilor, desigur, și nu al specimenelor, sînt atît de rare în lume, iar cele ce există sînt fie atît de nesemnificative, fie atît de viciate, încît — cum să mă exprim? — încît **reculul** față de perceperea Adevărului, reacția instantanee a întregii ființe reprezintă în continuare un fenomen necunoscut, puțin studiat. A, sigur, apare uneori la copii, de pildă atunci cînd un băiețel se trezește sau își vine în fire după o scarlatină și intervine șocul electric al realității, al realității relative, fără îndoială, pentru că voi, oamenii, nu aveți acces la altceva. La orice truism, care nu-i altceva decît cadavrul unui adevăr relativ. Analizează acum senzația fizică pe care ți-o evocă expresiile de genul „culoarea neagră este mai închisă decît culoarea maro" sau „gheața este rece". Gîndirea ta este prea leneșă pentru a se preface, măcar din politețe, că-și saltă fundul de pe bancă la intrarea în clasă a suta oară a aceluiași profesor în cursul unei singure lecții în bătrîna Rusie. Pe cînd eram copil însă, într-o zi foarte geroasă, am lins încuietoarea lucitoare de la oberliht. Să lăsăm la o parte durerea fizică sau mîndria de a fi descoperit ceva, dacă e vorba de ceva plăcut, căci toate acestea nu reprezintă reacția reală la adevăr. Vezi tu, impactul este atît de puțin cunoscut încît nici nu găsim cuvîntul potrivit pentru a-l reda. De parcă toate terminațiile nervoase ți-ar zice simultan „Da!", ceva de genul acesta. Să lăsăm, de asemenea, la o parte senzația de un fel de uimire, legată doar de modul insolit de asimilare a **obiectualității** adevărului, dar nu a Adevărului însuși. Dacă-mi spui că, din cîte știi, cutare este un hoț, atunci eu combin instantaneu în minte o sumedenie de fleacuri, devenite deodată pertinente, pe care le-am observat personal cîndva, și totuși mai am timpul necesar să mă minunez că un om care-mi păruse atît de integru este, de fapt, un escroc, dar în subconștient am asimilat deja adevărul, astfel că însăși uimirea mea capătă pe dată o formă inversată

(cum de-a putut careva să ia drept om integru un escroc notoriu?); cu alte cuvinte, punctul sensibil al adevărului se află exact la echidistanța dintre prima surpriză și cea de-a doua.

— Just. Toate astea îmi sînt destul de limpezi.

— Pe de altă parte, a continuat Falter, urcarea surprinderii la dimensiuni uluitoare, inimaginabile, poate avea urmări extrem de dureroase, dar care încă nu reprezintă nimic în comparație cu șocul produs de Adevărul însuși. Iar **acest** șoc nu mai poate fi „asimilat". Întîmplarea a făcut ca pe mine să nu mă ucidă, după cum tot din întîmplare i-am primit lovitura. Am îndoieli că s-ar putea gîndi cineva să controleze o senzație de o asemenea intensitate. Se poate face însă un test **ex post facto**[1], deși personal n-am nevoie să mă complic cu o asemenea verificare. Să luăm orice adevăr elementar, de pildă că două unghiuri egale cu un al treilea sînt egale între ele. Include oare acest postulat ceva despre faptul că gheața frige sau despre rocile existente în Canada? Cu alte cuvinte, un adevăruleț dat, ca să inventăm un diminutiv, nu include nici un fel de alte adevărulețe înrudite și, cu atît mai puțin, pe cele care aparțin unor modalități sau niveluri diferite de cunoaștere sau gîndire. Ce vei spune atunci despre un Adevăr cu A mare care înglobează explicația și dovada tuturor afirmațiilor mentale posibile? Poți crede în fiorul poetic al unei flori de cîmp sau în puterea banului, dar nici una dintre aceste credințe nu prestabilește încrederea în homeopatie sau în necesitatea de a extermina antilopele de pe insulițele din lacul Victoria Nyanza; dar în cazul meu, întrucît am învățat ce-am învățat — dacă acest ceva poate fi numit învățare —, am dobîndit cheia care-mi deschide absolut toate ușile și cuferele cu comori ale lumii; numai că nu am nevoie să folosesc această cunoaștere deoarece orice gînd despre semnificația ei practică trece automat, în virtutea propriei naturi, prin întreaga serie de uși sau capăce ferecate. Mă pot îndoi de capacitatea mea fizică de a imagina pînă la capăt toate consecințele descoperirii mele, anume în ce măsură nu am înnebunit încă sau, invers, cît de departe am lăsat în urmă tot ce se înțelege prin nebunie; dar în mod sigur nu mă

[1]) Ulterior, după consumarea faptului (în latină în original — n.t.).

pot îndoi de faptul că, după cum spui tu, „mi s-a dezvăluit esența". Un pahar cu apă, te rog.

— Poftim. Vreau să văd însă, Falter, dacă te-am înțeles corect. Ești cu adevărat de-acum înainte un candidat la omnisciență? Iartă-mă, dar n-am această impresie. Pot accepta ideea că ai ajuns să cunoști ceva fundamental, dar cuvintele tale nu conțin nici un indiciu concret în sensul că ai fi dobîndit înțelepciunea absolută.

— Îmi drămuiesc puterile, m-a lămurit Falter. Oricum, n-am afirmat niciodată că știu acum totul, limba arabă, de exemplu sau de cîte ori în viață te-ai bărbierit, sau cine este cel care a cules pentru tipar ziarul pe care-l citește nătăfletul de colo. Spun numai că știu tot ce mi-aș putea dori să știu. Oricine poate spune asta — nu-i așa? — după ce a răsfoit o enciclopedie, numai că enciclopedia al cărei titlu exact l-am aflat (aici, în treacăt fie zis, îți dau o definiție mai elegantă: cunosc titulatura lucrurilor) este literalmente atotcuprinzătoare și tocmai aici se află diferența dintre mine și cel mai multilateral savant al lumii. Știi, am aflat — și acum te duc pînă în marginea prăpastiei de pe Riviera (doamnelor, nu priviți!) —, am aflat, ziceam un lucru foarte simplu despre univers. Este, în sine, ceva atît de evident, caraghios de evident, încît numai amăritul meu înveliș uman l-a putut considera monstruos. Cînd voi rosti, peste cîteva clipe, cuvîntul „congruent", voi avea în vedere ceva foarte îndepărtat de toate congruențele ce-ți sînt cunoscute, după cum și natura însăși a descoperirii mele n-are nimic comun cu natura oricăror ipoteze fizice sau filosofice. Acum ceea ce este principal în mine, care este congruent cu ceea ce este principal în univers, nu poate fi afectat de spasmul corporal care m-a zdruncinat atunci. În același timp, cunoașterea posibilă a tuturor lucrurilor, care urmează cunoașterii celui fundamental, nu dispunea în persoana mea de un aparat suficient de solid. Mă antrenez prin exerciții de voință ca să nu ies din vivarium, să respect regulile mentalității voastre ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic; cu alte cuvinte, acționez ca un cerșetor, ca un poetastru care a primit un milion în valută forte însă locuiește mai departe tot într-un demisol deoarece știe că cea mai neînsemnată concesie făcută luxului îi va distruge ficatul.

— Dar comoara este în mîinile tale, Falter, şi de aici se iscă şi durerea. Să nu mai discutăm despre atitudinea ta faţă de ea, să vorbim despre ea însăşi. Repet, am luat notă de refuzul tău de a mă lăsa să dau ochii cu Meduza ta şi sînt gata să mă abţin şi în continuare de la deducţiile cele mai evidente, deoarece, după cum ai sugerat, orice concluzie logică nu este decît o închidere a gîndirii în sine. Îţi propun o altă metodă de întrebări şi răspunsuri: nu te voi întreba despre conţinutul comorii tale, dar, la urma-urmei, nu-mi vei trăda secretul dacă-mi comunici, să zicem, că se află undeva spre răsărit, sau că există în ea măcar un topaz, sau că măcar un om a trecut vreodată prin apropierea ei. În acelaşi timp, dacă-mi răspunzi la o întrebare prin „da" sau „nu", nu numai că-ţi promit să evit folosirea acelui filon pentru o nouă serie de întrebări înrudite, ci mă şi angajez să pun capăt convorbirii.

— Teoretic, îmi întinzi o cursă destul de primitivă, a spus Falter, scuturîndu-se uşor, gest care la altcineva ar fi putut fi luat drept rîs. În fapt, ar constitui o cursă numai dacă ai fi capabil să-mi pui măcar o întrebare de acest fel. Şansele în acest sens sînt extrem de limitate. Prin urmare, dacă vrei să te amuzi totuşi fără vreun rost precis, dă-i drumul!

Am reflectat cîteva clipe înainte de a începe

— Falter, permite-mi să pornesc la drum ca un turist obişnuit, care-şi începe itinerariul cu cercetarea unei vechi biserici pe care o ştie doar din poze. Întrebarea mea este următoarea: există Dumnezeu?

— Rece, mi-a răspuns Falter.

N-am înţeles şi am repetat întrebarea:

— Las-o baltă, mi-a tăiat-o sec Falter. Am spus „rece", cum se zice în jocul acela în care trebuie să găseşti un obiect ascuns. Dacă te uiţi sub un scaun sau sub umbra unui scaun, iar obiectul cu pricina nu poate fi în locul respectiv pentru că se întîmplă să fie în altă parte, atunci întrebarea despre existenţa unui scaun sau a umbrei acestuia nu are nimic de a face cu desfăşurarea jocului. A spune că s-ar putea ca scaunul să existe, dar obiectul nu se află acolo este acelaşi lucru cu a spune că s-ar putea ca obiectul să fie acolo, dar scaunul nu există, ceea ce înseamnă că iar închidem cercul atît de drag gîndirii omeneşti.

— Vei fi, totuşi, de acord, Falter, că, în măsura în care spui că obiectul căutat nu se află în vecinătatea conceptului de divinitate, iar acest obiect este, potrivit propriei tale terminologii, un fel de „titlu" universal, atunci conceptul de divinitate nu apare pe pagina de titlu; prin urmare, nu există nici necesitatea reală a unui asemenea concept şi, întrucît nu este nevoie de Dumnezeu, Dumnezeu nu există.

— Atunci nu ai înţeles ce ţi-am spus despre raportul dintre un loc posibil şi imposibilitatea de a găsi obiectul în acel loc. Fie, am să mă exprim mai limpede. Prin însuşi faptul de a fi menţionat un concept dat, ţi-ai plasat propriul eu în postura de enigmă, ca şi cum s-ar ascunde căutătorul însuşi. Stăruind asupra acestei întrebări, nu faci numai să te ascunzi, ci capeţi şi credinţa că, împărtăşind alături de obiectul căutat starea de „ascunzoşenie", reuşeşti să ţi-l apropii. Cum să-ţi răspund dacă există Dumnezeu, atunci cînd problema în discuţie s-ar putea să o constituie mazărea boabe sau fanionul tuşierului la un meci de fotbal? Cauţi unde nu trebuie şi cum nu trebuie, **cher monsieur**[1], atîta pot să-ţi răspund. Iar dacă ţi se pare că poţi trage din acest răspuns cea mai mică concluzie în legătură cu inutilitatea sau necesitatea divinităţii, aceasta se petrece tocmai pentru că îţi desfăşori cercetările într-un loc greşit şi cu procedee greşite. N-ai fost tu oare acela care a promis să nu se încadreze în tiparele logice de gîndire?

— Acum te prind şi eu în cursă, Falter. Să vedem cum reuşeşti să eviţi o afirmaţie netă. Rezultă oare atunci că nu putem căuta titlul universal în hieroglifele deismului?

— Să mă iertaţi, mi-a replicat Falter, dar prin folosirea unui limbaj înflorat şi a unor trucuri gramaticale Moustache-Bleue[2] nu face decît să travestească presupusul **non**[3] într-un presupus **oui**[4]. În momentul de faţă, tot ce fac e să neg. Neg eficacitatea căutării Adevărului pe tărîmul teologiei comune şi, ca să nu-ţi trudeşti mintea în zadar, mă grăbesc să adaug că epitetul pe care l-am utilizat

---

[1]) Stimate domn (în franceză în original — n.t.).
[2]) Mustaţă Albastră, constituie, cu trimitere prin ricoşeu la Barbă Albastră, traducerea calchiată din rusă în franceză a numelui naratorului: Sineusov — n.t.
[3]) Nu (în franceză în original — n.t.).
[4]) Da (în franceză în original — n.t.).

este tot o fundătură, așa că nu încerca să-l explorezi. Va trebui să pun capăt discuției **din lipsă de interlocutor** dacă exclami acum „Aha, deci există un **alt** adevăr, unul «necomun» !", căci aceasta ar însemna că te-ai ascuns atît de bine încît nu mai poți să te regăsești.

— Bine. Am să te cred. Să admitem că teologia ne îndepărtează de la esența problemei. Este exact, Falter?

— Calul fuge, oaia behăie, a decretat Falter.

— Bine, să abandonăm și această pistă greșită. Chiar dacă mi-ai putea explica, probabil, de ce este greșită (pentru că aici se ascunde ceva ciudat și obscur, ceva care te irită) și atunci mi-ar fi clară reticența ta de a-mi răspunde.

— Aș putea, mi-a zis Falter, dar aceasta ar echivala cu o dezvăluire a miezului problemei, adică exact ceea ce nu vei putea obține de la mine.

- Te cam repeți, Falter. Să nu-mi spui că ai să fii la fel de evaziv dacă te întreb: ne putem aștepta oare la o viață dincolo de moarte?

— Te interesează chiar atît de tare?

— Tot atîta cît și pe tine, Falter. Indiferent ce s-ar putea să știi tu despre moarte, muritori sîntem amîndoi.

— În primul rînd, a observat Falter, trebuie să-ți atrag atenția asupra următoarei curiozități: orice om este muritor, tu ești om, prin urmare este posibil ca **tu să nu fii muritor.** De ce? Deoarece un om anume (tu sau eu) încetează chiar din acest motiv să fie **orice** om. Cu toate acestea, este adevărat că sîntem amîndoi muritori, dar eu sînt muritor în alt fel decît tine.

— Nu-ți bate joc de slăbiciunile logicii mele, mai bine dă-mi un răspuns clar: există oare măcar o licărire de identitate dincolo de mormînt sau se sfîrșește totul într-o întunecime ideală?

— **Bon,** a zis Falter, așa cum au obiceiul emigranții ruși din Franța. Vrei să știi dacă **gospodin**[1] Sineusov va dăinui pe veci în suficiența lui **gospodin** Sineusov, altfel cunoscut drept Moustache Bleue, sau dacă totul va dispare brusc. De aici se desprind două idei, nu-i așa? Iluminație 24 de ore din 24 sau neagra genune. De fapt, în pofida deosebirii de coloratură metafizică, ambele variante com-

[1]) Domnul (în rusă în original — n.t.).

portă mari asemănări. În plus, ele evoluează în paralel. Ambele se deplasează cu o viteză considerabilă. Trăiască panoul totalizator! Hei, ia vezi, dacă te uiți prin binoclul de hipodrom, le observi cum se întrec și ți-ai dori din tot sufletul să știi care va ajunge prima la potoul adevărului, dar, dacă-mi ceri să-ți răspund cu un „da" sau „nu" în privința fiecăreia dintre ele, înseamnă că vrei să mă agăț de grumazul uneia — iar dihăniile astea au niște gîturi nemaipomenit de alunecoase —, însă chiar dacă aș prinde pentru tine pe una dintre ele, tot ce aș face ar fi să întrerup cursa, învingătoare urmînd să fie cealaltă, cea pe care n-am prins-o, obținînd astfel un rezultat cu totul lipsit de sens în măsura în care întrecerea n-ar mai avea loc. Dacă mă întrebi însă care dintre cele două aleargă mai repede, voi răspunde tot printr-o întrebare: cine fuge mai iute, marea dorință sau marea frică?

— Aș zice că au o viteză egală.

— Întocmai. Căci iată ce se întîmplă în cazul sărăcuței minți omenești. Fie că nu are posibilitatea să exprime ceea ce te așteaptă — adică ce ne așteaptă — după moarte, și atunci se exclude inconștiența totală, această dimensiune fiind cu totul accesibilă imaginației noastre întrucît fiecare dintre noi a cunoscut întunericul total al somnului fără de vise, fie, dimpotrivă, moartea poate fi imaginată și atunci rațiunea, în mod firesc, nu adoptă noțiunea vieții eterne, o entitate necunoscută, fără congruență cu nimic din ceea ce este pămîntesc, ci exact varianta care pare mai probabilă: întunericul și stupoarea care ne sînt cunoscute. Într-adevăr, cum poate accepta un om care are încredere în propria rațiune că, de pildă, un tip beat mort care sucombă în somn dintr-o întîmplătoare cauză exterioară — pierzînd astfel prin jocul întîmplării ceva ce nu poseda cu adevărat — își recapătă capacitatea de a raționa și a simți datorită unei simple prelungiri, consolidări și perfecționări a situației penibile în care se află? Pe cale de consecință, dacă îmi pui o singură întrebare — cunosc eu oare, în accepțiune umană, ce se află dincolo de moarte? —, altfel spus dacă încerci să eviți absurditatea în cadrul căreia ar trebui să se stingă concurența dintre două concepte opuse, dar fundamental asemănătoare, un răspuns negativ din partea mea te-ar duce în mod logic la concluzia că viața ta nu se poate

sfîrşi în neant, în vreme ce un răspuns afirmativ te-ar face să tragi o concluzie diametral opusă. În ambele cazuri, după cum vezi, rămîi exact în aceeaşi situaţie ca şi înainte, întrucît un „nu" sec ţi-ar demonstra că nu ştiu mai multe decît tine despre tema respectivă, în timp ce un „da" lacrimogen ţi-ar sugera să accepţi ideea unui liman internaţional a cărui existenţă raţiunea ta nu poate să n-o pună la îndoială.

— Cauţi să te eschivezi de la un răspuns deschis, dar permite-mi totuşi să observ că, atunci cînd a venit vorba despre moarte, nu mi-ai mai dat răspunsul „rece".

— Iar o iei de la început, a suspinat Falter. Doar nu ţi-am explicat chiar acum că orice deducţie se conformează curburii gîndirii? Ea este corectă atîta timp cît rămîi în sfera dimensiunilor terestre, dar atunci cînd încerci să le depăşeşti, eroarea ta sporeşte proporţional cu distanţa pe care o parcurgi. Şi asta nu este totul: în mintea ta orice răspuns al meu va fi interpretat exclusiv din punct de vedere utilitar, deoarece eşti incapabil să percepi moartea altfel decît sub forma propriei tale lespezi funerare, iar acest fapt, la rîndul său, va deforma sensul răspunsului meu într-o asemenea măsură încît să-l transforme **ipso facto**[1] într-o minciună. Să respectăm, deci, uzanţele protocolare chiar cînd avem de a face cu transcedentalul. Nu am posibilitatea să mă exprim cu mai multă claritate şi cred că ar trebui să-mi fii recunoscător pentru atitudinea mea evazivă. Ai o bănuială, îmi închipui eu, că există pe undeva un clenci în însăşi formularea întrebării, un clenci care, între noi fie zis, este mai înspăimîntător decît însăşi frica de moarte. În ceea ce te priveşte, acest sentiment este deosebit de puternic, nu-i aşa?

— Aşa e, Falter. Groaza pe care o încerc la gîndul inconştienţei care mă aşteaptă este egală doar cu repulsia pe care mi-o produce previzionarea mentală a cadavrului meu în descompunere.

— Frumos spus. Sînt oare prezente şi alte simptome ale acestei maladii subsiderale? Un junghi surd în inimă, pe neaşteptate, în toiul nopţii, precum străfulgerarea unei sălbăticiuni în contextul emoţiilor casnice şi gîndurilor domesticite: „Într-o zi am să mor şi eu". Ţi se întîmplă, nu-i

---

[1]) În virtutea acestui fapt (în latină în original — n.t.).

așa? Ura față de lumea asta care va merge voioasă înainte și fără tine. Senzația profundă că tot ce e pe lume nu-i decît bagatelă și fantasmă față de chinul tău de moarte și deci față de viața ta, căci, așa-ți spui tu în intimitate, viața însăși este doar chinul de dinainte de moarte. Ei da, desigur, sînt în măsură să-mi imaginez perfect boala de care suferiți cu toții în forme mai mult sau mai puțin grave și pot să spun un singur lucru: nu sînt în stare să pricep cum de mai pot oamenii să trăiască în asemenea condiții.

— În sfîrșit, Falter, se pare că începem să-i dăm de capăt. Presupunînd, deci, că aș recunoaște faptul că în clipele de fericire, de desfătare, cînd mi se dezgolește sufletul, am deodată sentimentul că viața nu încetează dincolo de mormînt, că într-o încăpere alăturată, pe sub a cărei uși încuiate vine un curent înghețat, se pregătește o strălucire ca a ochiului de păun, o piramidă a încîntărilor aidoma pomului de Crăciun din copilărie, că totul — viața, patria, luna lui aprilie, murmurul unui izvoraș sau al unei voci dragi — nu reprezintă decît o prefață neglijent alcătuită și că textul principal abia urmează, aceasta ar însemna, după cît se pare, că, dacă pot avea toate aceste sentimente, atunci, Falter, nu mai este posibil să trăiesc, să mai trăiesc. Spune-mi că este posibil și nu te mai întreb nimic.

— În cazul acesta, a observat Falter, scuturat iar de un rîs tăcut, te înțeleg chiar și mai puțin. Sari peste prefață și ai dat lovitura!

— **Un bon mouvement**[1], Falter. Spune-mi care ți-e secretul.

— Ce faci tu acolo, încerci să mă surprinzi cu garda jos, într-un moment de neatenție? Ești cam viclean dumneata, după cîte văd. Nu, este cu desăvîrșire exclus! În primele zile, da, în primele zile am crezut că s-ar putea, eventual, să-mi împărtășesc secretul și altora. Un adult, cu excepția unui taur ca mine, nu poate suporta șocul, asta-i adevărat, însă m-am întrebat dacă n-aș putea cumva să ridic o nouă generație de **inițiați**, adică să-mi îndrept atenția spre copii. După cum poți constata, nu

---

[1]) Bună mutare ! (în franceză în original; expresie împrumutată din jocul de șah — n.t.).

am depășit chiar imediat contagiunea dialecticii locale. Practic însă, ce s-ar fi întîmplat? În primul rînd, e greu să-ți imaginezi cum se poate să-i legi pe niște puștani printr-un jurămînt sacerdotal al tăcerii, ca nu cumva vreunul dintre ei să comită un omor prin simplul fapt că i-a scăpat o vorbă visătoare. În al doilea rînd, de îndată ce copilul crește mare, informația ce i-a fost cîndva împărtășită, apoi acceptată drept crez și lăsată să dormiteze într-o zonă periferică a conștiinței poate să se trezească brusc, cu urmări tragice. Chiar dacă secretul meu nu distruge întotdeauna subiecții maturi ai speciei, este de necrezut ca el să cruțe tinerele vlăstare. Cine oare nu cunoaște acea perioadă a vieții în care tot felul de lucruri — cerul înstelat deasupra unei stațiuni din Caucaz, o carte citită la closet, propriile-ți speculații despre cosmos, deliciile panicii stîrnite de solipsism — sînt în sine suficiente pentru a provoca o frenezie a tuturor simțurilor în sufletul unui adolescent? Nu am nici un motiv să mă transform într-un călău, nu am deloc intenția să anihilez regimente inamice printr-un megafon. Ca să fiu scurt, nu există nimeni căruia să mă pot destăinui.

— Ți-am pus două întrebări, Falter, și de două ori mi-ai dovedit imposibilitatea unui răspuns. Mi se pare inutil să te mai întreb și despre altele, să spunem despre limitele universului sau despre originea vieții. Vei sugera, probabil, că ar trebui să mă mulțumesc cu această clipă trecătoare pe o planetă de mîna a doua, încălzită de un soare de mîna a doua, sau, eventual, vei reduce totul la un joc, interogîndu-te, dacă, de pildă, cuvîntul „heterolog"[1] este el însuși heterolog.

— Probabil, a fost de acord Falter, căscînd prelung.

Cumnatul și-a pescuit calm ceasul din buzunarul de la vestă și s-a uitat întrebător la nevastă-sa.

— Dar mai este ceva ciudat aici, Falter. Cum se poate combina în persoana ta cunoașterea supraomenească a adevărului transcedental cu dexteritatea unui sofist banal care nu știe nimic? Recunoaște măcar că toate subterfugiile tale absurde n-au fost cu nimic mai mult decît o batjocură mai rafinată.

---

[1]) Care conține elemente diferite sau aceleași elemente în proporții variabile: opusul lui „omolog" — n.t.

— Ce să fac? Este singura mea armă de apărare, a spus Falter, trăgînd cu ochiul la sora sa care tocmai extrăgea cu agilitate un fular lung de lînă sură din mineca paltonului pe care cumnatul i-l ținea deja. Altfel, cine știe, s-ar fi putut să mă păcălești și să-ți spun. Cu toate acestea..., a adăugat el, greșind mineca, repetînd manevra pînă ce a reușit și ferindu-se în același timp de încercările celor doi de a-l ajuta. Cu toate acestea, chiar dacă te-am terorizat un picuț, lasă-mă să te și consolez: cu toată trăncăneala și bălmăjeala, eu tot m-am trădat; mi-au scăpat doar două sau trei cuvinte, destule însă ca să arunce o rază de lumină asupra hotarului înțelegerii absolute. Norocul meu că n-ai fost atent.

A fost escortat afară și astfel s-a încheiat dialogul nostru destul de diabolic. Falter nu numai că nu mi-a spus nimic, dar m-a și ținut la distanță și nu e nici o îndoială că ultima lui declarație a fost și ea o batjocură, la fel ca și cele precedente. A doua zi, vocea incoloră a cumnatului său m-a informat la telefon că Falter percepe 100 de franci per vizită; l-am întrebat de ce nu m-a anunțat naibii dinainte, la care el mi-a răspuns că, dacă doresc o repetare a interviului, două convorbiri mă vor costa numai 150 de franci. Achiziționarea Adevărului, chiar la preț redus, nu mă mai tenta și, după ce i-am achitat această neașteptată datorie, m-am forțat să nu mă mai gîndesc la Falter. Ieri însă... Da, ieri am primit o notiță de la Falter personal, din spital: îmi scria clar și citeț că va muri marți și că la plecare dorește să mă informeze că... aici urmau două rînduri care fuseseră mîzgălite sîrguincios și, se pare, cu oarecare ironie. I-am răspuns că-i sînt recunoscător că s-a gîndit la mine și îi urez să aibă impresii postume interesante și o eternitate agreabilă.

Dar toate acestea mă apropie și mai mult de tine, îngerul meu. Pentru orice eventualitate, țin încă larg deschise toate ferestrele și ușile vieții, deși îmi dau seama că nu te vei coborî într-atît încît să recurgi la procedeele

consacrate ale stafiilor. Cel mai înspăimîntător dintre toate este însă gîndul că, în măsura în care de-acum înainte vei străluci doar înlăuntrul fiinţei mele, va trebui să mă menţin în viaţă. Efemerul meu cadru corporal este, poate, singura garanţie a existenţei tale ideale; cînd dispar eu, va dispărea şi ea. Vai mie, sînt osîndit să mă folosesc de latura fizică a naturii cu patima unui flămînd pentru a mi te povesti pînă la capăt, urmînd apoi să mă bizui pe propria-mi elipsă...

In româneşte de
Sergiu CELAC

GIOVANNI PAPINI

(Italia)

Prozator, poet, eseist, critic literar, ziarist, se naşte la Florenţa în 1881 şi moare în 1956. Opera sa cuprinde romane: „Un om sfîrşit" (1912), „Gog" (1931); povestiri: „Viaţa nimănui" (1912), „Întîmplări caraghioase; satire şi fantasii" (1914); „Chipuri umane" (1940 — din care fac parte prozele selectate); „Concert fantastic. 110 povestiri, capricii, divertismente, portrete" (1954); versuri: „O sută de pagini de poezie" (1915); eseuri, critică şi istorie literară: „Amurgul filosofilor" (1906), „Dante, om viu" (1932), „Michelangelo în viaţa timpului său" (1949), „Istoria literaturii italiene: secolul al XIII-lea şi al XIV-lea" (1937).

Oraşul natal, focar al Renaşterii italiene, şi-a pus din plin pecetea pe gîndirea şi aspiraţiile scriitorului care, încercînd să se ridice la gradul de universalitate al înaintaşilor săi iluştri din Cinquecento, nu a realizat că acest deziderat este practic imposibil pentru un reprezentant al secolului XX. Papini rămîne, aşa cum afirma criticul Edgar Papu, „una dintre figurile cele mai reprezentative ale pateticei zbateri a vechii Florenţe de a se reînchega în cea nouă". De altfel, prozatorul încearcă să se autodefinească în finalul romanului „Un om sfîrşit": „Dacă veţi continua să credeţi că sunt într-adevăr un om sfîrşit, va trebui cel puţin să recunoaşteţi că sunt sfîrşit pentru că m-am apucat de prea multe lucruri şi că nu mai sunt nimic pentru că am vrut să fiu totul". Îl regăsim pe acelaşi zbuciumat Papini în „gentilomul uitat", marchizul Spinello Armadei, ce moare, nereuşind să dezvăluie „secretul" ce-ar fi trebuit „să schimbe viaţa tuturor" şi mai apoi, în ciudatul scriitor Primasso, acela care refuză să-şi vadă opera tipărită, fiind totuşi convins că este un geniu adevărat, întrecîndu-i pe Homer şi Shakespeare. Personaje-esenţă, veşnic nemulţumite, însingurate, neîncrezătoare în posibila salvare a artistului decît după moarte, învăluite într-o aureolă stranie, arzînd ca o flacără, mistuite de propria lor neputinţă şi sete de absolut.

UN GENTILOM UITAT

Pentru cei care nu dispreţuiesc descrierea ultimelor exemplare ale speciei „om-plantă", exemplar extrem de sensibil, pe cale de dispariţie, doresc să consemnez puţinele mele amintiri despre marchizul Spinello Armadei, mort în ţinutul Maremmei puţin înainte de război.

În anii cînd l-am cunoscut era un bătrîn înalt şi alb, cu o faţă uscată, cadaverică, pe care se detaşau numai trei semilune păroase: sprîncenele dese şi mustaţa subţire.

Cînd l-am întîlnit ducea o viaţă retrasă şi ordonată, dar într-o zi mi-a povestit că, tînăr fiind, tobă de lecturi străine, se hotărîse pentru o viaţă cu totul diferită de a celorlalţi oameni. Dormea numai ziua, lucra numai duminica, nu mînca decît vinerea carne, trimitea scrisori numai celor care nu-i scriau, făcea curte bătrînelor şi se străduia

să iubească femeile urite. Însă după trei săptămîni i se făcuse ruşine de acea răsturnare nebunească a vieţii şi renunţase — pentru totdeauna, adăuga el — la orice seducţie a acelui nou mod de comportare, care consta numai în a răsturna tot ce este vechi.

Nu s-a vindecat însă niciodată, nici măcar la bătrineţe, de acele ciudăţenii care încolţeau sub trunchiul firii sale pentru a aduce la lumină sentimentele lui cele mai ascunse şi mai gingaşe.

Cînd se afla la ţară, unde rămînea de la primele frunze din aprilie pînă la ultimele din noiembrie, două lucruri îl făceau să sufere teribil: toporul pădurarului şi puşca vînătorului. Iubea, mai mult decît toate frumuseţile, copacii care se înalţă spre soare şi păsările care brăzdează cerul; şi unii şi altele simboluri, după el, ale desprinderii şi îndepărtării de pămînt.

Dar căuta şi tovărăşia acelor animale pe care toţi le ocolesc, adică a reptilelor. Avea întotdeauna în odăile lui sau în grădină cîte o şopîrlă dresată, guşteri, şerpi de apă, lipitori şi mai ales vipere, cărora însă le smulgea adesea dinţii. Celui care îl întreba despre motivul acelei stranii predilecţii, îi răspundea că repulsia faţă de reptile reprezintă una din nenumăratele reminiscenţe ale păcatului strămoşilor noştri şi că, dacă peste un secol sau două voim să accedem în paradisul terestru, trebuie să redevenim fraţi iubitori ai tuturor animalelor, chiar şi ale celor mai respingătoare, aşa cum făcuse primul om înainte de a fi izgonit.

Lui Adam însă nu-i păstra pică, dimpotrivă, îl aşeza deasupra tuturor celorlalte creaturi umane şi aceasta din mai multe motive. Îmi aduc aminte numai două: pentru că arătase o tărie sufletească de-a dreptul eroică în a suporta durerea, reuşind să trăiască sute de ani după alungarea din Eden, să ducă — prin urmare — o existenţă care, în comparaţie cu cea divină de dinainte, trebuie că i se părea un chin şi o umilire plină de cruzime. Îl admira şi mai mult pentru că, spunea marchizul, Adam a fost prima şi cea mai nefericită victimă a dragostei; numai afecţiunea lui nemăsurată faţă de Eva a putut să-l facă să uite, pentru o clipă, interdicţia divină.

Ţinea în camera lui, lîngă pat, *Adam*-ul lui Michelangelo şi *Adam*-ul lui Masaccio şi mi-a mărturisit că-l ve-

nera pe taciturnul patriarh la fel de mult ca pe cei mai de seamă dintre sfinți.

In afara celor două reproduceri, n-am văzut la el acasă alte opere de artă, cu excepția unei oribile maimuțe sculptate in abanos, în mărime naturală, provenind din India. Intr-o zi mi-a spus că privelișteа întunecată a acelui animal lubric și vorace il ajutase cu bune rezultate să învingă desfrîul și lăcomia.

In schimb, pe pereți erau agățate fotografii mari și foarte frumoase de nori — îmi amintesc de cîțiva *cirrus* minunați, luminați de jos în sus de soarele ce apunea — și mi-a mărturisit că, asemenea lui Leonardo și lui Hamlet, reușea să vadă în nori tot ceea ce-i plăcea.

De asemenea, iubea foarte mult literatura și adunase o bibliotecă deosebit de bogată, care umplea patru camere și unde se aflau opere scrise în toate limbile și din toate secolele. Deseori se distra însă expunîndu-mi o teorie originală și hazlie de-a lui privitoare la paralelismul invers al uneltelor de scris și scriitorilor: „Anticii — îmi spunea — scriau cu penele lor de trestie cărți de aur; mai tîrziu, cu pene de gîscă, volume de oțel; apoi, modernii, folosind penițe de oțel, au scris cărți de plumb; iar acum, cu penițele de aur creează cărți de cretă".

Totuși, în ciuda acestor glume pe care le făcea, și lui îi plăcea să scrie. Prima dată cînd mi-a permis să intru în micul său birou, am fost surprins să văd înșirate pe masa de scris cinci călimări, fiecare avînd alături un toc de altă culoare. Mi-a explicat, surîzînd, că pentru studiile sale folosea cinci feluri de cerneală diferite: negru corb pentru istorie; albastru pentru poezie; roșu pentru științe; violet pentru filosofie și, în sfîrșit, verde pentru critică. „Prin această stratagemă", a continuat, „nu mă obosesc să organizez și să regăsesc notele și ciornele. Dar să nu credeți că eu doresc să încredințez tiparului rezultatele eforturilor mele. Mai întîi, nu am decît un mic grăunte de geniu, iar apoi sînt nobil și, după mine, nobilii au fost nenorocirea literaturii italiene. Contele Boiardo ne-a îmbolnăvit cu născocirile cavalerești; contele Carlo Gozzi a introdus moda poveștilor extravagante; contele Alfieri ne-a dat năravul tiradelor tragice; contele Manzoni ne-a dăruit exemplul prost al romanului istoric; contele Leopardi a răspîndit moda tînguirilor cochete. Iar eu, ca să nu mă

expun pericolului de a strica literele naţionale, sacrific toate creaţiile mele pe acest Taiget".

Şi, spunînd acestea, luă un coş mare de hîrtii care se afla lîngă masa de lucru, îl ridică, şi, cîntărindu-l, exclamă:

— Proastă zi !

— Dar de ce ?

— Vedeţi, coşul este martorul şi oracolul zilelor mele de lucru. Dacă seara este plin vîrf, merg mai liniştit la culcare. Dacă e plin, înseamnă că în ziua aceea am primit multe scrisori, multe reviste şi, mai ales, că am lucrat mult: fiindcă, după cum vă spuneam, rup şi arunc cea mai mare parte a paginilor pe care le scriu pentru plăcerea mea. O singură carte, adăugă, vreau s-o termin, însă va fi publicată după moartea mea. Contemporanii mei n-au ştiut şi n-au înţeles nimic din viaţa mea singuratică, şi aceasta pentru că aşa am dorit eu. Dar am cîte ceva de dezvăluit oamenilor; un adevăr care ar putea şi ar trebui să schimbe viaţa tuturor.

Marchizul Armadei a fost găsit mort la masa lui de lucru, precum Petrarca, cu capul sprijinit pe hîrtiile risipite. Tocmai în noaptea aceea începuse, se pare, o nouă carte. Titlul, scris cu litere mari şi precedat de numele autorului, întocmai ca pe prima pagină a cărţilor, domina partea de sus a unei file de hîrtie fină: *Ultimul secret*. Dar, sub această filă, toate celelalte pagini erau albe. În coş au fost găsite multe file scrise de mînă, rupte în bucăţele, însă nimeni n-a ştiut şi nu va şti vreodată care a fost secretul uitatului gentilom

în românește de
Mihai BANCIU

CEL MAI MARE SCRIITOR

Cunosc de aproape treizeci de ani pe cel mai mare scriitor în viaţă, însă nu vreau să-l trădez mai mult decît este necesar, aşa că nu-i voi spune numele adevărat. Îi vom numi, ca să-i zicem cumva, Primasso.

Cine îl vede pe stradă şi nu ştie nimic despre el, îl socoteşte drept unul dintre acei contabili rătăcitori care

închiriază două sau trei ore din ziua lor de muncă doritorilor ce nu au posibilitatea să angajeze un contabil permanent şi titrat. Cel care îl consideră astfel se înşeală însă. Primasso se ocupă de afaceri, dar nu în felul acela, iar profesiunea lui secretă este cu totul alta.

Mulţi dintre voi îl veţi fi întîlnit, desigur, cu atît mai mult cu cît călătoreşte des. Este un bărbat abia cu puţin mai înalt decît un copil, cu o faţă mică de culoarea fildeşului, pe care mustăţile par o mică perie arcuită, iar ciocul seamănă cu o pensulă veche. Ochii însă pare a-i fi luat cu împrumut de la un *troll*, atît sînt de mobili, de pătrunzători şi de şireţi. Spune că are şaptezeci de ani, dar nu arată decît vreo cincizeci. Trăieşte singur, într-o casă mare şi aerisită, însă aproape goală, în care am putut pătrunde, în tot timpul de cînd îl cunosc, abia de două sau de trei ori.

În afară de mine, nimeni nu cunoaşte adevărata lui existenţă de scriitor, fiindcă tuturor li se prezintă drept negustor. Nu este însă un negustor ca toţi ceilalţi. Nu vinde decît safire: întotdeauna are la el cinci sau şase, unul mai frumos decît altul, învelite într-o batistă de mătase neagră pe care o ţine în buzunar lîngă un carneţel de jumătate de liră, suficient pentru întreaga lui administraţie. N-are nevoie de birouri, de magazii, de dosare pentru scrisori şi cu atît mai puţin de funcţionari: face totul singur şi duce cu el tot ce-i trebuie: marfă şi contabilitate. Prima dată cînd l-am întrebat cu ce se ocupă mi-a răspuns:

— Vînd cer pietrificat.

Mi-a explicat apoi că alesese safirele pentru frumuseţea lor; acela a fost primul semn care m-a făcut să bănuiesc că el nu putea fi ceea ce dorea să pară. Am observat, de asemenea, că nu era un negustor obişnuit, întrucît, după ce vindea un safir, nu se mai preocupa să vîndă altele pînă nu cheltuia ceea ce cîştigase. Mi-a mărturisit că două afaceri pe lună îi erau de-ajuns ca să trăiască, fiind singur pe lume şi neavînd alte vicii decît acela de a cumpăra cărţi.

Tot întîlnindu-l prin librării şi pe lîngă grămezile de cărţi vechi, am reuşit să ajungem la oarecare familiaritate, care mai apoi, după mulţi ani, s-a transformat încet-

încet în prietenie. A început să vină seara tîrziu la mine acasă: fumam, discutam literatură, filosofie, mitologie și beam mai multe cești de cafea. Mi-am dat repede seama că avea cunoștință despre orice și că știa multe, mai multe decît mine, despre scriitori și despre arta lor. Pare, gîndeam în sinea mea, unul din branșă. Nu m-am putut abține să nu i-o spun. Și, într-o seară, mi s-a destăinuit.

Am aflat astfel că încă de copil își propusese, cu sminteala gravă a acelei vîrste, să facă totul pentru a deveni cel mai mare scriitor din lume, că de atunci muncise pentru acest țel și că niciodată nu renunțase la visul lui

— Am reușit, îmi spuse, dar vă rog să mă credeți că n-a fost lucru ușor.

Și cum îl priveam cu uluirea pe care fiecare și-o închipuie, adăugă:

— Nu trebuie să vă mirați atît. Geniul nu este un dar, ci o cucerire. Este suficient să știi de la început unde dorești să ajungi, să nu te cruți și să nu uiți niciodată ce ți-ai propus. Acel minimum de inteligență pe care fiecare dintre noi îl are din naștere este un mic capital ce poate fi făcut să rodească și să se mărească după dorință. Și cînd unul ca mine cunoaște tot ceea ce au făcut pînă acum geniile cele mari, poate reuși să le întreacă. Astăzi, de pe culmea pe care am ajuns, îl văd pe Homer ca pe o dună în mijlocul mării, pe Dante ca pe o movilă, pe Shakespeare ca pe un colnic, pe Goethe ca pe un mic munte artificial.

Ascunzîndu-mi uimirea, i-am adresat atunci întrebarea pe care fiecare dintre voi i-ar fi pus-o:

— Atunci de ce, dacă toate acestea sînt adevărate, n-ați publicat nimic? De ce țineți ascunse operele care dumneavoastră ar putea să vă aducă glorie, patriei onoare și tuturor bucurie?

— Dragă prietene, răspunse el, faimă poți avea cît timp trăiești, însă gloria este întotdeauna postumă. Oamenii nu-i înțeleg și nu îi iubesc cu adevărat pe cei mai mari poeți pînă nu-i știu în siguranță înlăuntrul unui mormînt. În ce mă privește, am ales încă din prima clipă gloria, cea care durează, și de aceea am hotărît să fiu un scriitor postum. Și-apoi, pentru un artist care are simțul demni-

tăţii şi al sacrului, multiplicarea exemplarelor prin tipărire este ceva asemănător prostituţiei. Eu vînd pietre preţioase, care şi ele sînt foarte frumoase, însă nu m-aş hotărî niciodată să vînd nestematele minţii mele.

— Şi n-aţi fost tentat niciodată s-o faceţi?

— O singură dată, la douăzeci de ani, într-un moment de slăbiciune ruşinoasă. Eram bolnav şi n-am putut refuza să-i dau o poezie unui prieten, astăzi dispărut, care voia să întemeieze o revistă. Erau, îmi amintesc, şase catrene, douăzeci şi patru de versuri, şi aş da douăzeci şi patru de ani din viaţa mea ca să nu fi căzut în acel păcat dezgustător. De fiecare dată cînd mă gîndesc, mă chinuie remuşcarea. O jumătate de secol de tăcere absolută n-a fost de ajuns să-l ispăşească.

În altă seară mi-a explicat care era sistemul lui. A creat foarte multe opere, însă a urmat *ad litteram* preceptul lui Horaţiu, sigilînd pentru nouă ani fiecare manuscris propriu. După trecerea termenului — ţine la zi un registru de scadenţe pentru creaţiile sale — deschide plicul şi citeşte din nou. Dacă opera continuă să-i placă, elaborează o a doua ediţie, bineînţeles scrisă de mînă, însă pe hîrtie fină şi legată în mătase. După ce mai trec nouă ani, recitește cea de-a doua ediţie şi, dacă i se pare că merită, face o a treia, de această dată pe pergament de bună calitate şi legată în marochin. Cît despre operele care, după nouă ani, i se par nedemne de a supravieţui, le arde, însă nu aruncă cenuşa: o păstrează cu grijă în mai multe urne mici de piatră, care au gravat pe ele titlul operei. O dată mi le-a arătat şi am numărat şapte, dar atît de repede le-a ascuns la loc încît n-am putut să desluşesc decît un titlu: *Nebunul în libertate*.

— Dumneavoastră cunoaşteţi, remarcă el, ce specie mizerabilă sînt criticii. Un măgar îl spală pe altul şi amîndoi rag împotriva leului. Nu vreau să rămînă opere de-ale mele care să le ofere chiar şi cel mai mic pretext de bîrfă acestor prost-crescuţi. Şi-apoi, nu întotdeauna am scris cu scopul dezinteresat al purei capodopere. Uneori scriu din grijă pentru mine şi din prevedere.

Cum i-am mărturisit că nu înţelegeam, a exclamat:

— Prin urmare, nu știți că, pentru anumiți oameni, literatura reprezintă un expedient care-i ajută să nu ucidă sau să nu se sinucidă?

In ziua aceea mi s-a părut a fi înțeles secretul lui Primasso: un delincvent care reușise să convertească în geniu delictele nefăptuite! Într-adevăr, întreaga lui ființă te făcea să te gîndești mai degrabă la stăruința metodică decît la impulsul dezordonat al delincvenței. Încet, încet, mi-a istorisit povestea vocației sale. Încă de tînăr a ajuns la concluzia că pentru a face o operă perfectă este nevoie de o limbă perfectă și a căutat-o îndelung pe cea mai frumoasă, cea mai expresivă și cea mai armonioasă. Nu s-a mulțumit însă numai să citească; pentru a fi sigur de rezultat a dorit să le încerce pe toate, respectiv pe cele mai cunoscute. La început a scris un roman în franceză; apoi o viață a lui Caracalla în latină; un mic poem în engleză; cîteva epigrame în grecește; un dialog pedagogic în germană și o comedie în castiliană. La sfîrșit, după ce a încercat, experimentat și comparat toate aceste limbi, s-a hotărît pentru italiană. Însă din mania aceea de tinerețe, care l-a făcut să piardă atîția ani, i-a rămas obiceiul original de a prefera autorii care au scris într-o limbă ce le era străină.

— Atunci cînd doresc să citesc ceva în engleză — mi-a mărturisit el într-o zi — citesc cîteva pagini din bătrînul Florio ori un roman al lui Ruffini. Dintre cărțile germane o aleg pe aceea a lui Chamisso, care se născuse în Champagne, și nu-mi displace acel *Wälsche Gast* provenind de la un Tommasino del Cerchiari di Cividale, care era poet la curtea lui Otto al IV-lea. Din poeziile franceze le prefer pe acelea ale lui Giovan Giorgio Alione di Asti și frumoasa odă către Gautier a lui Swinburne. Citesc cu plăcere și scrisorile lui Galiani și pe acelea ale lui Grimm. Și, ca să nu neglijez italiana, studiez uneori poeziile scrise în limba noastră de barcelonezii Gareth sau Garitco, pe cele ale lui Milton, ale lui Shelley sau ale lui Gilles Ménage, iar în ceea ce privește proza, jurnalul de călătorie scris în toscana populară de Montaigne. Un scriitor care scrie într-o limbă diferită de a sa are o anumită savoare a lui și se revelă mai bine, chiar dacă n-o stăpînește la perfecție.

Acasă la el are multe cărți, dar mai ales incunabule și colecții de ziare de toate felurile. Cea mai frumoasă bibliotecă, bine ferecată, adăpostește operele proprii, adică manuscrisele sale. Am încercat de mai multe ori să iau în mînă unul din ele, ca să citesc cel puțin cîteva pagini din acele capodopere ale lui. N-a fost chip s-o fac. De fiecare dată cînd i-am cerut acea favoare supremă, s-a înfuriat, s-a zbătut ca un demon jignit.

— Sînteți mai tînăr decît mine — mi-a spus — și, după ce voi muri, veți putea să citiți toate operele mele. În testamentul meu există dispoziții în legătură cu publicarea operelor care îmi vor supraviețui.

Am reușit să aflu numai unele titluri. Nu-i plac, m-a avertizat, titlurile excentrice, pretențioase și enigmatice: nu sînt cinstite. Un titlu trebuie să anunțe în maniera cea mai simplă conținutul operei.

Îmi amintesc cîteva: „Povestea unei iubiri cu sfîrșit fericit"; „Poveștile unor oameni fără pasiuni"; „Roman de aventuri italiene"; „Viața și încoronarea poetului Baraballo"; „Călătorie înlăuntrul meu"; „Discurs asupra relelor produse de prietenie"; „Inventar liric al lunii septembrie". Însă, după cum mi-a spus, capodopera lui este „Tragedia lui Alexandru cel Mare", urmată îndeaproape de un poem intitulat „Ceruri noi și pămînt nou".

— A trebuit să fac cîte puțin din fiecare — mi-a explicat — din cauza sărăciei incredibile a tuturor literaturilor. Eu sînt un om în genul lui Benjamin Disraeli: cînd doresc cu adevărat să citesc o carte frumoasă trebuie s-o scriu eu însumi.

Cum observase regretul meu pentru faptul de a nu putea citi nimic de-al său, într-o zi, pentru a mă consola, a scos din buzunar cîteva file scrise de mînă, prinse într-o frumoasă copertă de un roșu aprins.

— Aceasta — m-a anunțat grav — este o revistă pe care-o scot singur, într-un exemplar unic, la fiecare două luni. Și este cea mai frumoasă revistă din lume.

I-am smuls-o din mînă, sperînd că voi găsi acolo ceva scris de el. Numele lui nu apărea la sumar, însă trebuie să recunosc că avea dreptate: era incontestabil cea mai frumoasă revistă din lume. În numărul acela, într-adevăr, exista un articol al lui Goethe, un studiu al lui Sainte-

Beuve, o scrisoare a lui G.B. Vico, o poezie a lui Tasso, cîteva fragmente din Epicur și o recenzie semnată de Carlyle.

— Toți colaboratori de mîna-ntîi — remarcă el — și numai lucruri autentice, texte originale. Dacă-ați ști ce trudă necesită alcătuirea unui număr ca acesta! Revistele de astăzi sînt atît de seci și de plicticoase!

Și Primasso, luîndu-și înapoi manuscrisul, plecă sigur de sine, mișcîndu-și corpul său mititel cu maiestatea cuvenită celui mai mare scriitor care trăiește astăzi pe pămînt.

În românește de
Mihai BANCIU

PROIECT

Dacă în ziua aceea Giacinta ar fi fost acasă, aș fi scăpat de strania discuție cu geometrul Masada. Față de zănaticii lăsați în libertate, ea dispune de un al șaselea simț miraculos și este maestră în arta, deloc ușoară, de a-i expedia — vorbindu-le pe limba lor, fără scene sau scandaluri — acolo de unde au venit. Dar, din păcate, ea lipsea. Astfel încît, în timp ce citeam liniștit opusculul lui Giulio Ossequente despre miracole, m-am trezit față-n față, fără să știu cum pătrunsese înăuntru, cu un bătrîn înalt, cu o față ușor hexagonală și policromă. Păr alb strălucitor, frunte palidă, ochi albaștri, nas roșu-aprins, gură vînătă, bărbie întunecată. Și, pentru a întregi parcă acea stranie succesiune de culori, necunoscutul purta o cravată bleu, o jachetă maro și pantaloni negri.

Tulburat, m-am ridicat să-l întreb cine era și ce dorea, dar n-am ajuns să deschid gura, fiindcă multicolorul vizitator mi-a întins un cartonaș pătrat pe care erau scrise de mînă, cu litere mari de culoarea sîngelui, următoarele cuvinte: *Masada Wispra, geometru. Fondator al Societății pentru distrugerea animalelor.*

— Nu vă mirați și nu mă respingeți — îmi spuse pe dată bătrînul, fără să aștepte să fie întrebat. Vin la dumneavoastră pentru a vă obține adeziunea la Societatea

mea; adeziune, fiți liniștit, care nu implică responsabilități legale, ci numai morale și filosofice. Contribuția este liberă: puteți să-mi dați un milion sau nimic. Pentru astăzi îmi este suficient numele Dumneavoastră.

— Dar... începui eu...

— Să nu începem cu *dar* — mă întrerupse aproape supărat domnul Masada — cum face toată lumea. Dumneavoastră aveți dreptul să cunoașteți programul Fundației mele și sînt gata să vă satisfac curiozitatea.

Și astfel, vorbind tare, se așeză, cu o delicatețe plină de prudență, pe marginea scaunului aflat cel mai aproape de mine.

— V-ați gîndit vreodată — începu el — ce rușinos este pentru noi, creaturi verticale de origină divină, să îngăduim existența pe pămîntul și așa destul de mic pentru numărul și necesitățile noastre, a unor mulțimi infinite de ființe inferioare? Nu aveți oroare de faptul că trebuie să coabităm cu aceste nenumărate dobitoace parazite, suspecte, periculoase și urît mirositoare? Nu sînteți și dumneavoastră îngrețoșat de duhoarea aceasta universală de măcelărie și de menajerie, de abator și de groapă pentru gunoaie care infectează ținuturile noastre? Noi sîntem aproape zei, pe cînd animalele nu sînt decît materie mișcătoare. N-au dreptul să ocupe împreună cu noi domeniul care ne-a fost hărăzit. Trebuie să eliberăm de orice servitute stăpînirea noastră asupra pămînturilor și a mărilor. Viața, acest dar minunat, trebuie să aparțină de-acum încolo în exclusivitate bimanilor ridicați pe verticală. Teologii afirmă că numai noi sîntem făcuți după asemănarea lui Dumnezeu; savanții demonstrează că specia noastră reprezintă culmea cea mai înaltă a creației. Atunci de ce trebuie să supraviețuiască speciile imperfecte și diforme? Acum trebuie să domnească, singură, cea mai reușită dintre ele, cea semidivină, a noastră. De aceea, susțin și propun exterminarea totală și metodică a tuturor animalelor. În acest scop am fondat societatea mea pentru independența planetei. Un papă celebru striga cu îndreptățire: Afară cu barbarii! Iar eu adaug: Afară cu dobitoacele!

Am făcut un gest ca și cum aș fi vrut să vorbesc; însă geometrul Masada nu-mi îngădui:

— Am înțeles — reluă imediat — ce-ați vrea să spuneți. Obiecții străvechi și fără valoare. De exemplu, aceea că multe animale îi sînt utile, ba chiar indispensabile, omului. Această scuză sordidă, bazată pe folosul ieftin, putea fi invocată cu un secol în urmă. Astăzi, să fim serioși, ea nu mai este decît un pretext josnic al unor ignoranți. Știința a făcut posibilă emanciparea deplină a castei superioare de cele inferioare. A dispărut nevoia de a ne hrăni cu carne, din moment ce chimia ne învață că sămînța de pin și alunele conțin substanțe mai hrănitoare decît carnea de vițel și de pui, cînd toată lumea știe că se poate trăi, beneficiind chiar de o sănătate mai bună, numai cu vegetale. Obiceiul de a consuma carne reprezintă o reminiscență grețoasă ce ține de lăcomie și de sălbăticie. Pe de altă parte, animalele nu mai sînt necesare nici măcar ca ajutor la muncă. Tractoarele au înlocuit boii, automobilele au detronat caii, funicularele ne scutesc de a mai apela la catîri și la măgari. Binefăcătoarea știință ne-a eliberat de orice obligație față de fauna terestră. Îngrășămintele chimice fac inutil gunoiul animal; mătasea artificială reprezintă condamnarea la moarte a viermilor de mătase; în armate cavaleria aproape că a dispărut, înlocuită fiind de motoare. Există mașini cu benzină și roți articulate pentru traversarea stepelor și a deșerturilor fără să mai fie nevoie de odioasele cămile. Pielea sintetică este mai ieftină decît pieile naturale; zahărul extras din plante a eliminat mierea; telegrafia fără fir a făcut inutili porumbeii călători; dispozitive electrice ingenioase au luat locul ciinilor pentru paza caselor. Și, dacă mîine ar trebui să dispară coridele și luptele de cocoși, credeți dumneavoastră că civilizația umană ar suferi?

— Totuși... — m-am hazardat eu...

— Dați-mi voie, dați-mi voie: n-am terminat! Nu m-am referit încă la argumentul principal al campaniei mele zoofobe. Dumneavoastră uitați că pagubele imense provocate omului de către animale sînt infinit mai mari decît acele foloase pe care ni le-au adus pentru un timp și de care astăzi ne putem dispensa. Cu secolul nostru, utilitatea încetează și pericolul crește. Citiți, dacă doriți să vă convingeți, înfricoșătoarea carte a lui L.O. Howard, despre amenințarea ce ne vine din partea insectelor.

El a calculat că numai în Statele Unite insectele consumă în fiecare an rezultatele muncii unui milion de oameni. Afară de albină, care ne furnizează puțină ceară, există miliarde de insecte care devoră mîncarea noastră și care, peste cîteva secole, ne vor lua locul pe glob. Pe lîngă pagubele economice uriașe, prezența animalelor prici-nuiește și alte prejudicii. Gîndiți-vă la bolile, de multe ori îngrozitoare și întotdeauna supărătoare, pe care ni le transmit vacile, porcii, pisicile și șoarecii; priviți străzile orașelor noastre, veșnic murdărite de nobilii cai și de porumbeii cei drăgălași; amintiți-vă neplăcerea cauzată de atîtea și atîtea schelălăieli, mugete și răgete care tul-bură atît de violent liniștea. Răgetul măgarului ne face să plătim scump trilul privighetorii căreia, în paranteză fie spus, poeții i-au exagerat dulceața nemaiîntîlnită. Nu mai vorbesc de infamii paraziți care trăiesc pe suprafața și înlăuntrul corpului nostru, ca și de exemplele rele pe care le dau tinerilor cîinii, țapii și maimuțele. Acestea din urmă, caricaturi diabolice ale omului, sînt o gravă și per-petuă rușine: ele vor fi măcelărite fără milă printre primele.

Înfocatul apostol al uciderii animalelor se înflăcărase într-atît de propria-i elocință încît ajunsese să-și schimbe culoarea. Fruntea palidă îi devenise roză; ochii albaștri păreau aproape negri din cauza dilatării pupilelor; nasul i se albise; gura deschisă trimitea sclipiri de aur. Scoase din buzunar un mic burete și își șterse sudoarea; apoi o hîrtie tipărită pe care mi-o întinse:

— Aici — adăugă el cu un glas mai potolit — veți găsi cele treisprezece puncte ale cruciadei mele. Prima axi-omă spune că nu numai inteligența dar chiar și viața tre-buie să fie — de acum înainte — monopolul omului. Ul-tima cuprinde un tabel provizoriu al mijloacelor propuse de mine pentru noaptea Sfîntului Bartholomeu a regnului animal. Să nu-mi obiectați, cum au făcut-o alții, că există deja categorii întregi de oameni care se îndeletnicesc cu uciderea animalelor. Bună-credința măcelarilor, care ucid ca să cîștige, iar nu pentru niște motive ideale, este înșe-lată de lăcomia crescătorilor de vite, care se îngrijesc de sporirea numărului dobitoacelor comercializabile. Vînătorii par, la prima vedere, mai apropiați de idealul meu, dar ei nu sînt decît niște aliați ipocriți și neloiali: omoară nu-

mai anumite specii de animale, nu pe toate. Ba chiar, pentru ca plăcerea lor să nu aibă un sfîrşit, se preocupă de reîmprospătarea rezervelor, şi s-ar împotrivi mai mult decît toţi unui masacru complet. Aceeaşi poveste cu matadorii: în ţara unde taurii sînt ucişi la coridă, respectivii monştri bovini sînt mai numeroşi şi mai respectaţi decît oriunde. Numai o campanie uriaşă de exterminare, condusă de savanţi şi dorită de guverne, va putea să elibereze pămîntul de intruşii dăunători şi inutili care îl populează. Pentru a răspîndi ideea acestei hecatombe necesare am fondat Societatea mea. Din păcate, deocamdată ea nu este formată decît din mine. O infinitate de prejudecăţi sentimentale se opune succesului propunerii mele. Din fericire însă istoria îmi dă dreptate. Două mari ţări din Orient au cunoscut cultul animalelor: Egiptul, care le zeifica, şi India, care refuză să le ucidă. Şi priviţi în ce stare au ajuns: Egiptul a fost invadat şi subjugat treptat de hiksoşi, de nubieni, de asirieni, de macedoneni, de romani, de bizantini, de arabi, de turci, de francezi şi de englezi. India a plătit cu o lungă sclavie şi decadenţă respectul său prostesc faţă de animale, iar astăzi *, ca o pedeapsă exemplară, se zbate zadarnic în menghina Angliei. Greşesc, sau acestea sînt exemple ale justiţiei divine oferite spre meditaţie orbilor!? Nu există decît o cale de salvare: masacrul total şi definitiv al tuturor fiinţelor acoperite cu păr, cu pene sau cu solzi care umplu şi murdăresc cîmpiile noastre, pădurile noastre, mările noastre, cerurile noastre. Numai după această epurare nemiloasă, omul se va putea simţi sigur în regatul său recîştigat. Ori distrugerea animalelor, ori coborîrea speciei umane: iată dilema mea! Iar acum alegeţi şi spuneţi-mi dacă vreţi să vă daţi adeziunea Societăţii mele. Îmi este de ajuns o simplă monosilabă: un *da* sau un *nu*.

Şi, spunînd acestea, se ridică plin de importanţă în picioare. M-am ridicat şi eu: fără să şovăi i-am dat răspunsul pe care, sînt convins, oricare dintre dumneavoastră i l-ar fi dat. Chiar şi o singură silabă ar fi fost mai mult

---

* Anii '30 (n.t.).

decît suficientă. M-am îndreptat spre uşă, iar domnul Masada, interlocutorul meu, m-a urmat. Ajunşi în vestibul i-am luat-o înainte, continuînd să tăcem pînă la poarta locuinţei: am deschis-o şi m-am dat de-o parte pentru a-i face loc să treacă. Fără o vorbă ori vreun semn de salut, Attila al dobitoacelor se pierdu în umbra serii, posac şi ţeapăn ca un profet repudiat pe nedrept.

În româneşte de
Mihai BANCIU

ADOLF RUDNICKI

(Polonia)

Prozator şi eseist, născut la Varşovia în 1912. Debutează în 1932 cu nuvela „Şobolanii" ce stîrneşte foarte vii comentarii datorită culorilor nefavorabile şi tonului deosebit de incisiv în care descrie armata cu întregul ei sistem represiv depersonalizant. Printre lucrările importante semnalăm volumele de povestiri: „Ferestrele de aur", „Negustătorul din Lodz", „Marea moartă şi vie", „Vaca"; romanele: „Soldaţii", „Cea care nu poate fi iubită", „Paleczka"; volumul de eseuri: „File albastre"; drama în patru acte „Manfred".

Maestru al genului scurt, textele sale sînt esenţializări percutante ale unei problematici complexe vizînd condiţia umană. Moralist şi fin cunoscător al trăirilor semenilor săi, scriitorul insinuează un fior de nelinişte cu reverberaţii dramatice în structura de adîncime a unei proze deopotrivă frustă şi meditativă. Atît în romane, cît şi în povestiri, Rudnicki se dovedeşte un iscusit minuitor al introspecţiei şi investigaţiei psihologice, surprinzînd în imagini picturale, metaforice, cele mai delicate tresăriri ale sufletului şi conştiinţei — rolul visului devenind astfel determinant în conştientizarea şi elucidarea unor fapte reale. Stilul alegoric susţine o armătură narativă ce recompune cu fidelitate datele cotidianului imediat, cu o vădită intenţionalitate corectivă.

VISE, VISE...

Să nu credeţi că exagerez, răspunzători pentru nenorocirile noastre sînt în primul rînd vînătorii de şobolani. Cu cît sîntem mai primitori, cu atît mai repede pun stăpînire pe noi, deşi nimeni nu ştie exact cum se petrec lucrurile. Iată-i într-o bună zi în faţa noastră, şezînd liniştiţi de cealaltă parte a mesei şi observîndu-ne cu o privire oarecum distrată. Din clipa aceea nimeni şi nimic nu ne mai poate feri de otrava lor. Îşi ating scopul cu o uşurinţă derizorie, arătîndu-ne pur şi simplu mingile lor mici şi colorate, de la care nu ne mai putem dezlipi privirea — pînă ce ajung la cele mici şi negre, pe care le găsim extraordinar de pitoreşti. Ei ne otrăvesc sufletul cu mingiuţele lor, adevărat fiind că sufletele noastre neliniştite, himerice, tînjesc după otrava care le place la nebunie, ca nimic altceva. Vînătorii de şobolani ştiu prea bine lucrul acesta. Nu e nimeni care să ne prevină, nimeni nu ne va spune: aţi nimerit într-un abator, pregătiţi-vă pentru tot ceea ce poate oferi un abator solid şi frumos. Nimeni nu ne va spune: resemnaţi-vă dinainte, nu vă mai chinuiţi imaginaţia în legătură cu locul unde aţi nimerit şi mai ales feriţi-vă să trişaţi cu voi înşivă, voi, campionii artei de a vă autoamăgi.

Amintiți-vă, străbunul vostru era măcelar, tatăl, meseriaș de primă mînă, măcelar și el, iar tu, în cel mai scurt timp te vei dovedi, tu însuți, un foarte frumos exemplar de măcelar. Lucrul ăsta nu ni-l spune limpede nimeni și vînătorii de șobolani fac cu noi ce vor.

Dar — la ce bun avertismentele ? Ce-am putea face cu un adevăr din care sîngele s-a scurs picătură cu picătură și care e crud ca o halcă de carne, de vreme ce nu putem, în nici un fel, să scăpăm din mrejele lui ?

Să continue deci vînătorii de șobolani să-și facă treaba, să continue să ne amăgească. Numai să fie frumoase visele cu care ei ne amăgesc, să fie frumoase...

În românește de
Angela TUDORII

TRIO

Femeia era întinsă, nemișcată.

Bărbatul își lăsă ziarul la o parte și își aținti privirile către ea de îndată ce o văzu culcîndu-se într-un colț al odăii luminate de o veioză; acum i se părea că doarme. Dacă dormea era o mare ușurare; îi era o povară de două ori mai grea atunci cînd se aflau față-n față, atunci cînd o avea dinainte, cu mutrișoara aceea de al cărei caracter dramatic își dăduse seama doar de puțin timp, uitîndu-se la niște fotografii — pînă atunci nu observase nimic niciodată ! Adeseori, cînd se trezea noaptea, constata că-l privea țintă. De cîtăva vreme dormeau rău și unul și celălalt, fiecare din alte motive, deși cauza, la drept vorbind, era aceeași. O fisură nu se mai închidea ca lumea în capetele lor, ca o fereastră deschisă, înghețîndu-le mîinile și picioarele. Puteai apropia fereastra în timpul nopții; dar ziua nu puteai nicicum închide fisura aceea. Nici chiar ei n-aveau nici o putere asupra fisurii ce semăna cu un firicel subțire de metal, milimetric — ba dimpotrivă, ea era cea care-și exercita puterea asupra lor. O mulțime de spirite rele, de fantome periculoase și amenințătoare își găsiseră acolo azil !

Şi iată că acum, totuşi, femeia adormise, era convins că nu se înşela.

Bărbatul era într-adevăr fericit, căci el era cel care-i răpea somnul. O noapte liniştită pentru ea îi aducea şi lui o uşurare, bucuria ei stîrnită de vreo vizită, de o ieşire la cinema, de o plimbare, era şi bucuria lui, nu prea adîncă, desigur, dar o bucurie totuşi. Mătasea părului ei negru era răspîndită în dezordine pe pernă. Uitînd de ziarul pus la o parte, bărbatul o privea cu atenţie pe cea care dormea, cînd deodată, cu o mişcare ţeapănă şi neaşteptată, ea se ridică şi se aşeză pe pat, cu picioarele atîrnindu-i la margine. Îl privea, dar probabil fără să-l vadă, încă buimăcită de toropeala somnului. Mirarea celui care se afla acum pe post de observator, era tot mai mare; vedea mişcări de trupe pe chipul ei. Garda Nocturnă lupta împotriva Gărzii Diurne care devenea din ce în ce mai agresivă. Dar fără doar şi poate Garda Nocturnă se dovedi mai puternică, pentru că brusc şi cu rigiditate, femeia reveni la prima poziţie. Şi în vreme ce bărbatul credea spectacolul încheiat, femeia adormită, inconştientă de mişcările ei lunatice, deschise ochii. Garda Nocturnă apucase, desigur, să închidă uşa, dar nu şi să o zăvorască, iar Garda Diurnă reuşise mai întîi să-şi vîre un picior, apoi să lărgească deschizătura cu genunchiul. Împinse în cele din urmă uşa de tot, învingînd orice rezistenţă, şi înghesui Garda Nocturnă la perete. Nu-i mai rămînea acesteia decît s-o ia la fugă. Şi, de altfel, asta şi făcu. Garda Diurnă porni în urmărirea ei, o Gardă Diurnă cu totul deosebită însă, care, deşi lupta cu furie împotriva Nopţii, nu aparţinea întru totul nici Zilei.

Prins în joc, dotat cu nişte lentile speciale, bărbatul vedea toate acestea. Văzu mai întîi Armata Nocturnă şi Armata Diurnă în bluze albe, uşoare, cu care se luase la luptă. Fu martorul bătăliei şi văzu Armata Neagră în derută, urmărită de Armata Albă. Văzu praful luptei şi cînd aceasta se stinse, simţi liniştea ascuţită, profundă, aproape materială, pe care o lasă în urmă orice înfruntare. Toate astea, bărbatul le văzu pe chipul femeii.

Nu-şi mai putea lua privirea de la ea, fascinat.

Femeia, pe jumătate trează, se ridică din pat.

În liniştea aşternută, cu capul vuindu-i încă de furtună şi fulgere, voia acum să-şi povestească visul. Avea

deja primul cuvînt pe buze, cuvîntul conducător în spatele căruia se aliniau cuminți, toate celelalte; toate voiau să apară ca martori. Un capăt de bandă magnetică se desfășurase în fața ei și pe el visul se imprimase de la sine. Dar înainte de a fi învins cenzurile din ce în ce mai frecvente în ea în ultima vreme, înainte de a fi reușit să-l pronunțe, primul cuvînt îi scăpă, se stinse. Și, împreună cu el, toate celelalte care se înșiruiseră cu atîta grabă și așa de cuminți, cu o clipă mai înainte. Împrăștiat, nu mai rămînea din rînd decît fumul. Capătul de bandă se făcu ghem și el, se chirci, dispăru în cele din urmă, se prăbuși în prăpastia plină cu benzi, căci femeia aceea care dormea se transformase de la o vreme în adevăratul lor depozit. În cap nu-i mai rămăsese decît o pată confuză.

Mirată de tot ce i se întîmplase, femeia era, în același timp, total neputincioasă. Pentru a recuceri acel vis care era al ei, fie și în zdrențe, căci în toată bogăția lui nu-l va mai putea niciodată redobîndi, trebuia acum să aștepte ca micul capăt de bandă să se deruleze de la sine în fața ochilor ei, eliberat de cine știe ce cuvînt, de cine știe ce fragment de imagine, de vreun sunet pe care strada i-l va aduce în clipa cea mai neașteptată și într-un mod cu totul deosebit sau, mai degrabă, pe care ea îl va resimți ca fiind foarte deosebit. Totuși nu poate fi prevăzută sau devansată clipa aceea a resuscitării viselor defuncte — care nu mor însă niciodată cu totul. Lucrul acesta se va întîmpla poate peste o lună, peste o săptămînă — sau — de ce nu ? — chiar mîine, cînd o va întîlni pe fata aceea blondă la care, de cîtva timp, nimic nu-i putea împiedica să se gîndească, nici pe unul, nici pe celălalt.

În românește de
Angela TUDORII

REÎNTOARCEREA

Era întuneric în odaie, așa că se îndreptă spre fereastră, duse foaia la ochi și, la lumina lunii, încercă să descifreze ce era scris pe ea. Nimic altceva decît ora și locul întîlnirii. Locul era undeva afară din oraș, iar ora

fixată, în zori. Avea nevoie de tărie ca să înfrunte greul acelei întîlniri neașteptate, și se hotărî să tragă un pui de somn pînă atunci. Nu se dezbrăcă însă, voia să-și pună la încercare voința și să nu adoarmă buștean, căci dintr-un somn adînc nu s-ar mai fi trezit el la o oră așa de matinală. Începu așadar să se lupte cu sine pentru a-și stăpîni pofta de somn. Și, ca să nu se lase prins în mrejele-i ademenitoare, să agăța întruna, cu vigoare, de barele de fier ale scării pe care se coboară în adîncurile lui de nepătruns. Reuși astfel să doarmă rămînînd totuși treaz. Fu o luptă îndîrjită, dar care-i dădea — deși lucrul acesta ar putea părea oarecum straniu —, un extraordinar sentiment de împlinire. De multă vreme nu-și mai simțise trupul cuprins de o asemenea voluptate. Își regăsi somnul de odinioară, somnul din copilărie, deși-l crezuse dus pentru totdeauna. Se scurseseră deja ani și ani de zile de cînd dormea rău, potop de gînduri tulburîndu-i mereu odihna. Acum însă, nu gîndurile-l împiedicau să doarmă, ci propria sa voință, iar aceasta, spre deosebire de gînduri, părea o parteneră cu care somnul cocheta fermecat, așa încît cele două forțe erau în plin extaz, iar undeva la mijloc, se afla el. Și de fiecare dată, în toiul acelor scurte încăierări care-i scăldau trupul într-o plăcere euforică, reușea să se trezească, adresîndu-și mereu aceeași dojană: „Să nu dormi, căci pentru tine, EL n-a închis un ochi ani în șir". Suna ca un avertisment, dar imediat după aceea își pierdea controlul, cufundîndu-se și mai adînc în hăul somnului; și totuși, propria-i voință nu-l părăsea și-l ajuta să urce întotdeauna cîteva trepte înapoi, spre starea de veghe. Chiar și cele mai nedeslușite gemete ori scîncete, și le auzea clar prin gemulețul întredeschis de la poarta somnului, păstrîndu-și astfel limpezimea minții intactă. N-o tulburau decît uneori ușoare dureri de cord. Nu era nici pe departe vorba de o durere groaznică, precum aceea de acum șapte ani, cînd se trezise într-un urlet înfiorător, un urlet — abia mai tîrziu avea să-și dea seama — care pur și simplu alungase moartea. Țipătul acela îngrozitor, sau efortul pe care-l făcuse ca să poată astfel urla, îi obligase inima să bată mai departe — fără acel strigăt, s-ar fi stins în el și ultima fărîmă de viață. Își spunea adeseori că-n noaptea a-

ceea, pentru o clipă doar, fusese probabil mort cu-adevărat şi că, de atunci încoace, nu era nimic altceva decît un MURIBUND. I se mai întîmplase pe urmă, de multe ori, să strige în somn, dar niciodată atît de tare. Atunci, noaptea, trecuseră deja şapte ani, maică-sa a apărut de îndată, ca o nălucă, la căpătîiul lui. Femeia s-a obişnuit apoi ca, noapte de noapte, la cel mai uşor zgomot, să vină repede şi să se aşeze pe pat, luîndu-i mîna într-a ei şi mîngîindu-i cu duioşie şuviţele cărunte. Iată încă un motiv pentru care, de data asta, n-avea voie să strige: mama sa, care dormea în odaia de alături, nu l-ar fi lăsat să iasă din casă atît de devreme, ş-apoi, întîlnirea aceea trebuia neapărat să rămînă un secret. Dar, în ciuda vaietelor, ea nu se ivi nici măcar o dată în pragul uşii, de unde, dacă nu se repezea cumva numaidecît lîngă el, obişnuia să-l fixeze fără a zice o vorbă, tot aşa cum şi el, la rîndul lui, o privea lung, iscoditor. Treceau întotdeauna cîteva secunde bune pînă ce unul din ei se hotăra să spună ceva. Dar se mai întîmpla uneori să-şi dea seama că nu-l ameninţă nici un rău, şi atunci se întorcea în camera ei, fără să fi rostit vreun cuvînt.

Printre numeroasele vise de peste noapte — căci visă întruna — îşi recunoscu vechiul vis despre dinţi, pe care-l visa frecvent, cu mici modificări. Se făcea că muşca cu proprii lui dinţi din dinţii aceia, zdrobindu-i, aşa cum zdrobea alunele în copilărie. Dinţii erau moi, precum oscioarele de pui şi aveau aceeaşi culoare ca oasele de mortăciune, oasele acelea pe care în alte vise le îngropa nu prea adînc, în pămînt, şi care, după cîtva timp, îşi făceau loc şi ieşeau întotdeauna la iveală. Erau ani şi ani de cînd nopţile îi erau împînzite de astfel de vise delirante, cu împerecheri ciudate de cuvinte noi şi necunoscute, cu gînduri stranii, atît de diferite de cele ce-l preocupau ziua-ntreagă; frînturi de vorbă sau de gînd de peste zi, încremeneau parcă în vis, imponderabile şi fără de patimă — da, între toate, le lipsea în primul rînd patima. Fără-ndoială că-n ele se-oglindeau alte ape ş-un alt cer. Şi, deşi exista un sîmbure de real, ceva familiar în cuvintele cu care se trezea în minte, în lumea visului ele erau de nerecunoscut. Pesemne că nici n-ar fi putut fi altfel, căci visul s-o fi luptînd şi el pentru nişte cauze

numai de el ştiute. Iar dacă acestea trebuiau numite-n cuvinte, atunci cuvintele erau cu siguranţă din vreo altă limbă, necunoscută, înflorind din cine ştie ce muguri ciudaţi, şi în stare să facă să clocotească în adîncu-i putinţe fără număr. De îndată însă ce se smulgea din mrejele somnului, uita vorbele acelea pe care nu reuşea niciodată să le reţină mai mult de-o clipită. Era de-ajuns un suspin, şi, dintr-un milion de cuvinte — căci era o limbă bogată şi nuanţată — nu mai rămînea nimic.

Nici nu mai ştia de cîte ori se trezise, mereu cu grija de a nu întîrzia, aşa încît, aruncîndu-şi la un moment dat privirea spre fereastră şi văzînd că se crăpa de ziuă, îl apucă spaima că ora cînd ar fi trebuit să fie la locul întîlnirii trecuse de mult. Se îmbrăcă aşadar repede, aruncînd priviri furişe spre uşa întredeschisă, prin care un om s-ar fi putut strecura cu uşurinţă. Niciodată nu va reuşi să se mire îndeajuns de faptul că mama sa n-a auzit în noaptea aceea nimic. Deşi era aproape gata îmbrăcat, tot se mai temea că n-o să reuşească să iasă din casă, era aproape convins că maică-sa o să se trezească în ultimul moment şi-o să-i smulgă secretul, obligîndu-l să rămînă acasă. O şi auzea cum ar fi încercat să-l convingă că nu putea fi vorba decît de o farsă periculoasă pusă la cale de duşmanii lui, că numai ei erau în stare să-l atragă astfel, în pustietatea zorilor, departe de oraş, pentru ca discuţiile lor să rămînă fără martori. Nu putea s-o mintă pe mama sa, era singura fiinţă căreia-i încredinţa totul, orice taină, orice gînd. Ea însă nu se trezi. Dar asta nu-i fu de-ajuns: deşi ar fi putut foarte bine ieşi pe altă uşă, se hotărî să traverseze tocmai prin camera ei. Se opri chiar şi-o privi îndelung, cum dormea împăcată, trupul ei drag abia ghicindu-i-se sub plapuma groasă.

Ajuns în stradă, o porni iute, cu pas uşor, înviorat de aerul proaspăt al dimineţii. Îi făcea plăcere să privească oraşul, căsuţele pe care le cunoştea din copilărie şi care, acum, în licărirea zorilor, păreau cu totul altfel decît fuseseră pînă atunci. Paznicul de noapte, unul din fidelii lui, fu de-a dreptul uimit zărindu-l. Cu un gest al mîinii dădu însă omului de înţeles că n-avea vreme de stat la poveşti şi trecu repede pe lîngă el. Sări peste calea ferată şi ajunse la poalele muntelui, acolo unde se

afla pîlcul de colibe pustii. Fratele său mai mare, care-şi părăsise de multă vreme meleagurile natale, trebuia să fie acolo, aşteptîndu-l într-una din ele. Zări de departe conturul unei siluete, dar pe măsură ce se apropia, îl cuprinse groaza. Avea în faţă un moşneag, încărunţit şi stafidit cu totul — şi acesta era chiar fratele lui. Schimbările cărora le era acum martor îi părură mult prea cumplite, ca să mai poată rosti vreun cuvînt. Iar fratele său, după ce-l îmbrăţişă, începu să plîngă.

— La ce bun să-ţi părăseşti casa şi locurile dragi, cînd ştii prea bine că dorul te va mîna înapoi, la ele? zise bătrînul printre suspine.

— Frăţioare — întrebă apoi, cînd se mai linişti — nu-i aşa că după atîta timp au înţeles şi ei de ce mi-am părăsit eu patria? Nu-i aşa că de-acum pot să sper c-au uitat şi mi-au iertat totul?

— Da, ţi-au iertat totul — răspunse fratele cel mic. Nici unul din duşmanii tăi nu-şi mai aminteşte să fi fost vreodată împotriva ta. Ai altare ridicate în fiece casă. Au înţeles cu toţii că ai pornit să cutreieri lumea pentru a izbuti să dezvălui taina a ceea ce n-are moarte şi pieire. Pe tine au ajuns să te iubească, dar — oare ţi-ar veni să crezi? — dragostea lor se întoarce acum împotriva mea. „Priviţi-l, spun ei, nimic din ce face nu se compară cu ceea ce a făcut fratele său!" Sînt supăraţi că nu plec şi eu din oraş, că nu-ţi calc pe urme. Nişte animale cu toţii, urăsc pe oricine e martorul bestialităţii lor şi nu-i suportă decît pe cei care-i fac să creadă că nu sînt chiar atît de răi. Absenţa ta m-a ajutat nu o dată. Nu o dată prin ea am reuşit ceea ce singur n-aş fi putut reuşi niciodată. De departe îi poţi ajuta mai mult pe cei ce rămîn pe loc şi care singuri n-ar putea face nimic... Dar nu fii trist, m-am folosit de lipsa ta cît am putut! Da, cît am putut!...

— M-am întors aici ca să mor — spuse bătrînul — şi aş vrea ca tu, frăţioare, să mă ajuţi să mă caţăr pînă acolo sus, pe pisc. Uite de aceea te-am chemat. Peste tot pe unde-am umblat în lungul răstimp care-a trecut, imaginea acestui munte m-a însoţit şi nu m-a lăsat să uit cum coboram val-vîrtej de pe culmile lui în după-amiezile de sărbătoare. M-am tîrît de la capătul lumii pînă aici, doar ca să mai pot vedea pentru ultima oară, de-acolo, din vîrf,

orașul. Aseară, cînd am sosit, mă lăsaseră puterile. Mi-am petrecut noaptea în coliba aceea părăsită, ce mirosea a oaie. Probabil că hainele-mi sînt pătrunse de același miros...

— Și numai pentru asta te-ai întors?... — întrebă fratele cel mic.

— Da, numai pentru asta m-am întors... — răspunse fratele cel mare.

— Astea sînt aiureli — zise, fără cruțare, cel tînăr — aiureli de om bătrîn!... Pentru toți cei din oraș ai murit de mult și nu trebuie să te mai vadă nimeni! E cazul să-ți înfrîngi și slăbiciunea asta! Nu mai poți adăuga nimic la această absență care pentru ei a fost o binecuvîntare — așa cum binecuvîntare a fost și pentru tine, și pentru mine. E o șansă pe care nu trebuie s-o irosești — n-o să-ți dau voie s-o irosești! Sînt destul de puternic ca să te oblig să faci ceea ce mi se pare că se cuvine să faci! Lăsînd totul la o parte, sînt totuși cel mai tare! Du-te! Fie ca absența ta să fie veșnică! Pentru că, dacă am nevoie de ceva, de ea am nevoie — nu de tine!...

În românește de
Angela TUDORII

ISAAC BASHEVIS SINGER

(S.U.A.)

Prozator american, se naşte în 1904 la Radzymin, Polonia, într-o familie de rabini. În 1935 se stabileşte la New York. Scrie iniţial în ebraică, iar ulterior îşi alege ca modalitate de expresie, pe lîngă engleză, limba idiş. Printre traducătorii săi în limba engleză se numără cunoscutul scriitor american Saul Bellow. Opera sa cuprinde romane: „Satana în Goray" (1935), „Familia Moskat" (1950), „Magicianul din Lublin" (1960), „Sclavul" (1962), „Conacul" (1967), „Moşia" (1969); povestiri: „Gimpel, prostul" (1957), „Spinoza din strada Pieţei" (1961), „Zlateh, ţapul" (1966), „Prietenul lui Kafka" (1970).

Scrierile sale au ca fundal Polonia antebelică, America de Sud, Israelul şi New Yorkul contemporan. Prozele selectate sînt ilustrative pentru cele două direcţii definitorii ale creaţiei sale. Alături de povestirile magico-parabolice („Ispitele oglinzii"), elaborate într-un stil asemănător basmului, cu încantaţii de vrăjitorie, ce subliniază relativitatea şi natura ambiguă a adevărului, se numără scrierile cu un profund caracter realist („Ereticul"), a căror temă principală este conflictul între religia tradiţională şi scepticismul modern, între primitiv pe de o parte şi ideile progresiste intelectuale pe de alta. Scrise într-o manieră picarescă, ce fructifică „motivul evreului rătăcitor", ele dezvăluie o lume colorată, diversă, reconstituind atmosfera particulară a comunităţilor evreieşti. Limbajul presărat cu termeni idiş, pe lîngă nota de exotism, sporeşte curiozitatea spre lectură, avînd totodată o certă valoare documentară. Ironia subtilă, care atinge uneori accentele unui veritabil cinism, mentalitatea evreului de rînd, valorificarea folclorului ebraic, sînt comune ambelor categorii, conferind operei singeriene unitate şi specificitate.

Premiul Nobel (1978) „pentru arta sa narativă, plină de pasiune, care, avînd rădăcini într-o tradiţie culturală polono-evreiască, dă viaţă condiţiei umane universale."

ISPITELE OGLINZII

Există pe lume o plasă, fină şi plină de ochiuri ca o pînză de păianjen, ce s-a născut o dată cu Mathusalem, dar care-şi întinde ispita şi puterea pînă în ziua de azi. Cînd un diavol oboseşte de prea mult neastîmpăr sau de hîrjoana cu morile de vînt, se poate lesne aciui într-o oglindă. Aici, pîndind viclean în ascunzişul lui, aşteaptă prada. Şi prada va cădea fără îndoială! Căci Dumnezeu le-a înzestrat pe demnele urmaşe ale Evei cu gust pentru plăceri. Le-a hărăzit din plin celor bogate, celor tinere şi celor mai frumoase. Iar dacă mor de plictiseală şi stau mai singure tot timpul, niciunde n-or să afle scăpare şi ajutor.

Am dibuit o astfel de femeie în orăşelul Krashnik: Tatăl se ocupa cu lemnăritul, iar soţul transporta buşteni la Danzig. Pe mamă o îngropaseră de mult. Ea locuia într-o casă veche, printre dulapuri de stejar, cutii legate-n piele

şi cărţi cu scoarţe de mătase. Avea doi servitori: unul bătrîn şi surd şi unul tînăr ce toată ziua hoinărea cu un scripcar. Nevestele din Krashnik se încălţau cu cizme bărbăteşti, cărau la moară grîul, găteau, năşteau copii şi se duceau la înmormîntări. Frumoasa Zirel, crescută la Cracovia în pension, ce să discute cu lumea din vecini? Aşa că, răsfoia volumele cu cîntece nemţeşti şi îi broda pe Moise, Ziporah, David, Bathsheba, Ahasuereus şi Regina Esther. Rochii ţesute cu migală se prăfuiau nefolosite în dulap. Perle şi diamante zăceau închise în casetă. Nimeni nu-i admira vreodată papucii de mătase, dantelele din fire, părul cel roşu ascuns sub pletele perucii, nimeni, nici chiar bărbatul ei. Şi cînd să le zărească? Doar ziua lumea robotește, iar noaptea e întuneric.

Zirel însă avea în podul casei un iatac pe care-l alinta numindu-l budoarul ei. Acolo, o oglindă albastru-argintie ca apa îngheţată ademenea privirea. Era brăzdată-n mijloc de-o spărtură, iar rama aurită era bogat ornamentată cu capete de şerpi şi trandafiri. Pe jos se aşternea o blană, alături de un scaun cu braţele din fildeş şi perna de mătase. Era plăcut ca despuiată de veşminte să lenevești în scaunul acesta, şi, răsfăţată de căldura blănii, să te contempli în oglindă. Şi Zirel avea multe de-admirat. Pielea, albă ca satenul, sînii, plini ca două butelcuţe, părul, atîrnînd pe umeri, iar coapsele, de ciută graţioasă. Zăcea acolo ore-n şir privindu-se pe sine. Cuprinsă de visare dorea ca uşa zăvorîtă să fie descuiată de-un prinţ sau vînător, poet sau cavaler. Căci tot ce se ascunde tainic aşteaptă dezvelirea, orice secret tînjeşte a fi descătuşat, iar dragostea se vrea trădată şi tot ce este sacru să fie pîngărit. Ştim doar că cerul şi pămîntul, prin uneltiri viclene, fac lucrurile bune să se sfîrşească prost.

Ei bine, găsind această femeiuşcă dulce, pe loc am hotărît ca ea să fie a mea. Nu-mi rămînea decît să am răbdare. Şi într-o zi de vară, pe cînd se delecta cu nurii cei zbanghii, deodată mă văzu — eram acolo în oglindă, negru ca smoala, slab ca un ţîr, cu urechi de măgar, corn de berbec, gură de broască şi barbă de ţap. Surprinsă, Zirel uită să se-nspăiminte. În loc să strige „O, Jehova, ai milă", se apucă să rîdă.

— Vai, ce urît eşti, spuse ea.

— Iar tu, ce frumoasă eşti, i-am întors-o eu.

Părul foarte măgulită de complimentul meu.

— Cine eşti? mă întrebă apoi.

— Să nu te temi, am liniştit-o. Sînt doar un drăcuşor, iar nicidecum un demon. Degetele-s boante, fără gheare, gura mi-este ştirbă, braţele mi-s moi ca o peltea, iar cornul se îndoaie precum ceara. Puterea-mi stă în vorbă; sînt măscărici de meserie şi am venit ca să te-nveselesc.

— Dar pînă acuma, unde-ai fost?

— În dormitor, în spatele sobei, unde cîntă greieraşul şi se piteşte şoricelul, sub o cunună veştejită şi-un ram uscat de salcie.

— Şi ce-ai făcut acolo?

— Te-am admirat cu zel.

— De cînd?

— Din noaptea nunţii tale.

— Şi ce-ai mîncat?

— Mireasma trupului tău, strălucirea părului tău, lumina ochilor tăi, tristeţea obrazului tău.

— Linguşitorule! Mai bine spune-mi cine eşti, de unde vii, şi ce te-aduce aici.

Am încropit la repezeală o poveste. Tata fusese aurar, iar mama diavoliţă. S-au drăgostit în beci pe frînghii putrezite, iar eu sînt puiul lor. Bastard îmi zic cu toţii. Un timp am stat ascuns pe muntele Seir, într-un ţinut călcat de diavoli. Dar au aflat că tata era om, şi m-au silit să plec. De-atunci mă aciuiesc pe unde pot. Drăcoaicele m-alungă; nu vor să-şi amintească de fiii lui Adam. Femeile îl văd în mine pe Satana. De ce le este frică? Doar nu fac rău la nimeni. Atîta vreau — s-admir femei frumoase. Să le privesc şi să vorbesc cu ele.

— Cum să vorbeşti cu ele ? Femeile frumoase sînt deseori cam proaste.

— În Paradis, frumosul se sprijină pe-nţelepciune.

— Altfel m-au învăţat pe mine.

— Minciuni! Savanţii, autori de cărţi, au creier cît un puric. Repetă unii după alţii cuvinte fără noimă. Pe mine să mă-ntrebi cînd vrei să-nveţi ceva. Înţelepciunea se întinde doar pîn' la primul cer. De-acolo mai departe e numai desfrînare. Nu ştii că îngerii sînt toţi lipsiţi de minte? Serafimii se joacă în nisip ca pruncii, heruvimii se

încurcă-n socoteli, iar aralimii stau buimăciți tot timpul. Chiar însuși Dumnezeu ride nițel cam timp. Îl trage toată ziua pe Leviathan de coadă și-o gîdilă pe Shekhinah să facă ouă multe. Din fiecare ou se naște apoi o stea.

— Eu cred că rizi de mine.

— De n-o fi ăsta adevărul, să-mi creasc-un os pe nas! S-a scurs mult timp de cînd mi-am risipit minciunile din sac. Așa că tot ce spun acuma sînt adevăruri goale.

— Poți zămisli urmași?

— Nu, draga mea. Precum catîrul, sînt ultimul din neam. Dar apriga dorință și-acum mă pîrjolește. Să ispitesc femeia, pe-aceea măritată, să-i fiu mereu pe plac. Păcatul mi-e ursita; ruga blasfemie, scuipatul piinea, aroganța vinul, mîndria măduva din oase. În ale dragostei sînt iscusit profesionist.

Aceasta o făcu să rîdă.

— Să nu-ți închipui că mama m-a făcut ca să-ți devin iubită. Hai, cară-te de-aici. De nu, te-mpung cu crucea.

— Dar nu te enerva. O șterg de-ndată. Eu nu silesc pe nimeni. Auf wiedersehen!

Și m-am topit ca ceața.

* * *

Trecură șapte zile, dar Zirel nu urcă în pod. Eu, în oglindă, moțăiam în așteptare. Plasa fusese întinsă, iar victima aleasă. Știam, curioasă cum era, că va veni curînd. Așa că mă gîndeam deja la pasul următor. Să o seduc pe fata unui rabin? Să-l fac pe-un ginere de rîs în noaptea nunții sale? Să mă cobor pe hornul sinagogii? Să fac oțet din vinul cel sfințit? Un drăcușor nu-și irosește vremea în zadar. Și cum visam așa isprăvi încîntătoare, Zirel se strecură pe ușă. Mă căută de-ndată, dar nu văzu pe nimeni. Rămase apoi cu fața spre oglindă, dar eu stăteam ascuns.

„M-am amăgit degeaba", spuse ea în șoaptă. „A fost o-nchipuire".

Își scoase cămășuța și-acuma era goală. Știam că soțul ei plecase la oraș, și, cum adevărat stă scris în Talmud: „femeia, decît castă, de zece ori mai mult se vrea o desfrînată", Zirel, cu ochii triști, murea de dorul meu.

De-acum era pierdută. Îngerul Morții o aștepta cu coasa pregătită. În iad, un drăcușor zelos îi pregătea cazanul; un păcătos, ce promovase la rangul de fochist, stringea deja surcele. Totul fusese pregătit cu multă grijă: rafala de zăpadă, cărbunii aprinși, cîrligul pentru limbă, cleștii pentru sîni, guzganul ce-i va ronțăi ficatul, viermii ce-o să-i roadă carnea. Dar drăgălașa mea nu bănuia nimic. Își mîngîie pe rînd frumoșii sîni zbanghii. Apoi se cercetă atent: atrăgătorul pîntec, coapsele gingașe, degetele fine. Cum să-și petreacă timpul? Să răsfoiască o carte? Să-și împletească părul? Avea parfumuri de la Lenczyc, și mirosea acum a flori de trandafir. La gît se-ncolăcea un colier din boabe de mărgean. Căci ce-ar fi Eva fără șarpe? Și ce e Domnul fără Lucifer? Ca o nerușinată, cuprinsă de dorință, mă ispiti din ochi. Cu buze tremurînde, șopti încetișor:

Aprig e vîntul,
Adînc este șanțul,
Mîță de smoală,
Ieși la iveală.
Puternic e leul,
Și mut e calcanul,
Scoate-ți boticul
Și linge-ți lăpticul.

De cum rosti și ultimul cuvînt, mă și înfățișai. Chipu-i se lumină pe dată:

— Ce bine c-ai venit!

— Am fost plecat, dar m-am întors.

— Și unde-ai fost?

— Într-un tărîm de vis. La Rahab, templul Desfrînatei, în curți cu păsări aurii, aproape de palatul în care locuiește mult-adoratul Asmodeus.

— Vai, chiar așa departe?

— De nu mă crezi, comoara mea, vino cu mine. Suie-mi în spinare și ține-mă de coarne. Voi da grăbit din aripi și amîndoi o să ne pierdem în văzduh.

— Dar n-am nimic pe mine.

— Acolo toată lumea-i goală.

— Iar scumpul meu bărbat nici n-o să știe ce-i cu mine.

— Fii fără grijă, va afla curînd.

— Şi cît de lung e drumul?

— Se va sfîrşi în mai puţin de-o clipă.

— Şi cînd o să mă-ntorc?

— Cei care pleacă nu vor să mai revină.

— Şi ce voi face acolo?

— Vei sta în braţele lui Asmodeus urzindu-i barba în cosiţe. Vei ronţăi migdale şi vei sorbi vin roşu; iar serile le vei petrece în dansuri pentru el. Ţi se vor prinde zurgălăi la glezne şi diavolii vor dănţui în jurul tău.

— Şi după aceea?

— Dacă stăpînul te va place, atunci vei fi a lui. De nu, unul din favoriţi o să te aibă-n grijă.

— Iar dimineaţa?

— Acolo nu există dimineţi.

— Vei sta şi tu cu mine?

— Doar dacă datorită ţie o să-mi azvîrle un oscior de ros.

— Sărmane drăcuşor, îmi pare rău de tine, dar eu nu pot să plec. Am un bărbat şi-un tată. Am aur şi argint, puzderie de rochii şi blănuri minunate. Sînt cea mai elegantă femeie din ţinut.

— Rămîi atunci cu bine.

— Nu te grăbi aşa. Cum aş putea să fac?

— Acum pari înţeleaptă. Din făina cea mai albă frămîntă un aluat. Pe urmă toarnă miere, sînge, adaugă un ou cu rod, untură, un strop de seu şi-un gît de vin. În ziua de Sabbat aprinde focul şi coace aluatul pe cărbuni. Ademeneşte-l pe bărbat la patul tău şi dă-i să guste prăjitura. Trezeşte-l cu minciuni şi fă-l din nou s-adoarmă spunîndu-i blasfemii. Cînd sforăie adînc, să-i tai juma' de barbă şi păr dintr-o ureche. Să-i furi tot aurul, şi toate poliţele să le-arunci în foc. Să rupi contractul de căsătorie şi cărţile cu rugăciuni să le îngropi adînc în lada de gunoi. Să scuipi pe *mezuzah*[1], exact acolo unde scrie *Shadai*, şi-apoi să vii direct la mine. Te voi purta pe aripile mele din Krashnik pînă în deşert. Vom trece peste cîmpuri în care, cît cuprinzi cu ochii, cresc

---

[1] Mezuzah — Rugăciune de bază a iudaismului, scrisă pe un sul de pergament, care se păstrează într-un tub lîngă uşa de intrare (n.t.).

flori otrăvitoare, peste păduri cu vircolaci, peste ruinele Sodomei. Acolo şerpii sînt savanţi, şacalii cîntăreţi, corbii predicatori vestiţi, iar hoţii sînt stăpînii banilor de binefaceri. Pe-acel tărîm îndepărtat, urîtul este frumuseţe şi tot ce este strîmb e drept; tortura-i o plăcere, iară batjocura stîrneşte fiorul exaltării. Dar, hai odată, căci timpul este scurt.

— Mi-e frică, mi-e frică foarte tare.

— La toţi ce vin cu noi le este.

Zirel ar mai fi vrut să-ntrebe, chiar să mă contrazică, dar eu, viclean, am dispărut. Îşi apăsă grăbită gura pe oglindă; în clipa aceea, cu buzele fierbinţi mă sărută pe coadă.

* * *

Tatăl o plînse disperat; soţul îşi smulse părul; argaţii scotociră în pivniţă şi-n magazii; mama cea vitregă scormoni hornul cu vătraiul; cete de măcelari şi căruţaşi o căutară în pădure. Pe timp de noapte folosiră torţe şi glasurile răsunară în întreg ţinutul: „Zirel, unde eşti? Zirel! Zirel!" Le răspundea numai ecoul. Credeau că se refugiase la o mănăstire, dar preotul jură pe crucifix că nu era aşa. Dădură veste-n ţară să vină vrăjitorii, apoi o făcătoare de minuni, apoi o babă ariană care făcea din ceară talismane. Într-un sfîrşit se-nfăţişă un om, ce mînuind cu iscusinţă o oglindă neagră, putea să-i dibuiască pe morţi şi pe cei dispăruţi. Un fermier le-mprumută copoii. Dar cînd un drac înhaţă prada, e prea tîrziu. Am dat din aripi şi duşi am fost. Zirel sporovăia întruna, dar eu nu-i răspundeam nimic. Am zăbovit o clipă la Sodoma ca să-i privim pe Lot şi pe nevasta lui. Trei tauri îi lingeau muierii nasul, iar Lot zăcea în grotă înconjurat de fiice şi beat ca de-obicei.

În valea umbrelor, ce pentru pămînteni înseamnă „lumea", schimbarea-i suverană. Dar pe tărîmul nostru necruţătorul timp e ferecat în lanţuri. Adam e despuiat, iar Eva desfrînată, mereu ademenită de şarpele viclean. Cain îl omoară pe fratele său Abel, potopul este veşnic, evreii în Egipt sînt sclavi pentru vecie, iar Iov se scarpină necontenit. Dar în zadar, căci niciodată nu-şi va afla odihna.

Zirel rosti ceva, dar, cu un filfiit de aripi am dispărut rapid. Îmi terminasem treaba. Stăteam acuma prins, în

chip de liliac, pe vîrful unui munte. Pămîntul era negru, iar cerul era galben. Dracii, cuprinşi în horă, plesneau din vîrful cozii. Deodată apărură Shabriri şi Bariri. Shabriri se înfăţişa, drăguţul, în chip de cavaler. Avea un coif şi-o spadă cu lama îndoită. Trupu-i se sprijinea pe labe mari, de gîscă, purta barbă de ţap şi ochelari pe nas. Bolborosea ceva în dialect nemţesc. Bariri arăta a fi maimuţă, papagal, guzgan şi liliac, de toate la un loc. Shabriri se-ndoi de mijloc şi se porni să cînte ca un bufon la nuntă:

Barron! Satan! Belial!
Frumoasă Zirel
Trage zăvorul
Iubirea necurată
Să treacă pridvorul.

Dar cînd s-o ia în braţe, Bariri începu să strige: „Să nu-l laşi să te-atingă. Pe cap e plin de rîie, picioarele i-s răni şi n-are bărbăţie. El numai se preface că-i iscusit amant, dar chiar şi boul leneş e-n stare de mai mult. La fel au fost şi tatăl şi bunicul. Pe mine să mă laşi să te iubesc cu sîrg. Eu sînt nepotul Marelui Minciună. Şi-n plus sînt putred de bogat, cu neamuri renumite. Bunica a slujit-o pe Machlath, fiica lui Naama. Măicuţa îl spăla pe Asmodeus pe picioare. Iar tata, să stea în iad de-a pururi, avea în pază pipa lui Satana".

Shabriri şi Bariri o prinseră de păr pe Zirel şi traseră sălbatic. De fiecare dată smulgeau un smoc de plete. Sărmana se zbătea în chinuri: „Îndurare, îndurare!"

— Cine-i femeia? se-nteresă Ketev Mariri.

— O pupăză din Krashnik.

— Mai bună nu există?

— E cea mai nimerită.

— Şi cine a adus-o?

— Un drăcuşor micuţ.

— Să-ncepem!

— Ajutor, ajutor! gemea frumoasa Zirel.

— Legaţi-o, spînzuraţi-o! urlă Mînia. Degeaba plîngi aici. Schimbarea şi cu Timpul s-au pierdut în urmă. Să faci ce ţi se spune. Să nu crîcneşti nimic!

Micuţa păcătoasă se jeluia amarnic. De zgomot, Lilith îşi sfîrşise somnul. Se dezlipi de Asmodeus şi scoase capul din cavernă. Pe umeri atîrnau de-a valma năpîrci încolăcite.

— Dar ce se-ntîmplă? De ce ţipă tîrfa?
— Împieliţaţii o supun la cazne.
— Doar pentru atîta lucru? Adăugaţi-i sare.
— Şi smulgeţi-i grăsimea! interveni un drac.

Distracţia e-n toi de mii de ani, dar şleahta cea smolită se-amuză copios. Acolo fiecare diavol îşi face datoria. Cu toţii smulg cu sete, jupoaie şi înţeapă. Bărbaţii totuşi se-arată mai miloşi. Drăcoaicele sînt cele ce osîndesc întruna: „Amestecă fiertura cu degetele goale! Descurcă-ţi părul, dar fără să pui mîna! Clăteşte rufe în albii fără apă! Agaţă peşte în nisip fierbinte! Rămîi acasă, dar plimbă-te pe stradă! Fă baie, dar fără să te uzi! Fă unt din piatră seacă! Sparge butoiul dar fără să verşi vinul!" Şi între timp, mult prea cinstitele femei din Paradis birfesc. Iar soţii virtuoşi stau tolăniţi pe scaune de aur; înghit cu poftă carne din monstrul Leviathan şi se împăunează cu faptele lor bune.

Există oare Dumnezeu? Şi este el îndurător? Va fi vreodată Zirel mîntuită? Să fie lumea zămislită de-un şarpe încolăcit c-un diavol? De unde să ştiu eu? Sînt doar un drăcuşor micuţ, lipsit de importanţă. Aicea rareori înaintăm în rang. Dar roata se-nvîrteşte: noi generaţii vin şi pleacă, după Zirel, altă Zirel, în miriade de reflexii — miriade de oglinzi

În româneşte de
Viorica MIRCEA

ERETICUL

Lipsa de credinţă îi poate face pe unii să-şi piardă mînţile. Aşa ceva i s-a-ntîmplat la noi în sat, în Malopol, lui Chazkele. Îl cunoşteam bine de tot; o iarnă chiar am fost la *cheder*[1] împreună. Tatăl lui, Bendit, era căruţaş. Locuia pe deal, cu sărăntocii. Averea lui era o pălărie veche, furată cine ştie cînd, un grajd dărăpănat şi-o gloabă costelivă, cu numele de Shyva, bătrînă de cînd lumea. Nenorocita a trăit vreo patruzeci de ani. Unii ziceau că şi mai mult. Cum vieţuise atîta vreme, nimeni nu putea pri-

[1]) Cheder — şcoală primară religioasă (n.t.).

cepe; Bendit o-nhăma de şase ori pe săptămînă, o punea să care greutăţi cît pentru zece armăsari şi o hrănea doar cu un pumn de paie şi cîteva grăunţe de ovăz. În sat se răspîndise vorba că Shyva ar fi fost reîncarnarea unui amărît care dăduse faliment, şi care se-ntorsese în lumea celor vii în chip de cal, ca să-şi plătească datoriile spetindu-se muncind.

Bendit era scund de stat, lat în umeri, cu păr blond şi barbă aşijderi şi cu o faţă stropită toată cu pistrui. Stătea de vorbă cu mîrţoaga de parcă ar fi vorbit cu un vecin. Avea şase copii şi o nevastă, Tsloveh, vestită în întreg ţinutul cît de meşteră era la ticluit blesteme. Tot ce-i ieşea în cale blestema, nu numai oameni, ci şi pisica, puii, troaca, ligheanul de spălat. Alături de odraslele în viaţă, avea o liotă întreagă înmormîntată în cimitir. Se şi pornea să-şi blesteme copiii, de cînd erau în pîntec; atunci cînd pruncul o lovea, striga în gura mare: „De n-ai mai apuca lumina zilei!"

Între copiii ei, cinci fete şi un băieţandru — Chazkele, al treilea născut — tot timpul se isca gîlceavă. Cînd tata a trebuit să plece într-o zi la Lublin, am fost trimis să i-l aduc pe Bendit, şi-aşa i-am cunoscut. Femeia se-nvîrtea prin bătătură desculţă şi pe jumătate goală. Cum Chazkele se dovedise iesteţ la rugăciuni, comunitatea îl înzestrase cu cizme şi-un caftan de gabardină. Mi-au spus că reuşise să buchisească alfabetul şi să studieze cartea sfîntă a Genezei doar într-un singur an. Chazkele avea un păr atît de galben c-aproape te orbea. Iar faţa, aidoma lui taică-său, de-un alb lăptos şi împînzită de pistrui. Avea ochi verzi, de-mi amintesc eu bine. Chiar dacă Tsloveh era nevastă credincioasă şi nici măcar o dată nu se uitase la un alt bărbat, Bendit îşi poreclise fiul Chazkele Bastardul. Pe fete le numise Tsipa Năpîrca, Zelda Şleampăta, Alteh Mucoasa, Keila Împuţită şi Rickel Păduchioasa. N-o iertase nici pe Tsloveh; o botezase Tsloveh Gură Spurcată şi astfel îi spunea tot satul. Odată, cînd Bendit a căzut bolnav, Tsloveh s-a dus la sinagogă să se roage; dar n-a putut să se abţină şi i-a spus Atotputernicului: „De ce l-ai oedepsit pe Bendit? Doar are o nevastă de hrănit şi şase

blestemați. Mai bine-ai fi trăznit un bogătan". Și a-nceput apoi în gura mare să-nșire toți bărbații mai cu vază. L-a sfătuit pe Dumnezeu cui să trimită un buboi în șale, o gilmă în spinare și-arsuri în măruntaie. De-atît venin în vorbe, *ceaușul*[1] Fulcha a fost silit pînă la urmă să izgonească păcătoasa din lăcașul sfînt.

Chazkele era iubit de amîndoi părinții. Doar nu era de ici de colo să ai un singur fiu, și-acela știutor de carte. Cu toate acestea îi spuneau Bastardul. La cea mai mică supărare, Bendit își scotea cureaua și îl croia vîrtos. Iar Tsloveh îl ciupea. Era un obicei în Malopol, numit „micuța scripcă", un fel ciudat de a ciupi, cu unghia, rapid, ce-avea mai multe avantaje: nu numai că te potoleai, dar apucai să vezi că existau și stele colorate. Surorile îl îndrăgeau și se făleau cu el, dar cînd era acasă, îl necăjeau spunîndu-i tocilar și șoarece de carte. Și multe alte lucruri care-l călcau pe nervi. Cînd sora cea mai mare, Tsipa Năpîrca, îi aducea mîncarea, spunea: „Mănîncă pînă crapi" sau „Bea pînă plesnești". Surorile dormeau îngrămădite, pe o saltea de paie, doar Chazkele se bucura să aibă o laviță a lui. Cînd se culcau, în loc de „noapte bună", cu toatele-i ziceau: „De nu te-ai mai trezi".

Încă de timpuriu, Chazkele punea tot felul de întrebări stînjenitoare: „Dacă Domnul e milos, de ce-i lasă pe copii să moară?" „Dacă-i iubește pe evrei, de ce aceștia-s prigoniți de alții?" „Iar dacă el e Tatăl tuturor, de ce-a creat pisica așa ca să mănînce șoareci?" Fishele, învățătorul, a fost primul care ne-a prezis că Chazkele o să ajungă un eretic. Mai tîrziu, la *yeshiva*[2], Chazkele l-a scos din minți pe Reb Ephraim Gabriel cu întrebări tendențioase. Găsea puzderie de contraziceri în Biblie și în *Talmud*[3]. De exemplu, într-un loc scria că Dumnezeu nu poate fi văzut, în altul că, din contră, strămoșii l-au zărit. Că Dumnezeu nu-i pedepsește pe copii dacă părinții au păcătuit, pe cînd, în altă parte, își trimitea osînda și peste trei sau patru generații. Reb Ephraim Gabriel a încercat și el, cum a putut, să-i dea niște răspunsuri, dar Chazkele nu era

---

[1]) Ceauș — om de serviciu la sinagogă (n.t.).

[2]) Yeshiva — școală superioară religioasă (n.t.).

[3]) Talmud — culegere de comentarii și învățături pe marginea Torei, scrise de marii cărturari ai iudaismului (n.t.).

omul ce se lăsa uşor convins. Unii din Malopol, cu minţi mai luminate, gustau din plin aceste erezii, dar chiar şi ei l-au sfătuit să nu exagereze; fanaticii ar fi putut oricînd să-l persecute. Dar Chazkele le răspundea: „Puţin îmi pasă. Mie să-mi spună care-i adevărul".

A fost bătut şi exmatriculat din şcoală. Cînd a aflat aceste lucruri, Bendit l-a pleznit cu biciul. Tsloveh se văita că-n loc să aibă şi ea o bucurie, el a făcut-o de ocară. S-a dus să plîngă pe mormîntul mamei şi să se roage ca Chazkele s-o ia pe drumul drept. Dar Chazkele se dovedea de neclintit. S-a împrietenit cu mulţi de la oraş, cu Lippa, doctorul, cu ceasornicarul Lemmel şi alţii cu credinţă mai puţină. În ziua de *Sabbath* [1] nu mai mergea la sinagogă, ci rămînea afară cu tinerii de teapa lui. Cînd a împlinit vîrsta de *bar mitzvah*[2], bătrînul Bendit i-a cumpărat din Lublin două *filactere*[3]. Dar Chazkele n-a vrut nicicum să şi le pună. În loc de „mulţumesc", i-a zis: „Sînt nişte simple aiureli".

A încasat-o zdravăn, dar fără vreun efect. Deşi, ca tatăl său, mic de statură, era agil ca o maimuţă şi foarte rezistent. Cînd se ducea la magazin şi negustorul îi făcea morală, el răspundea obraznic: „Eşti credincios, aşa-i? Atunci de ce-i înşeli pe oameni la cîntar?"

Cînd Bendit s-a convins că niciodată fiul lui nu va ajunge un rabin, l-a dat ca ucenic la Zalman, potcovarul. Dar nu era el omul să facă vînt din foale toată ziua! Nu ştiu din ce motiv, dar şterpelea cărţi sfinte din camera de rugăciuni şi le citea pe-ascuns în sinagogă. Cînd nu-i plăcea ceva, tăia tot paragraful cu creionul, sau pur şi simplu rupea foaia. Odată l-au surprins făcînd aceste rele şi de atunci încolo i-au interzis accesul în camera de rugăciuni. Nici tatăl meu nu m-a lăsat să mai vorbesc cu el. La fel l-au părăsit şi alţi prieteni. În schimb el se min-

---

[1]) Sabbath — ziua de sîmbătă, considerată sărbătoare religioasă ebraică (n.t.).

[2]) Bar mitzvah — majoratul religios al bărbaţilor, la împlinirea vîrstei de 13 ani (n.t.).

[3]) Filactere — un fel de talismane purtate de credincioşii evrei pe braţul stîng, în dreptul inimii, şi la gît spre a mărturisi legătura cu Dumnezeu (n.t.).

drea cu faptul că se eliberase din apăsarea credinței evreiești. Toți credincioșii se scandalizau că Chazkele fuma în zi de sărbătoare și că mergea cu Sander, bărbierul, la crișmă, să bea votcă și să se-nfrupte cu fripturi de porc. În locul vechiului caftan de gabardină, purta acum o haină scurtă și-o șapcă de-orășean. În fiecare zi era la Sander ca să-și radă barba. Tot timpul căuta gîlceavă și săvîrșea numai păcate. Bendit, ostenit, văzînd că n-o mai scoate la capăt cu bătaia, l-a izgonit din suflet. Doar Tsloveh și cu cele cinci surori au mai rămas de partea lui. Odată, într-o zi de Sucot[1], Chazkele a intrat în coșmelia lui Reb Shimon, paznicul, și i-a strigat ceva nerușinat. Reb Shimon și cu fiii lui s-au răzbunat snopindu-l în bătaie, fără să le mai pese că așa păcătuiau. Chazkele s-a-ntors acasă năclăit de sînge. Tîrziu, în miezul nopții, trei din surori, Keila, Rickel și cu Alteh s-au furișat ca hoții în coșmelia lui Reb Shimon și și-au făcut nevoile acolo. A doua zi de dimineață, nevasta paznicului, Baila Itta a leșinat cînd a descoperit întreaga murdărie. Rabinul l-a chemat pe Bendit și l-a avertizat că dacă Chazkele nu se va cuminți, el le va interzice oamenilor să mai meargă sau să transporte mărfuri cu căruța lui.

Chiar în aceeași zi, Bendit l-a bătut pe Chazkele cu parul. Luni de zile după aceea, părea că s-a mai potolit. Chiar mi s-a spus că începuse iarăși să studieze, deși nu l-am văzut de-atunci în camera de rugăciuni. La puțin timp după *Pesah*[2], s-a prăpădit mîrțoaga. Stătea în fața grajdului, într-o băltoacă de urină, udă de sudoare, făcînd spume și respirînd greoi. Corbii se adunaseră deja pe garduri, gata să-i ciugulească ochii. Tsloveh și cu fetele se lamentau, frîngîndu-și mîinile, privind neputincioase la iapa ce trăgea să moară. Bendit plîngea ca-n zilele de *Yom Kippur*[3]. M-aflam și eu acolo. Vecinii se strînseseră cu toții. A doua zi de dimineață, un credincios ce se ruga

---

[1] Sucot — sărbătoarea colibelor în amintirea corturilor în care au locuit evreii cînd au fugit din Egipt. Credincioșii mănîncă în primele șapte zile în coliba (suca) pe care și-o construiesc în curtea casei (n.t.).
[2] Pesah — aniversarea eliberării evreilor din Egipt (n.t.).
[3] Yom Kippur — cea mai mare sărbătoare religioasă ebraică (n.t.).

la sinagogă, a deschis *chivotul*[1], dar s-a cutremurat cînd a găsit acolo balegă de cal şi-un şoarec mort. Un cerşetor care dormise-n camera de rugăciuni, a spus că Chazkele intrase-n timpul nopţii şi l-a văzut cînd a cotrobăit acolo. În Malopol a fost atunci o zarvă fără seamăn. Toţi măcelarii şi dogarii s-au dus întins la Bendit, să-l pedepsească pe Chazkele pentru cumplitul sacrilegiu. Tsloveh îi aştepta în poartă c-o vadră de lături. Surorile au încercat să-i zgîrîie şi să le scoată ochii. Iar Chazkele stătea ascuns sub pat. Mulţimea însă l-a găsit, l-a scos de-acolo şi l-a bătut aşa cum merita. Cu forţa l-a tîrît la sinagogă, la rabin. În faţa lui, nenorocitul a trebuit să spună totul. Rabinul l-a-ntrebat: „Dar ce-ai vrut să arăţi cu asta?"

Şi Chazkele a zis: „Un Dumnezeu ce poate chinui un cal nevinovat, e ucigaş, nu e un Dumnezeu". Plîngea întruna şi scuipa. Rostea aşa cuvinte grele, încît rabinul şi nevasta şi-au astupat urechile cu mîna.

Cînd a venit şi Bendit, alergînd, rabinul i-a strigat: „Un încăpăţînat şi un rebel. În alte timpuri, un individ ca ăsta era ucis la porţile oraşului cu pietre. Dar astăzi nu avem nici o putere. S-a renunţat de mult la cele patru forme de pedepsit cu moartea — uciderea cu pietre, spînzurătoarea, decapitarea şi arderea pe rug. Cu toate acestea însă, nu tolerez să am în Malopol un astfel de eretic". Pe scurt, comunitatea a hotărît să-i cumpere lui Bendit un alt cal, doar cu condiţia ca Chazkele să părăsească satul. Aşa s-a şi-ntîmplat. În dimineaţa următoare, Chazkele a fost văzut pe drumul ce ducea spre Lublin, cărînd un cufăr greu de lemn, la fel cu cele pe care le purtau soldaţii. Tsloveh fugea în urma lui, plîngînd şi jeluindu-l ca pe-un mort.

Exista în Malopol un ţap, ce se născuse primul, şi care, după lege, putea trăi oricît, căci nimeni n-avea voie să-l ucidă. Rodea pereţii caselor, nuielele din garduri şi-atunci cînd nu găsea nimic mai bun, se mulţumea cu cărţile aruncate în curtea sinagogii. Avea o barbă şi coarne

---

[1] Chivot — nişă închisă în sinagogă în care se păstrează pergamentele sfinte ale Torei (n.t.).

întortocheate. După ce Chazkele a plecat din Malopol, sătenii au văzut cu groază că țapul fusese împodobit cu cele două filactere. Înainte de plecare, Chazkele avusese grijă să prindă una dintre ele în jurul coarnelor și alta de unul din picioare. Și astfel cureluşele formau un „S" — prima literă din sfîntul nume Shodai.

Eu cred că vă imaginați vacarmul care s-a iscat. Pe vremea aceea, chiar și eu călcam deja alături cu drumul. Iar Chazkele, de cînd își părăsise satul, se transformase pentru noi aproape într-un idol.

Primeam știri despre Chazkele prin negustorii ce mergeau la Lublin după marfă. Hoții din Piask au încercat să-l ispitească în treburile lor murdare. Dar el nici n-a voit s-audă. Le-a spus că nici nu se gîndea să fure de la alții; să-l lase-n pace să-și ducă viața-n mod cinstit. La Lublin erau mulți rebeli ce încercau să schimbe stăpînirea. Odată chiar au aruncat o bombă la cazarmă. N-a explodat, dar lăncile soldaților aproape că l-au sfîrtecat pe cel ce-a aruncat-o. La rîndul lor, rebelii s-au străduit și ei să-l lămurească pe Chazkele să li se-alăture. Dar el le-a zis: „Ce vină are țarul că s-a născut să fie țar? Ce vină au bogații că sînt mai norocoși? Și dacă ai un sac de bani, l-ai azvîrli în gîrlă?" Acesta era Chazkele. Găsea răspuns la toate. Veți crede poate că muncea ca să-și cîștige pîinea. Vă înșelați, căci Chazkele n-avea nici chef de muncă. Ce-i drept, intrase ucenic la un tîmplar; dar cînd soția meșterului l-a rugat să-i legene copilul, s-a supărat și s-a răstit la ea: „Da' ce, sînt doica ta?" L-au dat afară imediat. Au fost și unii misionari ce-au încercat să-l convertească, dar Chazkele le-a zis: „Voi ziceți că Isus este Mesia; atunci de ce această lume colcăie de rele? Iar dacă Domnul are un băiat, de ce nu ar putea să aibă și o fată?" Văzînd că au de-a face c-un cătîr, aceștia l-au lăsat în pace. Nu accepta pomană de la nimeni. Dormea pe străzi și-aproape că murea de foame. După un timp, a părăsit orașul și s-a mutat în capitală.

Eu locuiam deja acolo. Mă însurasem și devenisem legător de cărți. L-am întrebat dacă voia și el să-nvețe

meşteşugul. Dar mi-a răspuns: „Să nu crezi c-am de gînd să leg în scoarţe Biblii şi cărţi religioase".

„De ce?" l-am întrebat. Iar el mi-a zis: „Sînt pline de minciuni". Cutreiera-n cartierul evreiesc pe străzile Krochmalna, Gnoyna, Smocha, îmbrăcat în zdrenţe. Se oprea-n piaţa din Krochmalna şi-i plăcea să intre-n vorbă cu oricine. Hulea şi-l blestema pe Dumnezeu. N-aş fi crezut să ştie Talmudul şi Scriptura chiar aşa de bine. Rostea pe dinafară mulţime de versete. Îi aduna pe vagabonzi şi începea să le explice că soarele e-o stea şi că pămîntul e rotund; şi cîte şi mai cîte. Cu toţii îl credeau nebun. Îl mai băteau, din cînd în cînd, dar el nu se lăsa. Cu toate că era puternic, ei tot erau mai tari. A fost şi arestat. Stătea în închisoare şi-i delecta pe prizonieri. Vorbea tot timpul şi-ntotdeauna era pus pe ceartă. Spunea că nimeni nu e-n stare să ştie adevărul — căci omului îi place să se mintă. „Şi-atunci ce-i de făcut?" l-am întrebat odată. El mi-a răspuns: „Nimic. Sînt înţelepţi cei ce sfîrşesc cu toate". „Dar dacă e aşa cum spui, de ce mai rătăceşti prin lume?" l-am întrebat apoi. Iar el mi-a zis: „De ce să mă grăbesc? Doar groapa mă aşteaptă".

Părea că nicăieri nu poate să existe un loc bun pentru Chazkele. Şi totuşi unul s-a găsit: bordelul din piaţă. Cocotele stăteau la poartă în fiecare seară, iar uneori şi la amiază. Vecinii încercau să le alunge din cartier, dar proxeneţii mituiau toţi funcţionarii. Stăteam într-un apartament de peste drum şi pe fereastră mă uitam la ce se petrecea. De-ndată ce se-ntuneca, veneau bărbaţi în haine jerpelite, soldaţi şi chiar băieţi de şcoală. Zece copeici, atîta era taxa. Odată am zărit un cunoscut: un bătrînel cu barbă lungă, albă, într-un caftan de gabardină. Un văduv. Probabil se gîndea că nu-l observă nimeni. L-am întîlnit pe Chazkele pe stradă. Întîia oară că-l vedeam în haine îngrijite. Avea în braţe un pachet voluminos. L-am întrebat ce duce şi mi-a răspuns, şosete. S-a despărţit de mine şi l-am văzut că intră în bordel, după ce mai întîi a discutat cu una dintre fete. Pe scurt, era acuma vînzător de mărunţişuri. Vindea şosete, dar numai în bordele. În felul ăsta nu murea de foame. Madamele se amuzau cum povestea şi chiar îl îndrăgeau. Mergea la ele în timpul zilei, cînd nu aveau clienţi. De fiecare dată, pachetul cu şosete

era din ce în ce mai mare. Femeile pierdute îi ofereau lui Chazkele cea mai plăcută companie. Iar vagabonzii se dădeau în vînt cînd el lua în ris pe cîte cineva. Mereu găseau şi pentru el mîncare şi îl considerau de-al lor.

Situaţia era ciudată şi totodată distractivă; hoţii-l aveau conducător pe Berrelle Spiegelglas, şi-acuma tîrfele-l aveau ca şef pe Chazkele. Berrelle Spiegelglas era mai diplomat. Avea nevastă şi copii. N-ar fi putut să supere pe orişicine. Pe cînd prostituatele spurcau pe fiecare. Lui Chazkele-i plăcea să stea cu ele; le povestea păcatele lui David, Solomon, Batsheba şi Abigail. Cu toţii ajunseseră puternici; erau iubiţi şi veneraţi. Iar dacă sfinţii aceştia făcuseră păcate, de bună seamă că puteau şi ele. Şi astfel, Chazkele le oferea justificarea.

Dar iată că-ntr-o zi, a apărut pe stradă o trufanda ce arăta cu totul diferit de restul. Majoritatea fetelor veniseră din satele sărace; erau cam jigărite şi multe dintre ele chiar bolnave. N-aveau pretenţii, atîta doar, să strîngă cîţiva gologani. Aceasta însă era zdravănă, îmbujorată, cu ochii ca de vultur. Se numea Basha. În miezul verii, se-ncălţa cu cizme. De obicei, codoşii rămîneau la cîţiva paşi de ele, sau peste drum, cu ochii ţintă la proprietatea lor; ca nu cumva nenorocita s-ascundă banii sau să-şi petreacă timpul cu derbedeii ce veneau să caşte gura. Din cînd în cînd, aceşti oribili proxeneţi băteau pe cîte una, şi-ntreaga stradă răsuna de ţipetele lor. Aveau întotdeauna grijă să mituiască poliţiştii, şi nimeni nu intervenea. Cu Basha însă n-o scoteau la capăt. Făcea tot ce voia. Era aşa neruşinată, vorbea atîtea porcării, c-atunci cînd se pornea, cu toţii închideam fereastra să n-auzim ce spune. Ne imita pe fiecare şi se lega de trecători. Avea mereu în jurul ei o gaşcă de golani, şi-aşa că se simţea păzită. Ştiţi felul lor de a gîndi: toate femeile sînt tîrfe; poţi cumpăra pe fiecare; întreaga lume este-o cocină de porci. Miriam, soţia mea, cînd s-a întors odată acasă, mi-a zis de-a dreptul indignată: „Chaim, e un adevărat coşmar să ieşi afară-n stradă. E un pericol să creşti copii aici". Aşa că am plecat de-acolo şi ne-am mutat în strada Panska.

Şi totuşi mai vizitam din cînd în cînd Krochmalna. Primeam comenzi din *cheder* şi de la casele de rugăciuni.

Ştiau cu toţii că Chazkele era din satul meu şi îmi spuneau mereu veşti despre el. Devenise între timp învăţătorul femeilor de stradă. Le sfătuia şi le scria scrisorile. Vindea acum, pe lîngă şosete colorate, batiste şi combinezoane. De cum a dat cu ochii de dezmăţata Basha, s-a şi îndrăgostit. Aflasem de la cineva că Basha se născuse într-o familie cumsecade; făcea trotuarul nu din necesitate, ci numai pentru că-i plăcea să se tirască în noroi. Cînd au aflat că ea-l iubea pe Chazkele, codoşii au devenit geloşi pe el, şi-au vrut să-i frîngă gîtul. Cocotele l-au apărat, şi-au fost de partea sa. Basha, topită foc de dragul lui, a părăsit bordelul şi a plecat cu el să locuiască împreună. Cine credea că Basha voia să fie respectată?! Şi totuşi a dorit să-l ducă pe Chazkele la sinagogă, unde rabinul să-i cunune prin legea lui Moise şi-a lui Israel. Toate muierile, de altfel, tînjesc să se mărite. Oricum, lui Chazkele nu i-a surîs ideea. „Şi ce-i rabinul? Unul care stă degeaba, în cap cu o căciulă îmblănită. Şi ce e *hupa*[1]? Doar cîţiva metri de velur. Şi ce-i *ketuba*[2]? Doar o bucată de hîrtie". Basha a insistat cît a putut. Pentru femeile de teapa ei, căsătoria apărea ca o supremă realizare. Dar Chazkele era de neînduplecat. Toţi huliganii trecuseră de partea Bashei şi îl ameninţau cu şişul. Nu mai putea să-şi vîndă marfa la bordele, căci detracaţii-l acuzau c-a necinstit-o pe una dintr-a lor. Chazkele a încercat de astă dată să vîndă la bazar. Dar mai erau acolo mulţi negustori ca el. Şi-apoi avea un dar al lui de a călca în străchini. Cînd se ivea cîte-o femeie să cumpere jartiere sau vreun mosor de aţă, el îi spunea: „De ce mai porţi perucă[3]? Nu scrie nicăieri în *Tora*[4] ca o femeie să-şi radă propriul păr ca mai apoi să poarte păr străin. Numai rabinii au inventat prostia asta". În ziua de Sabbath, piaţa era goală — dar Chazkele s-a dus cu căruciorul şi-acolo, complet nestingherit, şi-a etalat taraba. Cei cîţiva paznici

---

[1]) Hupa — baldachin de catifea sub care se oficiază căsătoria religioasă (n.t.).

[2]) Ketuba — certificat de cununie religioasă (n.t.).

[3]) Potrivit unui vechi obicei ebraic, femeile măritate îşi rad părul şi poartă perucă. (n.t.).

[4]) Tora — cele cinci cărţi ale lui Moise cuprinzînd concepţia de bază a iudaismului (n.t.).

ce supravegheau cartierul, i-au răsturnat-o zvîrlindu-i marfa în canal, şi l-au ucis aproape în bătaie. Dar Chazkele, cînd a putut să-şi tragă răsuflarea, le-a zis-o fără frică: „Să vinzi batiste e păcat, dar să crapi capul omului e faptă sfîntă?" Şi le-a citat apoi din Biblie. L-au socotit un misionar şi l-au gonit de-acolo.

Între timp, Basha a născut un fiu. Iar după obicei, trebuia să fie circumcis. Dar Chazkele s-a-mpotrivit: „Nu-mi pasă de-acest ritual străvechi. Evreii l-au luat de la arabi. Iar dacă Domnului nu-i place, de ce se nasc băieţii aşa?" Basha l-a implorat, s-a străduit din răsputeri ca să-l convingă: „Da' ce-o să spună lumea? Cine-a mai pomenit părinte să nu permită ca fiul lui să fie circumcis?" Vecinii, revoltaţi, le-au spart ferestrele. A opta zi, o trupă de hamali şi măcelari a dat năvală, împreună cu un *mohel*[1] şi-a circumcis copilul. Doi l-au ţinut pe Chazkele legat. Ca tată, trebuia să zică binecuvîntarea. Dar nimeni şi nimic nu l-au determinat să spună acele vorbe. Basha stătea în pat, în dosul unui paravan şi-l blestema de moarte. La început, limbajul lui spurcat o atrăsese. Dar pentru că trăia cu el şi devenise mamă, dorea să intre-n rîndul lumii. De-atunci s-au chinuit în certuri permanente. Ea îl bătea şi-l izgonea din casă. Cei apropiaţi o ajutau cu bani. După un timp, şi-a luat odrasla şi s-a dus iarăşi la bordel. Ce mai putea să facă? Patroana îi îngrijea copilul. O cunoşteam; îl cunoşteam şi pe bărbatul ei, Joel Bontz. Dacă voiai să-l vezi, întotdeauna îl găseai la colţul străzii, rugîndu-se la mica sinagogă. În 1905, un grup de răzvrătiţi a năvălit cu forţa în bordel şi le-a snopit pe fete în bătaie. Patroana a alergat la sinagogă şi i-a strigat lui Joel Bontz: „Tu stai aicea şi te rogi şi marfa noastră piere".

Cînd Basha l-a lăsat definitiv, Chazkele s-a prăbuşit cu totul. Din nou umbla în zdrenţe. Afacerile i s-au dus de rîpă şi-a decăzut în cerşetor. Dar nici aşa, să stea cu mîna-ntinsă, n-a fost bun. Cerşea pomană-n faţa sinagogii, dar le spunea la credincioşi: „Cui vă rugaţi? Voi nu vedeţi că Dumnezeu e surd? Şi-apoi nici nu-i iubeşte pe evrei." De bună seamă că nimeni nu-i dădea nimic. Cui?

---

[1] Mohel — persoană ce efectuează operaţia de circumcizie (n.t.).

Unui astfel de eretic? Il pălmuiau în fiecare zi. Iar el lua de jos chiştoace şi le fuma în ziua de Sabbath. De Yom Kippur, cînd, cine ştie cum, avea vreo cîţiva gologani, îşi cumpăra cîrnaţi de porc; apoi se aşeza în faţa sinagogii lui Aaron Sardiner, şi-i înghiţea fără ruşine, sfidînd pe toată lumea. Unii atei s-au oferit să-l sprijine, dar nici cu ei nu s-a-nţeles. S-a dus la Basha la bordel, a vrut să-şi vadă fiul, dar ea l-a alungat. Vara dormea prin curţi, iar iarna se ducea la „circ". Aşa era numit în glumă azilul de săraci. Il întîlneam destul de des pe stradă. Era bătrîn şi răpciugos. Purta într-un picior o cizmă, şi un papuc în celălalt. Era bărbos, nu-şi mai putea permite să se radă. I-am spus: „Chazkele, unde-o s-ajungi aşa?"

„E numai vina Domnului", mi-a zis.

„Dacă nu crezi în Dumnezeu, cu cine lupţi atunci?"

„Cu cei care-l slăvesc".

„Şi lumea, cine a creat-o?"

„Şi cine l-a creat pe Dumnezeu?"

Puteai polemiza cu el la nesfîrşit.

Cînd s-a îmbolnăvit, l-au internat într-un spital pe strada Chysta. Dar a făcut atît scandal, încît au vrut să-l dea afară. In timp ce unul din bolnavi bolborosea din psalmi, i-a spus că David, autorul lor, era libidinos şi săvîrşise crime. Rostea atîtea lucruri deşucheate, că toţi se prăpădeau de rîs. Unul se-afla acolo să i se incizeze un furuncul. Dar n-a mai fost nevoie; de-atîta haz, buboiul a pleznit şi singur. Nici pînă azi n-am înţeles ce se-ntîmpla cu Chazkele. Trăgea să moară, dar ne-a rugat cu ultima suflare, să fie ciopîrţit bucăţi şi azvîrlit la ciini.

Dar cine ia în seamă ce zice un nebun? L-au îmbăiat, cum cere obiceiul şi i-au pus lumînări la cap. L-au învelit în giulgiu şi-n şal de rugăciune şi l-au înmormîntat. Basha, cu tot alaiul ei, veneau în urma dricului, în birje. Şi fiul lui, de cinci sau şase ani, i-a recitat, lîngă mormînt, *Kaddish*[1]-ul. Iar dacă într-adevăr există Dumnezeu şi Chazkele va fi chemat ca să dea socoteală de cele săvîrşite, sînt sigur că în ceruri se va isca atunci un tărăboi pe cinste.

In româneşte de
Viorica MIRCEA

[1] Kaddish — rugăciune rostită de îndoliat după o rudă apropiată timp de 11 luni de la deces (n.t.).

VASILI ŞUKŞIN
(U.R.S.S.)

Prozator, dramaturg, scenarist, regizor, actor, se naşte în satul Srostki din Munţii Altai în 1929 şi moare în 1974, în timpul turnărilor pentru filmul „Ei au luptat pentru patrie". Absolvent al Institutului de teatru şi cinematografie din Moscova, îşi cîştigă o celebritate mondială binemeritată cu filmul „Trăieşte undeva un flăcău" (Premiul Leul de aur — Veneţia — 1964) la realizarea căruia îl întîlnim în tripla ipostază de scenarist, regizor şi actor. Din 1959 colaborează cu proză scurtă la diverse reviste literare. Opera sa cuprinde povestiri: „Oameni de la ţară" (1963), „Acolo, departe" (1968), „Consătenii" (1970), „Caractere" (1973), „La taifas sub clar de lună" (1974); romane: „Liubavinii" (1965), „Am venit să vă dau libertate" (1971) şi piesa de teatru „Oameni energici" (1974).

Aparţinînd grupului „ruralilor noului val" de la începutul deceniului al şaptelea, Şukşin întreprinde o analiză pertinentă şi de proporţii a realităţilor satului contemporan prin intermediul unei scrituri de o copleşitoare simplitate, lipsită de orice artificiu artistic. Acţiunea şi personajele sale alcătuiesc secvenţe de realitate cotidiană de o banalitate semnificativă; eroii săi, în majoritate oameni simpli din peisajul Siberiei natale, îşi caută cu obstinaţie fericirea în complicatele relaţii sociale ale lumii contemporane. Mărturisirea scriitorului: „Satul nu este numai locul unde eu m-am născut. Dragostea pentru sat e dorul după natura Rusiei, după simţirea ei adîncă şi cuprinzătoare" şi încercările permanente de a da prin opera sa un răspuns la chinuitoarele întrebări despre viaţă, moarte, dragoste, bine şi rău, ne pun în faţa unui artist-cetăţean de o deosebită autoritate morală, în faţa unui iubitor al sufletului omenesc, al cărui zbucium umil dobîndeşte, prin condeiul său, valenţe eroice.

Premiul de Stat al R.S.F.S.R. pentru filmul „Fiul şi fratele vostru" (1966); Premiul de Stat al U.R.S.S. pentru filmul „Pe malul lacului" (1971); Marele premiu la cel de-al VII-lea Festival al filmului de la Baku pentru filmul „Călina roşie" (1974). I se decernează postmortem Premiul Lenin.

SOARELE, BĂTRÎNUL ŞI FATA

Zilele ardeau într-un foc alb. Pămîntul era fierbinte, copacii erau fierbinţi, iarba uscată foşnea sub picioare. Numai spre seară se făcea răcoare. Şi atunci, pe malul vijeliosului Catun, venea un om foarte bătrîn, se aşeza întotdeauna în acelaşi loc — lîngă buşteanul uscat — şi privea soarele.

Soarele era în spatele munţilor, frumos, uriaş.

Bătrînul stătea nemişcat. Mîinile îi zăceau pe genunchi — cafenii, uscate, foarte zbîrcite. Faţa îi era de asemenea zbîrcită, ochii — umezi, inexpresivi. Gîtul subţire, capul mic, încărunţit. Omoplaţii ascuţiţi împungeau cămaşa albastră, de stambă.

Odată, pe cînd şedea astfel, bătrînul auzi înapoia lui un glas:

— Bună ziua, bunicule !

Bătrînul clătină capul în semn de salut. Alături de el stătea o fată care ţinea în mînă un mic geamantan plat.

— Vă odihniţi ?

Bătrînul dădu din cap. Spuse, fără să privească fata:

— Mă odihnesc.

— Pot să vă pictez ?

— Cum adică ?

— Să vă desenez.

O vreme bătrînul tăcu, privi soarele, clipi din pleoapele roşiatice, fără gene.

— Dar nu sînt frumos acum — spuse el.

— De ce ? — se agită fata — credeţi-mă, sînteţi foarte frumos !

— Sînt şi bolnav.

Fata îl privi lung. Apoi aşeză o palmă moale pe mîna lui cafenie şi vorbi.

— Eşti foarte frumos bunicule. Cu adevărat eşti foarte frumos.

Bătrînul rise încet:

— Atunci, desenează-mă...

Fata îşi deschise geanta.

Bătrînul tuşi în palmă.

— Eşti orăşeancă, desigur.

— Orăşeancă.

— Şi te plătesc pentru ce faci?

— După cum se cuvine. Dacă lucrezi bine, te plătesc.

— Trebuie să te străduieşti.

— Mă străduiesc.

Tăcură.

Bătrînul privea soarele.

Fata desena uitîndu-se dintr-o parte la faţa bătrînului.

— Eşti de aici, bunicule ?

— De aici.

— Te-ai născut aici ?

— Aici, aici.

— Cît ai acum ?

— Ani ? Optzeci.

— Oho !

— Mult, încuviinţă bătrînul şi din nou rise încet. Tu cîţi ai ?

— Douăzeci şi cinci.

Din nou tăcură.

— Ei, cum e și soarele ăsta, rosti abia auzit bătrînul.

— Cum e ? nu înțelese fata.

— Mare.

— A — a — da. In general e frumos aici.

— Și apa acolo cum e... și malul acela...

— Da, da...

— Parcă-i însingerat.

— Da. (Fata privi malul). Așa e.

Soarele atinse înălțimile Altaiului și începu să se cufunde încet într-un tărîm depărtat și albastru. Cu cît cobora mai adînc, cu atît mai clar se desenau munții, ca și cum s-ar fi apropiat de lume. In vîlcea se stingea încet un amurg roșiatic. Dinspre munți înainta o umbră moale și îngîndurată. Apoi soarele se ascunse în întregime dincolo de vîrful ascuțit al Buburhanului și, în același timp, dintr-acolo zbură către cerul verzui un evantai îndrăzneț de raze ascuțite și strălucitoare. Iar pe cer, în acea parte, amurgul ardea în flăcări.

— A asfințit soarele, oftă bătrînul.

Fata își puse foile în geanta ei plată. O vreme șezură ascultînd valurile mărunte și grăbite lovindu-se de țărm. In vîlcea, cu fuioare lungi, se tîra ceața. Nu departe, în pădurice, țipă deodată o pasăre de noapte.

— E bine, spuse încet bătrînul.

Iar fata se gîndea la întoarcerea în orașul îndepărtat și drag. Va aduce multe desene. Între ele va fi și portretul acestui bătrîn. Și prietenul ei, un pictor adevărat și plin de talent, se va supăra: „Iar zbîrcituri !... Mare lucru ! Toată lumea știe că în Siberia este o climă aspră și oamenii muncesc din greu. Dar mai departe ? Ce-i cu asta ?..."

Fata știa despre sine că nu e cine știe ce înzestrată pentru pictură. Dar se gîndea acum la viața grea pe care-o dusese bătrînul acesta. Iată ce mîini are... Iar zbîrcituri ! „Trebuie să lucrez, să lucrez, să lucrez".

— Vii și mîine, bunicule ?

— Vin.

Fata se ridică și plecă în sat. Bătrînul mai rămase o vreme, apoi plecă și el. Ajunse acasă, se așeză în colțul său de lîngă sobă și așteptă liniștit întoarcerea fiului de la muncă și cina. Fiul venea întotdeauna obosit, nemul-

ţumit de toate. Nora se arăta de asemenea întotdeauna nemulţumită de ceva. Nepoţii crescuseră şi plecaseră la oraş. Casa era tristă fără ei.

S-au aşezat la cină. Bătrînului i-au fărîmiţat pîinea în lapte şi el mînca stînd într-un colţ al mesei. Se străduia să nu facă zgomot cu lingura, să n-o lovească de farfurie. Tăceau. Apoi s-au pregătit de culcare. Bătrînul s-a întins pe cuptor, iar fiul cu nevasta au trecut în cameră. Tăceau. Despre ce să vorbească ? De mult fuseseră spuse toate cuvintele.

A doua seară, bătrînul şi fata stăteau din nou pe malul rîului, lîngă buşteanul uscat. Fata desena grăbită, iar bătrînul privea soarele şi povestea:

— Am trăit întotdeauna îndestulat. Ar fi păcat să mă plîng. Am fost dulgher, am avut de lucru cît am vrut. Şi fiii mei sînt dulgheri. În război mi-au omorît patru. Doi au rămas. Cu unul trăiesc acum, cu Stepan. Vanka este la oraş, în Biisk. Lucrează pe şantier. Scrie că-i mulţumit, trăiesc bine. Au venit pe-aici. I-am primit. Am mulţi nepoţi. Mă iubesc. Toţi sînt orăşeni acum.

Fata desena mîinile bătrînului, se grăbea, se enerva, ştergea adesea.

— A fost grea viaţa ?, întrebă ea, la întîmplare.

— De ce grea ? se miră bătrînul. Ţi-am povestit doar: am trăit bine.

— De băieţi îţi pare rău ?

— Cum să nu-mi pară ? se miră din nou bătrînul. Să pierzi aşa, patru băieţi, asta-i glumă ?

Fata nu înţelegea: îi era milă de bătrîn, sau era mai mult uimită de liniştea lui stranie, de împăcarea lui deplină.

Şi soarele din nou s-a aşezat dincolo de munţi. Din nou s-a aprins amurgul.

— Mîine va ploua, spuse bătrînul.

Fata privi cerul senin.

— De ce ?

— Mă doare tot trupul.

— Dar cerul e foarte senin.

Bătrînul nu răspunse.

— Mîine o să vii, bunicule ?

— Nu ştiu. Parcă toate mă dor.

— Cum se numește pe-aici piatra asta, bunicule ? Fata scoase din buzunarul jachetei o pietricică albă cu reflexe aurii.

— Care ? întrebă el continuînd să privească munții.

Fata îi întinse piatra. Bătrînul, fără să se întoarcă, desfăcu palma:

— Asta ? întrebă privind în treacăt piatra și răsucind-o între degetele uscate și strîmbe. Asta-i cremene. În război, cînd n-aveam chibrite, aprindeam cu ea focul.

Fetei i se păru dintr-o dată că bătrînul e orb. Nu mai găsi nimic de spus; tăcu privindu-l. Iar el se uita numai acolo, unde dispăruse soarele. Se uita liniștit, gînditor.

— Ei,... pietrele astea..., spuse întinzîndu-i piatra. Cîte mai sînt... Sînt din cele albe, parcă luminează, iar înăuntru au niște pete mici. Ori sînt ca ouleţele, nici nu le deosebești. Ca ouăle de coțofană, cu pete rotunde pe laturi, sau ca acelea de graur — albăstrii, cu aluniţe.

Fata îl privea lung și nu se hotăra să-l întrebe: e orb sau nu ?

— Unde locuiești bunicule ?

— Nu departe de-aici. Asta-i casa lui Ivan Kolokolnikov — bătrînul arătă o casă pe mal — mai departe e cea a lui Bondarev, apoi a lui Volochitin, apoi a lui Zinoviev și după asta, în ulicioară, e a noastră. Vino, dacă ai nevoie de ceva. De-ar fi și nepoții acasă, ar fi mult mai vesel la noi.

— Mulţumesc.

— Mă duc acuma. Toate mă dor.

Bătrînul se ridică și porni pe cărare.

Fata privi în urma lui pînă cînd îl văzu cotind în ulicioară. Nu se poticni și nu șovăi nici măcar o singură dată. Mergea încet, privindu-și picioarele. „Nu, nu e orb, se gîndi fata. Pur și simplu i-a slăbit vederea".

A doua zi bătrînul nu veni pe mal. Fata stătu singură și se gîndi la el. Apăruse ceva în viaţa ei — o viață de altfel simplă și obișnuită — ceva mai complicat, mai mare și plin de însemnătate. „Uite și soarele — doar și el răsare simplu și simplu apune — se gîndea. Dar oare asta e chiar atît de simplu ?" Își privea țintă desenele. Și era mîhnită.

Bătrînul nu apăru nici în a treia și nici în a patra zi. Fata porni să-i caute casa. O găsi. În curtea unei case mari cu acoperiș de tablă, sub șopron, un țăran cam de

vreo cincizeci de ani trăgea la rindea, pe o masă de tîmplărie, o scîndură de brad.

— Bună ziua, spuse fata.

Țăranul se îndreptă, și își trecu degetele mari peste fruntea transpirată.

— Bună ziua.

— Spuneți-mi, vă rog, aici locuiește un bătrîn..., nu-i așa ?

Țăranul o privi atent și oarecum ciudat. Ea tăcea.

— A locuit, răspunse. Acum îi fac sicriul.

Buzele fetei tresăriră.

— A murit ?

— A murit. Țăranul se aplecă din nou asupra scîndurii, trase o dată cu rindeaua, apoi ridică ochii spre fată.

— Dar ce treabă aveai cu el ?

— Așa... L-am desenat.

— A-a. Țăranul trase încă o dată cu rindeaua.

— Spuneți-mi, era orb ? îndrăzni fata după o tăcere lungă.

— Orb.

— De mult ?

— De zece ani. Dar de ce ?

— Numai așa...

Fata ieși din curte. În stradă, se rezemă de gardul de nuiele și plînse. Îi părea rău de bătrîn. Și-i mai părea rău pentru că — își dădea seama — n-ar fi putut să povestească nimănui despre el. Dar simțea, în același timp, sensul mai adînc, taina vieții și a faptei omenești și, fără măcar să bănuiască, devenise deja cu mult mai în vîrstă.

În românește de
Elena TAFLAN

ZERO ZERO COPEICI

Colka Skalkin se prezentă la birourile sovhozului să-și ia hîrtiile. Directorul i-a făcut ieri vînt zicînd: „Tocmai acum ți-ai găsit și tu, cînd e atît de mult..." „La dumneavoastră", răspunse Colka, „totdeauna e atît de mult. Numai la salariu e atît de puțin". Pe decizie, însă, directorul scrisese:

„Încetat raporturile de muncă prin demisie". Nu mai avea decît să-şi ridice cartea de muncă. De-asta şi venise.

Cartea de muncă trebuia s-o ia de la Veaceslav Mihailovici Sinelnikov, un individ dolofan, cu o mutră blajină, strălucind ca slănina, cu sprîncene cinepii şi costum alb.

— De ce ţi-ai dat demisia, îl întrebă Sinelnikov absent.

— Prea puţin mălai.

— Cît cîştigi de ţi se pare aşa puţin?

— Şaizeci, şaptezeci de ruble. Citeodată mai puţin.

— Mda. Şi cît ai vrea, mă rog?

— Eu? De trei ori pe-atît.

— Deci, nu-ţi ajunge...

— Cum adică nu-mi ajunge? E puţin. Muncesc toată ziua şi... nici vorbă!

Colka administrase şi aşa destule înjurături conducerii sovhozului ca să mai dea înapoi:

— Gata, mă car.

— Unde vrei să te duci?

— Eu? Mă duc la săpat şanţuri.

— La săpat şanţuri cînd ai o calificare în buzunar? Cînd ai carnet de conducere categoria a doua?...

— Da, şi? Ce vrei să fac?

— Să bei mai puţin, aia să faci. Sinelnikov îl privea fără expresie şi fără interes, inert şi naiba ştie de ce-şi pierdea vremea cu el.

Colka se uită în ochii lui fără o culoare definită, îşi trase nasul şi spuse (i-a asigurat mai tîrziu pe toţi) cu politeţea cuvenită:

— Eu vă rog să-mi daţi cartea de muncă. Fără birocratisme şi chestii de-astea.

— Adică ce chestii de-astea?

— Eu n-am venit să-mi ţineţi lecţii. Am venit după cartea de muncă.

— Lecţii? Află că nu ţi-ar strica o lecţie. Poftim, nu vrea să asculte lecţii. Banii ştii să-i bei şi pe urmă să te văicăreşti că iei prea puţini, nu?

Sinelnikov nu se enervase nici acum, vorbea numai ceva mai repezit. Fruntea sa rămăsese tot netedă.

— Beţivani, continuă el. Asta sînteţi. Sugeţi ca peştii, mă mir că nu vă iese băutura pe urechi. Beţi pînă vă tîmpiţi. Beţivani nenorociţi.

Chiar atît de multe ocări nu merita nici Colka. Sigur, mai trăgea şi el cîte una mică, din cînd în cînd, ca toată lumea, dar din atîta să-l facă beţivan şi încă nenorocit... Nici chiar aşa. Şi, de fapt, nici nu i-a sărit ţandăra pentru vorbele astea, l-a deranjat tonul, sila asta a lui Sinelnikov: ca şi cum el ar fi fost un ins pierdut fără nici o speranţă, gata, putred, pierdut definitiv.

— Mă, găoază, sări Colka, ce, ai băut cerneală? Ce-ai cu mine? Cine crezi că eşti tu ca să mă scuipi pe chelie? Te-ai plictisit de stat în fund şi te-ai luat de mine, birocratule!

Sinelnikov îl ascultă liniştit, ca şi cum ar fi participat la o şedinţă. Îşi proptise bărbia în palmă, ce mai, parcă era în prezidiu şi asculta o critică de jos în sus.

— Altceva?

— Ce altceva, dă-mi cartea de muncă, ce altceva? Decizia e semnată, ce mai vrei? Poftim. Aşa că scoate imediat cartea de muncă.

— Şi să-ţi trec şi o menţiune în ea nu vrei?

— Ce menţiune?

— Că eşti impertinent şi nedisciplinat... Dacă-ţi trec şi menţiunea asta, ai încurcat-o.

Sinelnikov vorbea detaşat, plictisit:

— Dacă-ţi trec o menţiune de asta, ştii ce-o să-ţi spună ăia: „Mersi, tovule, d-ăştia ca matale nu ne trebuie pe-aici". Gata cu angajarea şi cu salariul ăla de trei ori mai mare. Dacă vrem, te aranjăm, n-avea tu grijă, gunoiule.

Nici acum Sinelnikov nu ridică glasul şi nu-şi luă bărbia din palmă, stătea mereu aşa, ca în prezidiu.

— Ce-ai spus că-s eu? făcu Colka.

— Ce să fii? Un gunoi.

Colka luă scurt călimara de pe birou şi o deşertă toată pe costumul alb al lui Sinelnikov... Nici măcar nu şi-a dat seama ce face, decît numai după ce se scursese toată cerneala.

Sinelnikov luă mîna de la bărbie. Gîndi ceva vreme de cîteva clipe, apoi îşi scoase sacoul, îl ridică la înălţi-

mea ochilor săi de culoare nedefinită, îl ţinu aşa cu mîna întinsă ca pentru a-l mirosi. Cerneala picura pe podea. Sinelnikov scutură sacoul cu grijă, mai stătu puţin aşa şi apoi îl aşeză pe spătarul scaunului. Pe urmă examină preocupat cămaşa şi pantalonul: cerneala nu trecuse de sacou, pantalonii erau neatinşi.

— Deci, glăsui Sinelnikov, ai de ales: ori îmi plăteşti douăzeci de ruble pentru curăţatul şi vopsitul costumului, ori te reclam pentru ultraj.

— Ce vorbeşti? Cine-a început? Tu ai început.

— Tovarăşe, vorbele nu se cos la dosar. Ce ţi-am spus eu n-a auzit nimeni, da' cerneala se vede al dracului. Cerneală specială, pricepi? Sinelnikov vorbea din nou tărăgănat, fără expresie, fără supărare. Ai noroc că tot mă gîndeam să dau costumul la vopsit. Mă întreb însă dacă cerneala asta iese la curăţat... Scoţi douăzeci şi cinci de ruble. Sinelnikov întinse alene mîna după telefon. E vremea să te hotărăşti: ori plăteşti, ori anunţ miliţia.

Colka pricepu pe dată. Mai bine să plătească. Dar ia te uită, birocratul majorează preţul, vezi? Adineauri erau douăzeci, acum a crescut la douăzeci şi cinci...

— Cum douăzeci şi cinci? făcu el. Ai zis douăzeci. Încă puţin şi-mi ceri cincizeci...

— Cinci ruble sînt pentru drumul la oraş şi-napoi. Nu m-am gîndit la-nceput.

— Cum? Două ruble jumătate pentru un drum? Cu cincizeci de copeici te duce oricine.

— Adică să merg cu autostopul? Nuu, tovule. Poate încolo, în cel mai rău caz, dar înapoi, nici vorbă. Vin cu taxiul.

— Mare ştab, nu? „Vin cu taxiul"...

— Normal, cu taxiul... Ai ceva împotrivă?

— Eu nu... Dar ai putea aranja să fie mai ieftin...

— Da, tu, cînd ai vărsat călimara pe costumul meu nu puteai găsi ceva mai ieftin? Acum ai vrea să merg cu autostopul, să-mi murdăresc din nou costumul, să-l dau iar la curăţat, ia zi? Gata, douăzeci şi cinci de ruble. Scrie!

— Ce să scriu?

— Chitanţa.

Sinelnikov îi întinse o foaie de hîrtie.

Colka o luă bănuitor.

— Ce să scriu?

— Scrie: „Eu... treci numele și prenumele... datorez tovarășului Veaceslav Mihailovici Sinelnikov... în litere...: douăzeci și cinci de ruble, zero zero copeici pentru murdărirea intenționată a costumului alb al tovarășului V.M. Sinelnikov..."

Colka se opri din scris.

— Cum adică „intenționată"? De ce să scriu așa ceva, dacă tot plătesc? Dacă citește cineva, mă mai iau ăștia...

— Bine, scrie: „pentru murdărirea costumului alb al tovarășului V.M. Sinelnikov"...

Colka lăsă de-o parte expresia „tovarășului" și scrise în dușmănie „costumului alb al lu' Sinelnikov".

— Semnătura și data.

Colka semnă și scrise data dedesubt. Sinelnikov luă chitanța.

— Cîți bani mai ai de ridicat?

— De un' să știu? Tu știi mai bine...

— Atunci vii după-amiază după lichidare. Și după cartea de muncă.

Colka se îndreptă spre ușă. Pe prag se opri însă, și privi înapoi la insul dolofan cu sprîncene cînepii.

— Ce-i? făcu Sinelnikov.

— Spanac, făcu Colka, scutură din cap și părăsi biroul. Pe coridor o porni înjurînd: „Douăzeci și cinci de ruble pentru fundu' lu' ăsta". Dar se gîndi imediat cum o să cîștige el două sute, chiar două sute cincizeci, ca săpător, și-i trecu. „Rahat", gîndi el, „asta-ar mai lipsi, după toată paguba să mă mai și amărăsc..."

În românește de
Marius PETRAȘCU

URA, O INIMĂ!

Cu trei zile înainte de Anul Nou, într-o noapte geroasă, liniștită, în satul Nicolaievka, se auziră două împușcături. Una și încă una. Trase dintr-o armă de mare calibru. Și cineva care strigă: „Ura, o inimă!"

Ecoul celor două împuşcături răsună îndelung deasupra satului. Ciinii se puseră pe lătrat. A doua zi de dimineaţă se află şi cine trăsese: agentul veterinar Alexandr Ivanovici Kosulin.

Kosulin locuia în Nicolaievka de-abia de o jumătate de an. De cînd venise, nu prea fusese luat în seamă de localnici. Era un ins neinteresant, cum rar se mai pomeneşte. În jur de cincizeci de ani, grăsuţ, fără vlagă... Cu un mers caraghios. Şi cînd mergea, privea drept înainte de parcă s-ar fi temut să nu dea într-o groapă. Răspundea grăbit la salut, arunca o privire şi apoi, iarăşi cu ochii înainte. Ca şi cum ar fi cunoscut o taină despre fiecare om cu care se întîlnea şi s-ar fi temut să nu se dea de gol, dacă l-ar fi privit în ochi. Vorbea puţin, încet, îmbălmăjea cuvintele, părea ruşinat dacă se uita cineva la el. Nu se temea, era sfios şi retras. Nu plăcea nici măcar femeilor, deşi, de regulă, bărbaţii tăcuţi exercită asupra lor o anume atracţie. Le displăcea mai ales pentru că locuia singur. De ce singur, nimeni nu ştia, oricum ceva nu era în regulă cu el; să ai cincizeci de ani şi să nu ai o familie, nimic?

Prin urmare, acest ins a ieşit din casă în puterea nopţii şi a tras două focuri în aer. Şi, pe deasupra, a mai şi urlat.

Sătenilor, treaba asta li s-a părut stranie.

A doua zi, pe la prînz, miliţianul din sat, un bărbat voinic, cu o faţă mare şi roşie, îşi făcu apariţia la dispensarul veterinar. „Ziua, Kosulin".

Kosulin se zgîi mirat la miliţian. „Bună ziua".

„Trebuie să vii cu mine... la sovietul sătesc. Pentru procesul-verbal".

Ochii lui Kosulin căutau de zor ceva pe podea. „Pentru care proces-verbal? Nu pricep".

„Cum adică, nu pricepi?"

„Nu pricep pentru ce fel de proces-verbal".

„Păi, n-ai tras cu puşca aseară? Mai precis azi-noapte".

„Aşa-i, am tras".

„De-aia trebuie să scriem un proces-verbal. Preşedintele sovietului sătesc vrea... vrea să stea de vorbă cu dumneata. De ce-ai tras? Te-a speriat careva?"

„Nici pomeneală. Am tras de bucurie pentru această mare victorie a științei".

Milițianul îl privi pe agentul veterinar cu o curiozitate nedisimulată și puțin amuzat. „Ce fel de victorie?"

„Păi, a științei".

„Și?"

„Și eu am tras de bucurie. De-aia, de bucurie".

„Salve în cinstea vreunui eveniment se trag la Moscova, nu la Nicolaievka, explică milițianul pe un ton profesoral. Aici, la noi, chestia asta se numește tulburarea liniștii publice. Noi luptăm împotriva unor manifestări de asemenea natură".

Kosulin își scoase halatul alb, își puse pardesiul, își înfundă căciula pe cap și arboră o figură din care se putea citi că e gata. În fața intrării dispensarului se afla o motocicletă cu ataș.

Președintele sovietului sătesc îi aștepta în biroul său.

„Zice că, astă-noapte... e vorba de o salvă de bucurie", începu milițianul, privindu-l șugubăț pe Kosulin. „Tovarășul Insulin mi-a explicat..."

„Kosulin", îl corectă agentul veterinar.

„Cum?"

„Kosulin, acesta e numele meu".

„Zău? Scuzați!" Milițianul rise de greșeala sa. Apoi se tolăni într-un fotoliu mare, din piele. Scoase din servietă formularul de proces-verbal. „Scuzați, n-am vrut".

Președintele sovietului sătesc scîrții din cizmele sale de piele, își netezi cu mîna dreaptă rubașca (din mîneca stîngă se vedea ieșind capătul unei proteze lăcuite) și-i spuse agentului veterinar: „la loc, Kosulin".

Kosulin se afundă la rîndul său în fotoliu.

„Ce s-a întîmplat de fapt? De ce-ai tras?"

„Ieri s-a efectuat primul transplant de inimă. La Capetown", răspunse Kosulin pe un ton solemn. Și amuți. Președintele sovietului sătesc și milițianul așteptau. „Da, și?" „De la un mort".

Fața milițianului se alungi nefiresc. „Cum? Ce?"

„Au transplantat unui om viu inima unuia mort".

„Cum, adică au ciopîrțit un cadavru și..."

„Nu, nu așa, era inima unuia care tocmai murise!" strigă Kosulin mai tare decît era nevoie. „Se aflau amîndoi în spital".

„Mda, am mai auzit", făcu președintele sovietului sătesc cu condescendență. „Se mai transplantează organe. Rinichi și altele..."

„Alte organe, da, dar inima e pentru prima dată. O inimă omenească!"

„Nu prea văd legătura dintre această... împrejurare patologică și cele două focuri trase de dumneata în puterea nopții", făcu pe un ton aspru președintele sovietului sătesc.

„Cînd am auzit vestea, nu mai știam ce să fac de bucurie și atunci, am văzut pușca, am dat fuga în curte și am tras".

„La miezul nopții?"

„Da, și?"

„Cum adică, da și? Ai tulburat liniștea celor ce muncesc".

„La ce oră s-a întîmplat?" întrebă aspru milițianul.

„Știu eu? Să fi fost pe la trei".

„La ora aia, dumneata stai și asculți la radio?"

„N-am avut somn".

Milițianul se uită plin de tîlc la președintele sovietului sătesc. „Păi, la ora trei noaptea, radio Moscova mai are emisiuni?"

„Nu, am ascultat la Mayak".[1]

„Da, ăștia transmit toată noaptea", confirmă președintele sovietului sătesc, dar îl fixă pe agentul veterinar cu același aer încărcat de dojană. „Cine-ți dă dumitale dreptul să conturbi liniștea satului nostru, trăgînd cu pușca noaptea la trei?"

„Iertați-mă, dar, în clipa aceea, nu m-am gîndit la asta. Știți, eu sînt puțin bolnav de nervi".

„Ce?" Milițianul nu înțelesese.

„Adică schizofrenic. Știți, mi se întîmplă uneori... Uneori îmi pierd controlul". Agentul veterinar își puse încet degetele pe frunte, pe urmă la ochi „Tra-la-la".

Milițianul și președintele sovietului sătesc schimbară priviri grele de întrebări.

„Vă rog să mă iertați", făcu încă o dată agentul veterinar.

---

[1] Mayak — „Farul", post de radio sovietic cu emisiuni pentru marinarii aflați în larg. Difuzează fără întrerupere (n.t.).

„Noi, sigur, noi te iertăm, Kosulin", spuse președintele sovietului sătesc plin de îngăduință. „Dar ce facem cu oamenii muncii? Sînt unii care trebuie să se scoale la cinci dimineața. Dumneata, care ești un om cu pregătire, ar trebui să-ți dai seama".

„De altfel, se însufleți milițianul, cum de ți-a venit să saluți isprava aia, trăgînd cu pușca? Realizarea asta nici măcar nu este în legătură cu profesia dumitale. Dumneata ești veterinar, iar transplantul de inimă nu s-a făcut pe animale".

„Dumneata privești greșit lucrurile!", strigă agentul veterinar. Și se înroși dintr-o dată tot. Tăcu o vreme, apoi întrebă încet, cu ciudă „Cum poți să mă întrebi una ca asta?"

Un timp tăcură toți trei. Într-un tîrziu, președintele sovietului sătesc rupse tăcerea: „Hai să judecăm la rece. E clar că este vorba de o mare realizare științifică. Nu are nici o importanță cui i-a fost transplantată inima, la urma-urmei, facem cu toții parte din lumea animalelor, e o mare realizare, nici vorbă. Cu atît mai mult, cu cît transplantul s-a făcut între oameni. Dar, îți repet, Kosulin, manifestarea dumitale de bucurie, în mijlocul nopții, ridică problema serioasă a conturbării liniștii publice. Sînt o groază de mari descoperiri în știință. Dacă-i trezești din somn pe concetățenii tăi, cu focuri de armă pentru fiecare, ai face din toți o adunătură de psihopați. Ia gîndește-te la asta. Cum stai cu lemnele de foc?"

Agentul veterinar păru surprins de întrebarea neașteptată. „Mulțumesc, mai am. Am destule. E minunat". Își mototoli căciula între degete, își încreți fruntea. Era supărat că milițianul strigase la el. Îl privi. „Îmi cer iertare. Mi-am pierdut stăpînirea..."

Milițianul zise îngăduitor: „Bine, bine, ce să-i faci?"

Președintele sovietului sătesc rise. „Nu-i nimic. Cine greșește, o pățește".

„Cine încalcă legea, ăla", îl amenință în glumă milițianul.

„Nu mai facem nici un proces-verbal. Treaba asta, păi o să uităm noi treaba asta, ai înțeles Kosulin?"

„N-are nici un rost să mai facem proces-verbal", spuse președintele sovietului sătesc.

„Cînd avem de-a face cu un om inteligent..."

„Inteligent sau nu, dacă suflă careva vreun cuvînțel la raion..."

„Nu te mai reținem, Kosulin, făcu președintele sovietului sătesc. Mergi la treaba dumitale. Dacă ai nevoie de ceva, caută-mă".

„Mulțumesc". Agentul veterinar se ridică, își puse căciula pe cap și porni spre ușă.

Se opri însă, privi în jur... Fața i se schimonosi, închise ochii și izbucni pe un ton de poruncă, de parcă ar fi comandat unui batalion: „Atenție!e! Comanda la mine!"

Apoi își duse palmele la frunte și la ochi și spuse încet: „Iar mă apucă... La revedere". Și plecă.

Milițianul și președintele sovietului sătesc rămaseră o vreme cu ochii pironiți pe ușă. Pe urmă, milițianul se răsuci în fotoliu, se ridică, se apropie de fereastră și se uită după agentul veterinar.

„Cum s-ar zice, cu ăsta ne-am căptușit, ce mai", spuse el.

Președintele sovietului sătesc se uită și el după agentul veterinar. Kosulin se depărta, mergînd, ca de obicei, repede, privind fix înaintea sa.

„Trebuie să-i luăm arma", spuse președintele sovietului sătesc. „Cine știe ce-i mai trăznește prin cap..."

Milițianul rise. „Chiar crezi că-i fileză o lampă?"

„Păi, nu?"

„Precis. Se cunoaște și după ochi".

„Vezi?" Președintele sovietului sătesc tuși. „N-ai observat?"

„Da, e lipsit de discernămînt. Caută-l de permis de vînătoare că n-are! Pot să jur. Dar permis de port armă pentru pușca aia, are sigur. Faci pariu? Mă duc eu la el și verific. Are sută-n sută, cu toate taxele la zi. Pe cît?"

„Nu pricep, totuși, un lucru. De ce s-a dat singur de gol?"

Milițianul rise. „Asta, pentru orice eventualitate. Dacă se întîmplă ceva, atunci zice: «Ce vreți? Sînt schizofrenic». Îi știu eu p'ăștia".

În românește de
Marius PETRAȘCU

JULES SUPERVIELLE

(Franța)

Poet, prozator, dramaturg — francez și uruguayan în același timp — se naște în 1884 la Montevideo și moare în 1960, la cîteva săptămîni după ce este ales „Prinț al Poeților". Împărțindu-și viața între Țara Bascilor și America Latină, Supervielle rămîne legat de Pampas, de ocean și misterele lui. Opera sa, influențată de romantism și parnasianism, accedînd la proporții cosmice, metafizice, adeseori prin intermediul visului cu ochii deschiși, ne confruntă cu o serie de probleme grave ale umanității. În lirica sa din timpul războiului, puternic marcată de nenorocirile prin care trecerea Franța, întîlnim exprimate, în mod imperativ, apelul la Rezistență și slăvirea sentimentelor naționale. Opera sa cuprinde poezie: „Gravitații" (1925), „Fabula lumii" (1928), „Arca lui Noe" (1938), „Poemele Franței nefericite" (1939—1941); teatru: „Șeherezada" (1948); romane: „Omul Pampasului" (1923), „Hoțul de copii" (1926); povestiri: „Copilul fluxului" (1931), „Tînărul de duminică" (1952).

Mai puțin cunoscut în postura de prozator, Supervielle reușește și prin abordarea acestui gen să ne introducă într-un univers fragil, imaginar, ce devine cadrul unor constante metamorfoze. Creînd o lume aparte, la fel de singulară ca și acelea ale prietenilor săi intimi, Henri Michaux și Jorge Luis Borges, el mărturisește: „Năzuiesc ca tuturor clipelor vieții mele, să le dăruiesc un trup fabulos de sirenă, cu ajutorul căruia să pot întîmpina miracolul poeziei, încă amorf și mereu amenințător". În „Șchiopii din cer", răsturnînd cunoscutele mituri ale Antichității (cel platonician al peșterii și acela al cutiei Pandorei), lumea de umbre din cer — copie fidelă a celei de pe pămînt — capătă consistență grație cutiei fermecate, dragostea apărînd ca unic principiu activ, izvor al întregului univers, dînd viață și semnificație tuturor lucrurilor.

Laureat al Marelui Premiu pentru Literatură al Academiei Franceze (1955).

ULTIMA MEA METAMORFOZĂ

Eram cît se poate de prost dispus, refuzam să mă bărbieresc și chiar să mă spăl. Soarele și Luna îmi păreau de o stupiditate extremă. Le purtam pică pînă și celor mai buni prieteni, așa cum uram întreaga Cale Lactee. Mă voiam ingrat, nedrept, căutînd gîlceavă vecinilor și necunoscuților. Pentru a-mi dovedi că exist, m-aș fi aruncat, fără să ezit o clipă, în cea mai adîncă prăpastie.

Ca să mă îmblînzească, îmi fluturau pe la nas tot felul de oferte de serviciu. Refuzam cu indignare să devin tatu sau chiar tapir. Mă voiam nesuferit, respingător. Simțeam că trebuia să-mi crească un corn pe nas, o gură pînă la urechi, o piele cornoasă de crocodil, și totuși, știam că nu voi găsi nici o ușurare în lumea saurienilor. Aveam nevoie, fără posibilitatea vreunei amînări, de un scut încarnat adînc pe coapse și pe burta mea de mamifer.

Dintr-o dată, m-am simțit copleșit. Devenisem rinocer și goneam prin junglă, zămislind în jurul meu cactuși, păduri îmbibate de umezeală, bălți mocirloase în care mă aruncam cu deliciu. Părăsisem Franța fără să-mi fi dat seama și traversam acum stepele Asiei meridionale cu pasul unui hoplit cu patru labe. Eu, atît de vulnerabil de-obicei, puteam în sfîrșit înfrunta viața, avînd uriașe șanse de succes. Metamorfoza mea părea reușită, perfectă pînă în străfunduri și tindea să devină o capodoperă, cînd, nu știu de unde, în capul meu sec și cornos, răsunară versurile lui Mallarmé.

Hotărît, totul trebuia luat de la început.

În românește de
Cristina ONOSE

FATA CU VOCE DE VIOARĂ

Era o fată ca oricare alta, cu ochi poate puțin prea mari, dar atît de puțin prea mari încît te întrebai dacă nu cumva ai văzut adesea ochi de forma aceea.

Din copilărie înțelesese, dintr-un fel de intrigă din jurul ei, că i se ascundea ceva. Nu cunoștea motivul șușotelilor și nu se neliniștea deloc, crezînd că e normal să fie așa cînd în casă există o fetiță.

Într-o zi, căzînd dintr-un copac, strigătul pe care-l scoase i se păru, cu toată ciudățenia lui, inuman și muzical. Își supraveghe de atunci vocea și i se păru că recunoaște strecurîndu-se pe sub cuvintele de toate zilele, sunete de vioară, chiar un mi bemol și un fa diez sau vreo altă notă muzicală... Cînd i se întîmpla să vorbească, te privea cu simplitate ca pentru a șterge această impresie bizară.

Un băiat îi spuse într-o zi:

— Pune-ți odată în funcție vioara!

— Ce vioară?

— Asta de-aici, zise el vrînd să-și bage mîna în gura copilei.

Nu era un lucru mic să trăiești între oameni, avînd o voce de vioară, să fii invitată la un ceai sau la un dejun

pe iarbă şi să porţi tot timpul cu tine, în gît, această voce ciudată, gata să iasă chiar şi cînd spunea: „Mulţumesc", sau „Nu aveţi pentru ce".

Şi nimic nu o enerva atît de tare ca atunci cînd se striga:

— Dar ce voce minunată are!

„Ce se urzeşte în mine?" se gîndea ea. „Aceste acorduri neaşteptate mă dezvăluie mult prea mult. Ca şi cum m-aş apuca să mă dezbrac în toiul unei conversaţii: Uite, acesta e corsajul şi luaţi-mi şi ciorapii... Acum sînteţi fericit, nu mai am nimic al meu!"

Pentru că nu-i plăcea să iasă în evidenţă, păstra în general tăcerea şi se îmbrăca atît de modest, cu atîta neutralitate, şi întotdeauna cu o eşarfă mare, cu totul şi cu totul cenuşie, în jurul gîtului ei muzical.

„La urma-urmei nu am nevoie să vorbesc", se gîndea ea.

Chiar şi cînd nu spunea nimic, nu puteai uita că vocea aceea era gata să iasă. Una dintre colegele ei, cu auzul fin, pretindea chiar că ea nu tăcea niciodată de tot, că tăcerea ei tăinuia cu greu acorduri surde şi chiar melodii destul de clare; era suficientă puţină atenţie. Şi dacă asta le încînta pe unele dintre prietenele ei, altele se neliniştiră chiar şi pentru ele însele. Toate sfîrşiră prin a o părăsi.

— Totuşi, dacă nici tăcerea nu-mi aparţine!...

Un chirurg, prieten de familie, a fost chemat să-i examineze gîtul, coardele vocale. Fără îndoială, trebuia operat, dar ce?

Se aplecă asupra gurii deschise ca şi asupra unui puţ bîntuit de stafii şi se abţinu să intervină.

„Dacă ar şti ei de unde vin eu!" îşi spuse ea într-o zi, aşezîndu-se în sufragerie, lîngă părinţii care-i făceau observaţie pentru întîrziere. „Nu-şi imaginează ceea ce tocmai am făcut, nici tata, cu faţa lui cea lungă, nici tu, mamă, mai puţin supărăcioasă în aparenţă, dar care izbucneşti deodată în fraze zbîrlite, veninoase. Oameni buni, nu aveţi de gînd să mă lăsaţi în pace cu poveştile astea despre supa care se răceşte? E vorba doar de cîteva minute de întîrziere".

Aproape tot timpul mesei tăcu, dar a trebuit totuşi să răspundă la o întrebare a tatălui.

Iar părinții se priviră cu uimire: vocea fiicei lor devenise o voce ca atîtea altele.

— Spune încă o dată, zise tatăl cît putea de blînd, n-am auzit bine.

Dar fata roși și nu mai scoase un cuvînt.

După-masă părinții intrară în camera lor, iar tatăl luă cuvîntul:

— Dacă într-adevăr ea nu mai are această voce ciudată, va trebui să informăm familia. Și poate chiar să dăm o mică petrecere între intimi fără a dezvălui bine-înțeles motivul acestei bucurii.

— Să mai așteptăm încă vreo cîteva zile.

— Fără îndoială, trebuie să mai așteptăm cel puțin opt zile. Să fim prudenți.

Tatăl se hotărî s-o pună pe fată să-i citească ziarul în fiecare dimineață. Savura inflexiunile acestei voci noi cu o lăcomie care parcă i-ar fi venit de pe altă lume. Nu-i plăcea nici lui mica amețeală pe care o încerca la gîndul că fiica sa ar putea să înceapă iar a vorbi ca și pînă nu demult.

Într-o zi, în timp ce citea un articol lung de politică externă, fata — dar acum era o femeie — își dădu seama la rîndul ei că vocea-i semăna cu cea a colegelor sale. Și nu se putu abține să nu-i poarte pică prietenului care distrusese în ea acea voce de vioară.

„Măcar dacă m-ar fi iubit cu adevărat", se gîndea ea.

— Dar ce ai? Plîngi? se miră tatăl. Dacă e din cauza vocii tale, mai potrivit ar fi să te bucuri, copila mea.

În românește de
Mihaela MUDURE

ȘCHIOPII DIN CER

Umbrele vechilor locuitori de pe Pămînt se găseau într-un vast spațiu celest; se plimbau prin aer așa cum ar fi făcut-o vii pe Pămînt.

Iar cel care fusese un bărbat din preistorie spunea:

— Vedeți, ceea ce ne-ar trebui ar fi o peșteră bună, încăpătoare, bine adăpostită și cîteva pietre să facem fo-

cul. Dar ce mizerie! Nimic tare în jurul nostru, numai suflete şi vid.

Iar tatăl de familie din timpurile moderne introducea cu grijă în broască ceea ce lua drept cheie, şi se prefăcea că-şi închide uşa cu cea mai mare grijă.

— Uite, m-am întors acasă, se gîndea el. Ziua s-a terminat, o să mănînc şi o să mă culc liniştit.

A doua zi făcea ca şi cum i-ar fi crescut barba în timpul nopţii şi se săpunea îndelung cu un pămătuf de ceaţă.

Da, toate acestea, case, peşteri, uşi şi chiar feţele burghezilor graşi care avuseseră odată cuperoză nu mai erau acum decît umbre cenuşii care-şi aminteau, cumplit mutilaţi, de întregul lor trup, de umbre de oameni, de oraşe, fluvii, continente, căci regăseai acolo sus o Europă aeriană cu întreaga Franţă, cu Cotentin şi Bretagne, peninsule de care nu voiseră să se despartă şi o Norvegie din care nu lipsea nici un fiord.

Tot ceea ce se făcea pe Pămînt se reflecta în această parte a cerului, chiar şi dacă se schimba pavajul pe vreo străduţă obscură.

Vedeai trecînd sufletele vehiculelor din toate secolele, căruţe cu roţi lenеşe, ricşe, camionete, automobile, omnibuze.

Iar cei care nu cunoscuseră decît picioarele ca mijloc de transport, se slujeau numai de picioarele lor.

Unii nu credeau încă în electricitate, alţii o prevesteau, alţii răsuceau comutatoare imaginare şi credeau că văd mai clar.

Din cînd în cînd, o voce, singura care se auzea în aceste spaţii interstelare şi care venea nu se ştie de unde, îi şoptea fiecăruia în ceea ce-i fusese odinioară urechea:

— În fond, nu uitaţi că nu sînteţi decît nişte umbre.

Dar nimeni nu pricepea înţelesul acestor cuvinte decît patru, cinci secunde, după care era ca şi cum nu li s-ar fi spus nimic. Umbrele credeau din nou în tot ceea ce făceau, urmîndu-şi ideea.

Totul era tăcere. Nu exista cuvînt şi nici şoaptă.

Sufletul era atît de transparent încît, pentru a susţine o conversaţie, era suficient să se aşeze în faţa *interlocutorului* său, dacă putem spune aşa.

Puteai surprinde o mamă gîndindu-se la unicul ei fiu ca şi cum ar fi fost într-adevăr în primejdie.

— Atenţie, o să cazi şi o să mori!

Iar unei vecine:

— Ieri mi-a venit de la şcoală cu genunchii juliţi.

Pentru a-ţi tăinui sentimentele te vedeai obligat să fugi mîncînd pămîntul, să te ascunzi, dacă puteai. Dar majoritatea oamenilor aveau obiceiul să nu se gîndească la nimic secret, să se exprime într-un mod perfect curtenitor.

Fiecare avea întotdeauna aparenţa aceleiaşi vîrste, dar aceasta nu-i împiedica pe părinţi să le ceară copiilor ceea ce ei socoteau că aceştia vor trebui să facă mai tîrziu, să considere că ei au crescut mult şi că ar fi profitat de plăcerile acestui lucru. Dar tinerii cînd se sărutau, o făceau cu indiferenţă.

Orbii vedeau tot atît cît ceilalţi şi se prefăceau că merg fără baston, dar îşi ţineau capul foarte pe spate ca şi cum ar fi evitat nişte obstacole, vai, inexistente.

Iar bărbatul care cunoscuse o mare dragoste pe Pămînt trecea adesea pe celălalt trotuar sperînd să fie mai fericit acolo. (Era cazul lui Charles Delsol, o să-l vedeţi curînd).

Uneori, fără a suferi cîtuşi de puţin, ultimii veniţi îşi smulgeau inima, o masă cenuşie, palpitîndă, pe care şi-o azvîrleau la picioare şi o priveau îndelung bătînd din călcîie, apoi inima, modestă şi neschimbată, îşi relua în linişte locul în pieptul omului descărnat care nu reuşise nici să sufere, nici să plîngă.

Se consolau şi noii veniţi care încă nu ştiau cum să se poarte cu umbra lor şi nu îndrăzneau să pună un picior înaintea celuilalt, nici să ridice mîna pentru a saluta, nici să-şi încrucişeze picioarele alergînd, să sară cu sau fără elan, toate lucrurile pe care locuitorii mai vechi le făceau fără greutate. Erau acolo tot timpul, privind în jurul lor, pipăindu-se de parcă şi-ar fi pierdut portofelul.

— O să treacă, o să se termine într-o zi.

— Să se termine într-o zi.

— Nu sînteţi de plîns, li se spunea. Sînt alţii şi mai nefericiţi. Şi arătau cu degetul mare locul unde trebuia să se găsească Pămîntul în acea clipă, Pămîntul invizibil.

Cei mititei, nou-născuții, știau și ei unde era Pămîntul, chiar cînd îi trezeai brusc în miezul nopții ca să-i întrebi.

Nu se auzea nici un zgomot și cum își mai ciuleau urechile! Cum mai pindeau buzele cenușii ale bărbaților și femeilor, cum se mai aplecau asupra leagănelor sperînd că, în sfîrșit, va ieși un sunet!

Se adunau cînd la unul, cînd la altul ca să *audă* o anumită bucată cîntată la un violoncel fără corp sau, pentru ca fiecare, după fantezia și gustul lui, să perceapă un cvartet de muzică de cameră ori vocea uriașelor orgi, sau un solo de flaut, sau zgomotul vîntului printre brazi, în timpul unei ploi mari.

Un bărbat care fusese un mare pianist se așeză într-o zi la fantomaticul său pian și-și invită prietenii să-l vadă cîntînd. Toți înțeleseseră că se va cînta Bach. Se gîndeau că, poate, datorită geniului interpretului și al compozitorului o să audă ceva. Iar invitații își clătinau capul de la dreapta la stînga cu mare speranță. Unii crezuseră că era chiar Bach. De fapt, era chiar el. Cîntă Tocatta și Fuga. Ei urmăreau cu pasiune interpretarea artistului și fiecare crezu că-l aude într-adevăr. La sfîrșitul bucății începură să bată din palme cu entuziasm, dar era clar că nu ieșea nici un sunet. Atunci, înțelegînd că nu se produsese nici un miracol, se întoarseră acasă cît mai repede.

Dar marea distracție a umbrelor provenea mai ales din faptul că nu puteau apuca nimic. În jur, totul părea abstract. Să aibă și ei un capăt de unghie, un fir de păr, o firimitură de pîine, orice, numai să fie ceva consistent.

Într-o zi cei care se plimbau în locul considerat în general a fi piața publică, văzură o cutie lunguiață, din lemn adevărat, în întregime albă. Umbrele fuseseră atît de des înșelate de propriile lor dorințe încît nu înțeleseră imediat importanța acestui lucru și crezură că nu e vorba decît de o halucinație, de o cutie puțin mai bine imitată decît de obicei. Dar rămaseseră stupefiați cînd un muncitor care lucrase la ambalaje, cunoscut pentru istețimea sa, declară, întorcîndu-se în toate părțile ca să-i lămurească pe cei ce nu credeau, că era lemn alb, lemn care exista pe Pămînt.

Atunci o mulțime imensă din toate timpurile, goți, capre, lupi, vizigoți, huni, protestanți, șobolani mirosind

a mosc, vulpi, lișițe, catolici, romani cu capul mare, pitici, toți amestecați cu romantici și clasici, cu puma, cu vulturi și mămăruțe, se bulucirăă în jurul cutiei pe care o înconjurau într-o liniște atît de profundă încît se auzea și musca:

— O să se schimbe, ceva o să se schimbe. Viața devenea imposibilă! Deoarece aici e o cutie de-adevăratelea, din lemn alb, soarele o să strălucească deodată și o să înlocuiască în sfîrșit lumina aceasta mizerabilă care vine de nu se știe unde, totdeauna aceeași și care nu e nici zi adevărată, nici noapte adevărată, ci un fel de porcărie în cer. Cerul de aici, da, păsările reușesc uneori să zboare în el, dar ar trebui să vezi cum, pierzîndu-și răsuflarea, sînt obligate să se lase în orice clipă în vid și uneori, dacă insistă, o grămadă mare de pene moarte le părăsește, iar ele cad, cad timp de o eternitate.

Nimeni nefiind în stare să ridice capacul cutiei, peste o sută de mii cerură să facă de gardă în jurul ei pentru ca... de teamă ca... sau pentru că... Ipotezele nu erau verosimile, ele se pierdeau ca și riuletele de eter în Sahara cerului.

— Nu atît de repede, să nu ne lăsăm legănați de iluzii nebune, spuneau cei care ajunseseră la o vîrstă înaintată pe Pămînt. Pentru o simplă cutie care poate e și goală.

Dar speranța creștea iavaș-iavaș. O umbră venită, nu se știe de unde, pretinse că duminica următoare (se spunea duminică dar erau uneori discuții mari pentru a ști dacă era într-adevăr duminică) vor vedea un taur adevărat și că acesta va minca iarbă în fața tuturor și că-l vor auzi poate mugind la sfîrșitul reprezentației.

— Se pare că e unul negru, frumos, ușor pătat cu alb.

— Eu aș vrea să văd, mai degrabă decît un taur, un armăsar anglo-arab care să meargă la trap prin fața noastră, fie și măcar cinci minute. După care m-aș socoti fericit timp de secole întregi.

— Eu, aș vrea să-mi văd foxterierul plimbîndu-se la țară, în Seine-et-Marne, cu mine.

— Ah! Cu Dumneata?

Circula zvonul că umbrele își vor vedea în curînd trupul așa cum fusese pe Pămînt, cu greutatea exactă și culoarea de odinioară.

— Uitați, sînt sigur că într-o bună dimineață o să pot fi văzut mergînd de la Palatul Justiției la birou și coborînd treptele stației de metrou Châtelet.

— Și ziua aceea, se gîndea altul, cînd alergam și cînd, fără amabilitatea șefului de gară care întîrzie puțin să dea semnalul, pierdeam cu siguranță trenul spre Lisabona.

Vor putea să-și invite prietenii să se vadă cum au fost în ziua cununiei sau cînd au primit o telegramă care le anunța moartea tatălui sau vreo altă zi.

— Haideți, n-o să ne faceți să credem asta.

— Dar de ce nu? Cred că toate acestea sînt foarte posibile. Nu poate să fie tot timpul același lucru. Gîndiți-vă un pic!

— Toate astea pentru o pîrlită de cutie de lemn alb!

— Dar e extraordinar! Gîndiți-vă numai la miliardele de umbre care au fost lipsite pînă acum de orice corp dur.

Însă nici un alt miracol nu se produse, iar cutia rămase timp de săptămîni și luni în piața publică, înconjurată de o gardă din ce în ce mai puțin numeroasă. Apoi, rămase singură.

Ca urmare a acestei mari speranțe dezamăgite, umbrele începură să se evite pentru a-și ascunde groaznica descurajare. Niciodată nu avuseseră astfel de suferit din cauza propriului lor vid. Se plimbau singure, fratele își evita fratele, soțul soția, prietena prietenul.

Charles Delsol nu mai știa de cînd murise și devenise, în sens propriu, umbra lui însuși. O pierduse din vedere pe Marguerite Desrenaudes cu cîteva zile înainte de a muri și nu știa dacă mai trăia. Își amintea ziua cînd o văzuse pentru prima dată la biblioteca de la Sorbona, așezată în fața lui. O privire rapidă, un fascicol de lumină ca să știe că e brunetă. Apoi, după un sfert de oră de muncă (studia filosofia), o altă ochiadă pentru a cunoaște adevărata privire a ochilor ei. Zece minute de muncă și o ultimă căutătură pentru a examina încheieturile mîinilor și mîinile tinerei fete. Și puțină meditație pentru a reuni aceste fragmente diferite într-un întreg viu.

In fiecare zi se așeza în fața ei și nu-i adresa nici un cuvînt, mersul lui șchiopătat făcîndu-l foarte timid. Pleca întotdeauna primul și repede, spre necazul tuturor. Odată ea s-a dus să caute o carte. Șchiopăta și ea:

— Acum o să am mai mult curaj, își spuse Charles Delsol.

Apoi ideea aceasta i se păru nedemnă de el și de ea.

— O să-i vorbesc și mai puțin ca înainte, se gîndi el.

Marguerite Desrenaudes era agasată, simțind ațintită asupra ei privirea acestui mut. Și ce mai schimb de șchiopături părea să-i propună!

Intr-o zi de martie cînd ea deschisese larg fereastra auzi glasul vecinului lui Delsol spunîndu-i încet:

— Dacă ți-e frig, n-ai decît să ceri voie să închizi fereastra. E foarte normal, cu atît mai mult cu cît tocmai ai fost bolnav.

— Oh! eu mă sufoc, e clar

Se străduise totuși să lupte contra frigului și începuse prin a dori să-și păstreze căldura atît cît îi mai stătea în putință, făcînd cîteva mișcări aproape invizibile, încordîndu-și mușchii umerilor sau ai picioarelor sau frecîndu-și pieptul cu mîna băgată sub jiletcă. Dar studenta îi aruncase o privire iritată, ca și cum ar fi împiedicat-o să lucreze. Atunci rămăsese liniștit și simțise moartea însăși pipăindu-i umerii, pieptul, picioarele și declarîndu-l o pradă sigură. Nu avusese nici măcar puterea să-și facă foc întorcîndu-se acasă. Și murise trei zile mai tîrziu.

După sosirea sa acolo sus, Charles Delsol se apucase să-și continue studiile la biblioteca de la Sorbona proiectată în cer.

Intr-o bună zi văzu o umbră așezată în fața locului său obișnuit și care semăna bine cu silueta lui Desrenaudes.

Se gîndi: „Are același mod de a ține și de a-și deschide servieta, cu o anume repezeală. Dar cum arată la față? Poartă o pelerină scurtă ca la Paris și nu se interesează mai mult de mine decît pe Pămînt. Dar de ce nu mai deschide niciodată fereastra?" Uita că toate gîndurile i se citeau pe chipul transparent, iar fata cenușie, înaintînd, îi spuse liniștită așa cum fac morții între ei:

— Spuneți-mi, domnule, nu cumva pentru că eu nu am închis fereastra în ziua aceea...

— Oh, nu, am fost călcat de un taxi.

Şi el se întoarse ca să-şi ascundă gîndul.

Cîteva zile mai tîrziu ieşeau împreună de la bibliotecă. Toţi colegii lor îşi spuneau:

— Ce le-a venit şi ăstora să meargă ca doi îndrăgostiţi! Trebuie să fii şchiop ca să-ţi vină astfel de idei! Ca şi cum asta ar duce la ceva, aici.

Şi cu toate că servieta foarte voluminoasă a prietenei sale era mai uşoară decît cea mai uşoară dintre pene, Delsol îi propuse să i-o ducă el. Ea rîdea, dar el vorbea foarte serios.

In sfîrşit, ea acceptă să i-o dea considerînd, totuşi, acest lucru puţin ridicol, mai ales din partea unui student mort de cîtva timp deja şi deci, burduşit de experienţă.

Dar abia îi luă el servieta că şi începu să simtă că prinde greutate sub braţul lui. Şi o stare plăcută îi invadă ceea ce-i fuseseră cîndva mîinile. Corpul lui Charles Delsol era încă cenuşiu, dar un cenuşiu strălucitor şi aproape luminos, un cenuşiu trandafiriu şi, ca s-o spunem aşa, viclean. I se părea că îi creşteau mîini dar se grăbi să ascundă sub hainele lui de umbră aceste două lucruri neliniştitoare care voiau, cu orice preţ, să aibă fiecare cinci degete.

— Îmi păreţi ciudat, astăzi, se gîndi Marguerite Desrenaudes. Nu sînteţi cumva bolnav?

— Ştiţi bine că e imposibil.

Şi cum făcea gestul de a protesta, simţi o apăsare vie în încheietura mîinii şi iată că servieta îi scăpă din mîini şi ieşiră afară dicţionare adevărate, de Quicherat şi Gosizer, cu toată greutatea lor şi cu filele numerotate.

Tulburată, studenta începu să clipească cu genele ei adevărate ca o fată de pe Pămînt. Ochii ei erau albaştri, ca şi altădată, pe restul feţei încă lipsită de viaţă. Rămase nemişcată ca după un efort supraomenesc, apoi, foarte repede, iată că-i reveniră nasul, buzele, obrajii, puţin mai roşii decît pe Pămînt. Şi departe de a fi dezbrăcată, era îmbrăcată ca o tînără din 1919, anul morţii ei.

Era un frig uscat şi trîmbe de aburi ieşeau pe nările tînărului şi ale fetei, care respirau de-a binelea.

Fără a se neliniști cituși de puțin de cele cîteva umbre ce se găseau lîngă ei, își uniră îndelung buzele, acum renăscute. Apoi, împinși de forțe noi și vesele, se îndreptară spre piața publică unde se găsea cutia de lemn albă. Nici o dificultate să o deschidă. Fusese suficient să ridice capacul cu mîinile lor care nu-și pierduseră nimic din îndemînarea de altădată. Găsiră mai multe obiecte care le aparțînuseră pe Pămînt și în primul rînd o hartă a boltei cerești, minunat de clară și colorată, care-i chema la o călătorie, cu atît mai mult cu cît ea se însufleția și se umplea de îndemnuri și sfaturi despre locul spre care li se îndreptau privirile.

În românește de
Mihaela MUDURE

MICHEL TOURNIER

(Franța)

Prozator francez, se naște la Paris în 1924. Se impune ca un „nou clasic", obținînd în 1967, pentru primul său roman — „Vineri sau limburile Pacificului", Marele Premiu al Academiei Franceze. În 1971 i se decernează Premiul Goncourt pentru „Regele Arinilor". Din 1972 este membru al Academiei Goncourt, fiind pe drept cuvînt considerat, în Franța și nu numai, unul dintre cei mai importanți scriitori ai ultimelor două decenii. Dintre scrierile sale cele mai semnificative amintim: romanul „Meteoriții" (1971) și volumul de povestiri „Cocoșul de munte" (1978).

M. Tournier abordează într-o dialectică sartriană și cu o ironie gidiană o problematică în același timp clasică și actuală. Temele majore — destinul, importanța spațiului și timpului în toate sensurile locul ființei vizavi de ceilalți semeni — sînt valorificate printr-un joc permanent și fascinant de simboluri, metafore și alegorii. În opera sa, contrariile coexistă în mod fericit, tragicul fiind adeseori însoțit de grotesc. Personajele sale sînt călători în căutarea absolutului ce cunosc, pe parcursul acestui drum anevoios, experiențele cele mai extravagante. Sedus de mituri, face adeseori apel la ele pentru a ne propune o poveste deja cunoscută, pe care însă o transformă ca un adevărat alchimist, găsindu-i noi sensuri, acelea dorite de el. Astfel îi întîlnim pe Castor și Polux, Abel și Cain, Robinson și Vineri. Mitul lui Robinson reapare și în povestirea „Sfîrșitul lui Robinson Crusoe". Nostalgia după un trecut paradisiac amintește de aspirația romanticilor către acea unitate primordială — în care omul și natura se contopeau într-o desăvîrșită armonie — devenită acum un deziderat sortit eșecului, într-o epocă în care aventura fără de sfîrșit a cunoașterii supune mediul natural și ființa umană, deopotrivă, unei perpetue transformări. Robinsonul lui Tournier, căpătînd conștiința însingurării, speră cu obstinație să se regăsească în haosul vieții moderne, reînvîlindu-și neobosit povestea — edenul atît de rîvnit al unei lumi perfecte. M.T. încearcă să dezvăluie tîlcurile ce se ascund sub haina unor aparențe derutante, deseori înșelătoare („Să-mi rămînă bucuria"), creînd un univers de o inefabilă stranietate, ce farmecă, dar și neliniștește în egală măsură.

SFÎRȘITUL LUI ROBINSON CRUSOE

— Era aici! Vedeți, aici în largul Trinității la 9°22' latitudine nordică. Nu încape nici o îndoială!

Bețivul lovea cu degetul înnegrit o hartă zdrențuită, mînjită cu pete de grăsime și afirmațiile lui pătimașe stîrneau de fiecare dată hohote de rîs în rîndul pescarilor și docherilor care înconjuraseră masa noastră.

Toți îl cunoșteau. El se bucura de un statut deosebit. Făcea parte din folclorul local. Îl invitaserăm să bea cu noi ca să-l auzim povestind, cu o voce răgușită, cîteva istorii de demult. În ce privește propria lui aventură, aceasta

era exemplară şi în acelaşi timp dezolantă, aşa cum se întîmplă adeseori.

Cu patruzeci de ani în urmă, dispăruse pe mare, ca atîţia alţii înaintea lui. Numele său fusese înscris în interiorul bisericii, alături de ceilalţi membri ai echipajului din care făcuse parte. Apoi fusese dat uitării.

Nu într-o măsură aşa de mare, încît să nu fie recunoscut cînd apăruse din nou, după 22 de ani, hirsut şi vehement, însoţit de un negru. Istoria pe care o debita de fiecare dată, era uluitoare. Unic supravieţuitor al naufragiului corăbiei sale, el ar fi rămas singur pe o insulă populată cu capre şi papagali, fără acest negru pe care, zicea el, îl scăpase din mîinile unei hoarde de canibali.

În sfîrşit, o goeletă englezească îi luase la bordul ei, şi el se întorsese, nu înainte de a agonisi o avere frumuşică, graţie negoţului variat şi liber, din insulele Caraibilor, în vremea aceea.

Toată lumea îl sărbătorise. Se însurase cu o fetişcană care ar fi putut să-i fie fiică şi se părea că viaţa obişnuită se aşternuse peste paranteza aceea misterioasă, plină de vegetaţie luxuriantă şi strigăte de păsări, deschisă larg în trecutul său, printr-un capriciu al sorţii.

Doar în aparenţă, căci în realitate, din an în an, un zbucium ascuns măcina pe dinăuntru viaţa familiei Robinson.

Vineri, servitorul negru, căzuse primul în ispită. După cîteva luni de comportare ireproşabilă, se pusese pe băutură, la început discret, apoi într-un mod din ce în ce mai scandalos. Urmase încurcătura cu cele două fete însărcinate pe care le primise azilul Saint-Esprit şi care născuseră aproape în acelaşi timp, doi metişi de o asemănare izbitoare. Nu săvîrşise oare o dublă crimă?

Dar Robinson îl apărase pe Vineri cu o înverşunare ciudată. De ce nu-l concedia? Ce secret ruşinos, poate, îl lega de negrul acela?

Într-o bună zi, cineva furase de la vecinul lor nişte sume importante de bani şi înainte ca bănuiala să cadă asupra cuiva, Vineri dispăruse.

— Imbecilul! comentase Robinson. Dacă dorea bani ca să plece, trebuia să-mi ceară.

Şi adăugase imprudent:

— De altfel, știu prea bine unde a plecat!

Cuvintele lui ajunseseră la urechile păgubașului și acesta îi ceruse lui Robinson să-i înapoieze banii sau să-l predea pe hoț. Robinson, după o ușoară rezistență, plătise.

Dar din ziua aceea fusese văzut din ce în ce mai abătut, tîrîndu-se pe chei sau prin circiumile din port, repetînd din cînd în cînd:

— S-a întors, da, sînt sigur că la ora aceasta haimanaua e acolo!

Era adevărat că o taină ascunsă îl lega de Vineri, și taina aceasta era o pată mică, verde pe care un cartograf din port o trecuse, la cererea lui, în oceanul albastru al Caraibilor. În fond, această insulă era propria lui tinerețe, aventura sa minunată, grădina lui splendidă și solitară. Ce mai aștepta oare sub cerul acesta ploios, într-un oraș năclăit, printre negustori și pensionari?

Tînăra lui soție, înzestrată cu o inteligență a inimii, ghici prima cauza tristeții sale de moarte:

— Te plictisești, văd bine. Hai, recunoaște că o regreți!

— Eu? Ești nebună! Pe cine să regret? Ce să regret?

— Insula aceea pustie, bineînțeles! Și știu cine te împiedică să pleci chiar mîine. Eu, nu-i așa?

El protestă cu strigăte de disperare, dar cu cît striga mai tare, cu atît era mai sigură că ea avea dreptate.

Îl iubea din tot sufletul și niciodată n-a putut să-i refuze vreo dorință. Muri.

El vîndu de îndată casa și pămîntul și închirie o corabie pînă în Marea Caraibilor.

Mai trecură cîțiva ani. Începurăm să-l uităm din nou.

Dar cînd se întoarse a doua oară, păru și mai schimbat ca după prima călătorie.

Traversase oceanul la bordul unui cargou vechi, ca ajutor de bucător. Un om îmbătrînit, distrus, înecat pe jumătate în alcool.

Ceea ce spuse, stîrni ilaritatea generală. De ne-găsit! În ciuda căutărilor înverșunate de luni întregi, insula era de negăsit. Se epuizase în explorarea aceasta zadarnică la care nu voia să renunțe, risipindu-și energia și banii pentru a găsi pămîntul fericirii și al libertății ce fusese parcă înghițit pentru totdeauna de valuri.

— Şi totuşi, era acolo! repeta el fără încetare în seara aceea, lovind harta cu degetul.

Atunci, un timonier mai în vîrstă, se desprinse de ceilalţi şi veni să-i pună mîna pe umeri:

— Robinson, vrei să-ţi spun ceva? Insula ta pustie e tot acolo. Şi chiar te asigur că ai regăsit-o pentru totdeauna.

— Am regăsit-o? Robinson simţea că se sufocă. Dar dacă vă spun că...

— Ai regăsit-o! Ai trecut de zeci de ori pe lîngă ea, dar nu ai recunoscut-o.

— N-am recunoscut-o?!

— Nu, pentru că între timp şi insula ta a îmbătrînit ca şi tine! Vezi, florile se transformă în fructe, fructele în pădure, iar pădurea moare şi ea. La tropice totul se schimbă foarte repede. Şi tu? Uită-te într-o oglindă, nebunule! Şi spune-mi dacă insula te-ar mai fi putut recunoaşte cînd ai trecut pe lîngă ea?

Robinson nu s-a uitat în oglindă, sfatul era de prisos. Şi-a plimbat peste cei de faţă o privire atît de tristă şi de rătăcită, încît hohotele de rîs care izbucniseră şi mai tare, se opriră brusc şi o linişte adîncă se aşternu în tripou.

În româneşte de
Corina TOMUŞ

SĂ-MI RĂMÎNĂ BUCURIA

Poţi să ajungi un mare pianist internaţional cînd te numeşti Bidoche? Botezîndu-şi fiul Raphaël, punîndu-l sub protecţia celui mai gingaş şi mai muzical arhanghel, soţii Bidoche începeau poate să sfideze în mod inconştient destinul. De altfel în curînd, copilul se dovedi a fi înzestrat cu inteligenţă şi sesibilitate, calităţi care întăriră speranţele celor din jur. Îl puseră la pian de îndată ce atinse vîrsta cînd putea să stea pe taburet. Progresele sale fură remarcabile. Blond, subţire, palid, aristocratic, era în întregime Raphaël şi deloc Bidoche. La zece ani se bucura de faima unui copil minune, iar organizatorii seratelor mondene se certau pentru el. Doamnele se înduioşau

pînă la leşin cînd îl vedeau aplecîndu-şi deasupra claviaturii obrazul fin şi transparent, învăluit, parcă, în umbra fantastică a aripilor arhanghelului invizibil, înălţînd spre cer, ca un imn de iubire mistică, acordurile coralului *Să-mi rămînă bucuria* de Johann Sebastian Bach.

Copilul însă plătea scump aceste momente privilegiate. Numărul orelor de exerciţiu zilnic la care era constrîns, creştea în fiecare an. La doisprezece ani muncea şase ore pe zi şi i se întîmpla să invidieze soarta acelor băieţi pe care nu-i binecuvîntase nici talentul, nici geniul şi nici perspectiva unei cariere strălucite. Uneori i se umpleau ochii de lacrimi cînd afară era timp frumos şi cînd, înlănţuit fără milă de instrumentul său, auzea strigătele celor de-o seamă cu el ce se distrau în aer liber.

Împlini 16 ani. Talentul său înflorea cu plenitudine. Era pasărea Phoenix a Conservatorului din Paris. În schimb, adolescenţa parcă voia să şteargă pînă şi ultima trăsătură angelică de pe obrazul său de copil. Ai fi putut spune că, Pubertatea, zînă răutăcioasă, atingîndu-l cu bagheta ei fermecată, se încăpăţîna să-l răvăşească pe îngeraşul romantic de altădată. Faţa osoasă şi asimetrică, orbitele proeminente, maxilarul inferior ieşit în afară, lentilele groase impuse de o miopie galopantă, toate acestea n-ar fi însemnat nimic, dacă n-ar fi avut în permanenţă o expresie de năucire încăpăţînată, capabilă să stîrnească mai degrabă rîsul, decît să predispună la visare. Cel puţin în aparenţă, Bidoche începea să-l învingă în toate privinţele pe Raphaël.

Mai tînără decît el cu doi ani, micuţa Bénédicte Prieur nu părea să se sinchisească de urîţenia lui. Elevă a Conservatorului, fără îndoială că ea nu vedea în el decît pe marele virtuoz ce avea să devină în curînd. De altfel ea nu trăia decît în şi pentru muzică, şi părinţii celor doi copii se întrebau cu uimire dacă relaţiile lor vor depăşi vreodată acea intimitate extatică pe care ei o descopereau în interpretarea la patru mîini.

Absolvind primul cursurile Conservatorului la o vîrstă record, Raphaël începu să dea lecţii pentru a-şi asigura modestele cheltuieli lunare. Bénédicte şi cu el se logodiseră, dar aşteptau zile mai bune ca să se poată căsători. Nimic nu-i grăbea. Se hrăneau cu dragoste, cu muzică şi

cu apă chioară și cunoscură timp de cîțiva ani fericirea supremă. Cînd se cufundau în concertul pe care și-l dedicau reciproc, Raphaël, în culmea exaltării și a recunoștinței, încheia seara interpretînd încă o dată coralul lui Johann Sebastian Bach, *Să-mi rămînă bucuria*. Pentru el acesta nu era numai un omagiu adus celui mai mare compozitor al tuturor timpurilor, dar și o rugăminte arzătoare adresată lui Dumnezeu ca să ocrotească o unire atît de pură și de fierbinte ca a lor. Astfel acordurile pe care le scotea pianul sub degetele sale spulberau hohotul de rîs al cerului, ilaritatea divină care nu era altceva decît binecuvîntarea pe care Creatorul o dădea propriei sale creaturi.

Dar destinul avea să pună la încercare un echilibru atît de prețios.

Raphaël avea un prieten, absolvent ca și el al Conservatorului, care își cîștiga existența acompaniind într-un local de noapte numărul unui șansonetist. Fiind violonist, se simțea mai puțin compromis de acordurile pe care trebuia să le scoată din vechiul pian pentru a puncta cupletele stupide debitate de cîntărețul de pe avanscenă. Acest Henri Durieu, plecînd în primul său turneu în provincie, îi propuse lui Raphaël să-l înlocuiască patru săptămîni, pentru ca această prețioasă slujbă să nu fie compromisă. Raphaël ezită. I-ar fi venit foarte greu să stea așezat două ore în acel local întunecos și neaerisit ca să asculte recitindu-se niște neghiobii. Iar ca să mai și meargă acolo în fiecare seară și pe deasupra să se atingă de pian în astfel de condiții josnice, ce să mai vorbim. Deși cîștigul pentru o singură seară echivala cu o duzină bună de lecții particulare, nu putea totuși să compenseze acest sacrilegiu.

Era pe punctul de a refuza cînd, spre marea lui surprindere, Bénédicte îi ceru să se mai gîndească. Erau logodiți cam de mult timp. Cariera de copil minune a lui Raphaël fusese uitată de ani de zile și nimeni nu știa cît timp ar mai fi trebuit să aștepte ca să fie iarăși încununat de glorie. În schimb, cîteva spectacole din acestea le-ar fi adus suma de bani care le lipsea pentru a-și întemeia un cămin. Ar fi fost un sacrificiu prea mare? Raphaël ar

fi putut, fără îndoială, să mai amîne căsătoria lor în numele unei idei, desigur, măreţe, dar pînă cînd? Acceptă.

Şansonetistul pe care era vorba să-l acompanieze se numea Bodruche, urgisit cu un fizic pe măsura numelui său. Mătăhălos, moale şi fleşcăit se rostogolea dintr-o parte în alta a scenei, înşirînd, cu o voce smiorcăită, toate nefericirile şi ghinioanele cu care viaţa îl copleşea fără încetare. Hazul său consta în această observaţie foarte simplă: dacă eşti victima unui necaz stîrneşti interesul; a două necazuri inspiri milă; a o sută de necazuri provoci rîsul. Aşadar, nu trebuia decît să forţeze nota de compasiune şi dezastru pentru ca urletele de bucurie ale mulţimii să se reverse asupra lui.

Încă din prima seară, Raphaël aprecie calitatea acestui rîs. Cruzimea, răutatea, înclinaţia spre ticăloşie erau afişate cu cinism. Bodruche, exhibiţionist al propriei sale mizerii, îşi lovea publicul sub centură, reducîndu-l la abjecţie. Pe aceşti burghezi de treabă, nici mai răi, nici mai buni decît alţii, el îi transforma, prin comicul său deosebit, în pleava societăţii. Tot numărul lui se baza pe puterea de comunicare a josniciei, de contaminare a răului. Raphaël recunoscu, în rafalele care se izbeau de pereţii sălii, chiar hohotul de rîs al diavolului, adică urletul triumfal prin care ies la iveală ura, laşitatea, prostia.

Şi toată această dezlănţuire nerușinată, Raphaël trebuia să o acompanieze la pian, şi nu numai să o acompanieze, ba chiar să o sublinieze, şi s-o amplifice pînă la exasperare. La pian, adică la instrumentul sacru cu ajutorul căruia el interpreta coralele lui Johann Sebastian Bach! În copilărie şi adolescenţă nu cunoscuse răul decît sub formele sale pasive — descurajarea, lenevia, plictiseala, indiferenţa. Pentru prima dată, îl întîlnea manifestîndu-se activ, cu înverşunare, strîmbîndu-se şi bombănind, întruchipat în carne şi oase în acest infam Bodruche al cărui complice devenise.

Pe deasupra, spre marea lui surprindere, într-o seară, pe cînd se întorcea în infernul său cotidian, zări pe afişul lipit de uşa teatrului de varietăţi, sub numele lui Bodruche, un anunţ:

„Acompaniat la pian de Bidoche".

Dintr-un salt fu în biroul directorului. Acesta îl primi

cu brațele deschise. Da, crezuse de cuviință să-i treacă numele pe afiș. Nu făcuse decît dreptate. „Prestanța" lui la pian nu scăpase nici unui spectator și apoi îmbogățea foarte mult numărul — cam uzat, trebuie să recunoaștem, al bietului Bodruche. De altfel cele două nume se potriveau de minune: Bidoche și Bodruche. Era imposibil să-ți imaginezi un cuplu mai sonor, mai tipic, de o aiureală mai plină de haz. Și bineînțeles, urma să i se mărească salariul. În mod substanțial.

Raphaël intrase în birou ca să protesteze. Ieși de acolo mulțumind directorului și blestemîndu-și în sinea lui timiditatea, slăbiciunea.

Seara, îi povesti Bénédictei scena. Departe de a-i împărtăși indignarea, ea îl felicită pentru succesul său și se bucură de creșterea promițătoare a venitului. În fond, scopul acestei operațiuni fiind cîștigul, era de preferat ca acesta să fie cît mai mare. Raphaël avu sentimentul că este victima unui complot general.

În schimb, atitudinea lui Bodruche față de el, trăda o răceală serioasă. Acesta îl tratase pînă acum cu o îngăduință protectoare. Raphaël era acompaniatorul său, un rol șters, util, dar lipsit de glorie, care nu cerea decît abnegație și tact. Și iată-l acum, atrăgînd o parte din atenție asupra lui, deci și strigătele de „bravo" ale publicului, pînă acolo încît și directorul își dădu imediat seama: „Prea mult zel, bătrîne, prea mult zel", îi zicea lui Raphaël, care nu mai putea suporta.

Totul s-ar fi înrăutățit cu siguranță dacă întoarcerea lui Durieu n-ar fi pus capăt acestei situații.

Raphaël, ușurat, își reluă lecțiile de pian cu sentimentul datoriei îndeplinite și cu amintirea unei experiențe tot atît de instructivă pe cît fusese de aspră. La puțin timp după aceea, se căsători cu Bénédicte.

Căsătoria modifică prea puțin viața lui Raphaël, în schimb îi dădu simțul responsabilității pe care-l ignorase pînă atunci. Trebui să împartă grijile cu tînăra sa soție, căreia îi venea foarte greu s-o scoată la capăt, cu atît mai mult cu cît avea de plătit în fiecare lună cheltuielile de întreținere ale apartamentului, ale mașinii, televizorului și mașinii de spălat, cumpărate în rate. De acum

înainte își petreceau serile aliniind mai degrabă cifre decît comunicînd prin frumusețea pură a coralului lui Bach.

Intr-o zi, întorcîndu-se puțin mai tîrziu acasă, o găsi pe Bénédicte foarte tulburată de o vizită pe care o primise cu cîteva minute mai devreme. Bineînțeles că pe el dorise să-l vadă directorul teatrului de varietăți, dar în absența lui, o pusese pe Bénédicte la curent cu intențiile sale. Nu, nu mai era vorba să acompanieze numărul lamentabilului Bodruche, al cărui angajament nu-l mai vedea reînnoit în stagiunea viitoare. Dar n-ar vrea Raphaël să cînte singur la pian cîteva piese muzicale, între două numere comice? Asta ar crea o diversiune fericită în mijlocul spectacolului. Publicul s-ar putea bucura de această paranteză de calm și frumusețe, deschisă într-un program, la urma-urmelor, plin de antren și explozii de veselie.

Raphaël refuză categoric. Niciodată nu va mai coborî în hruba aceea dezgustătoare unde suferise timp de o lună.

Bénédicte lăsă să treacă furtuna. Apoi, zilele următoare, reveni cu insistență și blîndețe. Ceea ce i se propunea n-avea nici o legătură cu acompaniamentul nenorocitului de Bodruche. El va cînta singur și ceea ce va vrea. De fapt i se propunea să-și facă adevărata sa meserie de solist. Bineînțeles că acest debut era modest, dar tot trebuia să înceapă odată și-odată. Avea de ales? In fiecare zi ea insista cu răbdare, neobosită. In același timp, făcea demersuri ca să se mute în alt cartier. Visul ei era un apartament elegant și spațios într-un cartier rezidențial. Dar această îmbunătățire a vieții lor cerea sacrificii.

Raphaël își călcă pe inimă și semnă un angajament de șase luni, ce ar fi fost anulat printr-o despăgubire foarte mare din partea aceluia dintre contractanți care ar fi avut inițiativa unei rupturi.

Incă din prima seară își dădu seama de cursa oribilă care îi fusese întinsă. Publicul continua să se cutremure de rîs, să urle încă din cauza numărului precedent, un tangou grotesc, executat de o femeie uriașă și un pitic.

Apariția lui Raphaël pe scenă, încorsetat în costumul său negru prea scurt, cu un aer afectat și hăituit, cu o față de seminarist înțepenit de frică în spatele lentilelor groase, crea convingerea că totul fusese studiat într-adins ca să formeze o compoziție deosebit de comică. Fu întîmpinat cu hohote de rîs. Nenorocul făcu ca taburetul său să fie prea jos. Îi răsuci fundul ca să-l înalțe, dar în tulburarea sa îl deșurubă complet și se trezi în fața unui public dezlănțuit, cu un taburet din două bucăți, asemănător unei ciuperci a cărei pălărie fusese ruptă. Ca să-l pună la loc, nu i-ar fi trebuit într-o situație normală mai mult de cîteva minute. Biciuit însă de flash-urile fotografilor, cu gesturile împrăștiate de panică, mai avu și ghinionul să-i cadă ochelarii fără de care nu vedea nimic. Cînd porni să-i caute, bîjbîind în patru labe pe podea, publicul fu în culmea delirului. Apoi trebui să se lupte minute în șir cu cele două bucăți ale taburetului, înainte de a se putea așeza, în sfîrșit, în fața pianului, tremurînd din mîini și cu memoria răvășită. Ce va cînta în această seară? N-ar fi putut s-o spună. De fiecare dată cînd atingea instrumentul, hohotele de rîs năvalnice se porneau și mai tare. Cînd se întoarse în culise, era scăldat în sudoare și înnebunit de rușine.

Directorul îl strînse în brațe. „Dragă Bidoche", strigă el, „ai fost admirabil, mă auzi, *ad-mi-rable*. Ești marea revelație a stagiunii. Talentul tău de improvizație comică este extraordinar. Și ce prezență! Ajunge să-ți faci apariția pentru ca oamenii să înceapă să rîdă. De îndată ce atingi pianul„ e delir. De altfel, am invitat presa. Sînt sigur de reușită".

În spatele lui, modestă și surîzătoare, Bénédicte trecea neobservată sub ploaia de complimente. Raphaël se agăță de imaginea ei ca un naufragiat de o stîncă. O privea în ochi cu o insistență imploratoare. Ea rămînea calmă, radioasă și de neclintit, micuța Bénédicte Prieur, care ajunsese în seara aceasta doamna Bidoche, soția celebrului muzicant comic.

Poate că se gîndea, de asemenea, la mult rîvnitul apartament luxos, de acum înainte la dispoziția ei.

Presa fu într-adevăr elogioasă. Se vorbi de un nou Buster Keaton. Toți sărbătoriră figura sa tristă de antropoid speriat, stîngăcia catastrofală, modul grotesc în care cînta la pian. Și pretutindeni apărea aceeași fotografie, care-l surprindea în patru labe, bîjbîind după ochelari, între cele două bucăți ale taburetului.

Se mutară. După aceea, un impresar luă în sarcina lui interesele lui Bidoche. Turnă un film. Apoi un al doilea. La al treilea, putură să se instaleze într-o casă particulară pe bulevardul Madrid din Neuilly.

Într-o zi primiră o vizită. Henri Durieu venea să-și felicite vechiul tovarăș pentru minunata lui reușită. Se mișca intimidat printre lambriurile aurite, lustrele de cristal, tablourile maeștrilor. Vioara a doua în orchestra municipală din Alençon nu-și mai revenea, uimit de atîta splendoare. Totuși, nici el n-avea de ce să se plîngă. În tot cazul, nu mai era văzut zdrăngănind clapele pianului în localurile de noapte, și aceasta, nu-i așa, era esențialul. N-ar mai putea suporta să-și profaneze arta, declară el cu hotărîre.

Evocară împreună anii petrecuți la Conservator, speranțele, decepțiile, răbdarea de care trebuiseră să dea dovadă pentru a-și găsi drumul în viață. Durieu nu-și adusese vioara. Dar Raphaël se așeză la pian și cîntă din Mozart, Beethoven, Chopin.

„Ce carieră de solist ai fi putut să faci!" exclamă Durieu. „Erai destinat să fii încununat cu alți lauri. Fiecare ar trebui să-și urmeze vocația."

De multe ori, criticii pronunțaseră numele lui Grock apropo de Bidoche și declaraseră că o dată cu el legendarul August elvețianul ar putea să-și găsească în sfîrșit urmașul.

Într-adevăr, Bidoche și-a făcut debutul în arena circului din Urbino, în ajunul Crăciunului. Mult timp căutaseră pe cineva care sub masca unui clown să-i dea replicile. După cîteva încercări puțin concludente, Bénédicte îi surprinse pe toți propunîndu-se de una singură. De ce nu? Într-o vestă strîmtă, brodată și pantaloni franțuzești, încălțată în niște pantofi argintii, cu fața pudrată de ghips, o sprînceană vopsită cu negru care desena pe frunte o linie curbă ridicată, interogativă și batjocoritoare, cu vocea ascuțită și autoritară, era o minunăție, micuța Béné-

dicte Prieur, ajunsă acum partenera și indispensabila *faire-valoir* a celebrului clown muzical Bidoche.

Acoperit cu un craniu de carton roz, impopoțonat cu un nas fals ca un cartof roșu, înotînd într-un frac cu un plastron de celuloid care i se legăna de gît și cu pantalonii care îi cădeau în tirbușon peste niște papuci enormi, Bidoche juca rolul artistului ratat, ignorant și afectat pînă la naivitate, venit să dea un recital de pian. Dar cele mai rele arii țîșneau din propriile-i haine, din scăunelul cu spirală și mai ales din pian. Fiecare clapă, abia atinsă, declanșa o cursă sau o catastrofă, jeturi de apă, împroșcături de fum, zgomote grotești, rîgîieli. Și rîsul publicului se revărsa în cascade, năvălea de pe toate treptele pentru a-l zdrobi pe pianist sub propria-i bufonerie.

Bidoche, asurzit de aceste urlete de bucurie, se gîndea uneori la bietul Bodruche, care, fără îndoială, nu se coborîse niciodată atît de jos. Ceea ce-l ocrotea totuși, era miopia, căci machiajul îl împiedica să-și pună ochelarii și astfel nu vedea aproape nimic din toate acestea, decît mari pete de lumini colorate. Dacă mii de călăi îl abrutizau cu hohotele lor de rîs bestiale, cel puțin avea avantajul că nu-i vedea.

Numărul executat la pianul diabolic era oare pe deplin pus la punct? Avu loc oare un fel de miracol în seara aceea, acolo, sub cupola circului din Urbino? Finalul prevedea ca după ce va fi executat tîrîș-grăpiș o bucată muzicală, nefericitul Bidoche să asiste la explozia pianului, care urma să verse în arenă un vălmășag imens de tarte cu frișcă, șiraguri de cîrnați, caltaboși albi și negri. Dar se întîmplă cu totul altfel.

Rîsetele sălbatice se potoliră în fața imobilității neașteptate a clownului. Apoi, cînd se înstăpîni liniștea cea mai deplină, el începu să cînte. Cu o blîndețe plină de reculegere, meditativă și arzătoare, interpretă *Să-mi rămînă bucuria*, coralul lui Johann Sebastian Bach care-i legănase anii de studii. Și bietul pian bătrîn al circului, trucat și cîrpăcit, devenise ca prin minune docil sub mîinile sale și înălța divina melodie pînă sus în cupola întunecoasă unde se întrezăreau trapezele și scările de frînghii. După infernul rînjetelor, urma binecuvîntarea cerului, duioasă și spirituală.

Apoi o liniște îndelungată prelungi ultima notă, ca și cum coralul trecea în lumea de dincolo. Atunci, printre norii ca de voal ai miopiei, clown-ul muzical văzu capacul ridicîndu-se. Nu explodă. Nu scuipă resturi de cîrnați. Se deschise încet, ca o floare mare și întunecată, și lăsă ca din el să-și ia zborul un arhanghel cu aripile de lumină, arhanghelul Raphaël, acela care dintotdeauna veghea asupra lui și îl ferea să devină cu totul Bidoche.

În românește de
Corina TOMUȘ

BORIS VIAN

(Franța)

Prozator, poet, dramaturg, pictor, compozitor și interpret de jazz, inginer, scenarist, traducător, se naște la Vielle-d'Avray în 1920 și moare, grav bolnav de inimă, la Paris, în 1959, în timpul vizionării unui film bazat pe romanul său „Voi scuipa pe mormintele voastre". Încercînd să se bucure la cea mai mare intensitate de privilegiile unui talent de excepție, multilateral, B.V. duce mai multe vieți paralele, întruchipînd imaginea unui „om total". Se înscrie în linia unor scriitori ca: Jarry, Sartre, Beckett, împletind psihanaliza și existențialismul cu ironia burlescă și satira tăioasă a suprarealismului, prefigurînd prin unele tehnici „Noul roman francez". Opera sa cuprinde romane: „Voi scuipa pe mormintele voastre" (1946 — sub pseudonimul Vernon Sullivan, punîndu-și de la început cariera literară sub semnul nonconformismului), „Toamna la Pekin" (1946), „Spuma zilelor" (1947 — capodopera sa, pe care Queneau o consideră „cel mai mișcător roman de dragoste contemporan"), „Iarba roșie" (1950 — introspecție psihanalitică și onirică), „Smulgătorul de inimi" (1953); povestiri: „Furnicile" (1949), „Vircolacul" (postum 1970); piese de teatru: „Dezinfecție pentru toți" (1950), „Constructorii imperiului" (1959); poezii — cu titluri ce sugerează vina umoristică a autorului: „Cantilene în gelatină" (1950), „N-aș vrea să crăp" (1959). Unele din versurile sale au fost puse pe muzică.

Parodiind și creînd un permanent lanț de calambururi, B.V. nu încetează însă să abordeze teme majore ca: dragostea, speranța într-un viitor mai bun, condamnarea războiului, neliniștea în fața tehnicității. Motivul copilului înzestrat cu forțe misterioase, malefice, apărut inițial în „Smulgătorul de inimi" și reluat în „O inimă de aur" este valorificat ulterior de numeroși autori de proză fantastică. Opera sa îmbină realul (cotidianul) cu imaginarul, sublimul cu abominabilul, duiosul cu sadicul, ludicul cu gravul. Într-un stil ironic, aluziv, proza lui B.V. satirizează aspecte ale vieții sociale (satira „copoilor", a clerului) căutînd permanent să pătrundă sensurile profunde ale existenței umane. Verva sclipitoare, fantezia debordantă, simțul subtil al limbajului îi conferă un binemeritat ascendent asupra scriitorilor de avangardă ai secolului XX.

O INIMĂ DE AUR

Lipindu-se de ziduri, Aulne privea bănuitor în spate la fiecare pas. Tocmai furase inima de aur a lui moș Mimile: bine-nțeles că fusese obligat să-i cam scoată bătrînelului măruntaiele, și-n primul rînd să-i rupă coastele cu lovituri de cosor, dar cînd poți pune mîna pe o inimă de aur nu mai stai pe gînduri în ceea ce privește mijloacele.

După trei sute de metri, își aruncă într-un canal șapca de hoț, înlocuind-o cu o pălărie cu boruri largi, de om cinstit. Deveni mai sigur pe sine; totuși inima de aur a lui moș Mimile, caldă — deoarece mai bătea încă în buzunar — îl incomoda. Cît ar fi vrut s-o privească-n voie,

căci văzînd-o te simţeai în stare de orice, chiar şi de cea mai cumplită crimă !

Puţin mai încolo, întîlnind un canal mai lung decît primul, scăpă de măciucă şi cosor. Cele două unelte mai păstrau încă fire de păr lipite şi pete de sînge, şi, cum Aulne îşi făcea treaba conştiincios, era imposibil să nu fie şi pline de amprente. Îşi păstră totuşi hainele năclăite de sînge – căci trecătorii nu aşteaptă de la un asasin să se îmbrace ca toată lumea şi trebuie totuşi să ţii cont de opinia celor din jur.

În staţia de taxiuri alese unul cît mai bătător la ochi, un model din 1923, cu spatele ridicat şi bara pe jumătate desprinsă, cu un şofer cam dubios. Culoarea zmeurie şi galbenă a satenului din interior făcea ca ansamblul să fie de neuitat. Aulne urcă.

– Unde mergem, conaşule? întrebă şoferul, un ucrainean, dacă te iuai după accent.

– Înconjoară şirul ăsta de case... zise Aulne.

– De cîte ori ?

– De cîte ori crezi că este nevoie ca să ne miroasă curcanii.

– Aha... gîndi şoferul cu voce tare. Ei bine... să vedem. Cum nu-mi pot permite să fac exces de viteză, o s-o iau la stînga. Ce ziceţi?

– Dă-i drumul ! zise Aulne.

Lăsă capota jos de tot şi se căţără cît mai sus pe banchetă ca să poată fi văzut de la o poştă sîngele de pe haine, căci în combinaţie cu pălăria de individ la locul lui, ar fi sărit în ochii oricui că acolo se ascundea ceva.

Se învîrtiră de vreo douăsprezece ori pînă cînd trecu un ponei înmatriculat la poliţie. Poneiul era vopsit în cenuşiu şi trăsurica uşoară din răchită pe care o trăgea purta însemnele oraşului.

Poneiul mirosi maşina şi necheză.

– În ordine, spuse Aulne, începe vînătoarea. Ia-o la dreapta să nu-l zdrobim pe puştiul acela.

Ca poneiul să-l poată urmări fără să se obosească, şoferul mergea în ritmul paşilor săi. Astfel se apropiară de nişte clădiri cu mai multe etaje.

Un alt ponei, vopsit tot în gri, veni pe urmele primului. Ca şi în cealaltă trăsurică, şi aici se afla un curcan

în ținută de gală. Cei doi polițiști căzură de acord, vorbind în șoaptă și arătîndu-l pe Aulne cu degetul, în timp ce poneii mergeau la pas unul lîngă celălalt, ridicînd copitele și dînd din cap ca niște porumbei.

Zărind o clădire ce părea potrivită, Aulne îi zise șoferului să oprească și sări pe trotuar pe deasupra portierei taxiului, pentru ca polițiștii să vadă cît mai bine sîngele de pe haină.

Apoi dispăru în interiorul clădirii luînd-o pe scara de serviciu. Fără să se grăbească, urcă pînă la ultimul etaj unde erau camerele servitoarelor. Culoarul, pardosit cu gresie hexagonală, îi îngusta vederea. De aici porneau două drumuri: unul la dreapta și celălalt la stînga. Cel din stînga dădea înspre curticica interioară dintre băi și closete. Îl urmă. Dintr-o dată o lucarnă destul de înaltă se ivi în fața lui. Auzind pașii polițiștilor pe scară, Aulne se cățără sprinten pe acoperiș.

Odată ajuns acolo, respiră adînc ca să-și mai vină-n fire înainte de urmărirea inevitabilă. Alergă pe panta blîndă a acoperișului mansardat. La marginea pantei se opri și se întoarse cu spatele către abis, apoi se aplecă și se ajută de mîini ca să aterizeze în picioare în jgheabul streașinei.

Coborî încet pe burlanul de zinc. Jos, curticica pavată părea extrem de îngustă cu cele cinci lăzi de gunoi așezate la rînd, o mătură și o ladă cu vechituri.

Încercă să se prelingă de-a lungul zidului și să pătrundă într-una din băile clădirii alăturate. Se folosi în acest scop de niște crampoane fixate în zid, apoi se agăță cu ambele mîini de fereastră. Meseria de asasin nu-ți lasă nici o clipă de odihnă. Aulne pătrunse printre barele ruginite.

Sus pe acoperiș, polițiștii făceau mare tărăboi cu cizmele lor, alergînd în cerc, pentru a respecta planul-tip de sonorizare a urmăririlor, stabilit de prefectură.

II

Ușa era închisă, căci părinții lui Ronțăie-bomboane ieșiseră în oraș și băiețelul păzea singur casa. La șase ani n-ai încă timp să te plictisești într-un apartament în

care se găsesc pahare de spart, perdele cărora să le dai foc, covoare de pătat cu cerneală şi pereţi pe care-ţi poţi lăsa amprentele digitale în toate nuanţele, şi unde, mai ales, se afla o baie, robinete, tot felul de lucruri care plutesc şi, pentru a tăia dopurile, briciul tatălui cu o lamă ascuţită de toată frumuseţea.

Auzind hărmălaia în curticica spre care dădea fereastra de la baie, Ronţăie-bomboane îndepărtă, ca să vadă ma bine, canaturile întredeschise. Drept în faţa nasului, două mîini uriaşe de bărbat apucară pervazul de piatră; faţa lui Aulne, congestionată de efort, apăru înaintea ochilor curioşi ai copilului.

Dar Aulne se încrezuse prea mult în calităţile sale de gimnast şi nu se putu echilibra imediat. Avînd însă destulă forţă-n braţe, încercă mai întîi să-şi tragă sufletul.

Uşurel, Ronţăie-bomboane ridică briciul pe care-l avea la-ndemînă şi plimbă lama subţire pe încheieturile albe şi întinse ale asasinului. Erau nişte mîini din caleafară de puternice.

Inima de aur a lui moş Mimile îl trăgea pe Aulne la pămînt cu toată forţa, şi mîinile sale sîngerau. Unul cîte unul tendoanele cedară, asemeni unor corzi de chitară. La fiecare ruptură, răsuna o notă subţirică. Au rămas pe pervaz zece falange fără viaţă şi din fiecare curgea puţin sînge. Corpul lui Aulne şterse partea laterală a peretelui de piatră şi sări de pe cornişa primului etaj, aterizînd drept în lada cu vechituri.

Putea rămîne liniştit acolo, oricum a doua zi urma să fie strîns de negustorii de haine vechi.

În româneşte de
Cristina ONOSE

RECHEMAREA

Era vreme frumoasă. Traversă strada 31, trecu pe lîngă două blocuri, depăşi magazinul roşu şi, douăzeci de metri mai departe, pătrunse la parterul lui Empire State printr-o intrare secundară.

Luă ascensorul pînă la etajul o sută zece şi-şi termină ascensiunea, urcînd mai apoi pe jos scara exterioară de fier; avea în felul acesta răgazul să mai reflecteze puţin.

Trebuia să aibă grijă să sară destul de departe ca să nu fie aruncat de vînt pe faţadă. Totuşi, dacă nu sărea prea departe, putea profita să arunce în trecere cîte o privire spre oameni, ce amuzant! Începînd cu al optzecelea etaj, e însă timpul să-ţi iei avînt nu glumă!

Scoase din buzunar un pachet de ţigări, goli una dintre ele de tutun şi aruncă hîrtia uşoară. Vîntul era bun, bătea de-a lungul faţadei. Trupul lui va devia cel mult cu doi metri. Sări.

Aerul îi susura în urechi şi-şi aminti de circiumioara de lîngă Long Island, în locul unde drumul coteşte pe lîngă o casă în stil colonial. Tocmai bea o cola cu Winnie în momentul cînd a intrat puştiul acela, cu hainele cam largi în jurul trupului său puţin musculos, cu părul de culoarea paiului şi cu ochi limpezi, bronzat, sănătos, nu foarte îndrăzneţ. Se aşezase în faţa unei îngheţate zdravene şi o mîncase toată. La sfîrşit, scosese din paharul lui o pasăre, cum găseşti rareori pe aici, o pasăre galbenă cu un cioc gros deformat, ochii roşii, fardaţi cu negru, şi cu penele aripilor mai închise decît restul corpului.

Revăzu labele păsării colorate în galben şi brun. Toată lumea din circiumă dăduse bani pentru coşciugul puştiului. Un puşti de treabă. Dar se apropia etajul optzeci şi el deschise ochii.

Toate ferestrele erau deschise în această zi de vară, soarele lumina din plin geamantanul deschis, dulapul deschis, grămezile de rufărie pe care se pregăteau să le sorteze. O plecare; mobilele luceau. În sezonul acesta, lumea pleca din oraş. Pe plaja de la Sacramento, Winnie, în costum negru, mușca o lămîie dulce. La orizont se apropia un mic yacht cu pînze, contrasta cu celelalte prin albeaţa sa strălucitoare. Începea să se audă muzica de la barul hotelului. Winnie nu dorea să danseze, aştepta să se bronzeze în întregime. Îi lucea spatele, o suprafaţă netedă de ulei, sub lumina soarelui, îi plăcea să-i vadă gîtul descoperit. De obicei îşi lăsa părul pe umeri. Gîtul ei era vînjos. Degetele îşi aminteau atingerea firelor subţiri de păr din interiorul urechilor unei pisici. Cînd îţi

freci ușor părul după urechi, ai în cap zgomotul valurilor frămîntînd pietrișul mărunt. Lui Winnie îi plăcea să i se apuce gîtul pe la spate, între degetul mare și arătător. Își ridica ușor capul încreținduși pielea de pe umeri, iar mușchii feselor și ai coapselor se încordau. Micul yacht alb se tot apropia, apoi părăsi suprafața mării, urcă lin spre cer și dispăru în spatele unui nor, de exact aceeași culoare.

Etajul șaptezeci zumzăia de conversații în fotolii de piele. Fumul țigărilor degaja un miros amestecat. În biroul tatălui lui Winnie se simțea același miros. Nu-l va lăsa deci să spună nici un cuvînt. Fiul lui nu era unul dintre băieții aceia care dansează seara în loc să frecventeze cluburile de la Y.M.C.A. Fiul său lucra, își făcuse studiile de inginer și în acest moment o începea ca ajustor, iar el o să-l treacă prin toate atelierele pentru a învăța temeinic meseria și pentru a putea înțelege și conduce oamenii. Cu Winnie e altceva; din păcate, un tată nu se poate ocupa, așa cum înțelege el, de educația fiicei lui, iar mama e prea tînără; dar ăsta nu e un motiv, deoarece îi face și ei plăcere un flirt ca oricărei fete de vîrsta ei pentru... Aveți bani? Trăiți deja împreună... Mi-e totuna, și așa a durat destul. Legea americană pedepsește, din fericire, aceste lucruri și, mulțumesc lui Dumnezeu, aveam destule proteciii politice pentru a pune capăt... Înțelegeți, eu nu știu ce hram purtați.

Fumul țigării puse în scrumieră urca, în timp ce el vorbea, luînd în aer forme capricioase. I se apropia de gît, îl înconjura, se strîngea, dar tatăl lui Winnie nu părea să-l vadă; iar cînd chipul albăstrui atinse sticla biroului său mare, el dispăru căci ar fi fost cu siguranță acuzat că l-a ucis. Și iată că acum cobora; o cameră de bebeluș pictată în crem și roz. Cînd mama îl pedepsea, acolo se refugia, deschidea ușa dulapului și se strecura în interior, printre haine. Într-o cutie veche de ciocolată, făcută din metal, își ascundea comorile. Își amintea culoarea ei, portocalie și neagră și capacul cu un porc portocaliu care dansa suflînd într-un flaut. Jos în dulap era bine, numai sus nu, între hainele atîrnate, nu știai ce se putea ascunde printre cele negre, dar la cel mai mic semn periculos era destul să împingi ușa. Își amintea de o bilă de

sticlă în cutie, o bilă cu trei spirale portocalii şi trei spirale albastre alternînd, de restul nu-şi mai amintea. Odată, era foarte nervos, rupsese o rochie a mamei, o punea la el pentru că ea avea prea multe în dulapul ei din perete; nu mai putuse niciodată să o recupereze. Winnie rîdea întruna, în prima lor seară de dans împreună; lui i s-a părut că avea rochia ruptă. Era despicată de la genunchi pînă la gleznă, numai pe partea stîngă. De fiecare dată cînd îşi mişca piciorul, capetele celorlalţi tipi se întorceau pentru a urmări mişcarea. Ca de obicei, era invitată la dans ori de cîte ori el mergea la bufet să-i aducă un pahar cu ceva tare şi ultima dată pantalonii începuseră să i se strîmteze pînă cînd i s-au evaporat, s-a trezit cu picioarele goale în izmene, cu smokingul lui scurt, şi, în rîsul atroce al tuturor acelor oameni s-a izbit de ziduri căutîndu-şi maşina. Şi numai Winnie n-a rîs.

La al cincizecilea, mîna cu unghii lăcuite a femeii se odihnea pe gulerul vestonului cu spate gri, iar capul întors la dreapta se odihnea pe braţul alb care se termina cu o mînă. Era brunetă. Nu vedea din trupul ei ascuns de cel al bărbatului, decît o linie colorată, era rochia dintr-o mătase imprimată în culori deschise, pe un fond albăstrui. Mîna crispată contrasta cu uitarea de sine a capului, cu grămada de păr curgîndu-i peste braţul rotund. Mîinile lui se crispau pe sînii lui Winnie, mici, puţin ieşiţi în afară, cărnoşi, plini de un lichid viu, cu ce să compari această senzaţie? nici un fruct nu poate s-o dea, fructele sînt lipsite de temperatură proprie, un fruct e rece, potrivirea aceasta în mînă, vîrful lor puţin tare se încadra perfect în spaţiul dintre arătător şi mijlociu, în mica adîncitură a cărnii. Îi plăcea că trăiau sub mîna lui, îi plăcea să apese uşor de la dreapta la stînga, de la vîrful degetelor spre podul palmei şi să-şi înfigă falangele depărtate în carnea lui Winnie pînă cînd simţea tuburile transversale ale coastelor, pînă ce o făcea să-i muşte, ca represalii, umărul, de la dreapta la stînga; nu rămîneau cicatrici, ea întrerupea întotdeauna jocul pentru nişte mîngîieri mai potolite, ca mîinile să nu mai aibă dorinţa de a strînge, de a face să dispară în palme acele absurde excrescenţe de carne, iar dinţilor răpindu-le dorinţa amară de a muş-

ca la nesfîrşit dintr-o suplețe dorită, dar niciodată atinsă, ca şi cum ai mușca dintr-o orhidee.

Patruzeci. Doi bărbați în fața unui birou. În spatele lor, un altul, îi vedea spatele, stînd jos. Toți trei erau îmbrăcați în serj albastru, cămăşi albe, erau solizi, înşurubați în mocheta bej, răsăriți ca din pămînt, în fața acelui birou de acaju, tot atît de indiferenți ca şi în fața unei uşi închise... a lui... Poate era aşteptat în acest moment, îi vedea urcînd cu ascensorul, doi bărbați îmbrăcați în serj albastru, cu pălării de fetru negru, indiferenți, poate, cu o țigară în gură. Vor bate, iar el, în baie, va pune jos paharul şi sticla, va răsturna nervos paharul pe măsuța de sticlă — şi-şi va spune că nu e posibil, ei încă nu ştiu — a fost oare văzut? — şi se va plimba prin cameră fără a şti ce să facă, să deschidă bărbaților în costum închis din spatele uşii sau să încerce să plece — şi se învîrtea în jurul mesei şi-şi dădu deodată seama că era inutil să plece, Winnie rămînea pe toți pereții, pe toate mobilele, ei ar înțelege cu siguranță, era fotografia mare, cu ramă de argint deasupra radioului, Winnie cu părul răsfirat, cu surîsul în ochi — buza ei de jos era puțin mai ieşită în afară decît cealaltă, avea buze rotunde, țuguiate şi netede, le umezea cu vîrful limbii ei ascuțite înainte de a fi fotografiată, pentru a da luciul strălucitor al fotografiilor vedetelor — se machia, îşi dădea cu ruj pe buza superioară, mult ruj, cu grijă, fără a atinge cealaltă buză, iar apoi îşi micşora gura, strîngînd buzele puțin, iar buza superioară încăleca pe cealaltă, gura ei proaspăt vopsită ca un fruct, iar buzele purcedeau una dintr-alta, se completau perfect, aveai chiar şi poftă de buzele ei şi-ți era şi frică să le ştergi suprafața unită printr-un punct lucitor. Să te mulțumeşti în acel moment cu sărutări uşoare, o spumă de sărutări abia simțite, să savurezi apoi gustul fugitiv şi delicios al rujului parfumat. La urma-urmei, era timpul să se scoale, totuşi, o va îmbrățişa, iar mai tîrziu — cei doi bărbați care-l aşteptau la uşă... iar prin fereastra de la treizeci, văzu pe masă o statuetă de cal, un cal frumos, mic, alb, din ghips, pe un soclu atît de alb încît părea aproape gol. Un cal alb. White Horse. El prefera Paul Jones-ul, îl simțea fremătîndu-i surd în adîncul pîntecului, trimițîndu-şi undele binefăcătoare — exact timpul cît

să goleşti sticla înainte de a fugi pe cealaltă scară. Cei doi tipi — de fapt, veniseră ei, aceşti doi tipi? — probabil că-l aşteptau în faţa uşii. El, ameţit de băutură — ce banc bun! Bătea cineva la uşă? Poate era negresa care curăţa camera... Doi tipi? Ce idee caraghioasă! Nervii, era de-ajuns să-i liniştească cu puţin alcool — o plimbare plăcută, să ajungi la Empire State — să te arunci de sus. Dar să nu ne pierdem timpul. Timpul e preţios. Winnie întîrziase la început, erau numai sărutări, mîngîieri fără importanţă. Dar a patra zi, ea venise prima, o întrebase de ce, cu şiretenie, ea roşise, nici asta nu durase şi avea să fie el cel care roşea de răspunsul ei o săptămînă mai tîrziu. Şi de ce să nu continue tot aşa? Ea dorea să se căsătorească şi el voia, dar părinţii lor se vor putea înţelege? Bineînţeles că nu, cînd intrase în biroul tatălui lui Winnie, fumul de ţigară îl gîtuise pe tatăl lui Winnie, dar poliţia nu voia să creadă asta, era oare negresa sau cei doi tipi în costume închise, fumînd, poate, o ţigară, după ce au băut White Horse-ul pufăind ca să sperie vitele, iar apoi să le prindă cu un lasou cu capătul aurit. Uită să-şi deschidă ochii la al douăzecelea şi-şi dădu seama cu trei etaje mai jos. Pe o masă era un platou, iar fumul se ridica drept în jos din ciocul ibricului de cafea; atunci se opri, îşi aranjă ţinuta, căci vesta îi era toată răsucită şi smucită de trei sute de metri de cădere; şi intră pe fereastra deschisă.

Se lăsă să cadă într-un fotoliu gelatinos, de piele verde, şi aşteptă.

II

Radioul fredona în surdină un program de varietăţi. Vocea reţinută şi joasă a femeii reuşi să reînnoiască o veche melodie. Erau aceleaşi cîntece ca şi înainte, şi uşa se deschise. O fată tînără intră.

Nu păru surprinsă să-l vadă. Purta o pijama simplă de mătase galbenă, cu un halat larg din aceeaşi mătase, deschis în faţă. Era puţin bronzată, nu era machiată, nu foarte drăguţă, dar atît de bine făcută.

Se aşeză la masă şi turnă cafea, lapte, apoi luă o prăjitură.

— Doriți? îl întrebă ea.

— Cu plăcere.

Se ridică pe jumătate să ia ceașca plină pe care ea i-o întindea, porțelan chinezesc, ușor, în dezechilibru sub masa lichidului.

— O prăjitură?

O acceptă și începu să bea cu înghițituri încete, mestecînd strugurii din prăjitură.

— De unde veniți Dumneavoastră, de fapt?

Puse ceașca goală pe platou.

— De sus.

Arătă cu un gest vag fereastra.

— M-a oprit ibricul cu cafea. Fumega.

Fata dădu din cap.

Galbenă, fata asta. Ochii tot galbeni, ochi foarte migdalați, puțin trași spre tîmple, poate numai din cauza modului în care-și pensează sprîncenele. Poate. Gura puțin mare, fața triunghiulară. Dar o talie minunat croită, ca într-un desen de revistă, umerii largi, sînii ridicați și pulpe — de care să profiți mai apoi, și picioare lungi.

Paul Jones, se gîndi el. De fapt ea nu e în realitate așa. Așa ceva nu există.

— Nu v-ați plictisit pe drum? întrebă ea.

— Nu... Am văzut atîtea lucruri.

— Ce fel de lucruri ați văzut?...

— Amintiri... spuse el. În camere, prin ferestrele deschise.

— E foarte cald, toate ferestrele sînt deschise, suspină ea.

— Nu m-am uitat decît din zece în zece etaje, dar n-am putut să-l văd pe al douăzecelea. Îl prefer pe ăsta.

— E un pastor... tînăr, foarte mare și foarte puternic... Cunoașteți genul?

— De unde știți?

Îi trebui puțin timp pînă să răspundă. Degetele ei cu unghii aurii se jucau mașinal cu șnurul de mătase al halatului larg și galben.

— Ați fi văzut, continuă ea, trecînd prin fața ferestrei deschise, o cruce mare fixată pe peretele din fund. Pe birou e o Biblie groasă și pălăria lui neagră e atîrnată în colț.

— Asta-i tot? întrebă el.

— Aţi fi văzut, fără îndoială, şi altceva...

Cînd venea Crăciunul, la bunici, la ţară, era sărbătoare. Se parca maşina la adăpost, lîngă cea a bunicilor, o maşină veche, confortabilă şi solidă, lîngă două tractoare cu şenile ridicate, acoperite cu pămînt brun, uscat, şi cu ierburi uscate, strivite în articulaţiile plăcilor de oţel. Pentru aceste ocazii bunica făcea întotdeauna turte de mălai, prăjituri de orez, tot felul de prăjituri, clătite, era şi un sirop auriu, limpede şi puţin viscos, cu care se însiropau prăjiturile, şi fripturi, dar el se rezerva pentru dulciuri. Cîntau împreună în faţa căminului la sfîrşitul serii.

— Îl veţi fi auzit poate pe pastor repetîndu-şi corala, spuse ea.

Îşi amintea bine melodia.

— E o melodie foarte cunoscută, aprobă fata. Nici mai bună, nici mai rea ca altele. Ca şi pastorul.

— Preferam ca fereastra de la douăzeci să fi fost închisă, spuse el.

— Totuşi, de obicei...

Ea se opri.

— Înainte de a muri chemi un pastor? completă el.

— Oh, spuse fata, asta nu slujeşte la nimic. Eu n-aş face-o.

— La ce-s buni pastorii?

Punea întrebarea cu jumătate de voce ca pentru sine însuşi; poate ca să te facă să te gîndeşti la Dumnezeu. Dumnezeu nu se interesează decît de pastori şi de oamenii cărora le e frică să moară, nu de cei cărora le e frică să trăiască, nu de cei cărora le e frică de alţi oameni în costume închise, care vin să-ţi bată la uşă şi te fac să crezi că e negresa sau te împiedică să termini o sticlă începută de Paul Jones. Dumnezeu nu mai e bun de nimic cînd e vorba de oameni cărora le e frică.

— Presupun, spuse fata, că anumite persoane nu pot să se lipsească de el. E comod pentru oamenii religioşi, în tot cazul.

— Trebuie să fie inutil să chemi un pastor cînd vrei să mori de bună-voie.

— Nimeni nu vrea să moară de bună-voie, spuse fata. Există întotdeauna un viu și un mort care te împing la asta. De aceea avem nevoie de morți și îi păstrăm în cutii.

— Nu-i adevărat, protestă el.

— Asta nu vă e clar? întrebă ea cu blîndețe.

El se cufundă puțin mai adînc în fotoliul verde.

—Aș mai dori o ceașcă de cafea, spuse el.

Își simți gîtul puțin uscat. Nu avea chef să plîngă, era altceva, dar tot cu lacrimi.

— Doriți ceva mai tare? întrebă fata galbenă.

— Da. Mi-ar face plăcere.

Ea se ridică, rochia ei galbenă lucea în soare și intra în penumbră. Scoase dintr-un bar de acaju o sticlă de Paul Jones.

— Spuneți-mi cît, zise ea.

— Atît!...

El o opri cu un gest imperativ. Ea îi întinse paharul.

— Dumneavoastră, întrebă el, ați privi pe fereastră în timp ce-ați cobori?

— N-aș avea nevoie să mă uit, spuse fata, la fiecare etaj e același lucru, iar eu locuiesc aici.

— Nu e același lucru la fiecare etaj, protestă el, am văzut camere diferite de fiecare dată cînd mi-am deschis ochii.

— Vă înșela soarele.

Se așeză lîngă el pe fotoliul de piele, și îl privi.

— Etajele sînt toate la fel, spuse ea.

— Pînă jos e același lucru?

— Pînă jos.

— Vreți să spuneți că dacă m-aș fi oprit la alt etaj, v-aș fi găsit?

— Da.

— Dar nu era totul la fel. Erau lucruri plăcute și altele abominabile... Aici e altfel.

— Era același lucru. Trebuia să vă opriți aici.

— Poate că și la etajul ăsta mă înșeală soarele, spuse el.

— Nu poate să vă înșele, căci eu am aceeași culoare ca și el.

— În acest caz, spuse el, n-ar trebui să vă văd...

— Nu m-ați vedea dacă aș fi subțire ca o foaie de hîrtie, spuse ea, dar...

Nu-și termină fraza și zîmbi ușor. Era foarte aproape de el și putea să-i simtă parfumul verde pe brațe și pe trup, un miros de preerie și de fîn, mai mov pe lîngă păr, mai dulce și mai ciudat și, de asemenea, mai puțin natural.

Se gîndea la Winnie. Winnie era mai slabă, dar o cunoștea mai bine. O iubea chiar.

— Soarele, în fond, e viața, conchise el după o clipă.

— Nu semăn eu cu soarele în rochia asta?

— Dacă aș rămîne? murmură el.

— Aici?

Ea-și ridică sprîncenele.

— Aici.

— Nu puteți rămîne, spuse ea simplu. E prea tîrziu.

Cu greu el se smulse din fotoliu. Ea îi puse o mînă pe braț.

— O secundă, spuse ea.

Simți atingerea a două brațe proaspete. De aproape, de data aceasta, văzu ochii aurii cu luminițe, obrajii triunghiulari, dinții lucitori. O clipă, gustă apăsarea tandră a buzelor întredeschise, o clipă simți lipit de el corpul în mătasea strălucitoare și deja era singur, deja el se îndepărta, ea surîdea de departe, puțin tristă, ea se va consola repede, se vedea deja, după colțurile gata ridicate ale ochilor ei galbeni — el părăsea încăperea, să rămînă era imposibil — trebuia totul reluat de la capăt și, de data aceasta, să nu se mai oprească pe drum. Urcă iar pe imensa clădire, se aruncă în gol, iar capul lui se prefăcu într-o meduză roșie pe asfaltul de pe Fifth Avenue.

În românește de
Mihaela MUDURE

VIRGINIA WOOLF
(Anglia)

Prozatoare și eseistă, se naște la Londra în 1882 și moare în 1941. Aparține cercului literar „Bloomsbury Group" iar împreună cu soțul ei, criticul literar Leonard Woolf, înființează editura „Hogarth Press", ce promovează scriitori ca T. S. Eliot și Katherine Mansfield. Formată sub influența lui Proust și Joyce, îmbină tehnica „fluxului conștiinței" cu o sensibilitate de excepție și o artă narativă extrem de riguroasă, fiind considerată drept o strălucită reprezentantă a romanului experimental al secolului XX. Menționăm romanele: „Mrs. Dalloway" (1925), „Spre Far" (1927), „Orlando" (1928), „Valurile" (1931), „Anii" (1937), „Între acte" (postum 1941); volumul de povestiri „Casa bîntuită" (1921); eseurile: „Cititorul comun" (1925 și 1932) și, postum „Moartea moliei" (1942), „Momentul" (1947), „Granit și curcubeu" (1958).

Opera sa se prezintă ca un studiu al vieții interioare a individului, cu precădere în singurătate — solitudinea fiind una din temele esențiale. Neîntrecută stilistă, V. W. creează o proză cu valențe lirice („Kew Gardens") — în care metafora poetică se suprapune peste observația minuțioasă —, ce surprinde cu finețe acea mișcare a lucrurilor dincolo de suprafață, precum și stări de spirit, atitudini, impresii de moment, emoții, toate încărcate de o multitudine de senzații vizuale, olfactive, auditive. Un alt exemplu este „Moartea moliei" — o parabolă a vieții — ce pune în lumină tocmai această delicatețe a observației, dar și puterea de pătrundere psihologică ce caracterizează toate scrierile sale. „Țăndări" aduce la prima lectură o notă aparte față de ceea ce ne-am obișnuit să recunoaștem a fi veritabilul univers woolfian. Apare ironia — fină — la adresa obsesiei ce rupe individul de scena social-politică, de evenimentele lumii exterioare. Și totuși, obsesia însăși — devenită element de refugiu pe același tărîm al eului — asigură transcenderea, prin forța imaginației, a discontinuității și incoerenței vieții de fiecare zi. Tehnica picturală, impresionistă este comună prozelor selectate, fiecare distingîndu-se prin perceperea momentană, poetică, a universului — subiectivă și insolită.

Acele molii ce zboară la lumina zilei nu pot fi numite astfel; pe drept cuvînt; ele nu trezesc acea senzație învăluitoare a nopților adînci de toamnă și a iederii în floare, lucru ce stă, fără tăgadă însă, în putința celui mai neînsemnat fluturaș cu aripa pudrată în galben, dormitînd în umbra draperiei. Ele sînt doar niște creaturi hibride ce nu au nici vioiciunea fluturilor de zi și nici tristețea semenelor lor. Și totuși, exemplarul de față cu aripile sale înguste, de culoarea finului, brodate cu franjuri de aceeași palidă nuanță, părea să fie mulțumit, cu simplul fapt al vieții. Era o dimineață plăcută, de miez de septembrie, blajină, mîngîietoare, dar cu o adiere mai tăioasă decît aceea a lunilor de vară. Plugul brăzda deja cîmpia ce se

vedea pe fereastră şi acolo, pe unde trecuse fierul, pămîntul apărea zemuind ca de sub teasc şi strălucea uşor aburit. Din cîmpuri şi din înălţimile de dincolo de ele, năvălea atîta forţă de viaţă, încît cu greu puteai să rămîi cu privirea pe filele cărţii. Ciorile de cîmp se strînseseră şi ele pentru una din obişnuitele lor întîlniri; se roteau în zbor planat printre vîrfurile arborilor, dînd impresia că o plasă uriaşă cu mii de noduri negre a fost aruncată în văzduh, ca numai după cîteva clipe, să se lase uşor în jos, împinzînd copacii ce păreau să aibă cîte un moţ la vîrful fiecărei rămurele. Apoi, fără veste, plasa era din nou azvîrlită în sus, într-o rotire mai largă de rîndul acesta, într-o larmă şi într-un vacarm din cele mai asurzitoare, de parcă această avîntare înspre cer, urmată de revenirea domoală pe vîrfurile copacilor, ar fi fost o experienţă uluitor de palpitantă.

Aceeaşi energie ce insufleţea ciorile, plugarii, caii, ba chiar — după toate semnele — pînă şi înălţimile golaşe şi neroditoare o făcea şi pe molie să se agite, descriind zig-zaguri pe ochiul său de geam. Nu puteai să n-o urmăreşti cu interes. Într-adevăr, deveneai conştient de un ciudat simţămînt de milă pentru ea. În dimineaţa aceea, ocaziile de a gusta plăcerea păreau atît de multe şi de felurite, încît a duce doar existenţa unei molii, şi încă a unei molii ce zboară ziua, apărea ca o soartă nedreaptă, şi însufleţirea cu care ea se bucura din plin de puţinele prilejuri fericite ce i se ofereau, era patetică. Ea zbură cu îndrăzneală spre un ungher al spaţiului restrîns de joacă şi după un răgaz de-o clipă se îndreptă în curmeziş spre colţul opus. Ce altceva îi mai rămînea de făcut decît să zboare spre un al treilea şi apoi spre un al patrulea colţ? Asta era tot ce putea ea să facă, în ciuda înălţimii colinelor, a imensităţii cerului, a depărtării la care se zărea fumul caselor şi a romanticelor sirene de vapor, ce se făceau auzite cînd şi cînd undeva în larg. Dar făcea şi ea atît cît îi stătea-n puteri. Urmărind-o, aveai impresia că o fibră extrem de fragilă, dar autentică, din energia debordantă a universului, fusese implantată în fiinţa ei miniaturală şi şubredă. Ori de cîte ori traversa în zborul ei geamul, mi se părea că văd înfiri-

pindu-se o fărimă de lumină din însăşi esenţa vieţii. O nimica toată în făptură, dar clocotea de forţă.

Şi totuşi, pentru că era atît de mică şi doar o formă elementară a energiei ce inunda camera prin fereastra deschisă şi pătrundea pe tot atîtea căi înguste şi intortocheate în propria-mi minte, ca şi în aceea a atîtor alte fiinţe omeneşti, simţeai că era ceva pe cît de miraculos pe atît de sfîşietor în legătură cu făptura ei. Era ca şi cum cineva ar fi luat un mărgăritar de viaţă absolută şi impodobindu-l graţios cu un veşmînt de pufuşor şi fulgi l-ar fi făcut apoi să dănţuiască în zig-zaguri, ca pentru a ne arăta adevăratul tîlc al vieţii. Şi pricepeai atunci că asişti la un miracol. Eşti predispus să uiţi cu totul de viaţă, văzînd-o aplecată şi cocoşată, împovărată şi stînjenită, trebuind să se strecoare cu cea mai mare precauţie şi sobrietate. Gîndul la ce ar fi putut să însemne viaţa pentru ea, să fi fost doar plăsmuită în orice altă formă, te făcea să priveşti îndeletnicirile-i modeste cu un soi de milă.

După o vreme, vădit ostenită de dansul ei, se aşeză pe cerceveaua ferestrei, la soare; ciudatul spectacol, odată sfîrşit, am uitat de existenţa ei. Apoi, ridicînd ochii, privirea mi-a fost atrasă din nou. Încerca să-şi reia dansul, dar era fie prea amorţită, fie prea stîngace şi nu putea decît să-şi zbată aripile, agitată, în partea de jos a geamului; şi atunci cînd vru să zboare de-a curmezişul lui, se prăbuşi. Absorbită cum eram de altceva, am urmărit o vreme aceste zbateri zadarnice, fără să gîndesc, aşteptînd involuntar, ca ea să-şi reia zborul, aşa cum aştepţi ca o maşinărie ce s-a oprit la un moment dat, să pornească din nou, fără să te gîndeşti la cauzele defecţiunii ei. După a şaptea încercare, ea alunecă de pe cerceveа şi căzu, bătînd din aripi, răsturnîndu-se pe spate pe pervazul ferestrei. Neputinţa ei în această stare mă dezmetici. Mă fulgeră gîndul că era în suferinţă; nu se mai putea ridica, picioruşele i se zbăteau în van. Şi, pe cînd întindeam spre ea un creion, vrînd să o ajut să se redreseze, îmi trecu prin minte că sfîrşeala şi stîngăcia ei erau de fapt apropierea morţii. Am pus creionul jos.

Picioruşele prinseră a se agita din nou. Am privit în jur, căutînd parcă duşmanul nevăzut cu care se lupta. Am privit afară. Ce se întîmplase acolo? Era amiază şi pe

cîmp munca încetase. Nemişcarea şi liniştea luaseră locul însufleţirii dinainte. Păsările zburaseră spre gîrlă să-şi caute hrana. Caii stăteau nemişcaţi. Şi totuşi, forţa aceea imensă era acolo, strînsă laolaltă, indiferentă, impersonală, nesupărînd nimic în mod special. Într-un anume fel ea îi era ostilă micuţei molii de culoarea fînului. Ar fi fost zadarnic să încerci să faci ceva. Asistam doar — neputincioasă la formidabilele sforţări ale acelor picioruşe firave, împotriva unui destin implacabil, căruia îi stătea în putere, de ar fi vrut numai, să scufunde un oraş întreg şi nu numai un oraş, ci mulţimi întregi de fiinţe omeneşti; nimeni şi nimic — ştiam asta — nu avea nici o şansă împotriva morţii. Cu toate acestea după un răgaz datorat epuizării, picioruşele se zbătură din nou. Era de-a dreptul sublimă, această ultimă împotrivire şi atît de frenetică încît ea izbuti în cele din urmă să-şi revină. Desigur, compasiunea noastră omenească era cu totul de partea vieţii. În plus aici, acum, acest efort gigantic, neîncurajat şi neştiut de nimeni, venit din partea unei mărunte şi neînsemnate molii şi îndreptat împotriva unei forţe de o asemenea amploare, pentru a reţine ceea ce nimeni altcineva nu preţuia şi nu ţinea ca să păstreze, îţi umplea sufletul de o emoţie ciudată. Te aflai din nou în faţa vieţii însăşi, acel mărgăritar pur. Am ridicat creionul deşi îl ştiam inutil, dar chiar în clipa aceea semnele morţii ce nu puteau fi confundate se arătară. Corpul se destinse, ca după o clipă numai să înţepenească. Zbaterea luase sfîrşit. Mica şi neînsemnata creatură trecuse în nefiinţă. Priveam la molia moartă. Acest triumf marginal, de mică importanţă, al unei asemenea forţe uriaşe asupra unui atît de umil adversar, mă umplea de uimire. După cum viaţa păruse stranie doar cu cîteva clipe în urmă, şi moartea era acum la fel de bizară. Murind, molia îşi regăsise pacea şi stătea întinsă în cea mai deplină decenţă, netulburată în nemişcarea ei. O, da, părea ea să spună, moartea e mai tare decît mine.

În româneşte de
Margareta TEODORESCU

ȚĂNDĂRI

Singurul lucru în mișcare pe vasta arcuire a plajei, era o mică pată neagră. Ea se apropia acum de scheletul pescadorului eșuat și foarte curînd se putu distinge, grație unei anume transparențe în masa întunecată, că această pată poseda patru picioare. Cu fiece clipă se conturau tot mai clar cele două persoane care formau pata: erau doi bărbați tineri. Chiar și așa, numai după cum se conturau pe fundalul nisipului, emanau o vitalitate de netăgăduit: o vigoare ce cu greu se poate descrie în cuvinte, se citea în mișcările de înaintare și revenire ale corpurilor lor, oricît de imperceptibile ar fi fost ele, trădînd în același timp o discuție violentă, purtată de gurile minuscule ale capetelor lor mici și rotunde. Mai de aproape, acest lucru se confirma prin agitarea repetată, cu mîna dreaptă, a unui baston. „Și vrei să spui... crezi deci că..." Astfel, în mîna dreaptă și pe fundalul valurilor, bastonul apărea ca o afirmație, în timp ce desena dîre lungi pe nisip.

„La dracu' cu politica!" Aceste cuvinte fură emise cu claritate de către corpul din stînga și în vreme ce ele erau rostite, gurile, bărbiile, mustăcioarele, caschetele de tweed, încălțările mari, vestele de vînătoare și șosetele în carouri ale celor doi interlocutori deveniră tot mai clare. Fumul din pipele lor se ridica în aer. Pe o distanță de kilometri în jur, pe întinderea mării și a dunelor, nimic nu era mai masiv, mai viu, mai dur, mai roșu, mai puternic și mai viril decît aceste două trupuri.

Ei se trîntiră pe nisip în imediata apropiere a scheletului abandonat al pescadorului negru. E bine știut felul în care corpul se scutură de povara discuțiilor și-și cere parcă scuze pentru o clipă de exaltare, abandonîndu-se pe sol, și exprimînd prin relaxarea atitudinii sale, că este gata să accepte ceva nou. Primul lucru ce se ivește în cale. Astfel Charles, al cărui baston bătuse plaja cale de aproape un kilometru, arunca pietricele rotunjite, făcîndu-le să ricoșeze pe apă; și John, care strigase: „La dracu' cu politica!", își îngropa degetele adînc în nisip. Pe măsură ce mîna și apoi încheietura i se afundau tot mai mult, și el fu obligat să-și suflece mîneca, privirea lui

pierdea din intensitate; fondul de gîndire şi experienţă, care împrumută ochilor persoanelor adulte o profunzime insondabilă, dispăru cu totul. Nu mai era în privirea lui decît o transparenţă superficială, acea expresie de surpriză care se citeşte în ochii copiilor. Fără îndoială că gestul de a-şi îngropa degetele în nisip avea o anume raţiune. Îi veni în minte că după ce degetele scormonesc nisipul, apa se infiltrează între ele, şi atunci groapa devine şanţ, şanţul o fîntînă, fîntîna un izvor şi izvorul un canal ascuns pînă la mare. Pe cînd alegea cu gîndul între toate aceste imagini, el continua să-şi joace degetele în apă; la un moment dat, simţi ceva dur — un obiect mare, compact — şi puţin cîte puţin el dezgropă o masă informă şi o aduse la suprafaţă. Stratul de nisip odată îndepărtat, o culoare verde ieşi la iveală. Era o bucată de sticlă, care prin grosimea ei părea aproape opacă. Marea îi tocise unghiurile şi contururile cu desăvîrşire, încît era imposibil de stabilit dacă acest fragment fusese un clondir, un pocal sau doar o frîntură de geam. Era acum un simplu ciob, dar de perfecţiunea unei pietre preţioase. Nu mai rămînea decît s-o inserezi într-o montură de aur sau s-o străpungi cu un fir metalic şi devenea un giuvaer; o mărgea dintr-un colier sau, aşezată pe un deget, palida şi verzuia lucire a unui inel. Poate că la urma-urmei, era cu adevărat o piatră preţioasă, un obiect purtat de o prinţesă neagră, ce, aşezată la pupa unei corăbii, traversa golful, lăsîndu-şi alene degetul să alunece pe unda apei şi ascultînd cîntecul sclavilor ce trăgeau la rame. Sau poate capacul de stejar al unei casete elizabetane de comori, se întredeschisese, şi, rostogolită la nesfîrşit de valuri, smaraldele dinlăuntrul ei eşuaseră în cele din urmă pe ţărm. John răsuci în mînă ciobul, îl privi îndelung în lumină, aşa încît masa lui amorfă întuneca din cînd în cînd trunchiul şi braţul drept al prietenului său întins pe plajă. Sticla se subţia, ca apoi să se îngroaşe uşor, după cum avea ca fundal lumina sau corpul. Aceasta îi făcea plăcere, îl intriga. Era un obiect aşa de dur, aşa de condensat, aşa de conturat în comparaţie cu valurile mării şi cu nemărginirea plajei.

Un suspin profund, concluziv, îl întrerupse dîndu-i de ştire că prietenul său Charles aruncase toate pietricelele din

jur sau că descoperise gratuitatea acestui gest. Unul lîngă altul, își mîncară sandvișurile. Odată terminată această treabă, în timp ce se ridicau scuturîndu-se de nisip, John apucă fragmentul de sticlă și-l contemplă în tăcere. Charles îl contempla la rîndu-i. Dar el observă imediat că nu era neted și umplîndu-și pipa, rosti pe acel ton energic ce pune capăt unui noian de gînduri fără sens:

„Ca să revenim la ceea ce spuneam..."

El nu văzu — și chiar de-ar fi văzut, nu ar fi dat poate nici o importanță — că John, după ce privise piatra preț de o clipă, ezitînd parcă, o lăsase să alunece în buzunar. Acest impuls ar fi putut să nu fie altul decît acela care îndeamnă pe copiii aflați pe o alee presărată cu pietricele, să culeagă una, promițîndu-i astfel adăpost și căldură pe șemineul camerei de copil; gustînd din plin acel sentiment de putere și de generozitate pe care un astfel de gest îl conferă, ei sînt convinși că inima pietrei freamătă de încîntare atunci cînd se vede aleasă dintr-o mie de semene pentru a se bucura de această fericire, în loc de a-și duce viața în frig și umezeală, pe drumul mare.

„Atît de ușor ar fi putut să fie oricare alta dintre aceste milioane de pietre, dar aleasă am fost eu, eu, eu!"

Dacă acesta era sau nu gîndul lui John, nu se poate ști, dar ciobul de sticlă își găsi un loc pe șemineul său, unde ținea sub greutatea lui un vraf de acte și scrisori. Juca rolul unui excelent presse-papier și era în același timp un punct de reper natural pentru ochii tînărului, atunci cînd se întîmpla ca privirea să-i rătăcească în afara cărții. Contemplat fără încetare, doar în parte conștient, de către un creier care gîndește la altceva, un obiect, oricare ar fi acesta, se contopește perfect cu substanța gîndului, încît își pierde forma sa reală, recompunîndu-se diferit într-o formă ideală care obsedează spiritul în momentele cele mai neașteptate. Așa și John, în plimbările sale, se trezea deodată atras de vitrinele micilor magazine de antichități, pur și simplu pentru că zărea ceva ce-i amintea de bucata de sticlă. N-avea nici o importanță ce anume vedea, era de-ajuns să fie un obiect mai mult sau mai puțin rotund, cu o părere de lucire pilpîindă în miezul masei sale, putea deci să fie orice, și porțelan, și sticlă, și piatră simplă sau marmură. Chiar oul lunguieț și neted al

unei păsări preistorice putea îndeplini acest rol. În egală măsură, el luă obiceiul de a-şi fixa privirea la sol, mai cu seamă în preajma terenurilor virane, unde se aruncă resturile menajere. Se găsesc aici adesea tot felul de obiecte de nici o trebuinţă, fără formă, simple rebuturi. În cîteva luni colecţionase deja patru sau cinci asemenea exemplare, care îşi luară locul pe şemineu. îi erau chiar de folos deoarece un bărbat care se pregăteşte pentru viaţa parlamentară şi e pe punctul de a face o carieră strălucită, are desigur un număr impresionant de hîrtii pentru clasat — discursuri electorale, profesiuni de credinţă politică, cereri de cotizaţii, invitaţii la masă şi multe altele erau astfel presate sub greutatea lor.

Într-o zi, pe cînd părăsea apartamentul său din Temple pentru a prinde trenul şi a ajunge să ţină un discurs electoral, privirea-i zăbovi asupra unui obiect neobişnuit ce se afla pe jumătate ascuns într-una din acele înguste borduri de iarbă care împodobesc partea de jos a uriaşelor edificii judiciare. Prin grilaj, el reuşi să-l atingă cu vîrful bastonului; putea să vadă acum, că era un fragment de porţelan de o formă cu totul ieşită din comun, ce aducea tot atît de mult cu o stea de mare, ca şi orice alt obiect anume modelat sau doar spart în mod accidental în cinci colţuri neregulate, dar clar conturate. Culoarea lui părea albastră la o primă privire, dar cîteva irizări sau tuşe verzui se suprapuneau acestui albastru şi striuri de un roşu aprins îi dădeau o atracţie deosebită prin multitudinea şi strălucirea lor. John era hotărît să intre în posesia lui; dar cu cît îl împingea mai mult, cu atît ciobul se îndepărta mai tare. Pentru a pune capăt acestui joc, el fu constrîns să se întoarcă în apartamentul său şi să-şi facă un inel de sîrmă pe care îl ataşă la gîtul bastonului său, şi cu ajutorul căruia, cu multă atenţie şi dibăcie, reuşi să aducă ciobul de porţelan la îndemînă. Cînd îl apucă în sfîrşit, scoase un strigăt de triumf. În aceeaşi clipă sună orologiul. Nu mai putea ajunge la întîlnire. Şedinţa avu loc fără el. Dar cum putuse oare acest fragment de porţelan să ia — prin simpla ciobire — un contur atît de deosebit? După o examinare atentă, el decise că această formă stelată era cu siguranţă întîmplătoare. Ceea ce făcea ca obiectul să pară şi mai ciudat. Era puţin probabil

să mai existe un alt ciob de acelaşi fel. Aşezat pe şemineu, prin contrast cu strălucirea fragmentului de sticlă găsit în nisip, era ca o plăsmuire apărută din altă lume. Straniu şi ireal ca un arlechin. Părea să descrie piruete, străbătînd spaţiile cu licărul unei stele incerte. Contrastul dintre porţelanul scînteietor şi viu şi sticla contemplativă şi tăcută îl fascina. Visător şi năucit, el se întreba cum de era posibil ca aceste două piese să existe în aceeaşi lume, părăsite pe aceeaşi placă îngustă de marmură, în aceeaşi încăpere. Întrebarea rămînea fără răspuns.

El începu, aşadar, să colinde locurile cele mai bogate în frînturi de porţelan: porţiuni de pămînt necultivate, între şinele de cale ferată, şantiere de demolări şi terenuri comunale din vecinătatea lor. Dar porţelanul este arareori azvîrlit de la mare înălţime; este unul dintre actele umane întîlnite cel mai puţin frecvent. Ar trebui să se combine o casă foarte înaltă şi o femeie cu porniri atît de necugetate şi cu reacţii atît de violente, încît să fie în stare să-şi arunce pe fereastră ceaşca sau cana, fără să se gîndească la trecători. Şi totuşi se găseau din belşug resturi de porţelan, dar ele proveneau de pe urma vreunui accident domestic cu totul neînsemnat şi erau fără folos şi fără personalitate. Cu toate acestea, el era adesea uluit, pe măsură ce aprofunda căutarea, de imensa varietate de forme ce se puteau găsi — şi asta mărginindu-se numai la Londra. Mai erau încă şi alte motive de uimire şi speculaţie, atunci cînd apăreau diferenţe între diverse tipuri şi motive ornamentale. El aducea acasă cele mai reuşite mostre şi le aşeza pe şemineu, unde, de altfel, ele jucau tot mai mult rolul unor simple obiecte de decor, de cînd erau tot mai puţine acolo hîrtiile care aveau nevoie de o greutate spre a fi menţinute în ordine.

Poate tocmai pentru că îşi neglija obligaţiile şi se debarasa de ele cu nepăsare şi pentru că alegătorii săi, venind în vizită, încercau o impresie defavorabilă în faţa priveliştii oferite de şemineu, el nu fu ales pentru a-i reprezenta în parlament. Prietenul său Charles care puse totul la suflet şi se precipită spre a-şi exprima regretul, îl găsi atît de puţin afectat de acest dezastru, încît nu-i rămase altceva decît să presupună că tot ce i se întîmplase, era

mult prea grav pentru ca el să poată realiza imediat eşecul.

Adevărul e că John fusese pe cîmpul de la Barnes şi că descoperise acolo un rest dintr-un obiect de fier, cu totul neobişnuit, ascuns sub un tufiş. El era ca formă, identic aproape cu ciobul de sticlă, masiv şi globular; dar era atît de rece şi de greu, atît de negru şi de metalic, încît era fără îndoială străin de pămînt. Trebuie să fi aparţinut unei stele dispărute, doar dacă nu cumva era chiar cenuşă lunară. Cu greutatea lui, făcea să atîrne buzunarul în care-şi găsise adăpost, ca apoi să apese prin prezenţa lui, şemineul; din el iradia frig şi totuşi acest meteorit se afla pe aceeaşi consolă, alături de ciobul de sticlă şi de fragmentul de porţelan stelat.

In timp ce privirea lui rătăcea de la unul la celălalt, tînărul simţea chinuitor dorinţa de a intra în stăpînirea unor obiecte care să le depăşească pe acestea. El se consacră cu tot mai multă hotărîre căutării sale. De n-ar fi fost devorat de ambiţie şi convins că într-o zi va fi răsplătit prin descoperirea unei grămezi întregi de relicve, decepţiile pe care le încercase, fără a mai vorbi de oboseală şi de ridicolul situaţiei, l-ar fi făcut să renunţe la cercetările sale. Înarmat cu un sac şi cu un baston lung, prevăzut cu un cîrlig adaptabil, el strîngea toate resturile găsite la suprafaţa solului; scormonea pe sub încilceala tufişurilor, răscolea toate aleile şi terenurile închise între ziduri, unde, condus de experienţa căpătată, spera să găsească obiecte aruncate. Pe măsură ce selecta şi gustul său devenea tot mai pretenţios, dezamăgirile se înmulţeau fără seamăn. Dar mereu o licărire de speranţă, un ciob de porţelan sau de sticlă cu însemne şi crăpături bizare îi întindeau o cursă. Zilele trecură. Nu mai era tînăr. Cariera sa — cariera sa politică, cel puţin — deveni un lucru de domeniul trecutului. Lumea încetă să-l mai viziteze, era prea tăcut pentru a fi invitat la masă. Nu vorbea niciodată nimănui despre planurile sale serioase, atitudinea celorlalţi lăsa să se vadă lipsa lor de înţelegere.

Trîntit în scaunul său, el îl contempla pe Charles, care ridicase, şi apoi pusese la loc în repetate rînduri, pietroaiele de pe şemineu. El făcea acest lucru de o manieră teatrală, pentru a da greutate celor ce spunea cu privire la

conduita guvernului. Nici o clipă însă, el nu remarca prezența lor materială.

„Care este adevărul, John?" îl întrebă brusc Charles, întorcîndu-se spre el. „Ce te-a făcut să renunți la tot printr-o hotărîre de-o clipă?"

„N-am renunțat deloc", răspunse John.

„Dar nu mai ai nici o fărîmă de șansă în momentul de față", replică Charles cu brutalitate.

„Asupra acestui punct nu sînt de acord cu tine", răspunse John cu convingere.

Charles îl privi. Se simțea îngrozitor de stingherit; bănuielile cele mai absurde îi veniră în minte; avu sentimentul ciudat că vorbeau de lucruri diferite. Își roti privirea, încercînd parcă să atenueze oribila sa deprimare, dar aspectul dezordonat al camerei nu făcea altceva decît să-l întristeze și mai mult. Ce era cu acel baston și cu acel sac vechi din canava, care atîrnau pe perete? Și apoi, aceste pietre? Îl privi pe John, și o anume fixitate și detașare în expresia feței acestuia îl neliniștiră. Știa prea bine că nu mai putea fi vorba de a-l revedea pe o platformă electorală.

„Frumoase pietricele", zise el cu voioșie prefăcută. Și, pretextînd o întîlnire, îl părăsi pe John — pentru totdeauna.

În românește de
Margareta TEODORESCU

GRĂDINILE KEW

O sută de tulpini țîșneau, poate, din răzorul oval, ramificîndu-se la jumătate în frunze de forma inimii sau a unei limbi și deschizîndu-se la vîrf în petale roșii, albastre sau galbene, spuzite de un pojar multicolor; iar din ghiocul roșu, albastru sau galben, ieșea o tijă dreaptă, înecată într-un praf auriu, ce se umfla la vîrf într-o minusculă măciulie. Petalele erau suficient de mari pentru a fi stîrnite de briza verii, iar atunci cînd se mișcau, luminile roșii, albastre și galbene se intersectau, zugrăvind dedesubt o palmă de pămînt într-un complicat colorit. Lumina cădea fie pe spatele neted și cenușiu al unei pietre, fie pe cochilia unui melc, irigată de venele negre, circulare, fie într-o picătură de ploaie, forțînd cu o asemenea intensi-

tate de roşu, albastru şi galben pereţii subţiri de apă, încît te-ai fi aşteptat să-i vezi plesnind şi dispărînd. În loc de aceasta, picătura de apă îşi redobîndea grîul sidefiu de mai înainte, iar lumina se odihnea acum pe carnea unei frunze, dezgolind ramificaţiile fibrelor de sub pojghiţa vegetală, după care migra din nou, iluminînd imensele spaţii verzi de sub cupola frunzelor în formă de inimă şi a frunzelor în formă de limbă. Briza se aspri apoi, iar culoarea fulgeră în aerul de deasupra, în ochii bărbaţilor şi femeilor care se plimbă în iulie în Grădina Botanică.

Siluetele acestor bărbaţi şi femei se perindau pe lîngă răzor cu o mişcare ciudat de capricioasă, nu mult diferită de aceea a fluturilor albi şi albaştri ce traversau în zigzag gazonul, de la un răzor de flori la altul. Bărbatul mergea cu vreo cîţiva centimetri înaintea femeii, păşind nepăsător, neglijent, în vreme ce ea înainta metodic, întorcîndu-şi doar din cînd în cînd capul, pentru a se asigura că odraslele nu rămăseseră prea mult în urmă. Bărbatul îşi păstra acest avans, deşi o făcea, poate, inconştient, pentru a-şi depăna gîndurile în linişte.

„Acum cincisprezece ani, gîndi el, am venit aici cu Lily. Ne-am aşezat undeva, lîngă lac, iar eu am implorat-o toată după-amiaza aceea fierbinte să se mărite cu mine. Cum se mai rotea în jurul nostru libelula! Cît de limpede văd libelula şi pantoful lui Lily cu catarama pătrată, argintie, din dreptul degetului mare. Tot timpul cît vorbeam, îi priveam pantoful, iar cînd l-am văzut mişcîndu-se nervos, am ştiut, fără să-mi ridic privirea, ce avea să-mi spună: toată fiinţa ei părea să se ascundă în pantof. Iar iubirea mea, dorinţa mea se aflau în libelulă. Dintr-un motiv nedesluşit, aveam credinţa că de s-ar fi aşezat pe frunza aceea lată cu floare roşie în mijloc, dacă libelula s-ar fi aşezat pe frunza aceea, ea ar fi spus „da" numaidecît. Libelula se rotea însă iar şi iar: nu se aşeza niciodată nicăieri — firește că nu, din fericire, altminteri nu m-aş plimba acum, aici, cu Eleanor şi copiii."

— Spune-mi, Eleanor, te gîndeşti vreodată la trecut?

— De ce întrebi, Simon?

— Fiindcă eu mă gîndeam la trecut. Mă gîndeam la Lily, femeia care mi-ar fi putut deveni soţie... Ei, de ce taci? Te superi dacă mă gîndesc la trecut?

— De ce să mă supăr, Simon? Oare nu se gîndeşte fiecare la trecut într-o grădină unde femei şi bărbaţi stau culcaţi sub copaci? Nu sînt ei trecutul omului, tot ce mai rămîne din el, acei bărbaţi şi femei, fantomele acelea întinse sub copaci... nu sînt ei fericirea, realitatea?

Pentru mine, toate acestea sînt sărutul. Imaginează-ţi şase fetiţe stînd în urmă cu douăzeci de ani în faţa şevaletelor, acolo, jos, pe malul lacului, pictînd nuferii — primii nuferi roşii pe care-i văzusem vreodată. Şi deodată am simţit un sărut, pe ceafă. Iar mîna mi-a tremurat toată după-amiaza, de n-am mai putut picta. Mi-am scos ceasul şi mi-am însemnat ora la care aveam să mă gîndesc preţ de cinci minute doar la acel sărut — era atît de preţios — sărutul unei femei bătrîne şi cărunte cu un neg pe nas, mama tuturor săruturilor din viaţa mea. Haide, Carolina, haide, Hubert.

Trecură de răzor, mergînd acum toţi patru în rînd şi curînd se afundară printre arbori, micşorîndu-se treptat şi devenind aproape transparenţi în jocul de lumină şi umbră ce le proiecta pe spate mari pete cu contur tremurat.

Pe răzor, melcul, a cărui cochilie se colorase în roşu, albastru şi galben pentru vreo două minute, păru acum să se mişte uşor înăuntrul ei, iar în clipa următoare începu să se lupte cu grăunţele de pămînt sfărîmicios ce se dezlipeau şi se rostogoleau la trecerea lui. Părea să-şi fi propus o destinaţie precisă, deosebindu-se în această privinţă de ciudata insectă verzuie şi uscăţivă ce înainta pe înaltele-i picioroange, încercînd să-i taie calea; cu antene tremurătoare, aceasta se opri pentru a delibera, după care ţopăi la fel de repede şi de ciudat în direcţia opusă. Stînci întunecate cu lacuri adînci şi verzi în cavităţi, arbori filiformi, legănîndu-se de la rădăcină pînă în creştet, movile de pietre cenuşii, enorme întinderi sfărîmicioase — toate aceste obstacole se înălţau în drumul melcului între două flori, aminindu-i ţinta. Mai înainte de a se hotărî dacă să dea roată umbrarului boltit al unei frunze moarte sau să-l atace pieptiş, pe răzor se abătură paşii altor oameni.

Erau doi bărbaţi, de data aceasta. Cel mai tînăr avea o expresie de un calm poate nefiresc; îşi ridica ochii, aţintindu-i drept în faţă cît timp vorbea însoţitorul său, iar

îndată ce acesta isprăvea, şi-i pleca din nou în pământ. Uneori, după o lungă pauză, îşi deschidea buzele; alteori, nu le deschidea deloc. Bărbatul mai în vîrstă avea un mers foarte curios; îşi arunca mîna înainte şi-şi înălţa brusc capul, semănînd oarecum unui cal de trăsură nerăbdător, sătul să aştepte lîngă casă. Pentru acest bărbat însă, gesturile erau lipsite de mobil şi scop. Vorbea aproape fără încetare; îşi vorbea sieşi, apoi reîncepea să sporovăiască, de parcă zîmbetul ar fi fost o replică. Vorbea despre spirite — spiritele morţilor, care, potrivit părerii lui, îi istoriseau chiar în acea clipă tot felul de ciudăţenii despre experienţa lor în rai.

— Pentru antici, raiul se chema Tesalia, William, iar acum, la vreme de război, energia spirituală se prăvale printre dealuri ca un tunet.

Se opri, păru să asculte, zîmbi şi continuă cu o smucitură a capului:

— Iei o baterie electrică şi o bucată de cauciuc pentru a etanşa — izola? — etanşa?... Ei, putem trece peste amănunte, nu are sens să intrăm în detalii ce se refuză minţii noastre. Pe scurt, mica instalaţie stă în orice poziţie convenabilă la căpătîiul patului, să zicem, pe o simplă măsuţă de mahon. După ce a pregătit totul sub îndrumarea mea, văduva îşi pleacă urechea şi cheamă spiritul cu parola stabilită. Femei! Văduve! Femei în negru...

În clipa aceea tresări, ca şi cum ar fi zărit în depărtare rochia unei femei ce se arăta la umbră a fi fost de un negru albăstrui. Îşi scoase pălăria, îşi duse mîna la inimă şi porni spre ea, bolborosind ceva şi gesticulînd febril. William îl prinse însă de mînecă şi atinse o floare cu vîrful bastonului pentru a-i distrage atenţia. Privind-o o vreme nedumerit, bătrînul îşi aplecă apoi urechea spre ea şi păru să răspundă unei voci auzite de acolo, căci se porni să vorbească despre pădurile din Uruguay, pe care le vizitase în urmă cu sute de ani în compania celor mai frumoase femei din Europa. Murmura ceva despre pădurile din Uruguay, cu palidele petale ale trandafirilor tropicali, privighetori, plaje marine, sirene şi femei înecate, în vreme ce se lăsa purtat mai departe de William, pe al cărui chip, expresia de răbdare stoică se adîncea tot mai mult.

Urmărindu-i îndeaproape, veneau două femei bătri-

ioare din clasa de mijloc: una zdravănă și îndesată, cealaltă, sprintenă și rumenă în obraji. Ca mai toate persoanele de condiția lor, erau de-a dreptul fascinate de orice comportament excentric ce ar fi putut acuza o tulburare mintală, mai ales dacă era vorba de lumea bună. Se aflau însă prea departe pentru a stabili cu precizie dacă erau doar gesturile unui excentric, sau ale unuia smintit de-a binelea. După ce scrutară o vreme în tăcere spatele bătrînului, schimbară între ele o privire bănuitoare, vicleană și își continuară energic drumul, intonînd împreună complicatul lor dialog:

„Nell, Bert, Lot, Cess, Phil, taica, zice el, zisei eu, zice ea, zic eu, zic..."

„Bert a mea, sor' mea, Bill, tataia, bătrînu', zahăr
Zahăr, făină, verdeţuri, scrumbii,
Zahăr, zahăr, zahăr."

Femeia solidă își cernea privirea prin cascada de cuvinte, examinînd cu o expresie curioasă florile ce se înălțau reci, drepte și demne din pămînt. Se uita la ele așa cum privește unul deșteptat dintr-un somn adînc la un sfeșnic de bronz ce reflectă lumina într-un chip nefamiliar, și-și închide ochii la loc, și iar îi deschide, și, văzînd din nou sfeșnicul, se trezește în cele din urmă de-a binelea, privind la el cu tot dinadinsul. La fel stătea femeia aceea planturoasă în fața răzorului, încetînd pînă și să se mai prefacă a asculta spusele celeilalte. Stătea locului, lăsînd cuvintele să se prăvălească peste ea, legănîndu-și încet trunchiul înainte și-napoi și privind florile. Propuse apoi să caute amîndouă un loc liber și să-și bea ceaiul.

Melcul examinase între timp toate posibilitățile de a ajunge la destinație fără să aibă nevoie fie de a da roată frunzei moarte, fie de a o escalada. Lăsînd la o parte efortul necesar ascensiunii pe o frunză, se mai temea și că textura ce vibra cu un trosnet atît de alarmant chiar și cînd o atingea cu vîrful unui corn, s-ar fi putut prăbuși sub greutatea lui. Aceasta îl determină în cele din urmă să se tîrască pe dedesubt, căci exista un loc unde frunza se arcuia suficient pentru a-i permite trecerea. Tocmai își introdusese capul în deschizătura tunelului, căpătînd încredere în înaltul acoperiș cafeniu și în lumina cafenie ce se cernea prin el, cînd alte două persoane veniră în apropierea gazonului de afară. De data aceasta erau tineri, un bărbat

tinăr şi o femeie tinără. Erau amindoi în floarea vîrstei, sau chiar în acel anotimp ce o precede, cînd corola trandafirie a florii nu a spart încă bulbul, cînd aripile fluturelui, deşi pe deplin crescute, zac inerte la soare.

— Ce noroc că nu e vineri, remarcă el.

— Noroc? Crezi în noroc?

— Vinerea te pun să plăteşti şase pence.

— Şi ce-nseamnă şase pence? Nu merită asta şase pence?

— Ce-nseamnă „asta" — ce înţelegi prin „asta"?

— O, orice... vreau să spun... ştii ce vreau să spun.

Pauze lungi se aşterneau între fiecare din aceste replici; erau rostite cu voci monotone, inexpresive. Perechea mai adăstă pe marginea răzorului, unindu-şi eforturile pentru a înfige adînc în pămînt vîrful umbrelei ei. Gestul şi faptul că mîna lui se afla deasupra mîinii ei erau un fel ciudat de a le exprima sentimentele, după cum şi aceste scurte cuvinte nesemnificative exprimau la rîndul lor ceva — cuvinte cu aripi prea scurte pentru trupul greu al sensului, incapabile de a le purta mai departe şi aterizînd, de aceea stîngaci chiar peste obiectele comune ce-i înconjurau şi apăreau atît de masive simţului lor neexperimentat; dar cine ştie (aşa gîndeau ei în vreme ce apăsau umbrela în pămînt) ce prăpăstii se ascund în ele, sau ce versanţi de gheaţă strălucesc în soare de cealaltă parte? Cine ştie? Cine a mai văzut vreodată ceva asemănător? Chiar şi atunci cînd se întrebă oare ce fel de ceai se serveşte la Kew, el simţi că în spatele cuvintelor ei sălăşluia ceva, ceva real şi consistent. Apoi, ceaţa se ridică foarte încet, descoperind — o, ceruri, ce erau alcătuirile acelea? — mici mese albe şi chelneriţe care priveau mai întîi la ea şi pe urmă la el; şi mai era şi o notă de plată pe care trebuia să o achite cu un ban adevărat de doi şilingi, şi totul era adevărat, perfect adevărat, se asigura el însuşi, bîjbîind după bani în buzunar, adevărat pentru toată lumea, afară de el şi de ea. Chiar şi lui începu să-i pară real şi atunci — dar era prea emoţionat ca să-şi mai piardă timpul gîndind —, smulse umbrela din pămînt, nerăbdător să găsească locul unde puteai lua ceaiul laolaltă cu alţi oameni, asemeni altor oameni.

— Haide, Trissie, e vremea ceaiului.

— Unde bea ceai toată lumea? întrebă ea cu un tremur emoționat al vocii, rătăcind cu privirea împrejur și lăsîndu-se purtată în jos pe poteca năpădită de iarbă, trăgîndu-și umbrela după ea, întorcînd capul într-o parte și-n alta, dorind să meargă cînd colo, cînd dincolo, amintindu-și de livezi și de cocori rătăciți printre flori sălbatice, de o pagodă chinezească și de o pasăre cu creastă purpurie. El însă o trăgea mai departe după el.

Cuplu după cuplu se perinda astfel pe lîngă răzor, cu acea mișcare dezordonată, lipsită de țintă, după care se depărtau, absorbiți treptat de aerul cenușiu-albăstrui. Conturul și substanța trupurilor lor aprindeau pentru scurt timp în-melc o culoare, ce se dizolva mai apoi în cenușiul-albăstrui de la început. Ce cald era! Atît de cald încît pînă și sturzul se pornise să țopăie la umbra florilor ca o jucărie mecanică; în loc să hoinărească la întîmplare, fluturi albi dansau unul deasupra celuilalt, alcătuind cu dalbele și mișcătoarele lor trupuri imaginea unei coloane de marmură sfărîmate, ce nimba cele mai înalte flori. Acoperișul de sticlă al serei de palmieri strălucea de parcă s-ar fi deschis la soare o întreagă piață de umbrele verzi, lucioase, iar soarele văratic își picura sufletul aprins în uruitul aeroplanului. Galbenul și negrul, trandafiriul și albul ca neaua — acestor culori le dădeau formă bărbații, femeile și copiii iviți o clipă la orizont; în fața șuvoiului gălbui al luminii din iarbă, ei șovăiau și se întorceau pentru a căuta adăpost la umbra arborilor, dizolvîndu-se ca niște stropi de apă în aerul verde-auriu, pe care-l colorau în roșu și albastru. Părea că toate trupurile greoaie se prăbușiseră toropite de căldură, zăcînd grămadă la pămînt, și doar vocile lor se desprindeau șovăielnice, ca niște flăcări prelinse din trupurile groase de ceară ale luminărilor. Voci. Da, voci. Voci fără cuvinte, spărgînd brusc tăcerea cu o mulțumire atît de profundă, cu o dorință atît de arzătoare, sau, la copii, cu o uimire atît de proaspătă. Spărgînd tăcerea? Dar nu era tăcere; tot timpul rulau și își schimbau vitezele omnibuzele; ca un imens agregat de oțel, cu roți ce se învîrteau unele în interiorul altora, murmura orașul; iar deasupra acelui murmur, se înălțau vocile în strigăt, și în aer își fulgerau culorile petalele puzderiei de flori.

În românește de
Maria-Ana TUPAN

CUPRINS:

Ilse Aichinger (Austria)	— Măgărușul meu cel verde*	9
	— Băiatul din afiș	12
Grigor Babaian (R.S.S. Armeană)	— Trei mateloți în deșertul torid	20
J.G. Ballard (Anglia)	— Uriașul înecat	32
Johan Daisne (Belgia)	— Într-o seară, un tren	44
Julio Cortázar (Argentina)	— Insula la amiază*	78
	— Git de pisicuță neagră	85
Hermann Hesse (Elveția)	— Toamnă târzie la Tessin	99
	— Logodnica	104
Illés Endre (Ungaria)	— Trei miniaturi	113
	— Treizeci de arginți	118
	— Examenul	123
Eyvind Johnson (Suedia)	— Un om din Etolia*	129
	— Kimon	135
	— Singurătate	142
Yasunari Kawabata (Japonia)	— Cereusul*	149
	— Negul	152
	— Luna în oglinda apei*	160
Siegfried Lenz (R.F. Germania)	— Pedeapsa*	169
	— Legătura de ochi*	175
	— Ca la Gogol	181
Malcolm Lowry (Canada)	— La poalele vulcanului	190
Miodrag Bulatović (Iugoslavia)	— Îndrăgostiții	209
Yukio Mishima (Japonia)	— Preotul și dragostea sa	227
Vladimir Nabokov (S.U.A.)	— Furtuna*	241
	— Ultima Thule	245
Giovanni Papini (Italia)	— Un gentilom uitat*	277
	— Cel mai mare scriitor	280
	— Proiect	286

Adolf Rudnicki (Polonia)	— Vise, vise...*	292
	— Trio*	293
	— Reintoarcerea	295
Isaac Bashevis Singer (S.U.A.)	— Ispitele oglinzii	301
	— Ereticul	309
Vasili Şukşin (U.R.S.S.)	— Soarele, bătrînul şi fata*	321
	— Zero zero copeici*	326
	— Ura, o inimă!	330
Jules Supervielle (Franţa)	— Ultima mea metamorfoză*	336
	— Fata cu voce de vioară*	337
	— Şchiopii din cer	339
Michel Tournier (Franţa)	— Sfîrşitul lui Robinson Crusoe*	348
	— Să-mi rămînă bucuria	351
Boris Vian (Franţa)	— O inimă de aur*	361
	— Rechemarea	364
Virginia Woolf (Anglia)	— Moartea moliei	374
	— Ţăndări	378
	— Grădinile Kew	384

NOTA: Traducerile textelor marcate la sumar cu asterisc au fost publicate în revista ASTRA, restul traducerilor sînt inedite.

Lector: **Dumitru E. Popescu**
Coperta: Arh. **Andrei Balaşiu**
Corector: **Constanţa Duţă**
Apărut în 1988.

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică Braşov
sub comanda nr. 1012. Supliment al revistei ASTRA.

ASTRA
2200 BRAȘOV
str. M. Sadoveanu 3
telefon 921/4 31 79
redactor șef:
DANIEL DRĂGAN

Lei 25
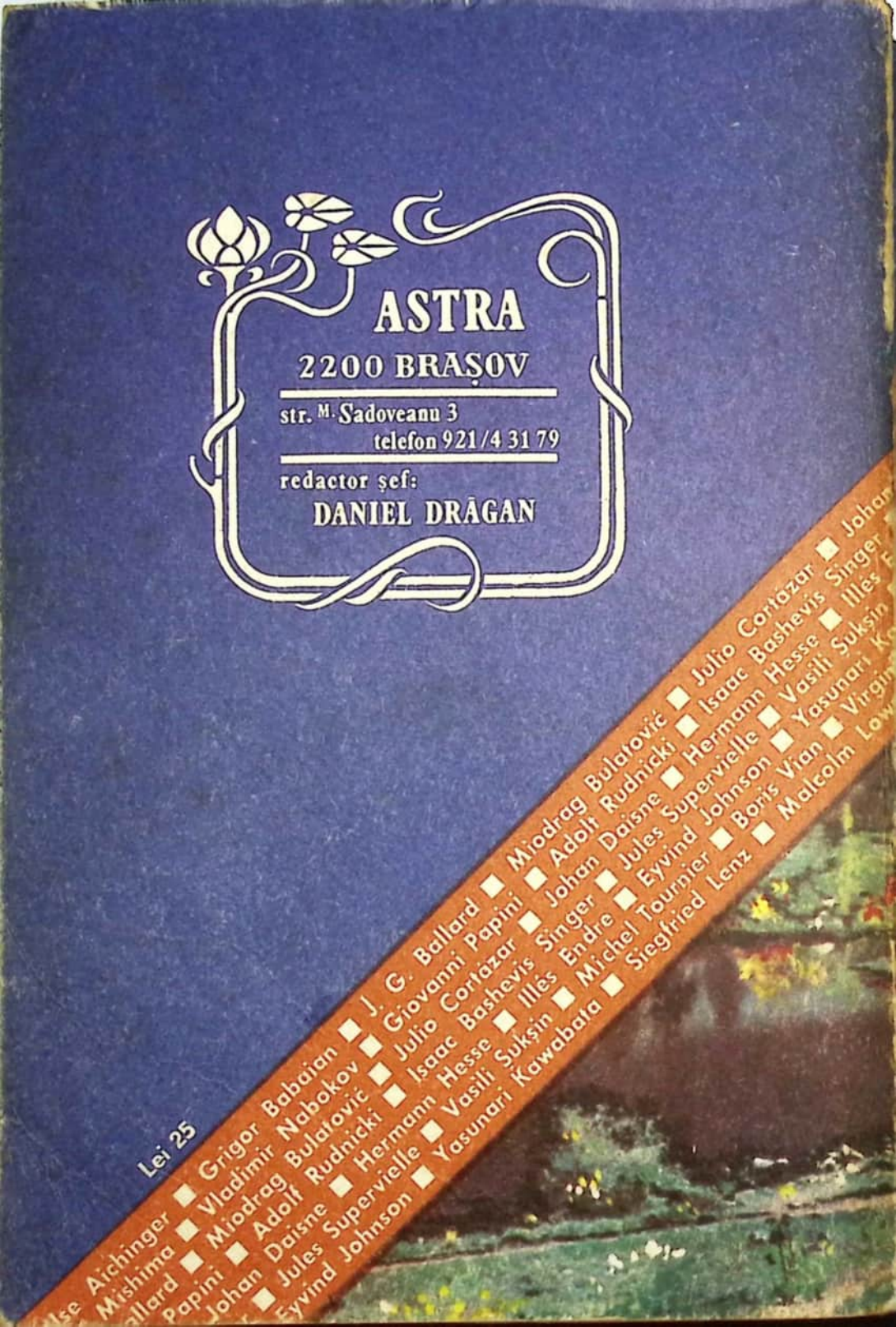
Ilse Aichinger ■ Grigor Babajan ■ J. G. Ballard ■ Miodrag Bulatović ■ Julio Cortázar ■ Johan
Mishima ■ Vladimir Nabokov ■ Giovanni Papini ■ Adolf Rudnicki ■ Isaac Bashevis Singer
Ballard ■ Miodrag Bulatović ■ Julio Cortázar ■ Johan Daisne ■ Hermann Hesse ■ Illés E
Papini ■ Adolf Rudnicki ■ Isaac Bashevis Singer ■ Illés Endre ■ Vasili Șukșin
Johan Daisne ■ Hermann Hesse ■ Jules Supervielle ■ Eyvind Johnson ■ Yasunari K
Jules Supervielle ■ Vasili Șukșin ■ Michel Tournier ■ Boris Vian ■ Virgin
Eyvind Johnson ■ Yasunari Kawabata ■ Siegfried Lenz ■ Malcolm Lo